

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

วารสาร มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และ นวัตกรรม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

KALASIN UNIVERSITY JOURNAL OF HUMANITIES
SOCIAL SCIENCES AND INNOVATION

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2565

Vol.1. No.1. January - June 2022

ISSN 2821-9635 (Online)

สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
Institute of Research
and Development

KSU IRD
สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

https://so02.tci-thaijo.org/index.php/hsi_01/index

สารบัญ

สารจากอธิการบดี

บทบรรณาธิการ

1. แนววิถี พุทธะ : การดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรมของสังคมไทย วัดป่าเลไลยก์
จังหวัดสุพรรณบุรี 1-15
ณันต์ ยันต์ทอง
2. แรงงานต่างด้าวกับการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน 16-32
อภิวรรณ ศิรินันทนา
3. การจัดการเรียนรู้เชิงรุกบนแพลตฟอร์มออนไลน์ กรณีศึกษาดินสำหรับปลูก
เพาะกัญชงกัญชา ของนักศึกษาวิทยาศาสตร์ คณะทรัพยากรธรรมชาติ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร 33-45
วุฒิพงษ์ ฮามวงศ์
4. การจ่ายเงินค่าจ้างล่าช้าและการไม่จ่ายเงินค่าจ้างของผู้ว่าจ้างในสัญญาจ้างก่อสร้าง
ภาครัฐตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 46-58
โชคชัย เนตรงามสว่าง
5. ข้อเสนอแนะบางประการในการจัดทำร่างพระราชบัญญัติเพื่อปรับเปลี่ยนสถานภาพ
มหาวิทยาลัยที่เป็นส่วนราชการไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ 59-74
ศรัณยู โลสิงห์
6. ยาดองเหล้าสมุนไพรไทย 75-81
พงษ์บริพัตร พันธางกูร
ณัฐริรา กาญจนศิลป์
7. ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจในการบริหารต่อขวัญและกำลังใจ
ในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนวัดยกกระบัตร (ชูปราษณ์นุสรณ์)
อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร 82-96
ชนันญดา ชินณะวิมล
โสภี วิวัฒน์ชาญกิจ

8. การจัดกิจกรรมการเล่นไทยเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย 97-105
จุฑาทิพย์ ธรรมสิริวัฒน์
ชลิดา สีนฤกุล
9. การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชากฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินของนิสิต
หลักสูตรนิติศาสตร์บัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้
แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) 106-115
รัฐสภา จุริมาศ
ประภากร วงศ์ใหญ่

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

สารอธิการบดี มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และ
นวัตกรรม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ฉบับนี้เป็นฉบับ
ปฐมฤกษ์ในการเริ่มต้นปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (2565)
ถือว่าเป็นผลที่สอดคล้องกับการขับเคลื่อนงาน
วิจัยของมหาวิทยาลัยที่เน้นการนำองค์ความรู้จาก
งานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาใน
ชุมชน ท้องถิ่น หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่
ยั่งยืน การเผยแพร่ผลงานหรือองค์ความรู้จาก
งานวิจัยจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการบรรลุเป้า
หมายของงานวิจัยนั้นๆ การที่มีบทความวิจัยและ
บทความวิชาการตามที่ปรากฏในวารสารฉบับนี้ มี
ความหลากหลายของศาสตร์และสถาบันต่างๆ ที่
ได้สร้างสรรค์และร่วมแลกเปลี่ยนผลงานในครั้งนี้
เป็นสิ่งที่แสดงถึงความก้าวหน้าทางด้านงาน
วิจัยของมหาวิทยาลัยและเครือข่ายของสถาบัน
การศึกษาได้เป็นอย่างดี ขอขอบคุณทุกท่านที่มี
ส่วนร่วมในการจัดทำวารสารนี้ และร่วมพัฒนา
งานวิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อไป

รองศาสตราจารย์จิระพันธ์ ห้วยแสน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

วารสาร

มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และนวัตกรรม
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

KALASIN UNIVERSITY

JOURNAL OF HUMANITIES SOCIAL SCIENCES AND INNOVATION

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2565
VOLUME 1 NO.1 JANUARY - JUNE 2022

วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และนวัตกรรม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

Kalasin University Journal of

Humanities Social Sciences and Innovation

วัตถุประสงค์

วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ นวัตกรรม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นผลงานทางวิชาการที่มีคุณภาพของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ โดยเผยแพร่บทความวิจัย (research article) และบทความวิชาการ (academic article) บทความปริทัศน์ (review article) วิจารณ์หนังสือ (book review) ในสาขาวิชาต่างๆ ได้แก่ ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา ปรัชญาและศาสนา ภาษาศาสตร์และวรรณกรรม วัฒนธรรม เศรษฐศาสตร์ บริหารศาสตร์ กฎหมาย การเมืองการปกครอง รัฐประศาสนศาสตร์ พัฒนาสังคม ประวัติศาสตร์และโบราณคดีอาณานิคมศึกษา ภูมิศาสตร์ สื่อสารสนเทศ และการสื่อสาร และประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

เจ้าของวารสาร

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์จรัสพันธ์ ห้วยแสน

อธิการบดีมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิษุทธ จันทะรี

รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

รองศาสตราจารย์ ดร.กตัญญู แก้วหานาม

ผู้ช่วยอธิการบดีมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยนันท์ ชมนาวัง

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

บรรณาธิการ

อาจารย์อภิเชษฐ เสมอใจ

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำกองบรรณาธิการวารสาร

ศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ศาสตราจารย์ ดร.กุลธิดา ท้วมสุข

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ศาสตราจารย์ ดร.เทิดชาย ช่วยบำรุง

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สุพรรณ เอี่ยมวิจารณ์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

รองศาสตราจารย์ ดร.พิรสิทธิ์ คำนวนศิลป์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รองศาสตราจารย์ ดร.ประสาธน์ เนื่องเฉลิม

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

รองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ มูลศิลป์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รองศาสตราจารย์ ดร.จิตติ กิตติเลิศไพศาล

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกพร รัตนสุธีระกุล

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธเนศ วัฒนกุล

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รองศาสตราจารย์ ดร.ปาริชา มารี เคน

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์สิทธิ์ ฤทธิรัตน์

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำภาศรี พอค้า

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำวารสาร

รองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ มูลศิลป์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รองศาสตราจารย์ ดร.กตัญญู แก้วหานาม

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

รองศาสตราจารย์ ดร.ปาริชา มารีเคน

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

รองศาสตราจารย์ สิทธิกร ศักดิ์แสง

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไลลักษณ์ อุ่นจิตร

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีรพล สิมมา

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริศักดิ์ เหล่าจันทาม

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา เสนาเวียง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วราพร จันทร์ขันตี

วิทยาลัยพัฒนามหานคร มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิษุข สุศีลสัมพันธ์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณธิดา ยลวิลาศ

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สายัญ พันธสมบัติ

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สายหยุด ภูปัญ

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์ลิขิต แก้วหานาม

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

อาจารย์ ดร.ฉานธิ์ สันตะพันธ์

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

อาจารย์ ดร.สิทธิกร ศักดิ์แสง

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

อาจารย์ ดร.พีระพร รัตนเกียรติ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

อาจารย์ ดร.กิตติธันต์ ญาณพิสิทธิ์

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

อาจารย์ ดร.สุชานาถ สิงหาปัด

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

เลขานุการ

นางสาวกฤติกา สุวรรณเรือง

นางสาวนภัทรธิดา พรหมดีราช

Copy Editor

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศาดรา สหัสทัศน์

Mr.Jonathan Wary

ภาพหน้าปก

อาจารย์ธีรนนท์ ขันดี

กำหนดการเผยแพร่

ปีละ 2 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

บทบรรณาธิการ

วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และนวัตกรรม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ได้จัดทำขึ้นเพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของนักวิจัยและนักวิชาการในสาขาอาชีพต่างๆ ที่สะท้อนมุมมองสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย นำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางวิชาการ ซึ่งวารสารได้รับบทความวิจัยและบทความวิชาการโดยเป็นงานวิชาการที่ได้รับการพิจารณาเป็นอย่างดี เพื่อให้ผลงานวิชาการด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ที่มีความหลากหลายของเนื้อหา หวังว่าผู้อ่านทุกท่านจะได้ประโยชน์จากงานวิชาการเหล่านี้ กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้เขียนทุกท่านเป็นอย่างสูง ขอให้สร้างผลงานด้านวิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติต่อไป

บรรณาธิการ

แนววิถี พุทธ : การดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรมของสังคมไทย

วัดป่าเลไลยก์จังหวัดสุพรรณบุรี

Buddhist Way : Living through the Buddha-Dharma Principle of Thai Society, Wat Pa Lelai, Suphan Buri Province

ณัฏฐ์ ยันต์ทอง¹

Thanad Yanthong¹

วันที่รับบทความ (Received) วันที่ได้รับบทความฉบับแก้ไข (Revised) วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)

9 กันยายน 2564

27 เมษายน 2565

30 เมษายน 2565

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับแนววิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย เพื่อศึกษาการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับแนววิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมแนววิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย ประชากรและกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ประกอบด้วย 1. กลุ่มผู้รู้ คือ บุคคลที่มีข้อมูลเชิงลึกในด้าน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ผู้ที่ทำหน้าที่สั่งสอนพุทธศาสนิกชน 2. กลุ่มผู้ปฏิบัติ คือพุทธศาสนิกชน ชาวบ้าน พระภิกษุ สามเณร นักเรียน ชาวบ้าน ในจังหวัดสุพรรณบุรี 3. กลุ่มบุคคลทั่วไป คือประชาชนทั่วไปที่สนใจในการปฏิบัติธรรมเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของตนอยู่ในสถานการณ์ปัจจุบันซึ่งได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพในรูปแบบพรรณนาโดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต จัดประชุมกลุ่มย่อย และการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ผลการวิจัยพบว่า หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับแนววิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย ได้แก่ ศีล, สังคหวัตถุ, และ พรหมวิหาร การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย เพื่อให้บรรลุผลคือ การสร้างจิตสำนึก ตระหนักรู้คุณค่าหรือความสำคัญของการนำไปประยุกต์ใช้ มีความพยายามศึกษาทำความเข้าใจ การนำไปใช้ปฏิบัติอย่างถูกต้อง และถ่ายทอด ชักชวนให้ปฏิบัติตาม แนววิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย ประกอบด้วย 4 แนววิถี ได้แก่ แนววิถีที่ 1 คือการศรัทธาในพระพุทธศาสนา แนววิถีที่ 2 คือการแสดงออกเชิงวัฒนธรรม แนววิถีที่ 3 คือการมีเป้าหมายที่ชัดเจน และแนววิถีที่ 4 คือแนววิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านการดำเนิน

¹ อาจารย์, สาขาวิชาสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข,

ชีวิตที่ดีงามในทุกระดับ ตามแบบวิถีวัฒนธรรมของชาวพุทธในสังคมไทยเพื่อความผาสุกของสังคมทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

คำสำคัญ : พุทธะ, วิธีการดำรงชีวิต, ชาวพุทธในสังคมไทย, หลักพุทธธรรม

Abstract to

This research aims to study the Buddhist doctrine concerning the way of life of Buddhists in Thai society. To study the application of Buddhist principles to the way of life of Buddhists in Thai society. To analyze Buddhist principles and ways of life of Buddhists in Thai society. The specific population and sample consisted of: 1) Knowledge group is a person who has insights in Buddhist principles Those who are responsible for teaching Buddhists. 2) Groups of practitioners. They are Buddhists, villagers, monks, novices, students, villagers in Suphan Buri Province. 3) Group of people is the general public who is interested in dharma practice as a tool to hold their minds in the current situation. The researcher used a Qualitative Research by using the tools for collecting data, namely ,Survey Interview ,Participant Observation, Focus Group and Workshop.

The results of the research found that Buddhism doctrine concerning the way of life of Buddhists in Thai society consisted of commandment, Sangahavatthu, and sublime states of mind. The results also indicated that the application of Buddhist principles to the life of Buddhists in Thai society to achieve results was creating consciousness, recognizing the value / importance of the application, attempting to study and understand, applying and practicing correctly, sharing and persuading others to follow. the way of life of Buddhists in Thai society consists of 4 elements, which are 1) faith in Buddhism, 2) cultural expression, 3) have a clear goal, and 4) the way of life of Buddhists in Thai society, which will bring benefits in living a good life at all levels in accordance with the Buddhist way of life in Thai society, for the well-being of society both for oneself and others.

Keywords: Buddha, Way of life, Buddhist in Thai society, Buddhist Dharma

บทนำ

สังคมปัจจุบันมีความเจริญทางเทคโนโลยีและการสื่อสารที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนไทยในชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ ทำให้ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นบางอย่างกำลังจะสูญหายไป ไม่ได้รับการอนุรักษ์สืบทอดจากคนรุ่นใหม่ ดังนั้นควรจะได้มีการส่งเสริมสนับสนุน ตลอดจนเพื่อให้สอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์ของกระทรวงวัฒนธรรม การรักษาสืบทอดวัฒนธรรมของชาติและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างมั่นคง สร้างค่านิยม จิตสำนึก และภูมิปัญญาคนไทย นำทุนทางวัฒนธรรมของประเทศมา สร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ และการบริหารจัดการองค์ความรู้ ด้านศาสนา ด้านศิลปะ และ

วัฒนธรรม คณะผู้วิจัยได้เห็นถึงความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และการสืบทอดในอนาคต ซึ่งข้อมูลผลการศึกษาวิจัยทำให้ทราบว่าชุมชนมีการบริหารจัดการอย่างไรให้สำเร็จ รวมถึงเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน ทั้งนี้การแก้ไขสารสนเทศที่สามารถนำไปประกอบการวางแผนพัฒนางานวัฒนธรรมประเพณี ที่สำคัญอื่นๆ อันจะนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกของประชาชนในท้องถิ่น ได้อนุรักษ์ พื้นฟู สืบสานให้ประเพณีวัฒนธรรมที่งดงามให้อยู่คู่สังคมไทยสืบไป (จักรี ศรีจารุเมธีฐาน, 2563 : 26)

พุทธศาสนิกชนทุกคน มีความรู้สึกเคารพและศรัทธาในพุทธศาสนา ชาวไทยพุทธมีความผูกพันกับพุทธศาสนามาตั้งแต่เกิดจนตาย พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่จำเป็นต่อสังคมไทยเป็นอย่างมาก พุทธศาสนาได้ฝังรากลงในจิตใจของ คนไทยทั้งใน อดีตและปัจจุบัน คนไทยจึงได้แสดงออกทางศิลปกรรมต่างๆ เช่น จิตรกรรมมักจะเป็นเรื่องราว เกี่ยวกับชาดกต่างๆ ในพุทธประวัติด้านสถาปัตยกรรมก็มีการสร้างวัดวาอารามต่างๆ โบสถ์ วิหาร เจดีย์ เป็นต้น หลักธรรมในพระพุทธศาสนาทำให้จิตใจของคนไทยแสดงออกมาในลักษณะที่เยือกเย็นมีความเกื้อกูลปรองดองกัน ให้การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และทำให้คนไทยพอใจในการดำรงชีวิต อย่าง สงบสุขมาจนกระทั่งทุกวันนี้ จากหนังสืออารยธรรมไทย กล่าวถึงวัฒนธรรมพุทธศาสนาว่า พุทธศาสนามีบทบาทอย่างมากต่อความเป็นอยู่ของชุมชนบ้านเมือง เช่น ก่อให้เกิดแบบแผนทางศิลปะก่อให้เกิดธรรมเนียมประเพณีที่ช่วยขยายชุมชนและสร้างความเป็นปึกแผ่นให้เกิดกับชุมชน วัฒนธรรมทางพุทธศาสนาเป็นแกนหลักสำคัญสำหรับการมีอยู่ของสังคมบ้านเมือง ถือว่าพุทธศาสนาเป็นที่พึ่งและยึดเหนี่ยวจิตใจ พระพุทธศาสนามีความสำคัญกับประเทศชาติมาก เพราะได้สร้างเอกลักษณ์ และคุณธรรมอันดีงามแก่คนไทย ให้เป็นคนรักสันติ รักอิสระเสรี มีนิสัยโอบอ้อมอารี มีความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เพื่อนำมาปฏิบัติขัดเกลาจิตใจของชาวพุทธจนกลายเป็นวิถีวัฒนธรรมแบบเอื้ออาทร จะเห็นได้จากวิถีชีวิตของคนไทยตั้งแต่เกิดจนถึงตาย จะมีลักษณะความเอื้ออาทรต่อกัน เช่น บิดามารดาเอื้ออาทรต่อบุตรธิดา ครูอาจารย์เอื้ออาทรต่อศิษย์ ญาติมิตรเอื้ออาทรต่อกัน ผู้นำชุมชนเอื้ออาทรต่อประชาชนในความปกครองของตน และผ่านกิจกรรมที่สะท้อนวัฒนธรรมแบบเอื้ออาทรคือ กิจกรรมเพื่อช่วยเหลือผู้ยากไร้ มูลนิธิเพื่อการศึกษาของผู้ยากไร้ เพื่อนช่วยเพื่อน โครงการหนังสือมือสองเพื่อน้องผู้ยากไร้ เป็นต้น และโครงการกิจกรรมในระดับประเทศที่สะท้อนวัฒนธรรมแบบเอื้ออาทร เช่น โครงการบ้านเอื้ออาทร (ธิดา สาระยา, 2552 : 44)

ในวิถีวัฒนธรรมอย่างหนึ่งในสังคมไทยที่สืบทอดมาแต่โบราณ ซึ่งวิถีวัฒนธรรมการเอื้ออาทรนี้ได้สะท้อนผ่านกิจกรรมในชีวิตประจำวัน กิจกรรมสังคม มีกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์สาธารณะ กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมการศึกษา ภาษาและวัฒนธรรม เป็นต้น ซึ่งวัฒนธรรมแบบเอื้ออาทรเหล่านี้ เป็นพลังทำให้คนในชุมชนในสังคมมีจิตช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้ประชาชนพลเมืองในประเทศมีโครงการและกิจกรรมการช่วยเหลือกันด้วยดีตลอดมา การมีจิตเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความมีน้ำใจแบ่งปัน ความห่วงใยต่อกัน ซึ่งเป็นพลังอย่างหนึ่งที่ผูกจิตของผู้คนทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและสังคมให้เกิดการช่วยเหลือกัน กระจายพลังผ่านกิจกรรมในครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ก่อให้เกิดวัฒนธรรมแห่งการพึ่งพาอาศัย วัฒนธรรมแห่งการให้ วัฒนธรรมแห่งการทำบุญในเทศกาลต่างๆ ซึ่งผสมผสานอยู่ในวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมอย่างแนบแน่น กลายเป็นวิถีวัฒนธรรมของสังคมที่ช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนและเป็นพลังขับเคลื่อนผ่านกิจกรรมของสังคมให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และนอกจากนี้ ความเอื้ออาทรยังก่อให้เกิดพลังในการประสานผู้คนในสังคมต่างชาติ ต่างศาสนาให้มาร่วมแรงร่วมใจ

กัน ทำโครงการและกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ ยังมีประเทศเพื่อนบ้านที่มีวิถีวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกับชาวไทยพุทธ เช่น สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) เป็นประเทศหนึ่งที่มีวิถีวัฒนธรรมแบบเอื้ออาทร จะเห็นได้จากลักษณะนิสัยของประชาชนที่มีบุคลิกยิ้มแย้มแจ่มใส พุดจาไพเราะ นุ่มนวล ชอบแบ่งปันและช่วยเหลือพึ่งพาอาศัย ดังที่ กล่าวถึงลักษณะนิสัยและวัฒนธรรมของชาวลาวไว้ในหนังสือราชอาณาจักรลาวว่า “ชาวลาวมีวาจาสุภาพอ่อนหวาน น่ารักมีใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส ช่วยเหลือญาติพี่น้องและภัยให้กันเสมอ รักชาติวัฒนธรรมประเพณีเดิมอย่างเคร่งครัด แม้ประสบเคราะห์ร้ายหรือตกทุกข์ได้ยากลำบาก แต่ใบหน้าของเขายังมีแววแห่งความชื่นบาน” (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, 2557 : 15)

คำสอนในพระพุทธศาสนา สอนให้คนรู้จักความจริงของธรรมชาติของชีวิตให้รู้จักตนเองพิจารณาแก้ไข ปัญหาด้วยตนเองด้วยหลักการและเหตุผล หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเรียกว่าหลักพุทธธรรม ผู้ที่ปฏิบัติตามแนวทางหลักพุทธธรรมจะเกิดภาวะทางความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่เรียกว่ามีศีล ที่เหมาะสมแก่ตนเอง ที่เหมาะสมแล้วนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อให้ได้รับประโยชน์สุข ตั้งแต่ขั้นต้น คือการรู้เท่าทันสังขารว่ามีความไม่เที่ยง ผ่านหลักไตรลักษณ์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559 : 34) การรู้เท่าทันในไตรลักษณ์จะเป็นตัวเร่งให้ผู้สูงอายุน้อยอยู่ในความประมาท รวมทั้งเข้าใจ การประชุมรวมเข้าด้วยกันของ ขันธ์ 5 ที่ว่า ตัวตนแท้ๆ และเห็นคุณค่าของความเป็นจริง การรู้จักมองสิ่งทั้งหลายตามสภาวะล้วนๆ คือ มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามที่เป็นมัน เป็น โดยไม่ยึดมั่นถือมั่นจะช่วยให้คลายความทุกข์ลงได้ นอกจากนี้ในแง่ของการปฏิบัติตนในหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 คือ การบำเพ็ญทานมัย ศีลมัยภาวนามัย ผู้วิจัยมองว่า การทำบุญนั้นจะช่วยส่งเสริมจิตใจดีรู้จัก การให้ การเสียสละ ขจัดความโลภ จะนำความสุขมาให้และเป็นการเตรียมเสบียงไว้ในขณะที่มีชีวิตอยู่และมีหลักพุทธธรรมสำหรับนำทางชีวิต รวมไปถึงหลักอายุสธรรมมี 5 ประการ คือ 1) สปปายการี สร้างสปปายะ คือทำอะไรๆ ให้เป็นที่สบายเกื้อกูลแก่สุขภาพ 2) สปปายะ มตตณฺณ แม้ในสิ่งที่สบายนั้นก็รู้จักประมาณ ทำแต่พอดี 3) ปณฺติโกชิ บริโภคสิ่งที่น้อยง่าย กาลจาริ ประพฤติตนให้เหมาะสมในเรื่องเวลา เช่น รู้จักเวลา ทำถูกเวลา ทำเป็นเวลา 5) พรหมจาริ รู้จักถือพรหมจรรย์ตามควร ผู้สูงอายุมีปัญหาด้านจิตใจและอารมณ์ของผู้สูงอายุ มีแนวทางการรักษาสุขภาพที่เป็นสุขแบบองค์รวมของชีวิตทั้ง 4 ด้าน คือ ทางกาย ทางสังคม ทางจิต และทางปัญญา ของชีวิตได้อย่างสอดคล้องกัน (พระครูจันทโกส (ชาโคร), 2564 : 78)

ในสังคมปัจจุบันที่มีความเจริญทางเทคโนโลยีและการสื่อสารที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดดาบสองคมอย่างหนึ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนไทยในชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของประชาชนในทางตรงและทางอ้อม ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ไม่ว่าจะเป็นการเจ็บป่วย การเสียชีวิต รายได้ของประชาชนลดลงซึ่งเกิดจากการว่างงานและการลดเวลาทำงาน อันเป็นผลมาจากมาตรการทางเศรษฐกิจของภาครัฐที่จะมุ่งแก้ปัญหาและสกัดกั้นการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (โควิด -19) ในสถานการณ์เช่นนี้ทำให้ความสุขในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนลดลง จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตประจำวัน อย่างไรก็ตาม เราสามารถใช้วิกฤตการณ์เช่นนี้ให้เป็นโอกาสได้ด้วยการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรม ได้แก่ 1) การศรัทธาในพระพุทธศาสนา 2) การแสดงออกเชิงวัฒนธรรม 3) การมีเป้าหมายที่ชัดเจน และ 4) แนววิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรมของสังคมไทยต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับแนววิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับแนววิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย
3. เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมแนววิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย

กรอบแนวคิดการศึกษา

วิธีการวิจัยหรือระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่มีความรู้ทางหลักธรรมและผู้ร่วมปฏิบัติธรรมในวัดป่าเลไลยก์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 ประชากร

ผู้มีความรู้ทางหลักธรรมและผู้ร่วมปฏิบัติธรรมในวัดป่าเลไลยก์ จังหวัดสุพรรณบุรี

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

(1) กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) เป็นกลุ่มบุคคลที่มีข้อมูลเชิงลึกในด้าน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ผู้ที่ทำหน้าที่สั่งสอนพุทธศาสนิกชน ผู้ที่มีความรู้ในหลักธรรมได้แก่ พระชั้นผู้ใหญ่ ผู้อาวุโส หรือผู้มีคุณธรรมะในท้องถิ่น จำนวน 10 รูป/คน

(2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) พุทธศาสนิกชน ชาวบ้าน พระภิกษุ สามเณร นักเรียน ชาวบ้าน ในจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 30 /รูปคน

(3) กลุ่มบุคคลทั่วไป (Purposive Informants) ได้แก่ ประชาชนทั่วไปที่สนใจในการปฏิบัติธรรมเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของตนในสถานการณ์ปัจจุบัน จำนวน 30 คน ด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง

2. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบสำรวจ (Survey) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non- Structure Interview) แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non – Participant Observation) แบบประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) และการประชุมเชิงปฏิบัติการ(Workshop) ดังนี้ (ในตะวัน กำหอม. 2559 : 53-56)

2.1 แบบสำรวจ (Survey) ผู้วิจัยใช้แบบสำรวจเพื่อเก็บข้อมูลจิตบันทึกโดยแบ่งประเด็นการสำรวจต่างๆ ดังนี้ สำรวจสภาพพื้นที่ ภายในวัดป่าเลไลยก์ จังหวัดสุพรรณบุรี

2.2 แบบสัมภาษณ์ (Interview) มี 2 แบบดังนี้

(1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อใช้สัมภาษณ์ตามแนวทางแบบสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้แต่ละประเด็นคำถาม โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาคำตอบตามกรอบแนวความคิดและความมุ่งหมายของการวิจัย แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์ประวัติความเป็นมาของวัดป่าเลไลยก์ จังหวัดสุพรรณบุรี การปกครองในวัด การทำกิจกรรมของคณะสงฆ์

(2) แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non - Structured Interview) ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไปแบบเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบเพื่อจับประเด็นและนำมาตีความหมายโดยใช้ทฤษฎี และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จากผู้รู้ (Key Informants) และมีจุดสนใจในการสัมภาษณ์ในเรื่อง แนววิถี พุทธะ : การดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรมของสังคมไทย เพื่อทำการสัมภาษณ์ผู้ได้แก่พระชั้นผู้ใหญ่ กำหนดประเด็น คำถาม ข้อมูลรายละเอียดต่างๆดังนี้ หลักธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และการนำหลักธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน

3. แบบการสังเกต (Observation) แบ่งเป็น 2 ชุด ดังนี้

3.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้วิจัยเข้าไปพักอาศัยอยู่กับวัด โดยร่วมทำกิจกรรม สังเกต เกี่ยวกับบริบทและกิจกรรมที่วัดป่าเลไลยก์ปฏิบัติกับศาสนิกชนเป็นประจำ

3.2 แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non - participant Observation) ผู้วิจัยใช้แบบสังเกตกิจกรรมในชุมชนอยู่นอกที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนที่กระทำร่วมกันกับวัดป่าเลไลยก์ จังหวัดสุพรรณบุรี

4. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้ใช้ วิธีการนี้ ในการศึกษาวิจัยด้วยซึ่งใช้เก็บข้อมูลกลุ่มและเป็นการตรวจสอบข้อมูล ในประเด็นต่างๆ โดยการกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ คือ กลุ่มผู้รู้ ผู้นำชุมชน ครู มักทายก อุบาสก อุบาสิกา กำนัน ประชาชนทั่วไป ผู้ใหญ่บ้านสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลโดยการกำหนดกลุ่มละประมาณ 5 - 10 คน ในพื้นที่ ในการสนทนาผู้วิจัยจะกล่าวนำและให้กลุ่มแสดงความคิดเห็นในอย่างเปิดเผยและข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม

5. การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ผู้วิจัยได้ใช้ วิธีการนี้ ในการศึกษาวิจัยด้วยซึ่งใช้เก็บข้อมูลกลุ่มและเป็นการตรวจสอบข้อมูลในประเด็นต่างๆ โดยการกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนวัดป่าเลไลยก์ จังหวัดสุพรรณบุรี คือ พระเถระชั้นผู้ใหญ่ พระสงฆ์กลุ่มผู้รู้ ผู้นำชุมชน ครู กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกเทศบาล โดยการกำหนดกลุ่มละประมาณ 5 - 10 คน ในประชุมเชิงปฏิบัติการจะกล่าวนำและให้กลุ่มแสดงความคิดเห็นในอย่างเปิดเผยและข้อมูลที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการจัดและทำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ตำรา หนังสือวิชาการ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลที่ได้มาจากแบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกต การจดบันทึก การอัดเทป และการบันทึกภาพจัดเป็นหมวดหมู่ตามจุดมุ่งหมายของการวิจัยแล้วดำเนินการนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพตามความมุ่งหมายและกรอบตามความคิดที่กำหนดไว้ โดยใช้แนวคิดการวิเคราะห์แบบอุปมัย (Analytic Induction) และการวิเคราะห์โดยการจำแนกข้อมูล (Typological Analysis) ดังนี้ (ในตะวัน กำหอม, 2559 : 53-56)

6.1 การวิเคราะห์แบบอุปมัย (Analysis Induction) เป็นวิธีวิเคราะห์ข้อมูล โดยการสร้างข้อมูลจากข้อมูลที่เป็นรูปธรรมหรือปรากฏที่มองเห็นจากการลงภาคสนาม เป็นต้นว่าหลักธรรมคำสั่งสอน แนวปฏิบัติ กิจกรรมในชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ ตลอดจนสภาพสังคมในปัจจุบัน สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและชนบประเพณีวัฒนธรรม พิธีกรรม ความเชื่อ ที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่และหลักฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

6.2 การวิเคราะห์โดยการจำแนกข้อมูล (Typological Analysis) เป็นวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลมาจัดจำแนกเป็นประเภทตามความมุ่งหมายของการวิจัยและจึงวิเคราะห์ด้วยทฤษฎี เพื่อมาอธิบายสภาพสังคมของชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงและบทบาทหน้าที่ขององค์ภายในชุมชนที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมภายนอกมากระทบชุมชนดั้งเดิมและนำไปสู่แนววิถี พุทธะ : การดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรมของสังคมไทยโดยใช้วัฒนธรรมและทฤษฎีต่างๆ ในการวิเคราะห์ตามการมุ่งหมายและกรอบแนวความคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยว่าหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับแนววิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย มีหลายหลักธรรมซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตที่เป็นวิถีการดำรงชีวิตในงานวิจัยนี้ได้ศึกษาหลักธรรมที่นำมาใช้กับแนววิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย 3 หลักธรรม ได้แก่ ศีล 5 สังคหวัตถุ 4 และพรหมวิหาร 4 กับแนววิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย

แม้ว่าศีลห้าจะถูกสร้างขึ้นเพื่อจุดประสงค์หลักคือปกป้องสังคมก็ตาม สิ่งหนึ่งที่เราไม่ควรลืมก็คือ ศีลทุกข้อ นอกจากละเมิดแล้วจะส่งผลถึงคนอื่น ยังส่งผลถึงตัวคนที่ละเมิดด้วย เกณทวิณัจฉยความดีความชั่วในทางพระพุทธศาสนา ข้อหนึ่งก็คือให้ดูว่าสิ่งนั้นเบียดเบียนตนและผู้อื่นหรือไม่ เกณทนี่คือหลักว่าการละเมิดศีลห้าทุกข้อเป็นความผิด คนที่ฆ่าหรือทำร้ายคนอื่น ลักทรัพย์คนอื่น ผิดลูกเมียหรือสามีคนอื่น และพูดโกหกให้คนอื่นเสียหาย นอกจากจะเบียดเบียนคนอื่นแล้ว ยังเบียดเบียนตนเองด้วย คนที่ดื่มสุราและเสพสิ่งเสพติด นอกจากจะเบียดเบียนตนเอง ยังเบียดเบียนสังคมด้วย เขาเบียดเบียนสังคมโดยการเพิ่มสมาชิกที่ไม่มีคุณภาพให้กับส่วนรวมสรุปแล้ว ศีลทุกข้อมีผลกระทบทั้งแก่สังคมและส่วนตัวที่ละเมิดด้วยกันทั้งสิ้น หากขาดการรักษาศีลแล้ว ย่อมไม่ก่อให้เกิดแนววิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นการสังเคราะห์ด้วยหลักธรรมที่เป็นปัจจัยภายนอก เป็นการให้ การเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน เป็นการเอื้ออาทรเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น เป็นการให้ที่ประกอบด้วยเจตนาที่ดี เช่น การให้ปัจจัย 4 เพื่อประโยชน์แก่การดำเนินชีวิต ปิยวาจาเป็นการพูดจากด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน ไม่พูดคำหยาบ พูดด้วยความจริงใจ พูดแต่สิ่งที่ดีที่เกิดประโยชน์ พูดด้วยถ้อยคำที่เมตตา ทั้งนี้ การพูดจาจึงเป็นบันไดขั้นแรกที่จะสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นกับหมู่คณะ ด้วยการไม่พูดเท็จ เว้นการพูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ คำเพ้อเจ้อ อวดจริยา เป็นการประพฤติที่อำนวยความสะดวกแห่งความสุขให้แก่บุคคลอื่นที่พึงควรจะได้รับ หรือถ้าได้แล้วก็ถือว่าเป็นการทำให้เป็นประโยชน์ต่อบุคคลอื่น และสมานัตตา เป็นการวางตัวให้เสมอต้นเสมอปลาย วางตัวให้ถูกกาลเทศะ ไม่ลืมนบุญคุณคนที่เคยช่วยเหลือไว้เช่นญาติสนิท มิตรสหาย เพื่อนบ้านที่เคยช่วยเหลือเกื้อกูลเราไว้ คือการวางตัวในสถานะที่เหมาะสม ย่อมเป็นเหตุแห่งการเอื้ออาทรต่อกัน พรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เป็นองค์ธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่าเป็นคุณธรรมสำหรับเป็นที่อยู่ของจิตใจแห่งพรหม เป็นผู้ใหญ่ ผู้นำที่ประเสริฐที่สามารถนำมาใช้กับการอยู่ร่วมกันในสังคมแบบเอื้ออาทร เป็นธรรมอันเป็นที่อยู่ ซึ่งมีทั้งคุณความดีและความผาสุก สงบร่มเย็นในใจ ดังนั้น พุทธศาสนิกชนไทยที่มีวิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ ย่อมดำรงอยู่ในธรรมที่ทุกๆ คนในชุมชนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในฐานะผู้นำ ผู้ใหญ่ ผู้ปกครองที่เคารพนับถือในชุมชนของตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีกับเยาวชนรุ่นต่อไปตามแนววิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสถานการณ์ปัจจุบัน

สรุปและอภิปรายผล

1. หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย

ศีล 5 มีการยึดหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้เป็นแนวทางในการเข้าร่วมกิจกรรมประเพณี ซึ่ง (พระธรรมพุทฺธมฺมคฺล, 2563) เจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์ได้กล่าวถึงประเพณีการทำบุญตักบาตร กล่าวสรุปไว้ว่า “หลักธรรมที่เห็นชัดเจนในการยึดเป็นแนวทางคือศีล 5 ที่เป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติโดยการสำรวมระวังได้แก่ ไม่ทำร้ายกัน ไม่ลักขโมย รักครอบครัว ไม่โกหก และไม่ดื่มสุรายาเสพติดทุกชนิด เมื่อปฏิบัติได้ก็จะเป็นจุดเริ่มต้นของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคม ถึงแม้ว่า ศีลห้าจะถูกสร้างขึ้นเพื่อจุดประสงค์หลักคือปกป้องสังคมก็ตาม สิ่งหนึ่งที่เราไม่ควรลืมก็คือ ศีลทุกข้อ นอกจากละเมิดแล้วจะส่งผลถึงคนอื่น ยังส่งผลถึงตัวคนที่ละเมิดด้วย ซึ่งเกณทวิณัจฉยความดีความชั่วในทางพระพุทธศาสนา ข้อหนึ่งก็คือให้ดูว่าสิ่งนั้นเบียดเบียนตนและผู้อื่นหรือไม่ เกณทนี่คือ ต้องการวัดว่าการละเมิดศีลห้าทุกข้อเป็นความผิด ดังนั้น ศีลทุกข้อจึงมีผลกระทบทั้งแก่

สังคมและส่วนตัวที่ละเมิดด้วยกันทั้งสิ้น หากคนในชุมชนสามารถรักษาศีล 5 ได้แล้ว เชื่อว่าจะนำมาซึ่งแนววิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย ที่เป็นแบบอย่างที่ดีในการอยู่ร่วมกันของสังคมที่สงบสุขร่มเย็น

สังคหวัตถุ 4 (พระธรรมพุทธิมงคล, 2563) ได้กล่าวว่า “ใช้แนวสังคหวัตถุ 4 มาถือปฏิบัติด้วยการให้ทาน การพูดจาไพเราะต่อกัน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน การวางตัวให้เหมาะสม เสมอต้นเสมอปลาย ทำให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข และอบอุ่น ซึ่งการทำบุญต่อกับความเชื่อกันว่า เมื่อทำแล้วผู้ทำจะได้านิสงส์สูง เพราะนอกจากจะบูชาแด่พระสงฆ์ผู้สืบทอดพระศาสนาแล้ว พระสงฆ์ ยังสามารถประสิทธิ์ชีวิตให้เป็นไปตามอรรถภาพได้” จะเห็นว่าสังคหวัตถุ เป็นการสังเคราะห์ด้วยหลักธรรมที่เป็นปัจจัยภายนอก เป็นการให้ การเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน การเอื้ออาทรเพื่อประโยชน์ต่อบุคคลอื่นเป็นการให้ที่ประกอบด้วยเจตนาที่ดี เช่น การให้ปัจจัย 4 (เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค) เพื่อประโยชน์แก่การดำเนินชีวิต ปิยวาจาเป็นการพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน ไม่พูดคำหยาบ พูดด้วยความจริงใจ พูดแต่สิ่งที่ดีที่เกิดประโยชน์ พูดด้วยถ้อยคำที่เมตตา ทั้งนี้ การพูดจาจึงเป็นบันไดขั้นแรกที่จะสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นกับหมู่คณะ ด้วยการไม่พูดเท็จ เว้นการพูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ คำเพ้อเจ้อ อวดถวิลหา เป็นการประพฤติที่อำนวยความสะดวกแห่งความสุขให้แก่บุคคลอื่นที่พึงควรจะได้รับ หรือถ้าได้แล้วก็ถือว่าเป็นการทำความดีที่เป็นประโยชน์ต่อบุคคลอื่น และสมานัตตา เป็นการวางตัวให้เสมอต้นเสมอปลาย วางตัวให้ถูกกาลเทศะ ไม่ลืมนบุญคุณคนที่เคยช่วยเหลือไว้ เช่น ญาติสนิท มิตรสหาย เพื่อนบ้าน ที่เคยช่วยเหลือเกื้อกูลเราไว้ คือการวางตัวในสถานะที่เหมาะสม

พรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เป็นองค์ธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่าเป็นคุณธรรมสำหรับเป็นที่อยู่ของจิตใจแห่งพรหม เป็นผู้ใหญ่ ผู้นำที่ประเสริฐที่สามารถนำมาใช้กับการอยู่ร่วมกันในสังคมแบบเอื้ออาทร เป็นธรรมอันเป็นที่อยู่ ซึ่งมีทั้งคุณความดีและความผาสุก สงบร่มเย็นในใจ ดังนั้น พุทธศาสนิกชนไทยที่มีวิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นแนววิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย ย่อมดำรงอยู่ในธรรมที่ทุกๆ คนในชุมชนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในฐานะผู้นำ ผู้ใหญ่ ผู้ปกครองที่เคารพนับถือในชุมชนของตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีกับเยาวชนรุ่นต่อไป ดังที่ (พระธรรมพุทธิมงคล, 2563) เจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์ ได้กล่าวไว้ว่า “พรหมวิหาร 4 เป็นหลักที่คนในชุมชนนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติในเรื่องของการที่ร่วมแรงร่วมใจกันทำงานด้วยเมตตาต่อกัน มีความกรุณา ช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน มุทิตาโดยการชื่นชมยินดีกับคนที่ทำงานสำเร็จ ให้กำลังใจกัน รวมถึงการมีอุเบกขาที่จะไม่เลือกปฏิบัติหรือการเลือกทำดีกับใครคนใดคนหนึ่ง แต่ปฏิบัติโดยเสมอกันไม่ว่าจะเป็นญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านใกล้เคียงที่สนิทและไม่สนิทกัน”

เห็นได้ว่า หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นการเอื้ออาทรในการส่งเสริมให้ชาวพุทธในชุมชนได้สร้างบุญกุศล เป็นการเกื้อกูลชาวพุทธให้ได้รับความสุขทางจิตใจ โดยการทำกิจกรรมร่วมกันด้วยความรัก สามัคคี ในหมู่เครือญาติที่อยู่ห่างกันได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์ สานความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ก่อให้เกิดความใกล้ชิดสนิทสนม ให้มีวิถีวัฒนธรรมเกิดความแนบแน่นยิ่งขึ้น จึงสำเร็จได้เกิดจากความร่วมมือของพุทธศาสนิกชนผู้ร่วมงาน ทุกคนทุกฝ่ายต่างปฏิบัติหน้าที่ของตนเป็นอย่างดี โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมและเป็นกลไกให้คนในสังคมได้ใช้ชีวิตร่วมกันอย่างสันติสมานฉันท์ในสังคมไทย

2. การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย

หลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทยนั้น นับได้ว่ามีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับวิถีการดำเนินชีวิตที่ฝังลึกอยู่ในจิตใจของชาวพุทธในสังคมไทยมานาน เนื่องจากการที่สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความผูกพันเอื้ออาทรต่อกันในระหว่างเครือญาติกันอย่างใกล้ชิด ทั้งนี้ครอบครัวของคนไทยแต่เดิมเป็นครอบครัวใหญ่ มีพ่อแม่ ลูก หลาน ปู่ ย่า ตา ยาย หรือญาติอื่นๆ รวมอยู่ด้วยเป็นสายสัมพันธ์ทางระบบเครือญาติ มีความผูกพัน ห่วงใยดูแลทุกข์สุขกัน เป็นสายสัมพันธ์อันแน่นแฟ้น ที่ต้องอุปการะเกื้อกูลกัน กตัญญูต่อผู้มีพระคุณ และญาติผู้ใหญ่ สังคมไทยเป็นสังคมที่ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณีทางพุทธศาสนา มีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิตคนไทย นับตั้งแต่เกิดสังคมไทยคนไทยจะมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาตลอดจนกระทั่งตาย ซึ่งสอดคล้องกับ (พระครูพิพัฒน์วุดมการ, 2563) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์ ได้กล่าวไว้ว่า “เนื่องจากหลักธรรม เป็นความจริง ความดีงาม ความถูกต้อง เป็นสิ่งจำเป็น สำหรับชีวิตของคนทุกคน ชีวิตที่ขาดธรรมะเสียแล้ว ย่อมเป็นชีวิตที่ขาดหลักในการดำเนินชีวิต ย่อมประสบแต่ความทุกข์ ความเดือดร้อน หากความเป็นปกติสุขได้ยาก ต่างจากผู้ที่มีหลักธรรม คือหลักที่ดีจริง ถูกต้องจริง ทำให้ผู้ประพฤติปฏิบัติเข้าถึงความสำเร็จอย่างแท้จริง ให้เกิดผลดีจริง รักษาผู้ประพฤติธรรม มิให้ตกไปในที่ชั่ว ทำให้ผู้ปฏิบัติเป็นคนดี สิ่งที่ดีแต่ไม่จริง สิ่งที่ดีจริงแต่ไม่ดี และสิ่งที่ดีทั้งไม่ดี และไม่จริงนั้น ไม่เรียกว่า หลักธรรม คุณลักษณะสำคัญของหลักธรรม ประกอบด้วย 5 ประการคือ ความดี ความจริง ความถูกต้อง ให้พลังในการกระทำต่างๆ และนำทางในการดำเนินชีวิตของคน เป็นแกนนำและเป้าหมายร่วมแห่งภารกิจทั้งหมด และ กลุขดา นิยมทอง (2663) ได้อธิบายว่า “หลักธรรมเป็นหลักของความจริง ความดีงาม ความถูกต้อง จึงเป็นสาระสำคัญ ที่จำเป็นสำหรับชีวิตของทุกคนทุกกลุ่ม การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับวิถีวัฒนธรรมชาวพุทธในสังคมไทยที่ประกอบด้วยหลักธรรม หรือที่เรียกว่า มีหลักธรรมประจำใจ ย่อมเป็นชีวิตที่ประสบความสำเร็จ มีความสุข ความเจริญ อย่างแน่นอน”

ที่กล่าวมานี้ การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ มีดังต่อไปนี้ 1) สร้างจิตสำนึกแห่งการเอื้อเฟื้อต่อกัน 2) มีการตระหนักรู้คุณค่าความสำคัญของการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ 3) มีความเพียร พยายามในการศึกษาเรียนรู้ ทำความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนอย่างลึกซึ้งถึงแก่นธรรมนั้นๆ 4) นำไปใช้ประพฤติ ปฏิบัติอย่างถูกต้อง เหมาะสม อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน 5) นำไปถ่ายทอด แบ่งปัน ชักชวนให้เพื่อนมนุษย์ปฏิบัติตาม อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ในด้านการดำเนินชีวิตที่ดีงามในทุกระดับ ตามวิถีของชาวพุทธในสังคมไทยเพื่อความผาสุกของสังคมอย่างแท้จริง

3. แนววิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย

“วัตถุประสงคิในการตักบาตร คือ ถ้าญาติโยมใส่บาตร พระก็จะมีอาหารมาบำรุงหล่อเลี้ยงร่างกายให้ มีกำลังในการบำเพ็ญสมณธรรมต่อไป การบิณฑบาตมุ่งเน้นเรื่องอาหารเป็นหลัก การตักบาตร ถือเป็นประเพณีอย่างหนึ่งที่ชาวพุทธปฏิบัติกันมาแต่สมัยพุทธกาล (พระธรรมพุดธิมกค, 2563) เจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์กล่าวว่า “ในประเพณีการตักบาตร เป็นความร่วมมือมือของชาวบ้าน วัดเป็นเพียงศูนย์กลางจิตใจของชาวบ้าน พระพุทธศาสนานอกจากมีพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว ยังมีวัดและพระสงฆ์ วัดเป็นทุกอย่างของสังคม เป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจของประชาชน”

สังคมไทยเป็นสังคมที่ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับพุทธศาสนาอย่างแยกไม่ออก เนื่องจากพระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญที่เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตชาวไทยพุทธมาแต่โบราณ นับตั้งแต่เกิดมาสังคมไทย ซึ่งจะเห็นได้จากที่ชาวไทยพุทธจะมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนามาโดยตลอด จนกระทั่ง วาระสุดท้ายของชีวิตคือการตาย ที่เกี่ยวข้องเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ การมีความคิด ความเชื่อในสิ่งเดียวกันย่อมหมายถึง ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ความกลมเกลียวที่จะทำกิจกรรมต่างๆ ไปด้วยกัน ซึ่งส่งผลถึงความเป็นปึกแผ่น ความเข้มแข็งของสังคมในที่สุด เพราะฉะนั้นความเชื่อในเรื่องนี้จึงกลายเป็นกลไกสำคัญที่ควบคุมสังคม ก่อให้เกิดประโยชน์จากการร่วมมือช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อการดำเนินการกิจกรรมร่วมกันอย่างราบรื่นบรรลุวัตถุประสงค์ของทุกฝ่าย สู่ความสงบสุข รมเย็นในสังคมที่ยั่งยืน

ผู้วิจัยได้สรุป องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาแนวคิด พุทธะ : การดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรมของสังคมไทย วัดป่าเลไลยก์จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 4 แนววิถี ดังต่อไปนี้

แนววิถีที่ 1 การศรัทธาในพระพุทธศาสนา

ศรัทธาในพระพุทธศาสนา มุ่งเฉพาะที่ประกอบด้วยความรู้ และตั้งมั่นในทางที่ชอบ มีลักษณะเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ เชื่อโดยรู้เหตุผล มิใช่โดยไม่รู้ ในเบื้องต้นแม้ต้องอาศัยผู้อื่น ก็อาศัยเฉพาะผู้ที่สมควร และก็ต้องอาศัยตนเองไตร่ตรองพิจารณาจนรู้เห็นจริงด้วยตน เพื่อให้เป็นศรัทธาโดยอิสระ ไม่ต้องอาศัยผู้อื่น ศรัทธาเป็นเพื่อนประจำตนของบุคคลทุกคน เป็นเพื่อนผู้ชักจูงให้เชื่อในเรื่องที่เชื่อทั้งปวง ผู้ชักจูงให้เชื่อในภายนอก ย่อมชักจูงไม่สำเร็จ ถ้าศรัทธาไม่เกิดรับรองในใจสมดังพุทธภาษิตว่า “สทธา ทูติยา ปุริสสส โหติ ศรัทธาเป็นเพื่อนคู่ใจของคน” โดยการนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และนำไปเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตามบริบทของแต่ละชุมชนที่เป็นความเชื่อที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระครูจันโทภาส (ชาโคร), 2564) ศึกษาเรื่องการประยุกต์ใช้หลักอาสุสธรรมในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ในเขตอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุคือผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป สภาพร่างกายเสื่อมถอย มีอารมณ์หงุดหงิด ไม่มีความเชื่อมั่นตนเอง หวาดกลัวภัยต่าง ๆ นานา กลัวถูกทอดทิ้งจากครอบครัว ลูกหลาน สังคม ชุมชนมีความสำคัญของผู้สูงอายุ และต่อประเทศชาติความสำคัญของผู้สูงอายุคือ ผู้สูงอายุผ่านประสบการณ์ในชีวิตมาหลายรูปแบบทั้งดีและไม่ดีเป็นที่พึ่งร่วมโพธิ์ร่วมไทรของลูกหลาน ถวายทอดกฐณปัญหาในท้องถิ่นให้กับลูกหลานให้ดำรงสืบต่อไป สภาพปัญหาการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดอุดรธานี พบว่าด้านร่างกายของผู้สูงอายุเป็นไปตามความเสื่อมของร่างกาย หลักอาสุสธรรมมี 5 ประการคือ 1) สปปายการี สร้างสปปายะ คือทำอะไร ๆ ให้เป็นที่สบายเกื้อกูลแก่สุขภาพ 2) สปปายะมตตณฺญ แม้ในสิ่งที่สบายนั้นก็รู้จักประมาณ ทำแต่พอดี 3) ปณิตโภชิ บริโภคสิ่งที่ย่อยง่าย 4) กาลจารี ประพฤติตนให้เหมาะสมในเรื่องเวลา เช่น รู้จักเวลา ทำถูกเวลา ทำเป็นเวลา 5) พรหมจารี รู้จักถือพรหมจรรย์ตามควร ผู้สูงอายุมีปัญหาจิตใจและอารมณ์ของผู้สูงอายุมีแนวทางการรักษาสุขภาพที่เป็นสุขแบบองค์รวมของชีวิตทั้ง 4 ด้าน คือ ทางกาย ทางสังคม ทางจิต และทางปัญญา ของชีวิตได้อย่างสอดคล้องกัน

แนววิถีที่ 2 การแสดงออกเชิงวัฒนธรรม

การสร้างสัญลักษณ์ประจำท้องถิ่น ถิ่นกำเนิดของตน ในรูปแบบของขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม เช่น วัฒนธรรมการดำเนินชีวิต ได้แก่ การกิน การอยู่ การแต่งกาย ภาษา การทำบุญ การสร้างกุศล

โดยผ่านพิธีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน ตลอดจน ศิลปะต่างๆ การสร้างค่านิยม การสร้างกฎระเบียบ กฎเกณฑ์ จารีตที่เป็นกลไก ควบคุมสังคมของชาวพุทธในชุมชนแต่ละท้องถิ่นที่โดดเด่นชัดเจน สอดคล้องกับ ทฤษฎีการยอมรับสิ่งใหม่ (ในตะวัน กำหอม, 2559 : 77-79) แนวคิดนี้เป็นสิ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคม เพราะมีความสัมพันธ์กับบุคลิกภาพ ความรู้ ความเข้าใจ ทศนคติ ค่านิยมของคนในสังคมที่แตกต่างกัน บ่อเกิด แห่งนวัตกรรมใหม่ที่จะนำไปสู่การยอมรับคือ 1) การค้นพบ (Discover) การค้นพบพืชผลทางเกษตรสมัยใหม่ๆ ทำให้ชาวบ้านได้เปลี่ยนอาชีพช่วยให้มีรายได้ดีกว่าเดิม 2) การประดิษฐ์คิดค้น (Invention) การคิดค้นสิ่งใหม่ที่มี ประโยชน์ต่อชุมชนทำให้ชุมชนหันมาใช้กันมากขึ้น เช่น เมื่อก่อนการทำนาใช้ควายลากคันไถแต่ทุกวันนี้ใช้รถไถ นาเดินตามซึ่งช่วยประหยัดแรงและใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง 3) การแพร่กระจาย (Diffusion) การได้รับ ข่าวสารการพัฒนาจากท้องถิ่นอื่นๆ ที่มีอาชีพในลักษณะเดียวกันมีรายได้ดีกว่า หรือการเรียนรู้เทคนิควิธีการ ใหม่ๆ เพื่อนำมาปรับใช้ในอาชีพของตนเองดังนั้น ชุมชนทุกชุมชนต้องการ และปรารถนามากที่สุดคือ ผู้นำ เมื่อมี ผู้นำคิด นำทำ ชาวบ้านก็กล้าที่จะลุกขึ้นก้าวไปข้างหน้า การติดต่อกับโลกภายนอกก็เป็นสิ่งสำคัญทำให้ ชุมชนรู้จักประเมินความเป็นอยู่ของตนเองได้ว่าเจริญขึ้นหรือเสื่อมถอยลง และกล้าที่จะยอมรับสิ่งใหม่ๆ ที่กำลัง จะเกิดขึ้นในชุมชนของตน ผู้เขียนมีความเชื่อว่าทุกชุมชนย่อมมีอุดมภูมิปัญญาอยู่ทุกท้องถิ่น เพราะถ้าได้รับการ ฝึกอบรมให้รู้จักการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ชุมชนมีอยู่อย่างถูกต้อง พวกเราก็จะได้เห็นสิ่งใหม่ๆ เกิดขึ้น หรือที่ เขานิยมเรียกกันว่า นวัตกรรม ปรากฏให้เห็นอย่างแน่นอน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ(พระศรีวิกรมงคล บัณฑิต.2562)เรื่องการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมศรัทธาในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของผู้จาริกแสวง บุญตามวัดวาอารามต่างๆ ในจังหวัดกาญจนบุรี ผลวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมศรัทธาใน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของผู้จาริกแสวงบุญมีความสัมพันธ์ระดับหนึ่ง 1) ขาดความมุ่งมั่นในการปฏิบัติ ตามหลักธรรม 2) มีความสัมพันธ์ระดับหนึ่งกล่าวคือในระดับให้พระขอพรทำบุญนั้นอยู่ในระดับสูงส่วนในระดับ การฟังธรรมปฏิบัติธรรมนั้นอยู่ในระดับต่ำ และ3) เส้นทางที่จะไปท่องเที่ยวในวัดแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 แห่งนี้มีความสะดวกสบายเดินทางได้ 3 รูปแบบหลัก ปัญหาในการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมศรัทธาในหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาคือความร่วมมือระหว่างผู้ไปท่องเที่ยวและเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวในการจัดเวลาและกิจกรรมจะ ส่งเสริมศรัทธาในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และปัญหาเรื่องขาดงบประมาณในการดำเนินงาน

แนววิถีที่ 3 การมีเป้าหมายที่ชัดเจน

การรวมตัวกันของชาวพุทธในชุมชนที่มีทัศนคติ ความเชื่อที่เป็นแนวเดียวกัน การรวมกลุ่มกันนำ หลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในบริบทชุมชนของตน โดยมีเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกัน ลักษณะเป้าหมายที่ดี คือ 1. สิ่งที่เราต้องการจริงๆ 2. ต้องมีความชัดเจน 3. วัดความสำเร็จได้ 4. ทำลายแต่เป็นไปได้ 5. กำหนดเวลา เสร็จ 6. สิ่งที่ต้องการจริงๆ คืออะไร 7. เขียนด้วยทั้งเหตุผล อารมณ์ และ ความปลื้มปิติในคุณค่า สอดคล้องกับ ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (ในตะวัน กำหอม, 2563 : 94-96) สำนักอังกฤษ (British School) นัก มานุษยวิทยาทางวัฒนธรรมที่สำคัญของกลุ่มนี้ ได้แก่ สมิท (G. Elliot Smith) เพอร์รี่ (William J Perry) และ ริเวอร์ส (W.H.R. Rivers) ในอังกฤษนั้นปฏิเสธแนวคิดที่ว่า วัฒนธรรมต่างเกิดได้ทุกอย่างอิสระด้วยตัวเองไม่ เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ใครคิดอะไรขึ้นมาได้ก็สร้างและทำตามความคิดของตน โดยเชื่อว่าคนมีลักษณะเหมือนๆ กันทางชีวภาพ ไม่แตกต่างกันในด้านความต้องการพื้นฐานสุด ดังนั้น คนย่อมคิดอะไรคล้ายๆ กัน ถ้าจะสร้าง

วัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ที่ต่างกัน วัฒนธรรมก็ต้องเหมือนๆ กัน ในส่วนพื้นฐานอยู่แน่นอน ส่วนวัฒนธรรมหลากหลายที่ต่างกันไปได้นั้น ย่อมเป็นผลมาจากสิ่งแวดล้อมที่ต่างกันเป็นตัวแปรมาช่วยให้วัฒนธรรมมีวิวัฒนาการไปจากเดิม และยังมีความเชื่ออีกว่าวัฒนธรรมที่ดีและเจริญที่สุดแล้วจะต้องแพร่กระจายไปยังแหล่งอื่นๆ ที่ยังไม่เจริญเหมือนน้ำที่ท่วมสูงสุดในแหล่งหนึ่งจะไหลบ่าออกไปยังที่ที่ไม่มีน้ำหรือมีน้ำน้อย แนวคิดของ G. Elliot Smith เชื่อว่าวัฒนธรรมแพร่กระจายจากจุดกำเนิดซึ่งเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมแล้วแพร่กระจายออกไปในอาณาบริเวณโดยรอบเป็นรูปวงกลม จนกระทั่งไปถึงทั่วโลก จุดศูนย์กลางของอารยธรรมหรือวัฒนธรรมที่เจริญสูงสุดที่ประเทศอียิปต์ ลักษณะการแพร่กระจายตามแนวคิดของสมิธเป็นรูปวงกลมเดียว กระจายรัศมีออกไปเป็นระลอกประดุจวงกลมซ้อนๆ กันจุดศูนย์กลางที่เกิดของวัฒนธรรมจะเป็นส่วนที่เข้มข้นที่สุดหรือเจริญที่สุดของวัฒนธรรม วงกลมถัดไปออกมาจะค่อยๆ จางลงตามระยะที่ห่างจากจุดศูนย์กลาง จนกระทั่งจางหายไปในที่ที่สุดและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (เอกบุญญาวรรณ พลอยพรรณณา, 2564 : 18) เรื่อง การวิเคราะห์หลักอรรถิภาวนิยมในพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักอรรถิภาวนิยมในพระพุทธศาสนา พบว่า เสรีภาพ เป็นคำที่นำมาใช้เรียกผู้ไม่ยึดมั่นถือมั่นในชั้น 5 และเสรีภาพนี้ไม่ได้เกิดขึ้นมาพร้อมกับการเกิดของมนุษย์เพราะเสรีภาพนี้จะได้ด้วยการฝึกฝนอบรม ชัดเกล้าตัวเองด้วยศีลธรรมอย่างเคร่งครัด จนจิตหลุดพ้นจากอวิชชา ตัณหา อุปาทาน จนจิตบรรลุโลกุตตรธรรม เพราะความไม่มีกิเลสครอบงำจิตใจ จึงได้ชื่อว่า จิตมีเสรีภาพที่แท้จริง และความเสรีภาพนี้รับรู้ได้ด้วยตนเองด้วยการปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง 2) ทฤษฎีอรรถิภาวนิยม พบว่า เสรีภาพเป็นสภาวะของจิตที่มีอิสระ สามารถทำการต่าง ๆ ได้ตามปรารถนา ไม่มีอุปสรรคใดๆ มาขัดขวางการกระทำของตน โดยถือว่า มนุษย์ถูกสภาพให้มีเสรีภาพ และเกิดมาพร้อมกับเสรีภาพ เสรีภาพจึงเป็นแก่นแท้ของชีวิตมนุษย์ เมื่อมนุษย์มีเสรีภาพ เขาจึงเลือกใช้เสรีภาพของเขาโดยไม่ให้ไปกระทบต่อเสรีภาพของคนอื่น 3) การวิเคราะห์หลักอรรถิภาวนิยมในพระพุทธศาสนา พบว่า การนำแนวคิดอรรถิภาวนิยม ที่มีอยู่ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามาเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ให้เข้าถึงเป้าหมายที่แท้จริงในระดับโลกิยะคือการกระทำของตนให้ตั้งอยู่ในกุศลธรรม และระดับโลกุตระด้วยการละสังโยชน์ได้ ซึ่งมีขั้นตอนการเข้าถึงเสรีภาพคือการรักษาศีล เจริญสมาธิจนได้ฌาน แล้วยกจิตขึ้นสู่วิปัสสนาด้วยการพิจารณาเห็นไตรลักษณ์ และละสังโยชน์เครื่องผูกสัตว์ไว้ในสังสารวัฏ และการจะมีเสรีภาพมาก หรือน้อยขึ้นอยู่กับการละสังโยชน์ได้ ถ้าละได้ทั้ง 10 ข้อ ก็จะเป็นบรรลุนิพพานที่ถือเป็นเสรีภาพขั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนา

แนววิถีที่ 4 แนววิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย

เห็นได้จากปรากฏการณ์ที่เป็นความรัก ความผูกพัน การช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นหมู่คณะที่ยึดถือปฏิบัติ สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ สู่รุ่นปัจจุบัน ซึ่งเป็นที่ประจักษ์ต่อสังคมอย่างชัดเจน ได้แก่ มีความเป็นหนึ่งเดียวกันให้เห็นเป็นเอกลักษณ์ที่เป็นวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นอย่างชัดเจน มีการรักษา สืบทอด อนุรักษ์ไว้ ให้อยู่จากรุ่นสู่รุ่น, มีความภาคภูมิใจ รักและหวงแหน คุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาของบรรพบุรุษของตนไว้อย่างชัดเจนสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระมหาสุริยะ มทพ.ว., 2564 : 49) เรื่องการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเป็นแนวทางการรับมือปัญหาโรคระบาด COVID-19 ผลวิจัยพบว่าแนวทางการรับมือตามหลักสากลและตามนโยบายของรัฐบาลโดยบูรณาการหลักพุทธธรรม คือ อริยมรรคมีองค์ 8 ได้แก่ 1) สัมมาทิฏฐิ คือ สร้างความตระหนักให้ประชาชนในชุมชนให้เฝ้าระวังการแพร่ระบาด 2) สัมมาสังกัปปะ คือ เตรียมความพร้อมของบุคลากร

ให้มีความเข้าใจในแผน 3) สัมมาวาจา คือ แจ้งเตือนสถานการณ์โรคติดต่อเชื้อไวรัส COVID-19 เพื่อให้ประชาชนรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริง 4) สัมมากัมมันตะ คือ การทำกิจกรรมต่างๆ ช่วยเหลือเยียวยาด้วยความเต็มใจอย่างเต็มความสามารถ 5) สัมมาอาชีวะ คือ ส่งเสริมให้ประชาชน/กลุ่มเสี่ยง สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข 6) สัมมาวายามะ คือ การสร้างการมีส่วนร่วมในการบูรณะปรับปรุง 7) สัมมาสติ คือ การสร้างขวัญกำลังใจแก่ประชาชนช่วยเหลือเยียวยาจิตใจกลุ่มผู้ป่วยผู้เสียชีวิต ครอบครัวและประชาชนที่ได้รับผลกระทบ 8) สัมมาสมาธิ คือ การบูรณาการแผนงานตามมาตรการป้องกันและแก้ไขและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมความพร้อมต่อการรับมือในอนาคต สามารถนำมาบูรณาประยุกต์ใช้กับศาสตร์สมัยใหม่ได้อย่างลงตัว สร้างความเข้าใจความเข้าใจในวิถีของความเป็นเมืองพุทธ เป็นหลักการปฏิบัติทั้ง 3 ประการ ที่สามารถย่อให้เข้าใจได้ง่าย ได้แก่ 1) สนใจ ติดตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงความรู้ใหม่ 2) เข้าใจ และปฏิบัติอย่างเหมาะสม 3) ดูแลตนเองและช่วยเหลือสังคม ที่มีความรอบรู้ รอบคอบและคำนึงถึงคนรอบข้าง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากนักศึกษา

1.1 ควรจัดอบรม บรรยายให้ความรู้เป็นวิทยาทานกับผู้สนใจ โดยเฉพาะ นักเรียน นิสิต นักศึกษา ตลอดจนบุคคลทั่วไป ให้แพร่หลายในวงกว้าง ในการใช้หลักธรรมในการสร้างสติต่อสถานการณ์ปัจจุบัน

1.2 ควรจัดตั้งองค์กรหรือหน่วยงานที่ส่งเสริมวิถีวัฒนธรรม เพื่อสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ภาพในการดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคมตามหลักพุทธธรรม ตลอดจนเพื่อเป็นการสะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์เฉพาะของประเพณี วัฒนธรรมในท้องถิ่นที่มีความโดดเด่นที่แตกต่างกันแต่ละท้องถิ่น

1.3 ควรให้ผู้นำชุมชนแต่ละท้องถิ่น มีแนวนโยบายการสร้างเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ในหลักธรรมคำสอนที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย โดยนำเสนอในเชิงนโยบายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 ผลการวิจัยนี้ สามารถนำไปต่อยอดงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิถีวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาและทำนุบำรุงรักษาไว้สืบไปอย่างยั่งยืน

2.2 ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาเปรียบเทียบวิถีวัฒนธรรมของชาวพุทธในระดับนานาชาติ เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่จะนำไปสู่แนวทางการส่งเสริมพัฒนา ทำนุบำรุง อนุรักษ์ไว้ให้คงอยู่ตลอดไป

2.3 สามารถนำผลการวิจัยมาต่อยอดทางการศึกษา ตลอดจนการศึกษาเปรียบเทียบให้ข้อค้นพบที่เป็นประโยชน์ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของสังคมไทยและสังคมโลก

เอกสารอ้างอิง

ธิดา สาระยา. (2552). **อารยธรรมไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.

บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. (2557). **ราชอาณาจักรลาว.ศรีสวัสดิ์**. กรุงเทพฯ : สยามปริทัศน์.

ในตะวัน กำหม่อม. (2559). **การวิจัยประยุกต์ทางวัฒนธรรม เล่ม 2** วิทยาลัยทองสุข กรุงเทพมหานคร.

_____. (2563). **ทฤษฎีทางสังคมและวัฒนธรรม**. วิทยาลัยทองสุข กรุงเทพมหานคร.

กฤษดา นิยมทอง, (2562). **ความเชื่อปรัชญาและศาสนาเปรียบเทียบ.วัดป่าเลไลยก์**. สุพรรณบุรี.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์** (แก้ไขเพิ่มเติม ครั้งที่

1). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

จักรี ศรีจารุเมธีญาณ.(2563). **หลักพุทธธรรมแนววิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย**.วิทยานิพนธ์นี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคม ศาสนา
และวัฒนธรรม วิทยาลัยทองสุข

พระครูจันโทภาส (ชาคโร). (2564). **เรื่องการประยุกต์ใช้หลักอายุสธรรมในการดำเนินชีวิตของผู้อายุ ใน
เขตอำเภอภูดง จัหวัดอุดรธานี**.วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.วิทยาเขต
หนองคาย

พระมหาสุริยะ มหฺทโว. (2564). **การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเป็นแนวทางการรับมือปัญหาโรคระบาด
COVID-19**, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เอกบุญญาวรรณ พลอยพรรณณา. (2564). **การวิเคราะห์หลักอัตถิภาวนิยมในพระพุทศาสนา**.มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น.

บทสัมภาษณ์

พระธรรมพุทธิมงคล. (2563). สัมภาษณ์โดย ถนัด ยันต์ทอง [การบันทึกเสียง].เจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์, จังหวัด
สุพรรณบุรี.

พระครูพิพัฒน์วุฒิจาร. (2563). สัมภาษณ์โดย ถนัด ยันต์ทอง [การบันทึกเสียง].ผู้เจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์,
จังหวัดสุพรรณบุรี.

กฤษดา นิยมทอง. (2663). สัมภาษณ์โดย ถนัด ยันต์ทอง [การบันทึกเสียง].ครูชำนาญการพิเศษโรงเรียนกรรณ
สูตรศึกษาลัย, จังหวัดสุพรรณบุรี.

แรงงานต่างด้าวกับการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน migrant workers and human right abuses

อภิวรรณ ศิรินันทนา¹

Apiwan Sirinantana¹

วันที่รับบทความ (Received)

2 พฤศจิกายน 2564

วันที่ได้รับบทความฉบับแก้ไข (Revised)

12 พฤษภาคม 2565

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)

25 พฤษภาคม 2565

บทคัดย่อ

ประเทศไทยได้ประสบปัญหาเกี่ยวกับคนเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ซึ่งเป็นปัญหา ต่อทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ และความมั่นคงของรัฐ และย่อมส่งผลกระทบต่อประชาชน คนต่างด้าวที่เข้าเมืองมาโดยผิดกฎหมายจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากส่วนใหญ่ คนต่างด้าวจะเข้ามาเพื่อทำงานในประเทศ ซึ่งเป็นการแย่งงานประชากรในพื้นที่นั้นๆ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า สิทธิของคนเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ยังไม่ชัดเจน เนื่องจากหากมีใช้บุคคลที่กฎหมายรองรับสถานภาพแล้ว สิทธิบางประการที่กฎหมายรองรับไว้ บุคคลดังกล่าวอาจไม่ได้รับสิทธินั้น ทำให้มีการถูกละเมิดสิทธิ จึงควรที่จะมีการพัฒนาระบบกฎหมายและการดูแลคนเข้าเมืองทั้งๆที่การเข้าเมืองมานั้นจะไม่ถูกต้องตามกฎหมาย โดยระบบกฎหมายและการดูแลจะต้องนำหลักสิทธิมนุษยชนมาใช้กับบุคคลทุกคนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

คำสำคัญ : แรงงานต่างด้าว, สิทธิมนุษยชน, การละเมิดสิทธิมนุษยชน

Abstract

Thailand have the problems about illegal migrants. These problems effect to officers and public security and also to Thai people. Illegal aliens will affect the economy of country. It's most because aliens enter Thailand for working results in job competition of local population. Hence it can be seen that the right of illegal migrants still having ambiguity because if the law not clear status of such persons they are not entitled to some rights which can cause infringement. So the law should be developed for rights of both legal and illegal migrants. Law system and migrants control should bring human rights principles to use equally for every migrants.

Keywords: aliens work, human rights, infringement

¹ รองศาสตราจารย์, สาขาวิชาการจัดการนวัตกรรมการสื่อสาร คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี,

บทนำ

ปัจจุบันแนวโน้มสถานการณ์การย้ายถิ่นข้ามชาติในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก นับวันยิ่งมีภาวะการณ์เคลื่อนย้ายแรงงานสูงขึ้น ปรากฏการณ์ดังกล่าวสร้างความวิตกกังวลให้กับรัฐบาลหลาย ๆ ประเทศโดยเฉพาะประเทศปลายทางซึ่งเป็นที่รองรับคนย้ายถิ่นจำนวนมาก ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีนโยบายการเป็นศูนย์กลางการย้ายถิ่นระดับภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเป็นทั้งประเทศต้นทาง ประเทศทางผ่าน และประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศจำนวนมาก ทั้งผู้ย้ายถิ่นแบบปกติและผู้ย้ายถิ่นข้ามชาติแบบไม่ปกติ (องค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน, 2554) ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีการหลั่งไหลเข้าของแรงงานต่างด้าวอย่างต่อเนื่อง และแรงงานต่างด้าวในไทยส่วนใหญ่เดินทางมาจากประเทศเพื่อนบ้าน 3 ประเทศคือ พม่า ลาว และกัมพูชา ซึ่งรัฐบาลไทยได้ผ่อนผันให้แรงงานต่างด้าวทั้ง 3 ประเทศจดทะเบียนขอใบอนุญาตทำงานได้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 และทำการจดทะเบียนแรงงานต่อเนื่องเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางานฉบับประจำเดือนธันวาคม 2562 ระบุว่า ประเทศไทยมีแรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานทั่วราชอาณาจักรปี 2562 รวมทั้งสิ้น 3,005,376 คน ซึ่งเป็นตัวเลขที่เพิ่มขึ้น จากปีก่อน ๆ หากดูสถิติย้อนหลังตั้งแต่ปี 2556-2562 พบว่า มีแรงงานต่างด้าวทำงานในประเทศไทยเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ (สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางาน, 2562)

ประกอบกับการพัฒนาเศรษฐกิจไทยที่ก้าวขึ้นมาเป็นฐานแห่งการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรมทำให้เกิดความต้องการแรงงานเพื่อตอบสนองความต้องการกลไกผลิตของภาคอุตสาหกรรม จึงเป็นที่มาของการนำเข้าแรงงานต่างด้าว การเข้ามาของแรงงานต่างด้าวในไทยจำเป็นต้องดำเนินการให้ถูกต้องตามกฎหมายเพื่อจะได้รับการคุ้มครองสิทธิจากรัฐ แต่ในทางกลับกันการเข้ามาของแรงงานต่างด้าวแม้จะถูกต้องตามกฎหมายมีกฎหมายคอยคุ้มครองและรองรับ แต่เมื่ออยู่ภายใต้การดูแลของผู้ประกอบการหรือนายจ้างก็มักจะแสวงหาช่องทางเอารัดเอาเปรียบ ละเมิดสิทธิทั้งการจ้างงานเกินเวลา ไม่จัดสวัสดิการพื้นฐานที่เรียกว่าปัจจัยสี่ การเข้าไม่ถึงสิทธิในการเข้าถึงการรักษาพยาบาลพื้นฐานที่สมควรจะได้รับจนไปถึงการใช้ความรุนแรงกับแรงงานต่างด้าว ซึ่งปัญหาเหล่านี้เกิดจากผู้ประกอบการที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับแรงงานกลุ่มนี้เหมือนแรงงานทั่วไป (ธนพัฒน์ พันธุ์สุข, 2559)

จากปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นกับแรงงานต่างด้าวเป็นปัญหาพื้นฐานและส่งกระทบระยะยาวต่อความมั่นคงของรัฐ การที่จะยุติปัญหาดังกล่าวจะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นรัฐ ผู้ประกอบการ และแรงงานต่างด้าวที่จะต้องหาข้อตกลงในการปฏิบัติร่วมกัน เพื่อให้ปัญหาการละเมิดสิทธิและเอารัดเอาเปรียบของผู้ประกอบการที่มีต่อแรงงานต่างด้าวยุติลง โดยการที่รัฐจะต้องมีมาตรการในทางคุ้มครองแรงงานต่างด้าวและส่งเสริมให้ผู้ประกอบการนำแรงงานต่างด้าวเข้าสู่ระบบ เพื่อให้รัฐเข้าไปมีส่วนร่วมในการติดตามและกำกับดูแลตามหลักสิทธิมนุษยชนและมาตรการของรัฐสืบต่อไป

แรงงานต่างด้าวกับการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน

จากนโยบายของรัฐไทยที่ผ่อนผันให้มีการจ้างแรงงานต่างด้าว โดยพยายามควบคุมจำนวนและจัดระบบให้แรงงานต่างด้าวได้รับการจ้างงานโดยถูกกฎหมาย กล่าวคือ แรงงานต่างด้าวจำนวนหลาย

แสนคนทะลักเข้ามาล้นกลบทำงานในประเทศไทยเป็นเวลาต่อเนื่อง การดำเนินการของรัฐบาลไทยในการจัดระบบจึงทำได้เพียงระดับหนึ่งเท่านั้น แต่แรงงานต่างด้าวเหล่านี้ได้เข้ามาดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนหลายแห่งในสังคมไทย ซึ่งการอพยพของแรงงานต่างด้าวเหล่านี้ได้กลายเป็นสิ่งที่คุ้นชินในสายตาคนไทยมาอย่างยาวนาน ดังที่ ศาสตราจารย์ภิธาน แล ดิลกวิทยรัตน์ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวถึงความสำคัญของแรงงานในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจว่า แรงงานมีความสำคัญในการค้าทุนสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ตั้งแต่ต้นรัตนโกสินทร์จนถึงปัจจุบัน ซึ่งเศรษฐกิจไทยเติบโตด้วยแรงงานต่างด้าวทั้งสิ้น โดยเฉพาะในรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4 ที่ใช้แรงงานขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ (ประชาไท, 2561)

ประกอบกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงของสังคมจากอดีตผู้ขายมีหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัว ส่วนฝ่ายหญิงมีหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยของบ้านและเลี้ยงดูลูก ๆ ในสังคมปัจจุบันผู้หญิงไทยได้รับการศึกษามากขึ้น งานของผู้หญิงจึงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแต่ในบ้านอย่างเดียว ผู้หญิงปัจจุบันต้องรับภาระงานทั้งที่ทำงานและที่บ้าน การว่าจ้างคนมาทำงานบ้านก็เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สำคัญของผู้หญิงที่ทำงานนอกบ้านในการแบ่งเบาภาระในการทำงานบ้าน เหตุนี้ทำให้มีความต้องการคนมาทำงานบ้านมากขึ้นเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระงานในบ้าน ในอดีตการจ้างแรงงานรับใช้ในบ้านในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลนั้นจะเป็นกลุ่มแรงงานอพยพภายในประเทศ โดยมีการเคลื่อนย้ายของแรงงานทั้งจากภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือเข้ามาทำงาน แต่ในระยะหลังความสนใจในการเคลื่อนย้ายแรงงานภายในประเทศลดลง ทั้งนี้สาเหตุมาจากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม ทำให้แรงงานอพยพภายในประเทศสนใจที่จะทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมมากกว่าการเข้ามาเป็นคนงานทำงานบ้านที่กรุงเทพมหานคร และอีกสาเหตุคือการเข้ามาทำงานบ้านในสังคมส่วนมากโดยเฉพาะสังคมไทยที่มักเข้าใจว่างานบ้านเป็นงานที่ไม่มีศักดิ์ศรี สิ่งเหล่านี้ดูเหมือนจะทำให้ผู้ประกอบการอาชีพนี้ไม่ค่อยมีความภาคภูมิใจที่จะบอกว่าตนเป็นลูกจ้างทำงานบ้าน นอกจากนี้สาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้คนไทยสนใจทำอาชีพนี้ลดลงเพราะมีทางเลือกในการว่าจ้างแรงงานต่างด้าวมากขึ้น แรงงานต่างด้าวเหล่านี้จะได้รับค่าตอบแทนที่ต่ำกว่าคนไทย โดยที่คนไทยบางส่วนยังคงให้ความสนใจทำงานรับใช้ในบ้านอยู่หากว่าได้ค่าตอบแทนการทำงานไม่เป็นที่น่าพอใจของแรงงานไทย แต่ในระยะหลังเมื่อมีการเคลื่อนย้ายเข้ามาของแรงงานต่างด้าวมากขึ้นซึ่งเป็นทางเลือกที่น่าสนใจสำหรับผู้จ้าง ประกอบกับผลตอบแทนที่จ่ายต่ำกว่าแรงงานไทย สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลให้มีการขยายการจ้างงานของแรงงานต่างด้าวกว้างขวางยิ่งขึ้น ส่วนใหญ่เป็นแรงงานทักษะต่ำและมีต้นทุนที่ต่ำกว่าแรงงานชาวไทย แรงงานต่างด้าวจึงเป็นองค์ประกอบหลักของการผลิตสินค้าและบริการ และเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจให้เติบโต สามารถเสริมสร้างฐานะการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศได้เป็นอย่างดี และสามารถทดแทนงานรับจ้างต่าง ๆ ที่มีปัญหาการขาดแคลนแรงงานอย่างรุนแรงโดยแรงงานต่างด้าวเหล่านี้ล้วนแล้วแต่กระจายอยู่ในหลายภูมิภาค โดยเฉพาะธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง การให้บริการ การเกษตร และการประมง ซึ่งกิจการเหล่านี้มีสัดส่วนของผู้ใช้แรงงานต่างด้าวต่อแรงงานไทยที่ค่อนข้างสูง โดยจากการประเมินของศูนย์วิจัยกสิกรไทย พบว่า สัดส่วนของผู้ใช้แรงงานต่างด้าวต่อแรงงานทั้งหมดในประเทศไทยในธุรกิจรับเหมาก่อสร้างอยู่ที่ร้อยละ 26.9 ธุรกิจ การให้บริการร้อยละ 16.4 และธุรกิจเกษตรและการประมงร้อยละ 3.7 ในขณะที่สัดส่วนแรงงานต่างด้าวใน 3 ธุรกิจนี้มีสัดส่วนถึงร้อยละ 64 ของแรงงานต่างด้าวทั้งหมด นับได้ว่าแรงงานต่างด้าวเป็นองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับโครงสร้างและการเติบโตของเศรษฐกิจไทย (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2560)

ประเด็นที่น่าสนใจที่ก่อให้เกิดการแพร่หลายของการจ้างแรงงานต่างด้าวอีกอย่างหนึ่งมีสาเหตุมาจากการที่ลูกจ้างแรงงานต่างด้าวซึ่งโดยส่วนใหญ่จะอยู่แต่ภายในบ้านของนายจ้างเท่านั้น โอกาสที่จะพบปะพูดคุยกับผู้คนมีน้อยมาก มีข้อจำกัดด้านภาษา การไม่มีญาติพี่น้องหรือเพื่อนทำงานด้วย หรือการไม่ชำนาญในการเดินทาง เมื่อต้องออกนอกบ้านอาจจะไม่รู้จักรoad หรือกลัวการถูกเจ้าหน้าที่จับกุมทำให้อึดต่อการขึ้นตรงกับนายจ้างมากขึ้น สอดคล้องกับที่นักวิชาการ อ.ดร.รัชดา ไชยคุปต์ ระบุว่า สาเหตุหลักที่ทำให้ปัญหายังคงอยู่ คือ “ความเจียม” ซึ่งเกิดจาก “ความกลัว” ที่จะมีปัญหากับนายจ้างและถูกส่งกลับบ้าน หรือไม่สามารถทำงานในประเทศปลายทางต่อไปได้ ในขณะที่เดียวกันการขาดความรู้และข้อมูลด้านสิทธิของตนเอง และการเข้าถึงหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือก็ทำให้อึดที่ยังคงดำเนินอยู่ กลายเป็นความท้าทายในการหาหนทางแก้ปัญหาแรงงานหญิงข้ามชาติในปัจจุบัน (รัชดา ไชยคุปต์, 2562) ดูเหมือนว่านายจ้างกับลูกจ้างจะเป็นเรื่องภายในครอบครัว เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบไม่ค่อยเข้าไปยุ่งเกี่ยวเรื่องภายในครอบครัวมากนัก ความรุนแรงในครอบครัวเป็นตัวอย่างหนึ่งที่คนภายนอกเสี่ยงที่จะเข้าไปเป็นตัวกลาง อีกทั้งเนื่องจากบ้านเป็นสถานที่ ส่วนบุคคลการเข้าไปตรวจสอบจึงเป็นไปได้ยากลำบากในประเทศไทยลูกจ้างทำงานบ้านส่วนใหญ่มักจะเป็นเพศหญิงและพักอาศัยอยู่กับนายจ้างเพื่อสามารถอำนวยความสะดวกให้กับนายจ้างในการเรียกใช้ได้อย่างตลอดเวลา ลักษณะดังกล่าวเปิดช่องให้เกิดการใช้แรงงานจนเกินความพอดีและการถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้าง ลูกจ้างทำงานบ้านยากที่จะปฏิเสธคำสั่งของนายจ้าง อีกทั้งด้วยลักษณะงานที่แยกตัวออกมาจากสังคมภายนอก และมีลักษณะที่เป็นเรื่องภายในครอบครัว ความสุขชั่วของการอยู่ใต้อาณัติของลูกจ้างต่อนายจ้าง อาจเป็นปัจจัยที่ทำให้ลูกจ้างทำงานบ้านง่ายต่อการถูกละเมิดสิทธิแรงงาน เสี่ยงต่อความยุติธรรมในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะการทำร้ายร่างกายและการล่วงละเมิดทางเพศมากกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ๆ ซึ่งสำนักบริหารแรงงานต่างด้าว (2560) ระบุว่าแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานผู้รับใช้ในบ้านมีเพียง 33,354 คน ซึ่งถือว่าเป็นงานอยู่นอกกำลังการผลิตไม่ถือว่าเป็นตัวเลขที่มีความสำคัญทางระบบเศรษฐกิจของประเทศหากเทียบกับภาคอุตสาหกรรมการให้ความคุ้มครองในส่วนของการกฎหมายคุ้มครองแรงงานยังไม่สามารถครอบคลุมถึงแรงงานกลุ่มนี้มากนัก ทั้งนี้ส่งผลให้การได้รับความคุ้มครองกับคนกลุ่มนี้ยังไม่เห็นผลเต็มที่เท่าที่ควร ลูกจ้างทำงานบ้านจัดได้ว่าอยู่ในกลุ่มเสี่ยงทางสังคมเพราะอาจต้องเผชิญปัญหาอย่างโดดเดี่ยว ความอดทนกับสภาพการทำงานที่ต่อเนื่องยาวนาน หลายคนกล่าวว่าการทำงานบ้านเป็นงานที่ทำไม่มีวันเสร็จสิ้นเนื่องจากเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของสมาชิกทุกคนในบ้าน การขาดสัญญาจ้างที่เป็นลายลักษณ์อักษรระหว่างลูกจ้างกับนายจ้าง การขาดการจัดเจ้าหน้าที่ความรับผิดชอบ การขาดคุณลักษณะของการทำงานรวมถึงการระบุตัวผู้มีอำนาจสั่งงานทำให้ประหนึ่งว่าผู้ทำงานรับใช้ในบ้านจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งของสมาชิกทุกคนภายในบ้าน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้อาจส่งผลให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการจ้างงาน เมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานในภาคอื่น นับว่าเป็นแรงงานที่มีความเสี่ยงสูงต่อการถูกละเมิดสิทธิ ถูกเอารัดเอาเปรียบ ล่วงละเมิด และการถูกเลือกปฏิบัติ ถึงแม้ว่ารัฐไทยได้มีการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าวแต่ไม่ได้หมายความว่าคนที่จดทะเบียนแล้วจะปลอดภัยจากการบังคับใช้แรงงาน การถูกละเมิดสิทธิแรงงาน เนื่องจากยังไม่ปรากฏการตรวจสอบติดตาม และการช่วยเหลือแรงงานหลังจากที่จดทะเบียนแล้ว นอกจากนี้ยังไม่รวมถึงแรงงานต่างด้าวที่ยังไม่ได้จดทะเบียนและมีซ่อนเร้นอยู่เป็นจำนวนมาก แรงงานเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะประสบปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น

เป็นสภาพการจ้างงานสภาพการทำงานการเข้าถึงบริการต่าง ๆ โดยทั่วไปถือว่าแรงงานเหล่านี้เป็นกลุ่มเสี่ยงทางสังคมสูง (ผจงรักษ์ ศรีไชยวงศ์, 2557)

ในปัจจุบันปัจจัยด้านเศรษฐกิจเป็นสาเหตุสำคัญของการย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในไทยประเด็นเรื่องการคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการสังคมของแรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้านเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจจากสังคมอย่างรอบด้าน เนื่องจากแรงงานกลุ่มนี้ถือเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทย ซึ่งแรงงานต่างด้าวได้เข้ามามีบทบาทในภาคธุรกิจต่าง ๆ ทั้งการเป็นแรงงานในภาคเกษตร ประมง อุตสาหกรรม ก่อสร้าง รับจ้างทั่วไป และคนรับใช้ในบ้าน ซึ่งโดยมากงานที่แรงงานต่างด้าวทำจะเป็นงานระดับล่างประเภทงานหนัก งานเสี่ยงอันตราย และงานที่สกปรก นอกจากนี้กลุ่มผู้ประกอบการยังนิยมจ้างแรงงานต่างด้าว เนื่องจากสามารถจ้างโดยให้ค่าแรงต่ำกว่ามาตรฐาน แรงงานเหล่านี้ไม่เกี่ยงงาน และนายจ้างมีข้อต่อรองในการหลีกเลี่ยงการจ่ายค่าแรงหรือค่าล่วงเวลา โดยการข่มขู่ว่าจะส่งตัวให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ เนื่องจากหากนายจ้างไม่พาแรงงานไปจดทะเบียน แรงงานเหล่านี้ก็ถือเป็นแรงงานที่ผิดกฎหมายสามารถถูกจับกุมได้ทันที แม้ว่าสังคมไทยจะทราบถึงความจำเป็นในการจ้างแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน แต่ที่ผ่านมาแรงงานเหล่านี้กลับไม่ได้รับการปฏิบัติที่ดีตามที่ควรจะเป็น จึงพบว่าแรงงานต่างด้าวประสบความยากลำบากอย่างมากในการเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการต่าง ๆ ในประเทศไทย แรงงานต่างด้าวที่เดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทยนั้นการทำงานมิได้เป็นไปอย่างราบรื่นนัก แรงงานเหล่านี้มักประสบกับปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะแรงงานที่อยู่ในสถานะของบุคคลที่เข้าเมืองผิดกฎหมาย ซึ่งส่วนใหญ่ทำงานโดยไม่ได้รับอนุญาตจึงมักถูกละเมิดสิทธิได้ง่ายในส่วนของปัญหาแรงงานต่างด้าวนี้รัฐไทยได้พยายามแก้ไขปัญหามาเป็นระยะเวลานาน แต่รัฐไทยยังไม่สามารถหามาตรการการแก้ไขปัญหาได้อย่างเด็ดขาด เริ่มจากปี พ.ศ.2535 รัฐไทยได้เริ่มมีนโยบายจัดการกับแรงงานข้ามชาติเป็นครั้งแรกในรูปของมติคณะรัฐมนตรีจนกระทั่งปัจจุบันดูเหมือนว่านโยบายของรัฐต่อแรงงานต่างด้าวจะวนเวียนอยู่กับการควบคุมและจัดการเท่านั้น ประเด็นสิทธิมนุษยชนถูกอ้างขึ้นมาเพื่อป้องกันการครหาจากสังคมโลกและองค์กรระหว่างประเทศต่าง ๆ เท่านั้น แต่ในความเป็นจริงแล้ว เรื่องสิทธิมนุษยชน และสิทธิแรงงานเป็นเรื่องที่ยังถูกละเลยและไม่ได้รับความสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อฝ่ายราชการ สื่อมวลชน และคนไทยบางส่วนยังมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อแรงงานต่างด้าว (ผจงรักษ์ ศรีไชยวงศ์, 2557)

สิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชนมีความสำคัญในฐานะที่เป็นอารยธรรมโลก (World Civilization) ของมนุษย์ที่พยายามวางระบบความคิดเพื่อให้คนทั่วโลกเกิดความระส่ำระสาย คำนึงถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ตั้งแต่ยอมรับความเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรี ขาดกำเนิด สิทธิต่าง ๆ ที่มีพื้นฐานมาจากความชอบธรรม ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งสิทธิตั้งแต่กำเนิด โดยให้ความสำคัญกับคำว่าชีวิต (Life) นอกจากนี้แล้วสิทธิมนุษยชนยังมีความสำคัญในแง่ของการเป็นหลักประกันของความเป็นมนุษย์สิทธิและเสรีภาพ และสภาวะโลกปัจจุบันเรื่องของสิทธิมนุษยชนก็ไม่ใช่ว่าเรื่องประเทศใดประเทศหนึ่งเท่านั้น หากแต่เป็นเรื่องที่สังคมทั่วโลกต้องให้ความสำคัญ เพราะประเทศไทยในฐานะที่เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ผูกพันตามพันธกรณีแห่งกฎบัตรสหประชาชาติ และที่สำคัญเรื่องของสิทธิมนุษยชนยังได้ถูกนำไปใช้ในทางการเมือง เศรษฐกิจระหว่างประเทศ เช่น การละเมิดสิทธิมนุษยชนในพม่าทำให้สหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปคว่ำบาตรทางการทูต การงดการทำการค้าด้วย หรือกรณีการส่งกองกำลังทหาร

ของสหประชาชาติเพื่อเข้าไปยุติการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในบอสเนีย เฮอร์เซโกวีนา และในโคโซโว ของอดีตประเทศยูโกสลาเวีย เป็นต้น ด้วยสาเหตุและความสำคัญดังกล่าวมาข้างต้น เราจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญในการศึกษาเรื่องสิทธิมนุษยชน เพราะมีความสำคัญทั้งในด้านสังคมโลกและการสร้างประชาธิปไตยในสังคมไทย อีกทั้งชาวไทยพีบีเอส ยังระบุว่า นายเอ แรงงาน ชาวเมียนมา วัย 37 ปี หนีออกจากโรงงานฟอกยีนส์แห่งหนึ่งในพื้นที่ ต.สามควายเผือก อ.เมือง จ.นครปฐม และได้เข้าร้องทุกข์ต่อกรมคุ้มครองสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน เพราะน้องของภรรยาวัย 17 ปี ถูกนายจ้างล่อลวงละเมิดทางเพศที่โรงงานฟอกยีนส์ใน จ.กาญจนบุรี เมื่อวันที่ 7 พ.ค. 2560 นายเอ ยังเล่าว่า ที่ผ่านมานายจ้างคนนี้มีพฤติกรรมล่อลวงละเมิดทางเพศแรงงานหญิงหลายครั้ง แต่ไม่มีการร้องเรียน หรือแจ้งความดำเนินคดี เพราะกลัวว่าจะถูกทำร้ายร่างกาย แต่ครั้งนี้เขาทนไม่ได้ จึงตัดสินใจออกมาเรียกร้องความเป็นธรรมให้ครอบครัว (ชาวไทยพีบี, 2560)

พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

พัฒนาการการต่อสู้เพื่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สิทธิมนุษยชนในสังคมนั้นมีมายาวนาน สถานการณ์สำคัญของสังคมไทยที่ถือว่าเป็นมิติการต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพ ตั้งแต่ในยุคเริ่มเปิดประเทศภายหลังสนธิสัญญาเบาริง, เหตุการณ์ ร.ศ.103 ที่ชนชั้นสูงบางกลุ่มเรียกร้องให้เปลี่ยนแปลงการปกครอง เหตุการณ์ร.ศ. 130 ที่คณะทหารหนุ่มก่อการกบฏเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง

การปฏิวัติ 2475 ที่ปรากฏพร้อมหลัก 6 ประการของปรีดี พนมยงค์ ซึ่งกล่าวถึงหลักสิทธิเสมอภาคและความเป็นอิสระเสรีภาพ การต่อสู้ในยุคเผด็จการทหารนับหลังจากรัฐประหาร 2490 จนถึงยุคของระบบปฏิวัติของจอมพลสฤษดิ์ นับตั้งแต่ปี 2501 เรื่อยมา ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าแม้ไทยจะให้การรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนตั้งแต่ปี 2491 แต่แนวคิดสิทธิมนุษยชนแบบอุดมการณ์เสรีนิยมตะวันตกก็เติบโตอย่างแข็งแกร่งในสังคมไทย ท่ามกลางบริบททางการเมืองที่ล่าหลังเป็นเผด็จการแม้จะมีการต่อสู้และเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพอย่างเข้มข้น เช่นในช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 หลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ซึ่งต่อมาเรื่องของมนุษยชนเป็นปรากฏการณ์ความสนใจและมีการถกเถียงกันอย่างกว้างขวาง จนกระทั่งมีการก่อตั้งคณะกรรมการยุติธรรมและสิทธิมนุษยชนขึ้นเพื่อศึกษากฎหมายหรือร่าง พ.ร.บ.ที่แย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือขัดต่อสิทธิมนุษยชนทั้งปัญหาภายในและภายนอกประเทศ ในสมัยของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ แต่ก็ล้มเหลวเพราะความไม่ต่อเนื่องของอายุของสภาผู้แทนราษฎร และความเป็นอิสระและความเป็นกลางในการทำงาน รวมทั้งเรื่องผลประโยชน์ทางการเมืองและแม้ภายหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 ที่ถือได้ว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรงครั้งสำคัญของไทย ซึ่งชัยชนะของประชาชนมีผลผลักดันสร้างสำนักสิทธิมนุษยชนที่จริงจังในสังคมไทย และการสร้างกลไกต่าง ๆ เพื่อป้องกันอำนาจเผด็จการทางทหาร และรัฐบาลของนายอานันท์ ปันยารชุน ได้บริหารประเทศได้นำประเทศเข้าสู่สมาชิกของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมือง จนถึงการจัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติขึ้นภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 ที่ดูจะเป็นความหวังของผู้ด้อยโอกาสหรือผู้ไร้อำนาจที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน เป็นหนึ่งกลไกสำคัญของรัฐที่มีบทบาทในระดับหนึ่งในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย ซึ่งยังมีอีกข้อหนึ่งที่น่าสนใจทำหน้าทีนี้ เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง ศาลยุติธรรม ผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภา เป็นต้น แต่ดูเหมือนรากเหง้าและปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนก็ยังดำรงอยู่ในสังคมไทย อันเป็นผลมาจากหลายสาเหตุ เช่น ระบบเศรษฐกิจการเมืองแบบเผด็จการ

อำนาจนิยม ระบบทุนนิยม หรือวิถีพัฒนาที่มีได้เอาความเป็นมนุษย์และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นที่ตั้ง วัฒนธรรมความเชื่อที่ล้าหลังจนก่อมายุคอดีต ๆ ที่ไม่ศรัทธาคคุณค่าความเป็นมนุษย์และความเท่าเทียม เป็นผลให้เกิดความรุนแรงและสนับสนุนการละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนจนฝังรากลึกมาถึงปัจจุบัน (จรัญ โฆษณานันท์, 2545)

สถานการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อแรงงานต่างด้าว

เนื่องจากในอดีตจนถึงปัจจุบันประเทศไทยได้ประสบปัญหาเกี่ยวกับคนเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายซึ่งเป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดความวิตกกังวล ต่อทั้งผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ หน่วยงานของรัฐ หรือแม้แต่ปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นในทางใดย่อมส่งผลกระทบต่อประชาชน พลเมืองของรัฐทั้งสิ้น โดยส่วนใหญ่แล้วคนต่างด้าวที่เข้าเมืองมาโดยผิดกฎหมายจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศเนื่องจากส่วนใหญ่ คนต่างด้าวจะเข้ามาเพื่อทำงานในประเทศ ซึ่งเป็นการแย่งงานประชากรในพื้นที่นั้น ๆ ทำให้คนไทยตกงาน เงินหมุนเวียนออกนอกประเทศ และไม่สามารถที่จะตรวจสอบได้ เพราะไม่มีการดำเนินการตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดไว้ ในอีกทางหนึ่งหากกล่าวถึงสิทธิของคนเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายแล้วจะเห็นได้ว่ายังคงมีความไม่ชัดเจนอยู่มาก เนื่องจากหากมีบุคคลที่กฎหมายรองรับสถานภาพแล้ว สิทธิบางประการที่กฎหมายรองรับไว้บุคคลดังกล่าวอาจไม่ได้รับสิทธินั้น ทำให้มีการถูกละเมิดสิทธิซึ่งอาจจะเป็นไปได้โดยง่าย (เชาวน์ กาญจนะไพบูลย์, 2556)

สิทธิประการหนึ่งที่สำคัญที่สุด และเป็นพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย คือ สิทธิมนุษยชน ซึ่งหากได้ศึกษาถึงที่มาและความสำคัญของระบอบประชาธิปไตยแล้ว ความเข้าใจที่ว่ระบอบประชาธิปไตยนั้นมีความหมายเฉพาะทางการเมืองการปกครองเท่านั้นยังไม่ถูกต้อง เพราะประชาธิปไตยที่แท้จริงแล้วเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของประชาชนทุกคนไม่ว่าจะเป็นในด้านของจิตใจ ความรู้สึกนึกคิดของบุคคล หรือแม้กระทั่งแนวทางในการปฏิบัติของคนส่วนรวม สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับหลักประชาธิปไตยทั้งสิ้น ดังนั้นการเข้ามาของคนต่างด้าวจึงมีผลกระทบต่อความเป็นระบอบประชาธิปไตย และรวมถึงความมั่นคงของรัฐ ทำให้เกิดความเข้าใจที่ว่า คนต่างด้าวที่เข้าเมืองมาโดยผิดกฎหมายเป็นผู้กระทำความผิด เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจในการจับกุมและใช้วิธีการในการจับกุมที่รุนแรงไม่เหมาะสมกับประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งจะต้องเน้นที่สิทธิและเสรีภาพของประชาชนทุกคนไม่ว่าจะเป็นประชาชนภายในประเทศ หรือภายนอกประเทศก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิมนุษยชนที่จะต้องให้กับมนุษย์ทุกคนที่อยู่บนผืนโลกแห่งนี้อย่างเท่าเทียมกัน รวมถึงไม่ว่าจะเป็นรัฐใด ๆ ก็ตามด้วย

ปัญหาประการแรก พบว่าบุคคลที่เป็นคนต่างด้าวที่จะเข้าเมืองนั้นมีสองประเภทที่สามารถพบได้คือการเข้าเมืองของคนต่างด้าวอย่างถูกกฎหมายบุคคลต่างด้าวประเภทนี้กฎหมายจะให้ความคุ้มครองการกระทำต้องทำตามหลักสิทธิมนุษยชน โดยต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน และการเข้าเมืองมาของคนต่างด้าวอย่างผิดกฎหมาย ปัญหาจึงเกิดการละเมิดสิทธิคนต่างด้าวที่เข้าเมืองมาอย่างผิดกฎหมาย ซึ่งพบว่าบุคคลผู้กระทำความผิดคนต่างด้าวที่เข้าเมืองมาอย่างผิดกฎหมายจะกระทำได้ง่ายกว่าคนต่างด้าวที่เข้าเมืองมาอย่างถูกกฎหมาย กรณีเช่น เด็กที่เข้าเมืองมาทำงานรับจ้างให้กับนายจ้างโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมายคนเข้าเมือง ก็จะถูกทารุณกรรม ใช้งานอย่างทรมานจากผู้ว่าจ้างอย่างไร้มนุษยธรรม และไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรีแห่ง

ความเป็นมนุษย์ มีการลงโทษที่รุนแรง ซึ่งก็พบเห็นเป็นข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์อยู่เสมอ กรณีดังกล่าวข้างต้น จึงควรที่จะมีการพัฒนาระบบกฎหมายและการดูแลคนเข้าเมืองทั้งที่การเข้าเมืองมานั้นจะต้องตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม โดยระบบกฎหมายและการดูแลจะต้องนำหลักสิทธิมนุษยชนมาใช้กับบุคคลทุกคนอย่างเสมอภาคอย่างเท่าเทียม

ประเด็นปัญหาประการแรกจึงมีอยู่ว่าสิทธิมนุษยชนใดบ้างที่คนต่างด้าวซึ่งเข้าเมืองมาโดยผิดกฎหมายจะได้รับจากรัฐไทย เพราะเนื่องจากการละเมิดสิทธิคนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายกระทำได้ง่ายกว่าคนต่างด้าวที่เข้ามาอย่างถูกกฎหมาย ดังนั้นจึงควรที่จะมีการพัฒนาระบบการเข้าเมือง และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนของคนต่างด้าว

ปัญหาประการที่สอง คือ ปัญหาการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่ควรให้แก่คนต่างด้าวซึ่งเข้าเมืองมาโดยผิดกฎหมายนั้น สมควรที่จะมีอย่างน้อยเพียงใด ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงสภาวะการณ์ของรัฐ ความมั่นคงของรัฐ และสภาพทางเศรษฐกิจประกอบกัน นอกจากนี้ประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เป็นประเทศเพื่อนบ้านกับประเทศไทย ซึ่งมีปัญหาเกี่ยวกับการเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายของประชากรของประเทศเหล่านี้ก็จะเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายได้ง่ายขึ้นเช่นกัน ผลกระทบอันเกี่ยวข้องกับสิทธิพื้นฐานของมนุษยชนเพื่อนำไปปฏิบัติต่อคนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายนั้น นอกจากนี้อาจนำไปสู่การวางมาตรฐานสิทธิมนุษยชนของคนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายระหว่างรัฐภายในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอีกด้วย เพื่อเป็นแนวปฏิบัติอันเป็นเอกภาพ และมีลักษณะไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะส่งเสริมทั้งในด้านสิทธิมนุษยชน และเศรษฐกิจให้เจริญก้าวหน้าต่อไป (เชาวน กาญจนะไพบุลย์, 2556)

ปัญหาการละเมิดสิทธิแรงงานต่างด้าว

การละเมิดสิทธิมนุษยชนในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหาการละเมิดสิทธิแรงงานต่างด้าวที่เกิดขึ้นได้แก่

1) การถูกขูดรีดจากนายหน้าในระหว่างการขนย้ายแรงงานข้ามประเทศ

การเดินทางเข้ามาเป็นแรงงานต่างด้าวในประเทศไทยนั้น กลุ่มนายหน้าเป็นบุคคลสำคัญที่จะนำพาพวกเขาเดินทางเข้ามาแสวงหาชีวิตใหม่ในประเทศไทยได้ นายหน้าเหล่านี้จะเป็นผู้จัดการการเดินทางทั้งหมดของแรงงานต่างด้าว เริ่มตั้งแต่เรื่องการเดินทาง จัดหาที่พัก และการหางานให้ทำ แรงงานที่เข้ามาหางานทำในประเทศไทย มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพึ่งพิงนายหน้าเหล่านี้ คนพม่าที่ทำหน้าที่เป็นนายหน้าส่วนใหญ่บ้างก็เป็นคนที่แรงงานรู้จักไม่ว่าจะเป็นญาติพี่น้อง เพื่อน หรือคนในหมู่บ้านเดียวกัน หรือเป็นคนที่รู้จักกันมาก่อน แต่ได้รับการแนะนำให้ไปติดต่อ หรือนายหน้าเองเป็นผู้ที่เข้าไปชักชวนและเสนองานให้ทำ ซึ่งมีทั้งแบบที่ไปหาถึงหมู่บ้านหรือนัดหมายให้มาเจอกันที่ชายแดนในขบวนการนายหน้า รวมทั้งที่เป็นคนพม่าและคนไทย นายหน้าทำงานได้ต้องมีความสัมพันธ์หรือมีความสามารถในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบางคนในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เช่น การจ่ายส่วยค่าผ่านทาง จนถึงการเป็นหุ้นส่วนในการนำพาแรงงานเข้าเมืองหลายครั้งเจ้าหน้าที่รัฐเองเป็นผู้นำแรงงานต่างด้าวเหล่านี้เดินทางข้ามชายแดนเข้ามาหางานทำในเมืองใหญ่ ๆ การจ่ายเงินให้นายหน้าเพื่อหลบหนีเข้าเมืองมาหางานทำ มิได้เป็นหลักประกันความปลอดภัย เพราะแรงงานต่างด้าวต้องเดินทางแบบหลบซ่อนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ซ่อนตัวอยู่ในรถขนส่งสิ่งของ พืชผักต่าง ๆ ซึ่งค่อนข้างยากลำบากอันตรายและเสี่ยง

ต่อการเกิดอุบัติเหตุถึงขั้นเสียชีวิต แรงงานหญิงหลายคนเสี่ยงต่อการถูกข่มขืน ล่วงละเมิดทางเพศจากนายหน้าหรือเจ้าหน้าที่รัฐเมื่อถูกจับกุมได้ ขบวนการนายหน้าบางส่วนทำหน้าที่เป็นเสมือนพวกค้ายาเสพติด แรงงานต่างด้าวโดยเฉพาะผู้หญิงมักจะถูกนายหน้าหลอกไปขายให้แก่สถานบริการ และบังคับให้แรงงานหญิงเหล่านี้ค้าบริการทางเพศหรือขายบริการให้แก่ชาวประมงที่ต้องออกทะเลเป็นเวลานานการจ่ายค่านายหน้า โดยส่วนใหญ่จะใช้วิธีเก็บเงินโดยตรงที่นายจ้าง และนายจ้างจะหักจากค่าแรงของแรงงานอีกต่อหนึ่ง ซึ่งกลายเป็นข้ออ้างของนายจ้างที่จะไม่จ่ายค่าแรงให้แก่แรงงาน ทำให้หลายกรณีที่แรงงานต่างด้าวทำงานโดยไม่ได้รับค่าจ้างเลย

2) ต้องเผชิญกับสภาพการทำงานที่เลวร้าย

ลักษณะงานที่แรงงานต่างด้าวเข้ามารับจ้างทำงานส่วนใหญ่ ถูกจัดให้อยู่ในประเภท 3 ส. คือ สุดเสี่ยง แส่นลำบาก และสกปรก ในขณะที่เดียวกันต้องทำงานหนักและได้รับค่าแรงที่ไม่เป็นธรรม งานบางประเภทเป็นงานที่ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับฤดูกาล เช่น งานในภาคเกษตร ซึ่งต้องทำงานกลางแจ้งเป็นเวลานาน ๆ หลายชั่วโมงและไม่มีวันหยุด บางกรณีแรงงานจะถูกใช้ให้ไปทำงานที่ผิดกฎหมาย เช่น ให้ไปตัดไม้ในเขตป่าสงวน ซึ่งเสี่ยงต่อการถูกจับกุมโดยนายจ้างจะไม่รับผิดชอบใด ๆ ทั้งสิ้นต่อสิ่งที่เกิดขึ้น

ปัญหาของแรงงานต่างด้าวแตกต่างกันไปตามลักษณะของงาน จำแนกพอเป็นสังเขปได้ ดังนี้

1. งานในภาคเกษตรกรรม ได้รับค่าแรงต่ำ ไม่มีความแน่นอนในการทำงานเพราะเป็นงานตามฤดูกาล นอกจากนี้แรงงานในภาคเกษตรกรรมยังไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานของไทย ปัญหาที่พบมากที่สุด คือ การไม่ได้รับค่าแรงจากนายจ้าง เนื่องจากนายจ้างจะใช้วิธีการบ่ายเบี่ยงไม่ยอมจ่ายค่าแรงด้วยการอ้างว่าหักค่าใช้จ่ายจากส่วนอื่น ๆ แล้วหรือบางครั้งใช้วิธีการแจ้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้ามาจับกุมแรงงานเหล่านี้

2. ในภาคประมงทะเล แรงงานต่างด้าวมักต้องออกทะเลเป็นเวลานาน นับตั้งแต่ 4 เดือนจนถึงนานเป็นปี โดยต้องทำงานอย่างหนัก มีเวลาพักผ่อนวันละไม่กี่ชั่วโมง สภาพความเป็นอยู่ค่อนข้างลำบาก รวมถึงเรื่องอาหารและยารักษาโรคที่มีเพียงเพื่อให้อยู่รอดไปวัน ๆ เท่านั้น นอกจากนี้ ยังเสี่ยงต่อการถูกทำร้ายร่างกายและถูกข่มขืนจากหัวหน้างานหรือได้กัฏเรือ หากทำงานไม่เป็นที่พอใจหรือเมื่อเกิดมีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งกัน เรื่องราวการทำร้ายฆ่าฟันมักจะเงียบหายไปจนแรงงานต่างด้าวเรียกสถานการณ์แบบนี้ว่า "นักโทษทางทะเล" ลูกเรือที่ออกเรือเข้าไปทำประมงในเขตแดนทะเลของประเทศอื่นยังเสี่ยงต่อการถูกจับกุมของเจ้าหน้าที่ในประเทศนั้น ๆ ด้วย สำหรับประเทศไทยมีกฎกระทรวงคุ้มครองแรงงานในงานประมงทะเล พ.ศ. 2557 ที่ออกตามความในมาตรา 22 ประกอบมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานพ.ศ. 2541 เพียงฉบับเดียวที่ให้ความคุ้มครองลูกจ้างภาคประมงทะเล โดยกำหนดให้การทำสัญญาจ้างแรงงานเป็นลายลักษณ์อักษร กำหนดชั่วโมงทำงานเวลาพัก อายุขั้นต่ำในการทำงานการจ่ายค่าจ้างที่ไม่น้อยกว่าค่าจ้างขั้นต่ำ 6 ทั้งนี้ แรงงานต้องได้รับการบริการอาหารที่ถูกสุขลักษณะและน้ำดื่มสะอาด เวชภัณฑ์และยาเพื่อใช้ปฐมพยาบาลเบื้องต้นที่เพียงพอและเหมาะสมกับระยะเวลาในการทำงานบนเรือ เป็นต้น แต่ก็ไม่ได้กล่าวถึงประโยชน์ทดแทนกรณีลูกจ้างประสบอันตราย อันเนื่องมาจากการทำงานแต่อย่างใด ประการสำคัญ ลูกจ้างในกิจการประมงทะเลไม่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายประกันสังคม ซึ่งได้บัญญัติให้ลูกจ้าง หรือผู้ประกันตนได้รับการสงเคราะห์หรือได้รับประโยชน์ทดแทนเมื่อประสบอันตราย เจ็บป่วย ทุพพลภาพ หรือตายอันมิใช่เนื่องมาจากการทำงาน คลอดบุตร สงเคราะห์บุตร ขราภาพรวมทั้ง

การว่างงานและการคุ้มครองกรณีประสบอันตรายอันเนื่องมาจากการทำงานตามกฎหมายเงินทดแทนดังเช่น ลูกจ้างทั่วไป (วิจิตรา (พุงลัดดา) วิเชียรชม, 2558)

3. งานรับใช้ในบ้าน แรงงานต้องทำงานตั้งแต่เช้าจนค่ำมืด บางรายทำงานบ้านแล้วยังต้องทำงานในร้านขายของหรือทำงานในบ้านญาติของนายจ้างโดยได้รับค่าแรงจากนายจ้างคนเดียว แรงงานที่ทำงานเป็นคนรับใช้ในบ้านส่วนใหญ่มักถูกห้ามมิให้ติดต่อกับคนภายนอก โดยนายจ้างจะให้เหตุผลว่ากลัวแรงงานนัดแนะให้คนข้างนอกเข้ามาขโมยของในบ้าน รวมทั้งอาจจะถูกนายจ้างดูว่ากล่าวอย่างรุนแรงรวมถึงการทำร้ายร่างกายด้วย

4. แรงงานห้องแถว แรงงานต่างด้าวที่ถูกหลอกให้เข้าไปทำงานในโรงงานห้องแถวจะถูกกักให้ทำงานอยู่แต่เฉพาะในโรงงาน และต้องทำงานอย่างหนักตั้งแต่เช้าไปจนเกือบเที่ยงคืน โดยนายจ้างจะเป็นผู้จัดเตรียมอาหารให้ ซึ่งเป็นอาหารที่แย่มากบางครั้งนำอาหารที่เกือบเสียแล้วมาให้แรงงานทาน บางกรณีแรงงานได้รับประทานอาหารเพียงวันละ 2 มื้อ และไม่เพียงพอ

5. แรงงานก่อสร้าง แรงงานในภาคการก่อสร้างเป็นกิจการที่พบว่าแรงงานต่างด้าวจะถูกโกงค่าแรงบ่อยที่สุด ปัญหาค่าแรงนับเป็นปัญหาหลักที่อยู่คู่กับแรงงานต่างด้าวตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน และพบในแทบทุกกิจการ โดยที่นายจ้างมักจะผัดผ่อนค่าแรงไปเรื่อย ๆ เมื่อแรงงานเข้าไปทวงค่าแรงมักจะได้รับคำตอบว่าหักเป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ไปหมดแล้ว หรือหากเป็นเงินจำนวนมาก ๆ บางรายมักจะใช้วิธีแจ้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าไปจับกุมแรงงานต่างด้าวเพื่อหลีกเลี่ยงการจ่ายเงิน ในขณะที่แรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่เมื่อยังไม่ได้รับค่าแรงมักจะดำรงชีวิตโดยการหยิบยืมเงินหรือเอาข้าวของจากร้านค้าต่าง ๆ ด้วยการติดหนี้สินไว้ก่อน เมื่อไม่มีเงินจ่ายหนี้ทำให้แรงงานอยู่ในภาวะยากลำบาก ในหลายกรณีแรงงานไม่ได้รับค่าแรงอย่างเต็มที่ คือ นายจ้างให้แรงงานทำงานไปก่อน 25 วันและจ่ายเพียง 15 วัน โดยค่าจ้าง 10 วันที่เหลือ นายจ้างใช้เป็นกลวิธีควบคุมแรงงานไม่ให้คิดหนีหรือไม่ทำงาน

ในแง่ของกฎหมายคุ้มครองแรงงาน มีบทบัญญัติบังคับให้นายจ้างจ่ายค่าตอบแทนให้แรงงานตามค่าแรงขั้นต่ำที่กำหนด แต่ปรากฏว่าค่าแรงของแรงงานต่างด้าวเกือบทั้งหมดจะได้รับต่ำกว่าค่าแรงขั้นต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแถบพื้นที่ชายแดนรายได้ต่อวันสูงสุดไม่เกินวันละ 80 บาท และน้อยรายนักที่จะได้รับค่าแรงล่วงเวลาตามที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยในบางพื้นที่ต้องทำงานวันละ 12 - 14 ชั่วโมงโดยไม่ได้รับค่าล่วงเวลาเลย

3) การถูกทำร้ายร่างกายและล่วงละเมิดทางเพศ

ปัญหาภาษาเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งของแรงงานต่างด้าว เมื่อแรงงานต่างด้าวไม่สามารถสื่อสารกับนายจ้างได้มากนัก ทำให้นายจ้างหลายรายไม่เข้าใจและเกิดความรู้สึกไม่พอใจแรงงานต่างด้าว แรงงานต่างด้าวจึงมักถูกนายจ้างด่าทออย่างหยาบคาย ทั้งนี้ อาจเนื่องด้วยอคติทางชาติพันธุ์ประกอบ บางครั้งถึงกับลงมือทำร้ายแรงงานต่างด้าวอย่างรุนแรง บางกรณีจนถึงขั้นเสียชีวิต แรงงานต่างด้าวหนึ่งจำนวนไม่น้อยถูกนายจ้างหรือคนในบ้านของนายจ้างข่มขืน ล่วงละเมิดทางเพศ และ/หรือบางครั้งนายจ้างที่เป็นผู้หญิงเองก็เพิกเฉยต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

4) ความรุนแรงจากเจ้าหน้าที่รัฐ

เนื่องจากแรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่เป็นคนเข้าเมืองผิดกฎหมาย ไม่มีบัตรอนุญาตทำงานจึงหวาดกลัวต่อการถูกจับกุม ทำให้นายจ้างส่วนใหญ่ใช้วิธีจ่ายเงินให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็น "ค่าคุ้มครอง" เพื่อไม่ให้ตนเองถูก

จับกุม ประกอบกับที่ผ่านมา แม้รัฐบาลมีนโยบายให้แรงงานต่างด้าวจดทะเบียนเพื่อขออนุญาตทำงาน แต่นายจ้างมักจะยึดบัตรอนุญาตของแรงงานเอาไว้ทำให้แรงงานต่างด้าวเหล่านี้ไม่รอดพ้นจากการถูกจับกุมของเจ้าหน้าที่ แรงงานหลายคนจึงรู้สึกว่าการมีหรือไม่มีบัตรอนุญาตทำงานไม่มีความแตกต่างกันมากนัก เพราะยังไม่ต้องจ่ายเงินค่าคุ้มครองให้กับเจ้าหน้าที่อยู่ดี ทำให้แรงงานต่างด้าวหลายคนใช้วิธีการจ่ายส่วยให้แก่เจ้าหน้าที่แทนการไปจดทะเบียน แรงงานต่างด้าวจำนวนมาก ไม่มีเงินจ่ายค่าส่วยจะถูกจับกุมคุมขัง ปัญหาการจับกุมคุมขังของแรงงานต่างด้าวมีความรุนแรงอยู่มาก นอกจากเรื่องของห้องขังที่แออัดยัดเยียด ปัญหาสภาพความเป็นอยู่ อาหารประจำวันและห้องน้ำของผู้ถูกคุมขัง ยังพบว่ามีการทำร้ายร่างกายแรงงานต่างด้าวที่ถูกจับกุมโดยทั้งจากเจ้าหน้าที่และผู้ช่วยผู้คุมซึ่งเป็นนักโทษไทยที่อยู่ในที่คุมขัง มีการทุบตีทำร้ายแรงงานต่างด้าวที่ถูกจับกุมหากไม่พอใจจนถึงขั้นบาดเจ็บอย่างรุนแรงจนถึงเสียชีวิต มีการข่มขืน ล่วงละเมิดทางเพศ การกระทำอนาจารต่อผู้ต้องขังที่เป็นแรงงานต่างด้าวหญิง เช่น ให้ผู้ต้องขังชายช่วยตัวเองหน้าห้องผู้ต้องขังหญิง ไปจนถึงการข่มขืนกระทำชำเราผู้ต้องขังหญิง โดยนักโทษชายที่เป็นคนไทยต่อหน้าเจ้าหน้าที่ที่ไม่ใส่ใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หรือบางครั้งเจ้าหน้าที่รัฐบางคนก็เป็นผู้กระทำเสียเอง (อดิศร เกิดมงคล, 2560)

จากที่กล่าวมาทั้ง 4 ข้อใหญ่ ๆ จะเห็นได้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเหล่านั้นเป็นปัญหาเชิงความรุนแรงที่เกิดขึ้นซ้อนทับกันตั้งแต่ความรุนแรงทางกายภาพที่ปรากฏเห็นได้ชัด ดังเช่น กรณีการทำร้ายร่างกาย การล่วงละเมิดทางเพศ และการฆ่า ไปจนถึงความรุนแรงทางโครงสร้างที่มองไม่เห็นได้ชัดเจนนัก เช่น การปกครองประเทศโดยระบอบเผด็จการทหาร การมีนโยบายรัฐที่ไม่คำนึงถึงสิทธิมนุษยชน การกดขี่แรงงาน การทุจริตค่าแรง รวมไปถึงกระบวนการคอร์รัปชันที่เกิดขึ้นทั้งในประเทศต้นทางและในประเทศไทย

แต่ความรุนแรงที่แฝงเร้นอีกชนิดหนึ่ง ซึ่ง "เรา" อาจลืมเลือนไปหรือไม่คิดว่ามันดำรงอยู่ คือ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากอคติและความเคยชิน จะเห็นได้ชัดว่าหากเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงที่มีต่อคนเหล่านี้ขึ้นหลายคนมองว่าเป็นเรื่องธรรมดา หลายคนมองว่าเป็นเรื่องสมควรแล้วที่คนเหล่านี้จะได้รับหลายคนรับรู้แล้วลืมนั่นไป ปัญหาของความรุนแรงชนิดนี้ไม่ได้อยู่ที่การทำร้ายร่างกาย แต่เป็นการสร้างความชอบธรรมให้แก่ความรุนแรงที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่โดยไม่รู้ตัว ที่สำคัญคือผู้ที่กระทำความรุนแรงประเภทนี้ก็ไม่รู้ตัวเช่นกันว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความรุนแรง และที่สำคัญยิ่งกว่าก็คือ แท้จริงแล้วพวกเขาเหล่านั้นก็เป็นเหยื่อของความรุนแรงด้วยเช่นกัน

5) ความรุนแรงเชิงอคติทางชาติพันธุ์

ปัญหาหนึ่งที่เป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิต่อแรงงานต่างด้าว คือ ปัญหาอคติทางชาติพันธุ์ที่มีต่อแรงงานต่างด้าว มีการสร้างและผลิตซ้ำผ่านสื่อหรือกลไกต่าง ๆ ในสังคมเพื่อตอกย้ำให้เห็นว่าแรงงานต่างด้าวเหล่านี้เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐต้องทำการควบคุมอย่างจริงจัง แรงงานต่างด้าวเหล่านี้เข้ามาแย่งงานแรงงานไทยต้องไล่ออกไปให้หมด ทั้งที่แรงงานเหล่านี้เข้ามาทำงาน "3 ส." งานที่แรงงานไทย ส่วนใหญ่ไม่ทำกันแล้ว

แนวคิดและการผลิตซ้ำ ทำให้สังคมไทยสร้างภาพความหวาดระแวงต่อแรงงานต่างด้าว โดยเฉพาะแรงงานพม่า คิดว่าแรงงานต่างด้าวเป็นตัวแทนอันตรายน่ากลัว แรงงานต่างด้าวเองต้องคอยหลบ ๆ ซ่อน ๆ ด้วยเกรงว่าจะถูกจับกุมทำร้าย สภาพการณ์เหล่านี้ถูกสร้างเป็นภาพมายาที่กดทับให้สังคมไทยหวาดระแวงแรงงานต่าง

ด้าว เกิดเป็นคำถามสำคัญว่าในฐานะมนุษย์ที่อยู่ร่วมพรมแดนติดต่อกันจะดำรงสถานภาพของมิตรภาพและสันติสุขต่อกันได้อย่างไรในเมื่อต่างหวาดระแวงปราศจากความไว้วางใจต่อกันและกัน

ในช่วงที่ผ่านมาสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจากเรื่องแรงงานต่างด้าวก็คือ สังคมที่ดำรงอยู่ด้วยความกลัว เราถูกทำให้กลัวในซึ่งกันและกัน คนไทยกลัวแรงงานพม่า กลัวว่าพวกเขาเหล่านั้นจะมาทำร้ายตนเอง กลัวพวกเขาเหล่านั้นจะก่อเหตุร้ายกับคนรอบข้างของตนเอง ในขณะที่เดียวกันแรงงานต่างด้าวก็กลัวคนไทยจะมาทำร้ายพวกเขา กลัวคนไทยจะแจ้งความจับพวกเขา กลัวการถูกเจ้าหน้าที่ทำร้ายพวกเขา กลัวนายจ้างจะทำร้ายพวกเขา กลัวการถูกส่งกลับไปสู่ความไม่ปลอดภัยในประเทศของตนเอง ความกลัวเหล่านี้ไม่ใช่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เป็นความกลัวที่ถูกสร้างขึ้นจากการรับรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการบอกเล่า การนำเสนอข่าว การประชาสัมพันธ์ โดยรัฐ จากการศึกษาและรวมถึงจากการไม่รู้ เช่น เรากลัวเพราะเราไม่สามารถสื่อสารกับพวกเขาได้ ซึ่งก่อให้เกิดฐานคติที่เป็นลบต่ออีกฝ่ายหนึ่ง และสังคมได้ผลิตซ้ำฐานคติเหล่านี้ครั้งแล้วครั้งเล่า จนกลายเป็นความปกติ ความเคยชิน และสุดท้ายกลายเป็นเรื่องธรรมชาติของใครหลายคนไป

การดำรงอยู่ของ "สังคมแห่งความกลัว" นี้เองที่ช่วยเสริมสร้างให้ความรุนแรงทางกายภาพเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า ทำให้การกดขี่ขูดรีดคนข้ามชาติเหล่านี้เกิดขึ้นเหมือนเป็นเรื่องปกติ จนกระทั่งกลายเป็นแนวนโยบาย แนวปฏิบัติของรัฐ และกลายเป็นความชอบธรรมให้แก่ความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ ไป (อดิสร เกิดมงคล, 2560)

พ.ร.ก.ต่างด้าว ส่อละเมิดสิทธิมนุษยชน

ที่ผ่านมา ภาครัฐและเอกชนของไทยเรามองเห็นความจำเป็นและประโยชน์ของการอาศัยแรงงานต่างด้าว จึงมีการนำเข้าสู่ระบบและมีกฎระเบียบรองรับ แต่ก็ต้องยอมรับว่ายังเป็นแบบครึ่ง ๆ กลาง ๆ มีการดำเนินการอย่างลู่บนหน้าปะจุมก ปลอ่ยปละละเลยให้เกิดการทำผิดกฎหมายและสร้างเงื่อนไขให้เกิดความยุ่งยากในการจะปฏิบัติตามกฎระเบียบ ทำให้เป็นช่องทางในการทำมาหากินของเจ้าหน้าที่และเป็นต้นทุนสูงสำหรับผู้ประกอบการกว่าที่ควรจะเป็น ขณะที่การมีแรงงานไม่ถูกกฎหมายจำนวนมากก็ไม่สะท้อนต้นทุนที่แท้จริงของธุรกิจ ทั้งยังเน้นแต่แรงงานฝีมือต่ำราคาถูก แต่กีดกันแรงงานฝีมือหรือผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญต่าง ๆ ที่จำเป็นและเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม สภาพอย่างนี้ดำรงอยู่มานานแล้วและในปัจจุบันจำนวนแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยมีตัวเลขการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวจากสำนักบริหารแรงงานต่างด้าวกระทรวงแรงงานเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2560 มีจำนวนทั้งสิ้น 1,613,269 คน ในการออก พ.ร.ก. การบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2560 ซึ่งเป็น พ.ร.ก. แรงงานต่างด้าวฉบับใหม่ ได้ลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 22 มิ.ย. 2560 โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 23 มิ.ย. 2560 เป็นต้นไปนั้น พ.ร.ก. ฉบับนี้ให้เหตุผลว่า กฎหมายที่เกี่ยวกับการทำงานของคนต่างด้าวที่มีอยู่ มีบทบัญญัติที่ไม่ครอบคลุมการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าวทั้งระบบ ทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาลา้งแรงงานต่างด้าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหากไม่มีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างเร่งด่วนจะมีผลกระทบต่อความมั่นคง ด้านแรงงาน เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ ดังนั้น เพื่อให้สามารถทำการจัดระเบียบการป้องกัน การคุ้มครอง การเยียวยา และการใช้บังคับกฎหมาย รวมทั้งการส่งเสริมความร่วมมือกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการ การทำงานของคนต่างด้าวได้ทั้งระบบ อันจะเป็นการสร้าง ความมั่นคงทางด้านแรงงาน เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ ซึ่งเป็นกรณีฉุกเฉิน

ที่มีความจำเป็นรับด่วนอันมิอาจจะหลีกเลี่ยงได้เพื่อประโยชน์ในการที่จะรักษาความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ จึงต้องออก พ.ร.ก. ฉบับนี้

เมื่อกล่าวถึงการออก พ.ร.ก. การบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว ซึ่งขัดแย้งกับความเป็นมาและสภาพความเป็นจริงของประเทศที่ต้องอาศัยพึ่งพิงแรงงานต่างด้าวที่มีส่วนสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมานาน ส่วนทางกับโครงการความร่วมมือในภูมิภาคอาเซียนและยังขัดแย้งกับการเตรียมตัวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุที่จะเกิดขึ้นในอีกไม่กี่ปีข้างหน้าด้วยการออก พ.ร.ก. นี้ไม่ใช่แค่ปัญหาทางเทคนิคกฎหมายหรือปัญหาในภาคปฏิบัติ แต่เป็นความผิดพลาดระดับยุทธศาสตร์ของประเทศที่จะทำให้เกิดความเสียหายใหญ่หลวงทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการออก พ.ร.ก. ฉบับนี้ออกมาเหมือนกับคสช. และรัฐบาลนี้ไม่รับรู้หรือเข้าใจปัญหาและทิศทางของประเทศเลยแม้แต่น้อย นอกจากจะไม่แก้ปัญหาที่สะสมมาตั้งแต่อดีตแล้ว ยังจะซ้ำเติมปัญหาให้หนักกว่าเดิมอย่างร้ายแรงอีกด้วย หากมีการดำเนินการเคร่งครัดตามกฎหมายนี้ จะมีผลทำให้แรงงานต่างด้าวนับล้าน ๆ คน ต้องอพยพออกจากประเทศไทยทันที ส่งผลให้ธุรกิจขนาดเล็กขนาดกลางทั่วประเทศล้มระเนระนาดกันไปหมดจะส่งผลเสียต่อเศรษฐกิจไทยเป็นแสนล้านและประชาชนที่เดือดร้อนอยู่แล้วจะยิ่งเดือดร้อนมากขึ้น แต่ถ้ามีการผ่อนปรนแบบให้เป็นดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจรับผิดชอบ การมีบทลงโทษหนักและสภาพไร้ทิศทางหรือวิสัยทัศน์ของรัฐบาลจะทำให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันขนาดใหญ่ เท่ากับเป็นการสร้างช่องทางทำมาหากินให้กับเจ้าหน้าที่บนความเดือดร้อนของผู้ประกอบการและแรงงานต่างด้าว การที่รัฐบาลออก พ.ร.ก. นี้ต้องการเอาใจสหรัฐหรืออวดอ้างต่อต่างประเทศว่ามีการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวให้ก้าวหน้าทันสมัยนั้น กรณีนี้จะมีผลตรงกันข้าม ด้วยระบบการบังคับใช้กฎหมายที่จุกจิกยุ่งยาก แต่บทลงโทษหนักมากอย่างนี้ แรงงานต่างด้าวที่ยังอยู่ต่อไปจะยิ่งถูกเอารัดเอาเปรียบและอยู่ในสภาพพลเมืองชั้นสามชั้นสี่ ถูกละเมิดสิทธิของความเป็นมนุษย์มากยิ่งขึ้น ซึ่งก็เป็นปัญหาของสังคมที่สำคัญมากด้วย (จาตุรนต์ ฉายแสง, 2559)

อีกทั้งยังมีนักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ ยอมรับสถานการณ์แรงงานต่างด้าวกลับประเทศหลังออก พ.ร.ก.แรงงานต่างด้าวฉบับใหม่ กระทบระบบเศรษฐกิจไทย ภาคการผลิตหยุดชะงัก ซึ่งมีหลายข้อของ พ.ร.ก. ฉบับนี้ เข้าข่ายละเมิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งรองศาสตราจารย์กฤษณ์ แล ดิลกวิทยรัตน์ อาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เปิดเผยว่า การออกคำสั่งมาตรา 44 ชะลอบังคับใช้ พ.ร.ก. การบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2560 จำนวน 4 มาตรา ออกไปอีก 180 วัน ขอให้รัฐบาลใช้ช่วงเวลานี้ทบทวนรายละเอียดของกฎหมายก่อนบังคับใช้ โดยเฉพาะการปฏิรูปประสิทธิภาพระบบราชการ ที่ให้บริการจดทะเบียนและขั้นตอนการทำเอกสารแรงงานต่างด้าว ต้องไม่ยุ่งยากและล่าช้า เพราะอาจเป็นสาเหตุให้ผู้ที่ต้องการเดินทางเร็วขึ้น ยอมเสียเงินนอกระบบ เพื่อลัดขั้นตอน เช่นเดียวกับอัตราโทษที่สูงเกินไป จะเปิดช่องให้เกิดปัญหาคอร์รัปชัน เพราะหากถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย อาจเกิดความพยายามต่อรองกันนอกระบบ ยิ่งโทษสูงการต่อรองยิ่งสูงตาม (เบญจมาศ วิถี, 2560) ส่วนสุรพงษ์ กองจันทึก อดีตประธานอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนด้านชนชาติ แรงงานข้ามชาติ และคนพลัดถิ่น ที่มองนโยบายแก้ปัญหาแรงงานต่างด้าวเถื่อนด้วยยาแรงจากรัฐบาลในครั้งนี้ว่า ประสงค์ของรัฐบาลในการออก พ.ร.ก. การบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2560 มีเพียงประการเดียวคือการเพิ่มโทษผู้ที่มีความผิดตามกฎหมายให้หนักขึ้น ซึ่งวิธีการคิดแบบนี้ได้

คำตอบที่ส่งผลไปถึงผู้ประกอบการอย่างทันที รวมถึงลูกจ้างแรงงานต่างด้าว และหนุนนำให้เจ้าหน้าที่รัฐปราบปรามแรงงานต่างด้าวอย่างจริงจัง โดยวิธีคิดของเจ้าหน้าที่กระทรวงและรัฐมักเป็นการดูถูก กดขี่ และมุ่งหาเงิน โดยไม่คิดถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติ หากดูบทลงโทษของกฎหมายอาญาที่ผ่านมาชัดเจนว่าค่อนข้างสอดคล้องกันระหว่างโทษปรับและจำคุก เช่น จำคุกไม่เกิน 5 ปีปรับไม่เกิน 5 หมื่นบาท แต่ พ.ร.ก. ฉบับนี้มีการปรับสูงถึง 4 - 8 แสนบาท ซึ่งโทษจำคุกตลอดชีวิตยังไม่มีการปรับมากเท่านี้เลย และสรุปษย์ กองจันทิก กล่าวอีกว่า การขึ้นทะเบียนแรงงาน มีขั้นตอนและเสียค่าใช้จ่ายสูง จนเอื้อต่อกระบวนการใต้ดิน ผู้ที่ได้ประโยชน์มากที่สุดจากขั้นตอนที่ยากลำบากในการขึ้นทะเบียนและการกีดกันแรงงานต่างด้าว ก็คือ ธุรกิจใต้ดิน ส่วน ดร.ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ ผู้อำนวยการวิจัย ด้านการพัฒนาแรงงาน มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย กล่าวว่า ที่ผ่านมาการเปิดให้นายจ้างนำลูกจ้างมาลงทะเบียนหลายครั้งโดยไม่มีการลงโทษผู้กระทำความผิด กลายเป็นการสร้างพฤติกรรมไม่ดีให้กับนายจ้างและลูกจ้าง ซึ่งความเข้มงวดทางกฎหมายจะส่งผลดีต่อการพัฒนาประเทศ (กันติพิชญ์ ใจบุญ, 2560)

แนวทางแก้ไขปัญหาการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน

การแก้ปัญหาแรงงานต่างด้าวกับการละเมิดสิทธินั้น จะสามารถยุติปัญหาที่ได้นำเสนอมานั้น ควรจะต้องได้รับความร่วมมือกับรัฐและผู้ประกอบการ ให้นำแรงงานต่างด้าวเข้าสู่ระบบเพื่อให้เกิดกระบวนการติดตามแรงงานต่างด้าว และดูแลสิทธิของแรงงานต่างด้าวได้อย่างทั่วถึง พร้อมทั้งหน่วยงานของภาครัฐหรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องมีมาตรการทางสังคมและกฎหมายเพื่อให้เป็นข้อยึดถือปฏิบัติให้ของผู้ประกอบการและแรงงานต่างด้าว เพื่อให้เข้าถึงกระบวนการสิทธิของรัฐ พร้อมทั้งได้รับความยุติธรรมของความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียม (ธนพัฒน์ พันธุ์สุข, 2559)

สรุป

ข้อค้นพบ

คำว่า “สิทธิมนุษยชน” นั้น ในสมัยกรีกโบราณไม่ได้ใช้คำนี้ จะใช้คำว่า “สิทธิตามธรรมชาติ” หรือ “สิทธิเอกชน” ซึ่งก็มีความหมายอย่างเดียวกัน คือ สิทธิที่มนุษย์นั้นมีมาแต่กำเนิดไม่มีผู้ใดสามารถพรากไปจากมนุษย์ได้ ซึ่งในเบื้องต้นนั้นจะกล่าวถึงเสรีภาพและความเสมอภาคเป็นหลักเนื่องจากประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา มนุษย์มักจะปกครองด้วยระบอบกษัตริย์ ซึ่งอาจเกิดระบอบทรราชย์ได้ง่ายอันเป็นการกดขี่ข่มเหงมนุษย์ด้วยกันเอง จึงมีนักปราชญ์ที่มีแนวคิดต่อต้านการกดขี่ข่มเหงดังกล่าว โดยเรียกว่ากฎหมายธรรมชาติ และก็มีผู้ที่สนับสนุนแนวความคิดนี้มากมายทั้งในอดีตและปัจจุบัน เสรีภาพที่มนุษย์ค้นพบนี้มีอยู่แล้วตามธรรมชาติเพียงแต่ มนุษย์นำมาบัญญัติไว้ในกฎหมายเพื่อเป็นการควบคุมมิให้ใช้เสรีภาพไปตามอำเภอใจ จนเป็นการกระทบต่อเสรีภาพของผู้อื่น เนื่องจากมนุษย์นั้นจะต้องอยู่ร่วมกัน การกำหนดกฎเกณฑ์ที่ซึ่งเป็นการรื้อถอนเสรีภาพของแต่ละบุคคลจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น ต่อมาจึงได้บัญญัติไว้ในปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ขององค์การสหประชาชาติ เพื่อเป็นมติร่วมกันของประเทศต่าง ๆ ให้คุ้มครองและรับรองสิทธิต่าง ๆ ของบุคคลเพื่อให้มีหลักเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ซึ่งจากที่กล่าวมานั้นจะเห็นได้ว่าบุคคลตามความหมายของสิทธิมนุษยชนนั้น ไม่ได้แยกว่าบุคคลนั้นเป็นพลเมืองของรัฐ หรือเป็นคนต่างด้าว ดังนั้นหากสิทธิที่ให้แก่บุคคลไม่ใช่สิทธิที่จะกระทบต่อ

สภาวะเศรษฐกิจ และความมั่นคงแห่งรัฐแล้วย่อมจะต้องแปลความได้ว่า เป็นสิทธิที่จะให้แก่บุคคลทุกคนที่อยู่ภายในรัฐนั้น ไม่ว่าจะเป็นพลเมืองของรัฐ หรือคนต่างด้าวก็ตาม ทั้งนี้รวมถึงคนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายด้วย เพราะในลักษณะของศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ และความเสมอภาคแล้วย่อมพิจารณาได้ว่ามีความเท่าเทียมกันมิได้น้อยกว่าพลเมืองของรัฐ หรือคนต่างด้าวที่เข้าเมืองอย่างถูกกฎหมาย

ข้อเสนอแนะ

การแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิของแรงงานต่างด้าวนั้นควรจะต้องมีการดำเนินการที่เรียกว่าไตรภาคีซึ่งประกอบด้วย รัฐ ผู้ประกอบการ และแรงงานต่างด้าว เพราะการสร้าง ความเข้าใจและมีมุมมองในทิศทางเดียวกันแล้ว ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอยู่ในขณะนี้ก็จะบรรเทาและยุติลงในที่สุด บทบาทของรัฐจะต้องไม่เพียงผู้นำเข้าและอนุญาต แต่รัฐต้องปรับเปลี่ยนไปเป็นผู้ติดตามแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาและตรวจสอบผู้ประกอบการว่าดำเนินการเช่นใดกับกลุ่มแรงงานเหล่านี้ ในส่วนของผู้ประกอบการควรยึดหลักกฎหมายในการรับแรงงานต่างด้าวเข้าทำงานพัฒนาแรงงานเหล่านี้ให้มีความสามารถมีความเป็นอยู่ของชีวิตตามปัจจัยพื้นฐานที่เรียกว่าปัจจัย 4 ไม่เอาไรต์เอาเปรียบและละเมิดสิทธิแรงงานต่างด้าวให้ความเท่าเทียมซึ่งกันและกัน หากปฏิบัติเช่นนี้แล้วผลที่ตามมาคือความภักดีที่แรงงานมีต่อองค์กร การนำมาซึ่งความสำเร็จขององค์กร ส่วนสุดท้ายคือแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาควรยึดหลักปฏิบัติตามกฎหมายในฐานะพลเมืองหนึ่งที่อยู่ภายในรัฐรู้จักบทบาทและหน้าที่ของตนเอง เปิดรับการเรียนรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอยู่เสมอเพื่อที่จะได้รู้เท่าทันและหลีกเลี่ยงการถูกเอาเปรียบ การละเมิดสิทธิของตนเอง ดังนั้นจึงต้องเพิ่มการดูแลและคุ้มครองสิทธิให้มากขึ้นเช่นกัน (ธนพัฒน์ พันธุ์สุข, 2559)

เอกสารอ้างอิง

- กันติพิชญ์ ใจบุญ. (2560, พฤษภาคม 1). **วัดน้ำหนัก พรก.แรงงานต่างด้าว ‘คนดีต้องไม่กลัว’ หรือ ‘รัฐกำลังเดินผิดทาง**. [ออนไลน์]. จาก www.posttoday.com/analysis/report/501238. [สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2564].
- ข่าวไทยพีบีเอส. (2560 พฤษภาคม 11). **แรงงานเมียนมาขอความเป็นธรรม หลังน้องภรรยาถูกนายจ้างล่วงละเมิดทางเพศ**. [ออนไลน์]. จาก <https://news.thaipbs.or.th/content/262376>. [สืบค้นข้อมูลเมื่อ วันที่ 7 พ.ค. 2565].
- จาตุรนต์ ฉายแสง. (2559, กันยายน 30). **พ.ร.ก.การบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว**. [ออนไลน์]. จาก www.prachatai.com/journal/2017/06/72187. [สืบค้นข้อมูลเมื่อ วันที่ 30 ตุลาคม 2564].
- จรัญ โฆษณานันท์. (2545). **สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน : ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม**. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- เชวาร์ กาญจนะไพบูลย์. (2558). **ปัญหาสิทธิมนุษยชนกับคนเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย**. วารสารศาลรัฐธรรมนูญ. 17(50), 117-128.
- ธนพัฒน์ พันธุ์สุข. (2559). **ปัญหาแรงงานต่างด้าวกับการละเมิดสิทธิ**. วารสารการจัดการธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา คณะการจัดการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยบูรพา. 5(2), 41-49.
- เบญจมาศ วิถี. (2559, มีนาคม 29). **นักวิชาการ ชี้พ.ร.ก.ต่างด้าว ส่อละเมิดสิทธิมนุษยชน**. [ออนไลน์]. จาก www.news.voicetv.co.th/business/504859.html [สืบค้นข้อมูลเมื่อ วันที่ 30 ตุลาคม 2564].
- ประชาไท. (2561, เมษายน 11). **เผยแรงงานไม่ผ่านการพิสูจน์สัญชาติกว่า 8 แสน ขณะที่ตัวเลขของรัฐบาลที่มีเพียง 1 แสน**. [ออนไลน์]. จาก <https://prachatai.com/journal>. [สืบค้นข้อมูลเมื่อ วันที่ 7 พ.ค. 2565].
- ผจงรักษ์ ศรีไชยวงศ์. (2557). **การคุ้มครองแรงงานต่างด้าวหญิงจากพม่า : กรณีศึกษาลูกจ้างทำงานบ้านในกรุงเทพมหานคร**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2552, ตุลาคม 10). **การละเมิดสิทธิแรงงาน**. [ออนไลน์]. จาก www.manager.co.th/QOL/ViewNews.aspx?NewsID=9520000021740. [สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2564].
- รัชดา ไชยคุปต์. (2562, กันยายน 19). **สื่อสารแรงงานหญิงข้ามชาติ ปัญหาาร่วมของอาเซียน**. <https://www.chula.ac.th/cuinside/25996/>. [สืบค้นข้อมูลเมื่อ วันที่ 7 พ.ค. 2565].
- วิจิตรา (ฟุ้งลัดดา) วิเชียรชม (2558). **คำอธิบายกฎหมายแรงงาน**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2560, สิงหาคม 30). **พร้อมรับ พ.ร.ก. แรงงานต่างด้าว ธุรกิจไม่สะอึก**. [ออนไลน์]. จาก https://www.kasikornbank.com/th/business/sme/KSMEKnowledge/article/KSMEAnalysis/Documents/foreign-workers-regulation-for-business_Full.pdf.

[สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2565].

สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว. (2560). สถิติจำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือ

ทั่วราชอาณาจักร ประจำเดือน มีนาคม 2560. กรุงเทพฯ: สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว.

อดิสร เกิดมงคล. (2560, พฤศจิกายน 10). รายงาน : แรงงานต่างด้าวในสังคมไทย: การย้ายถิ่นของผู้ลี้ภัย

ความผูกพันกับสังคมไทย. [ออนไลน์]. จาก www.prachatai.com/journal/2007/10/14573.

[สืบค้นข้อมูลเมื่อ วันที่ 30 ตุลาคม 2564].

สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางาน. (2562). วารสารสถิติจำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับ

อนุญาตทำงานคงเหลือทั่วราชอาณาจักร พ.ศ. 2562. ฝ่ายสารสนเทศ กลุ่มงานพัฒนา

ระบบควบคุมการทำงานของคนต่างด้าว.

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกบนแพลตฟอร์มออนไลน์ กรณีศึกษาดินสำหรับปลูก-เพาะ
กัญชงกัญชา ของนักศึกษาพืชศาสตร์ คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัย
เทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร

Active Learning on Online Platform : Case Study on Soil for Planting
Hemp and Cannabis of the Students of Plant Sciences Program,
Faculty of Natural Resources, Rajamangala University of Technology
ISAN Sakon Nakhon Campus

วุฒิพงษ์ ฮามวงศ์^{1*}

Wuttipong Hamvong^{1*}

วันที่รับบทความ (Received)

1 กันยายน 2564

วันที่ได้รับบทความฉบับแก้ไข (Revised)

21 ธันวาคม 2564

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)

25 พฤษภาคม 2565

บทคัดย่อ

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกบนแพลตฟอร์มออนไลน์ กรณีศึกษาดินสำหรับปลูก-เพาะกัญชงกัญชา ของนักศึกษาพืชศาสตร์ คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร เป็นการจัดการเรียนรู้ที่สามารถตอบสนองต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่ลดบทบาทของครูผู้สอน แต่เพิ่มบทบาทของผู้เรียนให้มากยิ่งขึ้น เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือทำและได้คิดในสิ่งที่ทำลงไปเพื่อเป็นการสร้างประสบการณ์ตรงให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มผู้เรียนและครูผู้สอน ด้วยการลงมือทำกิจกรรมร่วมกัน ทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน ในรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบกรณีศึกษา (Case-based learning) บนแพลตฟอร์มออนไลน์ ผ่านโปรแกรมคอมพิวเตอร์, Line, Google Classroom และ Google meet รายงานความก้าวหน้าและเก็บข้อมูล เพื่อทำการประเมินผลในลักษณะการประเมินผลรอบทิศทาง 360 องศาตามสภาพจริง (Formative Assessment) ในด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร จนเกิดองค์ความรู้ด้านดินสำหรับปลูก-เพาะกัญชงกัญชา ที่กลุ่มผู้เรียนให้ชื่อเรียกว่า “ภูพานชอยล์” ซึ่งเป็นดินสำหรับปลูก-เพาะกัญชงกัญชาที่มีธาตุอาหารอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การปลูกกัญชงกัญชา จากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรในท้องถิ่น พัฒนาขึ้นตามสูตรดินสำหรับปลูก-เพาะขององค์ความรู้แพทย์แผนไทยสกลนคร ผสมผสานกับองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม การทดลอง ลงมือปฏิบัติจริงของผู้เรียน

¹ อาจารย์, สาขาการแพทย์แผนไทย คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วช.สกลนคร

คำสำคัญ : การเรียนรู้เชิงรุก, วิธีการจัดการการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน, กรณีศึกษา, ดินสำหรับปลูก-เพาะ

Abstract

Active learning platform online Case studies: Soil planting hemp and cannabis of Plant Science Program, Faculty of Natural Resources, Rajamangala University of Technology ISAN Sakon Nakhon Campus. Active Learning is an instruction to response for learning in 21th century that reduce the role of teacher but increase the role of students. Active Learning is the methods for practicing and thinking for students by doing to construct their experiences. Students will interact with their friends and teachers by doing activities in and out classroom, then in the form of learning management as a case study (Analyze case studies) on an online platform. Through the computer program Line, Google Classroom, Google meet, progress reports and collect data. Perform assessments in the form of a real assessment (Formative Assessment) in the form of 360 degrees on morality, ethics, knowledge, intellectual skills. in interpersonal skills Numerical analysis skills, communication until a body of knowledge in soil planting cannabis cultivation What the student group called "Phu Phan Soil", which is a cannabis planting material that uses local agricultural waste. Developed according to the planting-cultivation material formula of Sakon Nakhon Thai traditional medicine knowledge. Combined with new knowledge arising from further studies, experiments and hands-on practice of nutrient-rich learners for hemp and cannabis.

Keywords: Active learning, Project-Base Learning, Case studies, Plant material

บทนำ

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกบนแพลตฟอร์มออนไลน์ กรณีศึกษาดินสำหรับปลูก-เพาะกัญชงกัญชา ของนักศึกษาพืชศาสตร์ คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการเรียนรู้ที่สามารถตอบสนองต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่ลดบทบาทของครูผู้สอน แต่เพิ่มบทบาทของผู้เรียนให้มากขึ้น เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือทำและได้คิดในสิ่งที่ทำลงไปเพื่อเป็นการสร้างประสบการณ์ตรงให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มผู้เรียนและครูผู้สอน ด้วยการลงมือทำกิจกรรมร่วมกันทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน

จากสถานการณ์ในปัจจุบัน ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (2019-nCoV) คือโรคติดต่อทำให้เกิดอาการติดเชื้อผ่านทางเดินหายใจ ซึ่งเป็นสาเหตุของการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) มีความเป็นไปได้สูงที่สถานการณ์โรคระบาดจะยืดเยื้อไปอีกนาน การศึกษารูปแบบเดิมที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะต่างๆ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน กลายเป็นเพียงการมีชีวิตอย่างมีความสุขของผู้เรียนและครอบครัว เน้นอนาพาเป้าหมาย ปรัชญา กรอบแนวคิด นโยบาย และกระบวนการต่างๆ ก็ต้องเปลี่ยนไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของทักษะการคิดวิเคราะห์สร้างสรรค์ที่ต้องเพิ่มมากขึ้น ครูผู้สอนจำเป็นจะต้อง

ปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับภาวะปัจจุบัน เพื่อส่งเสริมให้สามารถวิเคราะห์ศักยภาพของตนเอง อันนำไปสู่การสร้างอาชีพใหม่เหมาะสมกับตนเองและบริบท หรือการคิดค้นธุรกิจ Startup ที่เป็นแบรนด์ท้องถิ่น รวมถึงความสามารถในการเรียนรู้ปรับตัวกับสถานการณ์ที่ผกผันได้อย่างรวดเร็ว ล้วนเป็นสมรรถนะใหม่สำหรับผู้เรียนในปัจจุบันจำเป็นต้องมี (ธัญวิช วิเชียรพันธ์, 2563)

กลไกการศึกษาจะต้องเป็นลักษณะของการจัดการศึกษาทางไกล ที่มีทั้งในรูปแบบ Analog สำหรับผู้ด้อยโอกาส และในรูปแบบของ Digital Platform ซึ่งขณะนี้ก็เกิดการตื่นตัวอย่างกว้างขวางในการใช้เครื่องมือเครื่องมือและ Application เพื่อพัฒนาบทเรียน และรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ของผู้สอนไปสู่ผู้เรียนด้วยวิธีการออนไลน์ ตระหนักในมิติของการจัดการเรียนรู้ที่ “ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง” บนแพลตฟอร์มออนไลน์ หรือการจัดการเรียนรู้แบบ Active learning ใน Virtual classroom (ธัญวิช วิเชียรพันธ์, 2563)

การจัดการศึกษา Online แบบ Active learning ให้เป็นห้องที่มีประสิทธิภาพสูงทั้งกระบวนการและผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน (High functioning classroom) ได้ต้องคำนึงถึงธรรมชาติผู้เรียนผู้สอน และบริบทต่าง ๆ รวมถึงสภาพแวดล้อม ภูมิสังคมของผู้เรียน และสถานการณ์ของโลกปัจจุบันเพื่อการออกแบบโครงสร้างเนื้อหาที่สอดคล้องสามารถนำไปใช้ได้จริง การออกแบบรายวิชาต้องควมรวมรายวิชาในลักษณะของการบูรณาการให้นำหนักไปกับวิชาสัมมนา วิชาค้นคว้าอิสระ วิชาวิทยาการวิจัย และวิชาการสร้างสรรค์นวัตกรรม การเรียนรู้และการมอบหมายงานต่อ Learner 1 Unit จะเป็นการจัดการเรียนรู้ร่วมกับบุคคลรอบข้างของผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองหรือครอบครัวของผู้เรียน ซึ่งบุคคลรอบข้างต้องรับรู้ว่าผู้เรียนกำลังเรียนสิ่งใด และกำลังทำสิ่งใด ผู้ปกครองหรือบุคคลรอบข้างจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมเสมือนเป็นที่เลี้ยงให้กับผู้เรียนในระหว่างที่ผู้เรียนกำลังลงมือเรียนรู้ด้วยตนเอง (ธัญวิช วิเชียรพันธ์, 2563)

หลักสูตรพีชศาสตร์ เป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรี 4 ปี ของคณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ปรัชญาของหลักสูตรคือมุ่งผลิตบัณฑิตสู่นักปฏิบัติการเกษตรที่มี คุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถประยุกต์ศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรอินทรีย์ มาพัฒนาหรือจัดการนวัตกรรมการเกษตรเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างความปลอดภัยต่อผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม มีการบูรณาการการเรียนการสอนระหว่างรายวิชาการบริการทางวิชาการและงานวิจัย สร้างกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นการปฏิบัติผ่านโครงการ หรือการทำกิจกรรมภายในฟาร์ม เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านทักษะการปฏิบัติจริง (คณะทรัพยากรธรรมชาติ, 2563) ได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการการเรียนรู้แบบกรณีศึกษา (Analyze case studies) ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้อ่านกรณีตัวอย่างที่ต้องการศึกษา จากนั้นให้ผู้เรียนวิเคราะห์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือแนวทางแก้ปัญหาแล้วนำเสนอ (สถาพร พงษ์พิบูล, 2558) เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดกระบวนการคิดและสืบค้นข้อมูลเรียนรู้ผ่านกิจกรรม ฝึกให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต และให้ผู้เรียนได้สะท้อนความคิด สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ มีการจัดกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้ร่วมกัน (เยาวเรศ ภัคจิตติ, 2557)

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบ Active Learning online platform กรณีศึกษา (case studies) ดินสำหรับปลูก-เพาะกัญชกัญชา ของนักศึกษาพีชศาสตร์คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ศึกษา

กรณีตัวอย่างดินสำหรับปลูก-เพาะกัญชกัญชา จากวัสดุในท้องถิ่น ที่ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ จากนั้นให้ผู้เรียนวิเคราะห์ สร้างกระบวนการคิด และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือแนวทางแก้ปัญหาภายในกลุ่มแล้วนำเสนอความคิดเห็นต่อผู้เรียนทั้งหมด ผ่านระบบแพลตฟอร์มออนไลน์ แล้วนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ลงมือปฏิบัติจริง จนเกิดผลผลิตคือดินสำหรับปลูก-เพาะกัญชกัญชา ดังนั้นผู้เขียนจึงขอเสนอประเด็นของแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกบนแพลตฟอร์มออนไลน์ กรณีศึกษาดินสำหรับปลูก-เพาะกัญชกัญชา ของนักศึกษาพืชศาสตร์คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในการนำไปปฏิบัติให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพได้ต่อไป

เนื้อหา

โลกในยุคศตวรรษที่ 21 เป็นโลกที่เน้นเรื่องความก้าวหน้าในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นยุคที่ข้อมูลข่าวสารสามารถสื่อสารถึงกันได้อย่างไร้พรมแดน ง่ายและรวดเร็ว จึงทำให้ผู้คนเกิดการเรียนรู้และแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องและต้องขวนขวายแสวงหาความรู้ตลอดเวลาจากทั่วทุกมุมโลก ขณะเดียวกันก็จำเป็นจะต้องเป็นผู้รู้จักกลั่นกรองข้อมูลด้วยตนเอง สามารถใช้วิจารณ์ญาณไตร่ตรองถึงความน่าเชื่อถือและพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองสูงสุด การจัดการเรียนรู้แบบเน้นการให้ความรู้จากครูผู้สอนอย่างเดียว มีอาจพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเกิดคุณลักษณะสำคัญต่อการผู้เรียนได้ ครูผู้สอนต้องปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการสอนให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน การจัดการเรียนรู้เชิงรุกบนแพลตฟอร์มออนไลน์กรณีศึกษา น่าจะเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่สามารถตอบโจทย์แห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้เป็นอย่างดี (กมล โพธิเย็น, 2564)

ประเทศไทยในยุคของการศึกษา 4.0 ที่มีการใช้เทคโนโลยีร่วมสมัย Artificial Intelligence (AI) มาบริหารจัดการเรียนรู้ประกอบการเรียนการสอน ขยายองค์ความรู้ เน้นการพัฒนา ส่งเสริมผู้เรียนเต็มศักยภาพให้ได้เรียนรู้อย่างเชี่ยวชาญ ครูผู้สอนต้องปรับตนเองมาเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่ผู้เรียนสนใจเพื่อการเข้าถึงผู้เรียนเพื่อที่จะให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสร้างนวัตกรรม นำความรู้จากชั้นเรียนไปแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันในสังคม ที่ตนเองอาศัย นำความรู้จากทฤษฎีไปสู่ภาคการปฏิบัติในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปรับคุณค่าของวิชาการให้เป็นมูลค่า (อริยา คูหา และคณะ, 2562)

Active learning เป็นการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบหนึ่งที่มีผู้ใช้คำภาษาไทยแตกต่างกันออกไป ได้แก่ การเรียนรู้เชิงรุก การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การเรียนรู้แบบใฝ่รู้ การเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ การเรียนรู้จากประสบการณ์ การจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการการเรียนรู้แบบกระตือรือร้น และการเรียนรู้แบบศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ภาระหน้าที่ของครูควรมาจากรากลึกของสำนึกและเข้าใจที่จะเสริมสร้างประสิทธิภาพ ยกระดับคุณภาพการเรียนการสอน บทบาทและลักษณะงานของครูผู้สอนต้องครอบคลุมถึงการร่วมแรงร่วมใจระหว่างผู้เรียนและผู้สอน (Collaborator) ยืดหยุ่น (Flexible) มีภาวะผู้นำ (Leadership) มีวิสัยทัศน์ (Vision) สร้างแรงบันดาลใจ (Empower) กล้าได้กล้าเสีย (Risk Taking) ต้องเรียนรู้ตลอดเวลา (Learning) เป็นผู้มี “adaptive growth mindset” และเป็นแม่แบบ (Model) ให้แก่ผู้เรียนทุกขณะ (อริยา คูหา และคณะ, 2562)

พหุมิติแห่งการเรียนรู้ คือการแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของมนุษย์ผ่านวิธีการต่าง ๆ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ คือ

1. การเรียนรู้เชิงรับ (Passive Learning) ได้แก่
 - 1.1 การอ่าน การท่องจำ ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้ 10%
 - 1.2 การฟังบรรยายอย่างเดียว ผู้เรียนไม่มีโอกาสได้ทำกิจกรรม ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้ 20%
 - 1.3 การมีภาพประกอบการบรรยายด้วย ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้ 30%
 - 1.4 การจัดประสบการณ์ เช่น การสาธิต การศึกษาดูงาน ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้ 50%
2. การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ได้แก่
 - 2.1 การให้ผู้เรียนมีบทบาทในการแสวงหาความรู้ มีปฏิสัมพันธ์ มีการร่วมมือปราย ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้ 70%
 - 2.2 การจำลองสถานการณ์ การเรียนรู้กรณีศึกษา การฝึกปฏิบัติ การนำเสนอ ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้ 90% (เอกรัตน์ เอกรัตน์, 2564)

ที่มา : Edgar Dale (1969)

รูปที่ 1 พีระมิดแห่งการเรียนรู้
(ที่มา <https://touchpoint.in.th/cone-of-learning/>)

ลักษณะกระบวนการเรียนรู้แบบ Active learning มีดังนี้

1. เป็นการเรียนการสอนที่พัฒนาศักยภาพทางสมอง ได้แก่ การคิด การแก้ปัญหา การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้
2. เป็นการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้
3. ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้และจัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง
4. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน มีการสร้างองค์ความรู้ การสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน และร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขัน
5. ผู้เรียนได้เรียนรู้ความรับผิดชอบร่วมกัน การมีวินัยในการทำงาน และการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ

6. เป็นกระบวนการสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนอ่าน ฟัง คิด
7. เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นทักษะการคิดขั้นสูง
8. เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนบูรณาการข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศและหลักการสู่การสร้างความคิดรวบยอด
9. ผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง
10. ความรู้เกิดจากประสบการณ์ การสร้างองค์ความรู้ และการสรุปบทวนของผู้เรียน (ไชยยศ เรืองสุวรรณ, 2553)

การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning สามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนสามารถใช้ได้กับผู้เรียนได้ทุกระดับ ทั้งการเรียนรู้เป็นรายบุคคล การเรียนรู้แบบกลุ่มเล็ก และการเรียนรู้แบบกลุ่มใหญ่ รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบ Active learning ได้ดี ได้แก่

1. การเรียนรู้แบบแลกเปลี่ยนความคิด (Think-Pair-Share) คือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนคิดเกี่ยวกับประเด็นที่กำหนดแต่ละคน ประมาณ 2-3 นาที (Think) จากนั้นให้แลกเปลี่ยนความคิดกับเพื่อนอีกคน 3-5 นาที (Pair) และนำเสนอความคิดเห็นต่อผู้เรียนทั้งหมด (Share)
2. การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative learning group) คือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยจัดเป็นกลุ่ม ๆ ละ 3-6 คน
3. การเรียนรู้แบบทบทวนโดยผู้เรียน (Student-led review sessions) คือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทบทวนความรู้และพิจารณาข้อสงสัยต่าง ๆ ในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้โดยครูจะคอยช่วยเหลือกรณีที่มีปัญหา
4. การเรียนรู้แบบใช้เกม (Games) คือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้สอนนำเกมเข้าบูรณาการในการเรียนการสอน ซึ่งใช้ได้ทั้งในขั้นการนำเข้าสู่บทเรียน การสอน การมอบหมายงาน และหรือขั้นการประเมินผล
5. การเรียนรู้แบบวิเคราะห์วิดีโอ (Analysis or reactions to videos) คือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ดูวิดีโอ 5-20 นาที แล้วให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น หรือสะท้อนความคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ดู อาจโดยวิธีการพูดโต้ตอบกัน การเขียน หรือ การร่วมกันสรุปเป็นรายกลุ่ม
6. การเรียนรู้แบบโต้เถียง (Student debates) คือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เรียนได้นำเสนอข้อมูลที่ได้จากประสบการณ์และการเรียนรู้ เพื่อยืนยันแนวคิดของตนเองหรือกลุ่ม
7. การเรียนรู้แบบผู้เรียนสร้างแบบทดสอบ (Student generated exam questions) คือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนสร้างแบบทดสอบจากสิ่งที่ได้เรียนรู้อยู่แล้ว
8. การเรียนรู้แบบกระบวนการวิจัย (Mini-research proposals or project) คือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่อิงกระบวนการวิจัย โดยให้ผู้เรียนกำหนดหัวข้อที่ต้องการเรียนรู้ วางแผนการเรียนรู้ เรียนรู้ตามแผน สรุปความรู้หรือสร้างผลงาน และสะท้อนความคิดในสิ่งที่ได้เรียนรู้ หรืออาจเรียกว่าการสอนแบบโครงการ (Project-based learning) หรือการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based learning)

9. การเรียนรู้แบบกรณีศึกษา (Analyze case studies) คือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้อ่านกรณีตัวอย่างที่ต้องการศึกษา จากนั้นให้ผู้เรียนวิเคราะห์และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือแนวทางแก้ปัญหาภายในกลุ่ม แล้วนำเสนอความคิดเห็นต่อผู้เรียนทั้งหมด

10. การเรียนรู้แบบการเขียนบันทึก (Keeping journals or logs) คือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจดบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ที่ได้พบเห็น หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน รวมทั้งเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับบันทึกที่เขียน

11. การเรียนรู้แบบการเขียนจดหมายข่าว (Write and produce a newsletter) คือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนร่วมกันผลิตจดหมายข่าว อันประกอบด้วย บทความ ข้อมูลสารสนเทศ ข่าวสารและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แล้วแจกจ่ายไปยังบุคคลอื่น ๆ

12. การเรียนรู้แบบแผนผังความคิด (Concept mapping) คือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนออกแบบแผนผังความคิด เพื่อนำเสนอความคิดรวบยอด และความเชื่อมโยงกันของกรอบความคิด โดยการใช้เส้นเป็นตัวเชื่อมโยง อาจจัดทำเป็นรายบุคคลหรืองานกลุ่ม แล้วนำเสนอผลงานต่อผู้เรียนอื่น ๆ จากนั้นเปิดโอกาสให้ผู้เรียนคนอื่นได้ซักถามและแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกบนแพลตฟอร์มออนไลน์ กรณีศึกษาสำหรับปลูก-เพาะกัญชกัญชา ของนักศึกษาพิษาศาสตร์คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร ให้เป็น High Functioning Classroom (ห้องเรียนที่มีประสิทธิภาพสูงทั้งกระบวนการและผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน) จะต้องคำนึงถึงธรรมชาติของผู้เรียนผู้สอน และบริบทต่าง ๆ รวมถึงสภาพแวดล้อม ภูมิสังคมที่ผู้เรียนเติบโตมา และสถานการณ์ของโลกปัจจุบันเพื่อการออกแบบโครงสร้างเนื้อหาที่สอดคล้องสามารถนำไปใช้ได้จริง และการออกแบบการเรียนรู้กรณีศึกษาสำหรับปลูก-เพาะกัญชา จะต้องรวบรวมรายวิชาในลักษณะของการบูรณาการ ให้น้ำหนักไปกับวิชาการสัมมนา วิชาค้นคว้าอิสระ วิชาวิทยการวิจัย และวิชาการสร้างสรรค์นวัตกรรม โดยการเรียนรู้และมอบหมายงานวัสดุปลูก-เพาะกัญชาที่ทำได้และมีในท้องถิ่น

กรอบกระบวนการเรียนรู้

กรอบการเรียนรู้เชิงรุกบนแพลตฟอร์มออนไลน์ แบบกรณีศึกษา (Analyze case studies) ดินสำหรับปลูก-เพาะกัญชกัญชา ของนักศึกษาพิษาศาสตร์ คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่หนึ่ง ชั้นเรียนออนไลน์

1. ประชุมกลุ่มเพื่อวางแผนการทำงานและการเตรียมวัสดุ และจัดหาวัสดุเหลือใช้จากภาคการเกษตรเพื่อนำมาทำปุ๋ยหมัก น้ำหมัก น้ำจุลินทรีย์ และดิน โดยให้ผู้เรียนแต่ละคนสลับไม้กันพูดถึงวัสดุที่ใช้ในการปลูก-เพาะกัญชกัญชาที่มีในท้องถิ่นของผู้เรียน และที่ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมมาได้ วิเคราะห์ศักยภาพตัวเองให้กลุ่มเพื่อนฟังถึงข้อดี ข้อด้อย ของวัสดุที่ใช้และแนวความคิดที่อยากจะทำ ให้เกิดการแลกเปลี่ยน โดยใช้ Application Line, Application Google Classroom และ Application Google Meet โดยมีครูผู้สอนทำหน้าที่เป็นแอดมินที่จะมีบทบาทเป็นเหมือนผู้ดำเนินรายการ

2. หามดื่มน้ำที่ประชุมตกลงร่วมกันในกระบวนการเตรียมวัสดุ จัดหาวัสดุ การผลิตปุ๋ยหมัก น้ำหมัก น้ำจุลินทรีย์ ก่อนที่จะนำไปผสมกับส่วนประกอบอื่น ๆ เศษวัสดุทางการเกษตร เศษอาหาร เศษปลา จากตลาดชุมชน แกลบดำ ถ่านไบโอชาร์ ขุยมะพร้าว ฟางข้าว ผักตบชวา จอกแหน แหนแดง น้ำหนักรวม 1,000 กิโลกรัม มูลสัตว์ ได้แก่ มูลวัว มูลควาย มูลสุกร มูลไก่ มูลค้างคาว มูลไส้เดือน น้ำหนักรวม 200 กิโลกรัม สารเร่งซูเปอร์พด.1 จำนวน 1 ซอง

ขั้นตอนที่สอง ผู้เรียนเข้าใจศักยภาพของตนเอง

1. ครูผู้สอนได้เข้าใจศักยภาพของนักศึกษาผู้เรียนแล้ว จึงเป็นขั้นตอนนำเข้าสู่เนื้อหาการเรียนรู้ โดยครูผู้สอนนำเสนอสื่อมัลติมีเดียต่าง ๆ ที่จะใช้เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและความตระหนักเพื่อเปิดทาง ด้วยการนำเอาองค์ความรู้เรื่องการปลูกกัญชงกัญชาของหมอพื้นบ้านการแพทย์แผนไทยจังหวัดสกลนคร คือ จอมดินไส้เดือน ปุ๋ยไส้เดือน แหนแห้ง มูลควาย มูลค้างคาว เปลือกหอยเชอรี่และปุ๋ยน แกลบดำ มานำเสนอและแสดงให้เห็นวัสดุต่าง ๆ ที่มีในท้องถิ่นสกลนคร ด้วยหลักการของการเตรียมคือดินปลูก-เพาะกัญชงกัญชาต้องร่วนซุย ขึ้นแต่ไม่แฉะ มีความเป็นกรดเล็กน้อย (ค่า ph 5.6-6.5) ดินต้องไม่เป็นพิษ จากนั้นให้นักศึกษาผู้เรียนเสนอความคิดเห็นที่ตัวเองมีอยู่ และลงมือทำหรือคิดค้นด้วยตนเอง โดยใช้ Application Line, Application Google Classroom และ Application Google Meet โดยมีครูผู้สอนทำหน้าที่เป็นแอดมินที่จะมีบทบาทเป็นเหมือนผู้ดำเนินรายการ

2. ดำเนินการทำปุ๋ยหมัก ตามวิธีการของกรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เริ่มต้นด้วยการนำเศษวัสดุเหลือใช้จากภาคเกษตรมากองรวมกันให้กว้าง 2 เมตร ยาว 3 เมตร สูง 50 เซนติเมตร ย่ำให้แน่นแล้วโรยด้วยมูลสัตว์ที่ผิวหน้าเศษวัสดุให้ทั่ว รดด้วยสารเร่งซูเปอร์ พด.1 ให้ทั่ว โดยแบ่งใส่เป็นชั้น ๆ หลังจากนั้นนำเศษพืชมากองทับเพื่อทำเป็นชั้นต่อไป ทำเช่นนี้ 3-4 ชั้น ชั้นบนสุดจะปิดทับด้วยเศษพืช ส่วนการดูแลจะกลับปุ๋ยทุกสัปดาห์และรดน้ำรักษาความชื้นไม่ให้แห้ง หมักวัสดุทั้งหมดไว้เป็นเวลา 5 เดือนจึงนำมาใช้ในขั้นตอนต่อไป

3. ดำเนินการทำน้ำหมักปลาชีวภาพ ตามวิธีการของกรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เริ่มต้นด้วยการนำเศษอาหาร เศษปลาที่เหลือจากการชำแหละในตลาดชุมชน มาใส่ถังขนาด 200 ลิตร รดด้วยสารเร่งซูเปอร์ พด.1 คนให้เข้ากัน หมักทิ้งไว้เป็นเวลา 5 เดือน จึงนำมาใช้ในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่สาม ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง

1. ให้ผู้เรียนแยกย้ายกันลงมือศึกษาค้นคว้า ประดิษฐ์คิดค้นด้วยตนเอง โดยอาศัยเพื่อนสมาชิกคนใกล้ชิดเป็นตัวช่วย และนัดพบปะพูดคุยกันผ่าน Application Line, Application Google Classroom และ Application Google Meet รายงานความก้าวหน้าและเก็บข้อมูล เพื่อทำการประเมินผลในลักษณะการประเมินตามสภาพจริง Formative Assessment โดยรูปแบบการประเมินเป็นแบบ 360 องศา ทวนซ้ำการประเมิน 2 รอบ โดยมีเพื่อน ๆ ในกลุ่ม เข้าร่วมฟังแลกเปลี่ยนแบบออนไลน์ ร่วมกันประเมิน โดยมีครูผู้สอนทำหน้าที่เป็นแอดมินดำเนินรายการทุกครั้ง

2. การเปรียบเทียบสูตรดินปลูกสูตรที่ 1 ของ ผศ.ดร. สมชาย แก้ววังชัย (สมชาย แก้ววังชัย, 2564), สูตรที่ 2 องค์ความรู้หมอพื้นบ้านการแพทย์แผนไทยสกลนคร (หมอบุญ บุตรผาพรม, 2564), สูตรที่ 3 ของอาจารย์ วุฒิพงษ์ ฮามวงศ์ (วุฒิพงษ์ ฮามวงศ์, 2564) สูตรที่ 4 กลุ่มผู้เรียน รายละเอียดดังตาราง

สูตรที่ 1	สูตรที่ 2	สูตรที่ 3	สูตรที่ 4
ดินร่วน 20%	ดินร่วน 20%	ดินร่วน 20%	ดินร่วน 20%
สนมพีช (Peat moss) 20%	ดินเชิงเขาภูเขา (Perlite) 10%	ดินไล่เดือน 20%	ดินจอมปลวก 20%
ขุยมะพร้าว 15%	ปุ๋ยหมัก (Compost) 5%	ดินเชิงเขาภูเขา 20%	ปุ๋ยหมัก 10%
หินกรวด (Pumice) 5%	ขุยมะพร้าว (Coco peat) 10%	สนมพีช (Peat moss) 30%	น้ำหมักชีวภาพ 10%
แกลบสด 5%	มูลไส้เดือน (Vermicompost) 20%	หินกรวด (Gravel) 5%	มูลหมู 5%
มูลไส้เดือน 5%	มูลค้างคาว (Bat Guano) 5%	แกลบดำ 10%	มูลไก่ 5%
มูลค่างคาว 70 กรัม	แกลบดำ 5%	ปุ๋ยหมัก 10%	มูลค่างคาว 2%
น้ำ 1 ลิตร	น้ำ 1 ลิตร	จอกแหนแห้ง 10%	มูลไส้เดือน 5%
		มูลควาย 5%	ขุยมะพร้าว 10%
		มูลไส้เดือน 5%	แกลบดำ 10%
		มูลค่างคาว 2%	ถ่านไบโอชาร์ 5%
		เปลือกหอย ปู ป่น 5%	จุลินทรีย์สังเคราะห์แสง 5%
			แทนแดงสด 5%

ตารางที่ 1. แสดงสูตรดินปลูกกัญชงกัญชาจำนวน 4 สูตร ที่กลุ่มผู้เรียนต้องนำมาศึกษา เปรียบเทียบ หาสูตรดินที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของต้นกัญชงกัญชา ที่ต้องลงมือปฏิบัติจริง

3. นำปุ๋ยหมักชีวภาพ และน้ำหมักปลาชีวภาพที่ผลิตได้ไปวิเคราะห์คุณสมบัติทางเคมี ในห้องปฏิบัติการ แล้วมาผสมกับวัตถุดิบอื่นๆ เช่น แกลบเผา กาบมะพร้าวสับ จอกแหนแห้งสับ กากอ้อย โดโลไมต์ 5% และหินฟอสเฟต 10% บ่มเป็นเวลา 28 วัน (Nathad and Arawan, 2014)

4. นำมาผสมตามอัตราส่วนก่อนที่จะนำไปทดลองปลูกและเพาะกัญชาสายพันธุ์หางกระรอกในถุงบิ๊กแบคขนาด 80 กิโลกรัม เปรียบเทียบสูตรดินปลูกที่ 1, สูตรดินปลูกที่ 2, สูตรดินปลูกที่ 3, สูตรดินปลูกที่ 4 ของผู้เรียน

5. นำดินปลูกแต่ละสูตรไปวิเคราะห์สมบัติของดินปลูกในห้องปฏิบัติการ ได้แก่ ค่าความเป็นกรดต่าง (1:25, soil:H₂O) (Beck, 1999) ค่าการนำไฟฟ้าของดิน (1:5, soil:H₂O) ค่าความจุในการแลกเปลี่ยนประจุบวกในดิน (NH₄OAc 1M pH7), (Chapman, 1965) ไนโตรเจนทั้งหมด (total nitrogen : kjeldahl method ตามมาตรฐาน AOAC ฟอสฟอรัสทั้งหมด (Vanado-molybdate) ฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ (Bray II) (Bray, R. H. and L.T, Kurtz, 1945) และวิเคราะห์หาปริมาณโพแทสเซียมโดยวิธีทดสอบโพแทสเซียมที่ละลายน้ำ (NH₄OAc 1M pH7) (Jones, 2001) วิเคราะห์หาค่าอินทรีย์วัตถุ (ครุปรณ์ ละเอียดอ่อน, 2562)

6. การเตรียมต้นกล้ากัญชาสายพันธุ์หางกระรอก โดยนำเมล็ดมาแช่ในน้ำร้อน 70 องศา นาน 2 นาที เพาะในถาดหลุมจนต้นกล้ามีความสูงประมาณ 5 เซนติเมตร โดยคัดเลือกต้นกล้าที่มีขนาดเท่ากัน เพื่อไปปลูกในถุงบิ๊กแบคในแต่ละหน่วยทดลอง จำนวน 4 กรรมวิธี (treatment) วิธีละ 4 ซ้ำ (ต้น) ตามแผนการทดลองแบบสุ่มสมบูรณ์ (completely randomized design ; CRD)

7. การเตรียมแปลงเบอร์ 1 ปากแปลงขนาด 68 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลาง 52 ซม. มีปริมาตรประมาณ 120 ลิตร สามารถใส่ดินสำหรับปลูกได้ 80 ลิตร จำนวน 16 ใบ ปลูกแบบ OUTDOOR เว้นระยะห่างระหว่างต้น 1-1.5 เมตร และระยะระหว่างแถว 1.5-2 เมตร คลุมแปลงด้วยผ้าสแลน 50% ทั้งวัน เป็นเวลา 5 วันหลังจากนั้น จึงค่อยเปิดรับแดดเต็มที่ในช่วงเช้า (คลุมเฉพาะช่วงบ่าย) อีก 5 วัน ก่อนที่จะเปิดผ้าสแลนออกทั้งหมด (ไม่คลุมทั้งวัน) การกำจัดวัชพืชจะใช้การถอนและการป้องกันแมลงจะใช้น้ำส้มควันไม้ฉีดพ่น (อัตราส่วนต่อน้ำ 1:20 ลิตร)

8. การบันทึกข้อมูล โดยจัดเก็บข้อมูลการเจริญเติบโตของกัญชาสายพันธุ์หางกระรอก ในดินปลูกแต่ละสูตร ได้แก่

8.1 ความสูง โดยใช้ไม้บรรทัดหรือตลับเมตรหรือสายวัด วัดความสูงของต้นกัญชาจากโคนต้นถึงส่วนยอด เมื่ออายุได้ 7 วัน, 14 วัน, 21 วัน, 28 วัน, 35 วัน และทุก ๆ เดือน หลังจากย้ายปลูกในเชิง หรือถุงบีกแบ็ค

8.2 จำนวนใบโดยนับจำนวนใบทุกใบเมื่ออายุได้ 30 วัน หลังจากที่ย้ายปลูกในเชิง หรือถุงบีกแบ็ค

8.3 ความกว้างของใบ โดยวัดความกว้างของใบทุกใบเมื่ออายุได้ 30 วัน หลังจากที่ย้ายปลูกในเชิง หรือถุงบีกแบ็ค

8.4 น้ำหนักต้นสด เมื่อต้นกัญชามีอายุได้ 6 เดือนหลังปลูกลงเชิงหรือถุงบีกแบ็ค ทำการถอนออกจากแปลงทดลองแล้วนำไปชั่งด้วยเครื่องชั่ง

8.5 น้ำหนักแห้ง นำต้นกัญชาไปอบแห้งที่อุณหภูมิ 80 องศาเซลเซียสเป็นเวลา 48 ชั่วโมง นำไปชั่งน้ำหนักแห้งด้วยเครื่องชั่ง

9. การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of variance (ANOVA) ตามแผนการทดลองแบบสุ่มตลอด (CRD) และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยด้วยวิธี Duncan's New Multiple Range test ที่ความเชื่อมั่น 95%

ขั้นตอนที่สี่ การประเมินผล

ประเมินจากกระบวนการทำงานและชิ้นงาน ครูผู้สอนประเมินชิ้นงาน ซึ่งเป็นดินสำหรับปลูก-เพาะ กัญชา โดยกลุ่มผู้เรียนได้ใช้ชื่อ “ภูพานซอยล์ Phu Phan Soil” ซึ่งใช้วัสดุปลูกที่มีในท้องถิ่นสกลนคร คือ ดินหัวเชื้อ, ปุ๋ยน้ำหมักอินทรีย์, มูลควาย, มูลหมู, มูลไก่ไล่ทุ่ง, มูลค่างควา, ขุยมะพร้าว, แกลบดำ, มูลไส้เดือน, ถ่านไบโอชาร์, ดินจอมปลวก, เปลือกหอย จากการตรวจสอบพบกระบวนการในการจัดเตรียมวัสดุที่มีในท้องถิ่น การผสมตามอัตราส่วนที่กำหนดไว้

1. การประเมินด้านคุณธรรม จริยธรรม พบว่าผู้เรียนมีพฤติกรรมการทำงานที่ได้รับมอบหมายทุกครั้งที่มีการนัดประชุมผ่านระบบออนไลน์ คุณภาพของงานที่ส่งอยู่ในเกณฑ์ดีเพราะการสังเกตได้เห็นวัสดุต่าง ๆ ล้วนแล้วมาจากเศษเหลือจากภาคการเกษตร เครื่องมือในการสื่อสารมีความเหมาะสมทันสมัย ที่อยู่ในช่วงของโรคระบาด COVID-19 การใช้ภาษาในการสื่อสารถูกต้องเหมาะสม ชัดเจน

2. การประเมินด้านความรู้ พบว่าผู้เรียนมีทักษะการใช้โปรแกรมออนไลน์ Application Line, Application Google Classroom, Application Google Meet โดยมีครูผู้สอนทำหน้าที่เป็นแอดมินที่จะมีบทบาทเป็นเหมือนผู้ดำเนินรายการ ผู้เรียนมีทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ได้อย่างเหมาะสม มีการรายงานให้ทราบ

ถึงความก้าวหน้าของงานที่ได้รับมอบหมาย การสืบค้นข้อมูลในฐานข้อมูลต่าง ๆ เพื่อใช้ประกอบการทำงาน ผู้เรียนมีทักษะการใช้ภาษาไทยในการเขียนเอกสารเพื่อส่งให้กับครูผู้สอนได้อย่างถูกต้อง เลือกใช้คำที่เหมาะสม

3. การประเมินทักษะทางปัญญา พบว่าผู้เรียนมีเอกสารประกอบทุกครั้งที่มีการนัดประชุมผ่านระบบออนไลน์ สื่อสไลด์ต่าง ๆ ที่นำเสนอให้ครูผู้สอนได้รับรู้ถูกต้อง จัดเรียงลำดับความสำคัญได้อย่างเหมาะสม

4. การประเมินทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ พบว่าผู้เรียนแต่ละคนมีผลสัมฤทธิ์กับชิ้นงานต่าง ๆ ที่ครูผู้สอนมอบให้ เช่น การจัดท้าวสดเหลือจากภาคเกษตร การสืบค้นข้อมูลหากระบวนการวิธีการทำปุ๋ยหมัก การทำน้ำหมัก การทำน้ำจุลินทรีย์สังเคราะห์แสง เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่าผู้เรียนมีการนัดประชุมกลุ่มย่อยผ่านระบบออนไลน์ในการทำงานร่วมกัน เช่น การทำปุ๋ยหมัก การทำน้ำหมัก การทำน้ำจุลินทรีย์สังเคราะห์แสง การทำสไลด์นำเสนอ การทำเอกสารประกอบ ให้กับครูผู้สอน

การประเมินทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ พบว่าผู้เรียนมีการเลือกใช้สื่อแนะนำได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ COVID-19 สามารถนำเสนอสื่อสไลด์ให้ครูผู้สอนได้รับฟัง เข้าใจง่ายอย่างถ่องแท้ ตอบคำถามได้อย่างชัดเจน แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างเหมาะสม

บทสรุป

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกบนแพลตฟอร์มออนไลน์ กรณีศึกษาสำหรับปลูก-เพาะกัญชงกัญชาของนักศึกษาพืชศาสตร์ คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร เป็นการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริง ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นการสอนตามความถนัดความสามารถ และความสนใจของผู้เรียน ให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว เป็นประสบการณ์ตรง และเรียนรู้จากการกระทำของตนเอง สามารถหาวิธีการเรียนรู้ด้วยกระบวนการของตนเอง มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มผู้เรียนและครูผู้สอน ในรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบกรณีศึกษา (Analyze case studies) บนแพลตฟอร์มออนไลน์ ผ่านโปรแกรมคอมพิวเตอร์, Line, Google Classroom, Google Meet รายงานความก้าวหน้าผ่านโปรแกรมออนไลน์ CANVA, PowerPoint และเก็บวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมเอกเซลล์ ครูผู้สอนทำการประเมินผลการเรียนรู้ในลักษณะการประเมินผลรอบทิศ แบบ 360 องศา ตามสภาพจริง (Formative Assessment) ในด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ครูผู้สอนเป็นผู้รอบรู้มีประสบการณ์ ได้ทำการซักถาม ตั้งคำถามที่สามารถกระตุ้นให้นักศึกษาผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดอยู่ตลอดเวลา ตั้งแต่เริ่มต้น ระหว่างดำเนินกระบวนการ จนถึงสิ้นสุดกระบวนการ และหาข้อสรุปได้ ทำให้กลุ่มผู้เรียนสามารถเรียนรู้ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ การจัดการเรียนรู้เชิงรุกบนแพลตฟอร์มออนไลน์ กรณีศึกษาจึงช่วยให้ผู้เรียนและครูผู้สอนยังสามารถสร้างกระบวนการจัดการเรียนการสอนได้ตามปกติ

กลุ่มผู้เรียนเป็นนักศึกษาหลักสูตรพืชศาสตร์ สาขาพืชศาสตร์ คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ภายหลังการเข้าสู่การจัดการเรียนรู้เชิงรุกบนแพลตฟอร์มออนไลน์ กรณีศึกษาสำหรับปลูก-เพาะกัญชงกัญชา ได้ลงมือปฏิบัติจริง จนได้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นดินสำหรับปลูก-เพาะกัญชา โดยใช้ชื่อ “ภูพานซอยล์ Phu Phan Soil” ซึ่งใช้วัสดุปลูกที่มีในท้องถิ่นสกลนคร คือ ดินหัวเชื้อ, ปุ๋ยน้ำหมักอินทรีย์, มูล

ควาย, มุลหมู, มุลไก่ไล่ทุ่ง, มุลค่างควา, ขุยมะพร้าว, แกลบดำ, มุลไส้เดือน, ถ่านไบโอชาร์, ดินจอมปลวก, เปลือกหอย การผสมตามอัตราส่วนที่กำหนดไว้ นำไปบรรจุถุงละ 10 กิโลกรัม จำหน่ายให้กับวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ ประชาชนทั่วไป ราคาถุงละ 160 บาท สามารถสร้างรายได้ให้กลุ่มผู้เรียนเดือนละ 288,000 บาท (1,800 ถุง/เดือน)

เอกสารอ้างอิง

- กมล โพธิเย็น. (2564). **Active Learning : การจัดการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21**. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ปีที่ 19 ฉบับที่ 1 (2564), 11-28.
- ครุปรกรณ์ ละเอียดอ่อน. (2562). **การผลิตและพัฒนาสูตรดินปลูกจากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรเพื่อจำหน่ายกรณีศึกษากลุ่มสตรีแม่บ้านตำบลหนองลาด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์**. วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร, ปีที่ 36 ฉบับที่ 3, 66-77.
- คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน. (2563). **รายงานผลการดำเนินงานหลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาพืชศาสตร์ ระดับปริญญาตรี**. สกลนคร: สำนักพิมพ์ คณะทรัพยากรธรรมชาติ ม.เทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.
- ไชยยศ เรืองสุวรรณ. (2553). **Active Learning**. ข่าวสารวิชาการ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประจำเดือนพฤศจิกายน 2553.
- ธัญวิช วิเชียรพันธ์. (2563). **การจัดการศึกษาแบบ Active Learning บน Online Platform ในยุค COVID 19**. [ออนไลน์]. จาก <http://www.starfishlabz.com/blog/158-การจัดการศึกษาแบบActive-Learning-online-platform-ในยุค-covid-19> [สืบค้น 20 มิถุนายน 2564].
- เยาวเรศ รักดีจิตร. (2557). **Active Learning** กับการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. [ออนไลน์]. จาก http://apr.nsrh.ac.th/Act_learn/myfile/27022015155130_article.docx. [สืบค้น 20 กรกฎาคม 2564].
- วิฑูรย์ ปัญญากุล, นฤเบศ แสงสวัสดิ์, จุริญา อ่อนล้อม, พัฒน์สิน วราชาติเดชาพันธ์, ธนัส ศิริคุณกร, กมลศรี ศรีวัฒน์. (2562). **คู่มือสำหรับเกษตรกรการปลูกกล้วยาทางการแพทย์แบบเกษตรอินทรีย์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข.
- วุฒิพงษ์ ฮามวงศ์. (2561). **องค์ความรู้หมอพื้นบ้านสกลนคร**. สกลนคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร.
- สถาพร พงษ์พิบูล. (2558). **เอกสารประกอบการฝึกอบรม “คุณภาพผู้เรียน เกิดจากกระบวนการเรียนรู้”**. [ออนไลน์]. จาก https://km.buu.ac.th/article/frontend/article_detail/141. [สืบค้น 22 เมษายน 2564].
- สมชาย แก้ววังชัย. (2564). **เคล็ดลับการปลูกกล้วยา กล้วยง ที่ใครก็ทำได้**. [ออนไลน์]. จาก https://www.technologychaoban.com/bullet-news-today/article_177311. [สืบค้น 20

กรกฎาคม 2564].

หมอบุญ บุตรผาพรหม. (2564, เมษายน 30). หมอพื้นบ้าน. [บทสัมภาษณ์].

อริยา คูหา, สรินภา ปุติ, ดร.ฮานานมุฮิบบะตุตติน นอจี. (2562). **โลกที่เปลี่ยนแปลง การเรียนรู้ที่ผ่านสู่ Active Learning**. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ปีที่ 30, ฉบับที่ 2, 1-13.

เอกรัตน์ หอมประทุม. (2564). **การประยุกต์ใช้ Active Learning ในการเรียนการสอน**. [ออนไลน์]. จาก <http://www.edbathai.com/Main2/แผนกวิชาการระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน/86-บทความการศึกษา>. [สืบค้น 20 กรกฎาคม 2564].

Bray, R. H. and L.T, Kurtz. 1945. **Determination of total organic and available forms of phosphorus in soil**. Soil Sci. 9 : 243

Chapman, H..D. 1965. **Cation exchange capacity**. In : C.A. Black (Ed.) **Methods of soil analysis-chemical and microbiological properties**. Agronomy. 9: 891-901.

Jones, J. B. Jr., 2001. **Laboratory Guide for Conducting Soil tests and Plant Analysis**. Boca Raton : CRC Press.

Nathad Somchan and Arawan Shutsrirung. 2014. **Leonardite Quality Improvement for Soil Amendment**. Research and Development kingmogkut Journal. 37 (1) : 33–43 (in Thai)

การจ่ายเงินค่าจ้างล่าช้าและการไม่จ่ายเงินค่าจ้างของผู้ว่าจ้างในสัญญาจ้างก่อสร้างภาครัฐตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560

Late Payment and Non-Payment by the Employer in Public Sector Construction Contract in accordance to the Public Procurement and Supplies Administration Act, B.E. 2560 (2017)

โชคชัย เนตรงามสว่าง¹

Chokchai Netngamsawang

วันที่รับบทความ (Received)

21 ตุลาคม 2564

วันที่ได้รับบทความฉบับแก้ไข (Revised)

7 มิถุนายน 2565

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)

9 มิถุนายน 2565

บทคัดย่อ

สัญญาจ้างก่อสร้างระหว่างหน่วยงานของรัฐกับเอกชนตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 มีทั้งกรณีที่มีลักษณะเป็นสัญญาทางแพ่งและสัญญาทางปกครอง โดยอาจเรียก รวมกันว่าสัญญาจ้างก่อสร้างภาครัฐ สัญญาจ้างก่อสร้างภาครัฐจะต้องทำขึ้นตามแบบสัญญาจ้างก่อสร้างที่ คณะกรรมการนโยบายการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐกำหนด แบบสัญญาจ้างก่อสร้างดังกล่าวไม่มีการกำหนดรายละเอียดให้ผู้ว่าจ้างต้องจ่ายเงินค่าจ้างก่อสร้างเมื่อใด รวมทั้งมิได้กำหนดผลของการไม่จ่ายเงิน ค่าจ้างก่อสร้างหรือการจ่ายเงินค่าจ้างก่อสร้างล่าช้า ซึ่งทำให้เกิดปัญหาในการตีความข้อสัญญา แม้สัญญาจ้าง ก่อสร้างจะไม่ได้กำหนดรายละเอียดดังกล่าวไว้ ในกรณีที่เป็นสัญญาทางปกครอง การจ่ายเงินค่าจ้างล่าช้าหรือ การไม่จ่ายเงินค่าจ้าง ผู้ว่าจ้างอาจตกเป็นผู้ผิดนัดชำระหนี้และต้องเสียดอกเบี้ย รวมถึงค่าเสียหายอื่น ๆ ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ แต่ผู้รับจ้างไม่อาจหยุดงานหรือบอกเลิกสัญญาได้ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง ในการบริการสาธารณะ ในขณะที่หากเป็นสัญญาทางแพ่งแล้ว ผู้รับจ้างมีสิทธิหยุดงานและอาจบอกเลิกสัญญาได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การไม่กำหนดข้อสัญญาให้ชัดเจนทำให้เกิดปัญหาในการบริหารสัญญา และการตีความ ดังนั้นการกำหนดข้อสัญญาที่มีความชัดเจนเกี่ยวกับระยะเวลาการจ่ายค่าจ้างก่อสร้างหรือการ กำหนดกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับการจ่ายเงินค่าจ้างก่อสร้างย่อมเป็นประโยชน์ต่อทั้งผู้ว่าจ้างและผู้รับจ้างในการ ทราบสิทธิและหน้าที่ของตนเอง และทำให้การบริหารสัญญาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งหลักการดังกล่าว ไม่กระทบถึงหลักกฎหมายปกครองในการจัดทำบริการสาธารณะให้บรรลุผล ในขณะเดียวกันก็ไม่สร้างภาระ ให้กับผู้รับจ้างภาคเอกชนมากเกินไป

¹ อัยการประจำกอง สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีแพ่ง 3 สำนักงานอัยการสูงสุด,

คำสำคัญ : สัญญาจ้างก่อสร้างภาครัฐ, การจ่ายเงินค่าจ้างล่าช้า, การไม่จ่ายเงินค่าจ้าง

Abstract

Construction contracts between public sector and private person in accordance with the Public Procurement and Supplies Administration Act, B.E. 2560 (2017) can either be in the domain of private contract or administrative contracts (Public Sector Construction Contract). These contracts are made using the standard construction contract form issued by Notification of the Policy Committee under Public Procurement and Supplies Administration in the Royal Thai Government Gazette. The standard form however does not prescribe details about when payment must be made by the employer or the consequences of non-payment or late payment. This ambiguity leads to issues regarding interpretation of the contract later on. Although construction contract terms provide no such details, late payment or non-payment by the employer, under administrative contract domain, can trigger default by the employer which allows the contractor to claim interest and other compensations under the Civil and Commercial Code. However, administrative contracts strictly prohibit contractors from work suspension or contract termination so as to sustain continuity of public services; meanwhile, contractors have rights to suspend or terminate the contract under private contracts. Given that uncertainty creates problems in contract interpretation and management, clear and precise contract terms with regards to payments or the specific law governing payments will benefit both the employer and the contractor through clarity of their rights and duties and likely efficient contract management. This principle is not in conflict with the basic principle of administrative law to deliver public services while it creates less burden to the private contractor.

Keywords: Public Sector Construction Contract, Late Payment, Non-Payment

บทนำ

สัญญาจ้างก่อสร้างเป็นสัญญาที่ฝ่ายผู้รับจ้างตกลงจะทำการงานสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นก็คือสิ่งก่อสร้างให้กับผู้ว่าจ้าง โดยผู้ว่าจ้างตกลงให้ค่าจ้างสำหรับสิ่งก่อสร้างที่ทำนั้น ดังนั้นสัญญาจ้างก่อสร้างจึงเป็นสัญญาจ้างทำของตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 587 และมีลักษณะเป็นสัญญาต่างตอบแทน สัญญาจ้างทำของตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีหลักการบัญญัติไว้ใน บรรพ 3 ลักษณะ 7 จ้างทำของ ตั้งแต่มาตรา 587 ถึง มาตรา 607 และยังต้องนำหลักทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในบรรพ 1 หลักทั่วไป และในบรรพ 2 นี้ มาพิจารณาประกอบด้วย นอกจากนั้นเมื่อผู้ว่าจ้างเป็นหน่วยงานของรัฐ²แล้ว ผู้ว่าจ้างย่อมมี

² พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 มาตรา 4 “หน่วยงานของรัฐ” หมายความว่า ราชการ

หน้าที่ผูกพันเกี่ยวกับการกำหนดข้อสัญญาและการปฏิบัติตามสัญญาอันเป็นไปตามกฎหมายเฉพาะ กล่าวคือ พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 และหากสัญญาดังกล่าวมีลักษณะเป็น สัญญาทางปกครองแล้วก็ย่อมต้องพิจารณาถึงหลักการของกฎหมายปกครองอีกด้วย ดังนั้นสัญญาจ้างก่อสร้าง ระหว่างหน่วยงานของรัฐกับเอกชนจึงมีทั้งกรณีที่มีลักษณะเป็นสัญญาทางแพ่งและสัญญาทางปกครอง แต่ทั้งนี้ เมื่อมีหน่วยงานของรัฐเป็นคู่สัญญาแล้วจึงอาจเรียกว่าสัญญาจ้างก่อสร้างภาครัฐ ผลที่ตามมาจากความแตกต่าง ในลักษณะของสัญญาคือการปรับใช้หลักกฎหมายที่ย่อมแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามปัจจุบันปัญหาความเป็น สัญญาทางแพ่งหรือสัญญาทางปกครองของสัญญาจ้างก่อสร้างนี้ ยังไม่ได้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งหมดและเข้าสู่ การวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลอยู่บ่อยครั้ง ในขณะที่การกำหนดข้อสัญญาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการ จ่ายเงินค่าจ้างก่อสร้างของผู้ว่าจ้างหรือขั้นตอนในการบริหารข้อสัญญาดังกล่าวต่างต้องกระทำโดยหน่วยงานของ รัฐที่เกี่ยวข้องทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นสัญญาทางแพ่งหรือสัญญาทางปกครอง ส่งผลให้เกิดปัญหาในการตีความสัญญา ขึ้นโดยผู้ว่าจ้างที่เป็นหน่วยงานของรัฐในเรื่องของสิทธิและหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายเงินค่าจ้างก่อสร้าง ซึ่งใน หลายกรณีได้สร้างความไม่เป็นธรรมให้กับคู่สัญญาภาคเอกชน ดังนั้น การพิจารณาปัญหาดังกล่าวอย่างถูกต้อง จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ของกฎหมายที่เกี่ยวข้องควบคู่ไปกับรายละเอียดของข้อสัญญาด้วย ซึ่งบทความนี้นำเสนอถึงการเป็นสัญญาทางแพ่งและสัญญาทางปกครองของสัญญาจ้างก่อสร้างภาครัฐ ข้อสัญญา ก่อสร้างภาครัฐเรื่องการจ่ายเงินค่าจ้างก่อสร้าง ปัญหาเกี่ยวกับการจ่ายเงินค่าจ้างก่อสร้างล่าช้าและการไม่ จ่ายเงินค่าจ้างก่อสร้างตลอดจนแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

1. การเป็นสัญญาทางแพ่งและสัญญาทางปกครองของสัญญาจ้างก่อสร้างภาครัฐ

ในอดีตก่อนมีการจัดตั้งศาลปกครองตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 สัญญาจ้างก่อสร้างระหว่างหน่วยงานของรัฐกับเอกชนไม่ว่าจะเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการจัดซื้อ จัดจ้าง อาทิต พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535, ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2535, ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการพัสดุของหน่วย การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2535 หรือกฎหมายว่าด้วยการร่วมลงทุนตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการให้ เอกชนร่วมงานหรือดำเนินการในกิจการของรัฐ พ.ศ. 2535 คดีที่เกิดขึ้นอันเกี่ยวเนื่องกับข้อสัญญาตามกฎหมาย ดังกล่าวล้วนอยู่ภายใต้ระบกกฏหมายเอกชน (นันทวัฒน์ บรมานันท์, 2556 : 102) และอยู่ในอำนาจพิจารณา พิพากษาของศาลยุติธรรมทั้งหมด ซึ่งภายหลังจากที่ได้มีการจัดตั้งศาลปกครองแล้ว คดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทาง ปกครอง ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 9 (4) จึงมาอยู่ ในการพิจารณาพิพากษาของศาลปกครอง

ส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ องค์การมหาชน องค์การอิสระ องค์การตามรัฐธรรมนูญ หน่วยธุรการของศาล มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ หน่วยงานสังกัดรัฐสภาหรือใน กำกับของรัฐสภา หน่วยงานอิสระของรัฐ และหน่วยงานอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

³ การวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 192 และ พระราชบัญญัติว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล พ.ศ. 2542

หลักเกณฑ์ในการแบ่งแยกสัญญาจ้างก่อสร้างระหว่างหน่วยงานของรัฐกับเอกชนออกเป็นสัญญาทางแพ่งและสัญญาทางปกครองนั้น (บุปผา อัครพิมาน, 2545: 92 - 101) อาจแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ 1. สัญญาทางปกครองตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 3 ที่บัญญัติว่า “สัญญาทางปกครอง” หมายความว่า สัญญาที่คู่สัญญาอย่างน้อยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นหน่วยงานทางปกครองหรือเป็นบุคคลซึ่งกระทำการแทนรัฐ และมีลักษณะเป็นสัญญาสัมปทาน สัญญาที่ให้จัดทำบริการสาธารณะ หรือจัดให้มีสิ่งสาธารณูปโภคหรือแสวงประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และ 2. สัญญาทางปกครองโดยสภาพ หรือจากการตีความของศาลปกครอง ที่ประกอบไปด้วยหลักเกณฑ์ในเชิงองค์กร คือมีคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเป็นหน่วยงานทางปกครอง ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 3 และหลักเกณฑ์ในแง่เนื้อหา โดยพิจารณาว่าเป็นสัญญาที่มีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับบริการสาธารณะ หรือเป็นสัญญาที่มีข้อกำหนดในสัญญาที่มีลักษณะพิเศษเป็นการให้เอกสิทธิ์แก่คู่สัญญาฝ่ายรัฐเป็นอย่างมาก⁸ (ฤทัย หงส์ศิริ, 2562 : 62)

จากการศึกษาสัญญาทางปกครองที่เป็นผลมาจากคำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลในกรณีศาลปกครองและศาลยุติธรรมตีความการเป็นสัญญาทางแพ่งหรือสัญญาทางปกครองแตกต่างกัน พบว่าในปัจจุบันสัญญาจ้างก่อสร้างภาครัฐส่วนใหญ่มักมีลักษณะเป็นสัญญาทางปกครอง⁹ และมีจำนวนน้อยเท่านั้นที่มีคำวินิจฉัยว่าเป็นสัญญาทางแพ่ง ได้แก่ สัญญาจ้างก่อสร้างที่พักบุคลากร¹⁰, สัญญาจ้างปรับปรุงสถานที่¹¹, ปรับปรุง-ซ่อมแซมระบบไฟฟ้า¹², สร้างรั้ว¹³ และปรับปรุงห้องน้ำ¹⁴ และปัจจุบันแนวโน้มที่คณะกรรมการวินิจฉัย

⁸ มติของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ครั้งที่ 6/2544 เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2544 ได้วางหลักไว้ว่า “สัญญาใดจะเป็นสัญญาทางปกครองตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ได้นั้น ประการแรก คู่สัญญาอย่างน้อยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นหน่วยงานทางปกครอง หรือเป็นบุคคลซึ่งได้รับมอบหมายกระทำการแทนรัฐ ประการที่สอง สัญญานั้นมีลักษณะเป็นสัญญาสัมปทาน สัญญาที่ให้จัดทำบริการสาธารณะ หรือจัดให้มีสิ่งสาธารณูปโภค หรือแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ หรือเป็นสัญญาที่หน่วยงานทางปกครองหรือบุคคลซึ่งกระทำการแทนรัฐตกลงให้คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเข้าดำเนินการหรือร่วมดำเนินการบริการสาธารณะโดยตรง หรือเป็นสัญญาที่มีข้อกำหนดในสัญญาซึ่งมีลักษณะพิเศษที่แสดงถึงเอกสิทธิ์ของรัฐ ทั้งนี้ เพื่อให้การใช้อำนาจทางปกครองหรือการดำเนินการทางปกครองซึ่งก็คือการบริการสาธารณะบรรลุผล ดังนั้น หากสัญญาใดเป็นสัญญาที่หน่วยงานทางปกครองหรือบุคคลซึ่งกระทำการแทนรัฐมุ่งผูกพันตนกับคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งด้วยใจสมัครบนพื้นฐานแห่งความเสมอภาค และมีได้มีลักษณะเช่นที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สัญญานั้นย่อมเป็นสัญญาทางแพ่ง”

⁹ โปรดดูเพิ่มเติมที่ สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล, เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ, “สรุปแนวคำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลในคดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญา (พ.ศ. 2544 – ปัจจุบัน),” วันที่ 30 สิงหาคม 2562, หน้า 8-27.

¹⁰ คำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลที่ 52/2560, คำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลที่ 11/2562 และคำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลที่ 94/2563

¹¹ คำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลที่ 33/2564

¹² คำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลที่ 96/2563

¹³ คำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลที่ 121/2557

¹⁴ คำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลที่ 49/2562

ชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลจะพิจารณาจำกัดการตีความให้เป็นสัญญาทางปกครองนั้นมีเพิ่มมากขึ้น โดยพิจารณาวัตถุประสงค์ของสัญญาว่าต้องเป็นไปเพื่อการจัดทำบริการสาธารณะโดยตรง อันเป็นการพิจารณาว่าประชาชนเข้าใช้ประโยชน์ได้โดยตรงหรือไม่ จึงจะเป็นสัญญาทางปกครอง¹⁵

เมื่อพิจารณาว่าเป็นสัญญาทางแพ่งหรือสัญญาทางปกครองแล้ว ผลที่ตามมาคือการทราบเขตอำนาจศาลที่พิจารณาคดีและกฎหมายที่จะนำมาปรับใช้แก่กรณี ซึ่งโดยหลักการทั่วไป กรณีเป็นสัญญาจ้างก่อสร้างของภาครัฐที่เป็นสัญญาทางแพ่ง หากมีข้อตกลงในส่วนที่ไม่ได้ระบุไว้ตามสัญญาก็ต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์¹⁶ ส่วนกรณีเป็นสัญญาจ้างก่อสร้างของภาครัฐที่เป็นสัญญาทางปกครอง เนื่องจากกฎหมายปกครองไม่ได้มีการกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับผลการเป็นสัญญาทางปกครองเอาไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ดังนั้นสัญญาทางปกครองจึงต้องนำหลักกฎหมายตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับโดยอนุโลม เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับหลักกฎหมายมหาชน¹⁷ ซึ่งหลักการต่าง ๆ เหล่านี้จะเกี่ยวข้องโดยตรงกับบริหารข้อสัญญาจ้างก่อสร้างภาครัฐ ดังที่จะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

2. ข้อสัญญาก่อสร้างภาครัฐเรื่องการจ่ายเงินค่าจ้างก่อสร้าง

ตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการพิจารณาร่างสัญญาหรือข้อสัญญาคือสำนักงานอัยการสูงสุด (นันทวัฒน์ บรมานันท์, 2556 : 102-103) สำหรับพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ได้กำหนดให้หน่วยงานของรัฐต้องทำสัญญาตามแบบที่คณะกรรมการนโยบายกำหนด โดยความเห็นชอบของสำนักงานอัยการสูงสุด ทั้งนี้ แบบสัญญานั้นให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาด้วย¹⁸ ซึ่งคณะกรรมการนโยบายได้กำหนดแบบสัญญาจ้างก่อสร้าง โดยความเห็นชอบของสำนักงานอัยการสูงสุดไว้แล้วประกอบไปด้วยข้อสัญญา จำนวน 23 ข้อ และรวมถึงวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับสัญญาจ้างก่อสร้าง จำนวน 24 ข้อ ที่แนบท้ายสัญญา สำหรับให้หน่วยงานของรัฐใช้เป็นแบบในการทำสัญญา²⁰

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าสัญญาจ้างก่อสร้างถือเป็นสัญญาจ้างทำของตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทั้งในกรณีที่สัญญาทางแพ่ง และสัญญาทางปกครอง หลักการที่สำคัญของสัญญาจ้างก่อสร้างคือการที่ผู้ว่าจ้างให้ผู้รับจ้างก่อสร้างสิ่งก่อสร้างขึ้น โดยผู้ว่าจ้างจะจ่ายเงินจ้างตอบแทนสำหรับสิ่งก่อสร้างนั้น ดังนั้นหน้าที่หลักของผู้ว่าจ้างจึงอยู่ที่การจ่ายเงินจ้างเป็นสำคัญ

¹⁵ สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล, เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ, “สรุปแนวคำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลในคดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญา (พ.ศ. 2544 – ปัจจุบัน),” วันที่ 30 สิงหาคม 2562, หน้า 19.

¹⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1738/2525

¹⁷ คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ. 32/2546

¹⁸ พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 มาตรา 93 วรรคหนึ่ง

²⁰ ประกาศคณะกรรมการนโยบายการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ เรื่อง แบบสัญญาเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนพิเศษ 37 ง วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2561

สำหรับข้อสัญญาที่เกี่ยวข้องกับสินจ้างนี้แบบสัญญาจ้างก่อสร้างได้กำหนดไว้ในสองลักษณะคือสัญญาที่เป็นราคาต่อหน่วย และสัญญาที่เป็นราคาเหมารวม²¹ สัญญาทั้งสองแบบนี้จะกำหนดให้มีการจ่ายเงินโดยขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติงานของผู้รับจ้างแล้วเสร็จตามที่ข้อสัญญากำหนดไว้ (แบบสัญญาข้อ 4 ค่าจ้างและการจ่ายเงิน) อย่างไรก็ตามข้อสัญญาดังกล่าวไม่มีการกำหนดว่าผู้ว่าจ้างจะต้องจ่ายค่าจ้างภายในเมื่อใด ซึ่งเป็นไปในทำนองเดียวกับการจ่ายเงินค่าจ้างล่วงหน้าที่ไม่ได้กำหนดระยะเวลาเช่นเดียวกัน (แบบสัญญาข้อ 5 เงินค่าจ้างล่วงหน้า) นอกจากนี้ข้อสัญญาเกี่ยวกับค่าจ้างและการจ่ายเงินไม่ได้กำหนดถึงขั้นตอน, ระยะเวลาหรือวิธีการตรวจรับงาน เพื่อตรวจสอบว่างานได้แล้วเสร็จ ซึ่งส่วนของขั้นตอนในรายละเอียดเหล่านี้ถูกระบุไว้ในระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560²² และมีผลผูกพันให้ผู้ว่าจ้างต้องปฏิบัติตาม อย่างไรก็ตามการปฏิบัติที่ผิดไปจากข้อสัญญาหรือระเบียบดังกล่าว ไม่ได้ถูกระบุไว้ว่าจะมีผลอย่างไรในสัญญาจ้างก่อสร้าง ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าสัญญาจ้างก่อสร้างภาครัฐเกี่ยวกับหน้าที่หลักของผู้ว่าจ้างในการจ่ายเงินค่าจ้างให้กับผู้รับจ้างตามสัญญาจ้างก่อสร้างภาครฐนั้นไม่มีการกำหนดรายละเอียดเอาไว้ ซึ่งรวมไปถึงการไม่ได้กำหนดถึงผลของการไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ดังกล่าวด้วย ยิ่งไปกว่านั้นอาจกล่าวได้ว่าสัญญาจ้างก่อสร้างของภาครัฐไม่ได้กำหนด กระทั่งรายละเอียดให้ผู้ว่าจ้างต้องจ่ายเงินค่าจ้างเมื่อใด

แม้ตามแบบสัญญาจ้างก่อสร้างภาครัฐจะมีการกำหนดสิทธิของผู้รับจ้างอยู่บ้าง อาทิ สิทธิได้รับอัตราค่าจ้างหรือราคาที่เพิ่มขึ้นหรือการขยายระยะเวลา (แบบสัญญาข้อ 16 งานพิเศษและการแก้ไขงาน) หรือในกรณีที่มีเหตุเกิดจากความผิดหรือความบกพร่องของฝ่ายผู้ว่าจ้าง ผู้รับจ้างอาจจะได้รับการขยายเวลาก่อสร้างได้ (แบบสัญญาข้อ 21 การงดหรือลดค่าปรับ หรือการขยายเวลาปฏิบัติงานตามสัญญา) แต่ก็ยังเป็นสิทธิของผู้รับจ้างที่ค่อนข้างจำกัดและประเด็นปัญหาเรื่องเหตุเกิดจากความผิดหรือความบกพร่องของฝ่ายผู้ว่าจ้างมีขอบเขตแค่นี้ เพียงใดก็ไม่ปรากฏหน้าที่ของผู้ว่าจ้างชัดเจนตามสัญญาเช่นกัน ซึ่งทั้งหมดนี้นำมาซึ่งปัญหาในทางกฎหมายและการบริหารสัญญาหลายประการ

3. ปัญหาเกี่ยวกับการจ่ายเงินค่าจ้างก่อสร้างล่าช้าและการไม่จ่ายเงินค่าจ้างก่อสร้าง

เมื่อหน้าที่หลักหน้าที่หนึ่งของผู้ว่าจ้างคือการจ่ายเงินค่าจ้างก่อสร้าง การที่ข้อสัญญาไม่ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับหน้าที่ดังกล่าวหรือไม่กำหนดว่าการไม่กระทำดังกล่าวเป็นการทำผิดสัญญาหรือหน้าที่ และไม่มีการกำหนดผลใด ๆ เอาไว้ กรณีเหล่านี้จะต้องตีความอย่างไรรั้นจำเป็นต้องพิจารณาถึงความเป็นสัญญาทางแพ่งหรือสัญญาทางปกครองประกอบด้วย ซึ่งปัญหาเกี่ยวกับการจ่ายเงินค่าจ้างก่อสร้างจะมีทั้งกรณีที่เป็น การจ่ายเงินค่าจ้างก่อสร้างล่าช้าและการไม่จ่ายเงินค่าจ้างก่อสร้าง ไม่ว่าจะเป็นผลเนื่องมาจากความผิดพลาดในกระบวนการเบิกจ่ายเงินของหน่วยงานของรัฐ, ปัญหาเรื่องการตรวจรับงานที่ยังอาจปฏิบัติไม่ถูกต้องตามสัญญา หรือปัญหาอื่น ๆ ซึ่งท้ายที่สุดแล้วไม่ใช่เป็นความผิดของผู้รับจ้าง

²¹ ในอดีตแบบสัญญาจ้างก่อสร้างไม่ได้กำหนดสัญญาไว้เป็นสัญญาที่เป็นราคาต่อหน่วย หรือสัญญาที่เป็นราคาเหมารวม โปรดดู ตัวอย่างหนังสือสัญญาจ้าง ข้อ 3 แบบทำระเบียบสำนักคณะรัฐมนตรีว่าด้วยการจ้าง พ.ศ. 2498 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 72 ตอน พิเศษ 65 วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2498

²² โปรดดู ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ข้อ 176

3.1 การจ่ายค่าจ้างและการชำระค่าจ้างนั้น หากพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว การใช้สินจ้างนั้นให้ใช้เมื่อรับมอบงานที่ทำ กรณีที่งานนั้นมีการกำหนดให้ส่งรับกันเป็นส่วน ๆ และระบุค่าจ้างไว้เป็นส่วน ๆ การใช้ค่าจ้างก็ใช้เมื่อรับงานแต่ละส่วนนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 602 ซึ่งจะเห็นได้ว่ากฎหมายระบุให้ใช้สินจ้างทันทีที่รับมอบงาน แต่ในทางปฏิบัติการตรวจสอบงานตามสัญญาจ้างก่อสร้างว่าถูกต้องครบถ้วนตามสัญญาหรือไม่นั้น ไม่ว่าจะเป็นการส่งมอบงานทั้งหมดหรือเฉพาะงวด ย่อมต้องใช้เวลาในการตรวจสอบ และในกรณีที่ส่งมอบเงินค่าหรือส่งมอบการที่ชำระครบพร้อม ผู้ว่าจ้างชอบที่จะยึดหน่วงสินจ้างไว้ได้ เว้นแต่ผู้รับจ้างจะให้ประกันตามสมควร ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 599 ดังนั้นระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ข้อ 176 (5) (6) จึงได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการตรวจผลงานเอาไว้ว่า เมื่อผู้รับจ้างส่งมอบงานงวดใด โดยปกติให้คณะกรรมการตรวจรับพัสดุในงานจ้างก่อสร้างตรวจผลงานที่ผู้รับจ้างส่งมอบภายใน 3 วันทำการ นับแต่วันที่ประธานกรรมการได้รับทราบการส่งมอบงาน และให้ตรวจรับให้เสร็จสิ้นไปโดยเร็วที่สุด และเมื่อเห็นว่าเป็นถูกต้องครบถ้วน ให้ถือว่าผู้รับจ้างส่งมอบงานครบถ้วนตั้งแต่วันที่ผู้รับจ้างส่งงานจ้างนั้น และให้ทำใบรับรองผลการปฏิบัติงานทั้งหมดหรือเฉพาะงวด แล้วแต่กรณี เพื่อทำการเบิกจ่ายเงินตามระเบียบว่าด้วยการเบิกจ่ายเงินของหน่วยงานของรัฐ ซึ่งกรณีผู้ว่าจ้างเป็นส่วนราชการ²³ ผู้ว่าจ้างต้องดำเนินการขอเบิกเงินจากคลังโดยเร็ว อย่างช้าไม่เกินห้าวันทำการนับแต่วันที่ได้ตรวจรับทรัพย์สินหรือตรวจรับงานถูกต้องแล้วหรือนับแต่วันที่ได้รับแจ้งจากหน่วยงานย่อย อันเป็นไปตามระเบียบกระทรวงการคลัง ว่าด้วยการเบิกเงินจากคลัง การรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน และการนำเงินส่งคลัง พ.ศ. 2562 ข้อ 28 วรรคสอง ดังนั้นผู้ว่าจ้างภาครัฐจึงมีระยะเวลาที่ต้องดำเนินการตรวจผลงานและดำเนินการเบิกจ่ายค่าจ้างดังกล่าวแก่ผู้รับจ้างตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ซึ่งในกรณีที่งานของผู้รับจ้างไม่ได้มีปัญหาแล้ว การที่ผู้ว่าจ้างจ่ายเงินค่าจ้างก่อสร้างล่าช้าหรือไม่จ่ายเงินค่าจ้างก่อสร้างดังกล่าว ท้ายที่สุดเมื่อศาลได้พิจารณาว่าผู้ว่าจ้างไม่ได้จ่ายเงินค่าจ้างดังกล่าวให้ถูกต้อง ผู้ว่าจ้างจึงตกเป็นผู้ผิดนัดและต้องรับผิดชอบดอกเบี้ยผิดนัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 นอกจากนั้นการที่ผู้ว่าจ้างละเลยเสียไม่ชำระหนี้ของตนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 213 ผู้ว่าจ้างยังอาจต้องรับผิดชอบถึงค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายเช่นที่ตามปกติย่อมเกิดขึ้นแต่การไม่ชำระหนี้นั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 222 วรรคแรก อาทิ ค่าธรรมเนียมของธนาคารเพื่อต่ออายุหนังสือค้ำประกันผลงาน อันเนื่องมาจากการล่าช้าในการจ่ายเงินค่าจ้างภายหลังรับมอบงาน²⁴ และความเสียหายอันเกิดแต่พฤติการณ์พิเศษ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 222 วรรคสอง เช่น การล่าช้าเป็นเหตุให้ผู้รับจ้างต้องเสียหายหรือต้องเสียดอกเบี้ยเงินกู้

²³ ระเบียบกระทรวงการคลัง ว่าด้วยการเบิกเงินจากคลัง การรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน และการนำเงินส่งคลัง พ.ศ.

2562 ข้อ 4 “ส่วนราชการ” หมายความว่า กระทรวง ทบวง กรม หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น และมีฐานะเป็นกรม และให้หมายความรวมถึงจังหวัดและกลุ่มจังหวัดตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบ บริหารราชการแผ่นดินด้วย

²⁴ เทียบคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.425/2562 ซึ่งเป็นการวินิจฉัยไปตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ.

2535 ข้อ 72 (3) (4) และระเบียบการเบิกจ่ายเงินจากคลัง การเก็บรักษาเงินและการนำเงินส่งคลัง พ.ศ. 2551 ข้อ 24 วรรคสอง และโปรดดู คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ. 148/2554 และคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ. 726/2558 เพิ่มเติม

ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ผู้รับจ้างอาจเรียกร้องให้ผู้ว่าจ้างรับผิดชอบค่าใช้จ่ายได้ หากว่าผู้ว่าจ้างได้ทราบที่อยู่แล้ว ว่าผู้รับจ้างต้องใช้เงินกู้มาดำเนินการก่อสร้าง²⁵

อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัตินั้น แม้ผู้ว่าจ้างภาครัฐจะทราบว่าคุณสัญญาฝ่ายตนอาจเป็นผู้ผิดนัดและอาจต้องรับผิดชอบดอกเบี้ยหรือค่าเสียหาย แต่อาจเป็นไปได้ยากที่จะให้ผู้ว่าจ้างภาครัฐจ่ายเงินได้ตามที่กำหนดจนไม่สร้างความเสียหายแก่ผู้รับจ้างเลย และยังเมื่อข้อสัญญาไม่มีการกำหนดรายละเอียดหรือความรับผิดชอบใด ๆ ไว้ แม้จะปรากฏว่าผู้ว่าจ้างได้จ่ายเงินล่าช้าหรือไม่จ่ายเงินค่าจ้างก่อสร้างแล้ว ผู้ว่าจ้างก็คงไม่ยินยอมที่จะต้องเสียดอกเบี้ยหรือค่าเสียหายใด ๆ อย่างแน่นอน ซึ่งหากผู้รับจ้างสามารถแบกรับภาระได้ก็ต้องยินยอมรับภาระเหล่านั้นไป แต่มีผู้รับจ้างไม่น้อยที่ไม่อาจแบกรับภาระค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในขณะที่ต้องรอการชำระเงินจากผู้ว่าจ้าง จนทำให้ผู้รับจ้างไม่อาจทำงานก่อสร้างให้แล้วเสร็จหรือกระทั่งต้องล้มเลิกกิจการไป โดยผู้รับจ้างที่ประสงค์จะได้ดอกเบี้ยหรือค่าเสียหายนั้นจะต้องดำเนินการฟ้องร้องยังไปศาลที่มีอำนาจต่อไป ซึ่งก็ถือเป็นภาระที่ตกอยู่กับผู้รับจ้างภาคเอกชน และสร้างผลเสียกับการบริหารสัญญาในภาพรวม

3.2 ประเด็นต่อมาที่ต้องพิจารณาเกี่ยวกับการผิดนัดในการจ่ายค่าจ้างหรือไม่จ่ายเงินค่าจ้างก่อสร้าง คือ สิทธิในการหยุดงานของผู้รับจ้าง ซึ่งหากพิจารณาว่าสัญญาจ้างก่อสร้างภาครัฐเป็นสัญญาทางปกครองแล้ว ผู้รับจ้างจะไม่มีสิทธิในการหยุดงานก่อสร้าง²⁶ โดยการกล่าวอ้างว่าเมื่อคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งผิดนัดไม่ชำระหนี้ของตน คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งมีสิทธิที่จะไม่ชำระหนี้จนกว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะชำระหนี้ หรือขอปฏิบัติการชำระหนี้ของตนก็ได้ ตามหลักสัญญาต่างตอบแทนในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 369²⁷ หรือใช้เป็นเหตุในการบอกเลิกสัญญาได้เอง เว้นแต่มีการฟ้องร้องคดีเพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งเลิกสัญญา²⁸ ทั้งนี้ไม่ว่าผู้ว่าจ้างจะผิดนัด

²⁵ เทียบ หนังสือสำนักงานอัยการสูงสุด ที่ อส 0017/6967 ลงวันที่ 9 กรกฎาคม 2536 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1336/2545

²⁶ อย่างไรก็ตาม มีกรณีศาลปกครองพิพากษาว่าการจ่ายค่าจ้างล่าช้าอาจส่งผลกระทบต่อแผนงานและระยะเวลาในการดำเนินงานก่อสร้างของผู้รับจ้างได้เพราะผู้รับจ้างจำเป็นต้องใช้เงินค่าจ้างดังกล่าวเพื่อเป็นทุนหมุนเวียนในการดำเนินงานก่อสร้างในงวดงานต่อไป การที่ผู้ว่าจ้างจ่ายค่าจ้างให้แก่ผู้รับจ้างล่าช้า จึงส่งผลให้ผู้ฟ้องคดีไม่อาจทำงานได้แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาตามสัญญา อันถือเป็นความผิดหรือความบกพร่องของผู้ว่าจ้าง ที่ผู้ว่าจ้างทราบอยู่แล้วตั้งแต่ต้น ขอบที่ผู้รับจ้างจะใช้สิทธิขอขยายระยะเวลาก่อสร้างออกไปได้ตามสัญญาจ้าง (แบบสัญญาข้อ 21 การงดหรือลดค่าปรับ หรือการขยายเวลาปฏิบัติงานตามสัญญา) ซึ่งคดีนี้แม้ศาลปกครองจะไม่ได้กล่าวถึงการหยุดงานก่อสร้างโดยตรงแต่ผลของคำพิพากษาผู้รับจ้างสามารถได้รับการขยายระยะเวลาในช่วงที่ไม่ได้ทำการก่อสร้างได้หากได้รับผลกระทบ โปรดดู คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ. 467/2554

²⁷ เทียบ คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ. 1500/2558

²⁸ ตามคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ. 314/2554 สัญญาทางปกครองอาจสิ้นสุดลงได้ด้วยเงื่อนไขข้อใด อย่างหนึ่งใน 2

ประการ ประการแรก สิ้นสุดลงตามปกติเมื่อคู่สัญญาบรรลุวัตถุประสงค์ของสัญญา และประการที่สอง สิ้นสุดลงด้วยการเลิกสัญญา ซึ่งเกิดขึ้นได้ใน 4 กรณีคือ (1) โดยความยินยอมของคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย (2) เมื่อสัญญาเลิกกันโดยปริยาย เช่น มีเหตุสุดวิสัยทำให้วัตถุประสงค์ของสัญญาหมดไป (3) เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้เลิกสัญญา และ (4) โดยคู่สัญญาฝ่ายปกครองเลิกสัญญาฝ่ายเดียว ซึ่งไม่รวมถึงกรณีเอกชนต้องการบอกเลิกสัญญาที่ต้องนำคดีมาฟ้องร้องยังศาลปกครอง อย่างไรก็ตามแม้ตามกรณีที่เอกชนมีการบอกเลิกสัญญาแล้วและมีการฟ้องร้องคดีกันภายหลัง ศาลปกครองสามารถพิพากษาให้เลิกสัญญา หรือพิพากษาเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญาให้สิ้นสุดลง เสมือนหนึ่งเป็นการเลิกสัญญาได้เช่นกัน โปรดดูเพิ่มเติม คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ. 1273/2558

ในการจ่ายค่าจ้างเป็นระยะเวลานานเพียงใด ผู้รับจ้างมีเพียงสิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายเท่านั้น อันมีวัตถุประสงค์ไม่ทำให้การจัดทำบริการสาธารณะของฝ่ายปกครองต้องหยุดชะงัก²⁹ ซึ่งภาระทางการเงินเหล่านี้จึงตกอยู่กับคู่สัญญาฝ่ายเอกชนทั้งหมด ในขณะเดียวกัน หากสัญญาจ้างก่อสร้างภาครัฐเป็นสัญญาทางแพ่งแล้ว ผู้รับจ้างย่อมใช้สิทธิตามหลักสัญญาต่างตอบแทนในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 369 ได้และการที่ผู้รับจ้างไม่ได้ทำงานเนื่องจากผู้ว่าจ้างไม่จ่ายเงินค่าจ้างไม่เป็นการที่ผู้รับจ้างทำผิดสัญญา³⁰ นอกจากนั้นผู้รับจ้างอาจใช้สิทธิเลิกสัญญาตามข้อกฎหมายได้³¹ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 386 วรรคหนึ่ง ที่ว่า ถ้าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งมีสิทธิเลิกสัญญาโดยข้อสัญญาหรือโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย การเลิกสัญญาเช่นนั้นย่อมทำได้ด้วยแสดงเจตนาแก่อีกฝ่ายหนึ่ง แม้ว่าการดังกล่าวนี้ผู้รับจ้างจะไม่มีสิทธิในการเลิกสัญญาตามข้อสัญญาก็ตาม ซึ่งเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 387 ที่บัญญัติว่า ถ้าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่ชำระหนี้ อีกฝ่ายหนึ่งจะกำหนดระยะเวลาพอสมควร แล้วบอกกล่าวให้ฝ่ายนั้นชำระหนี้ภายในระยะเวลานั้นก็ได้ ถ้าและฝ่ายนั้นไม่ชำระหนี้ภายในระยะเวลาที่กำหนดให้ไว้ อีกฝ่ายหนึ่งจะเลิกสัญญาเสียก็ได้ ซึ่งเป็นส่วนที่แตกต่างกันระหว่างสัญญาทางแพ่งและสัญญาทางปกครอง

อย่างไรก็ตามการกำหนดข้อสัญญาเช่นนี้ไม่ถือว่าเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมทั้งสัญญาทางแพ่งหรือสัญญาทางปกครอง เพราะหน่วยงานของรัฐผู้ว่าจ้างไม่ใช่ผู้ประกอบการการค้าหรือวิชาชีพ ในขณะเดียวกัน เอกชนผู้รับจ้างไม่ใช่ผู้บริโภค ตามคำนิยามในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540³² ผู้รับจ้างจึงไม่อาจได้รับประโยชน์จากพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวได้

4. แนวทางการแก้ไข

ปัญหาเกี่ยวกับการจ่ายเงินล่าช้าหรือการไม่จ่ายเงินค่าจ้างก่อสร้างเป็นหนึ่งในเหตุการณ์ที่ผู้ว่าจ้างต้องรับผิดชอบ โดยผู้รับจ้างสามารถเรียกร้องเอาจากผู้ว่าจ้างได้ในฐานของการผิดนัดชำระหนี้เงินอันจะต้องเสียดอกเบี้ยไม่ว่าจะกรณีที่เป็นไปตามข้อกฎหมาย (ปัจจุบันดอกเบี้ยผิดนัดคือร้อยละ 5 (เป็นอัตรา ดอกเบี้ยตาม มาตรา 7 บวกเพิ่มร้อยละ 2) ต่อปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 7 และมาตรา 224 ประกอบพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2564 มาตรา 3 และมาตรา 4) หรือกรณีที่เป็นไปตามข้อสัญญา การกำหนดให้ผู้ว่าจ้างมีหน้าที่ต้องจ่ายเงินค่าจ้างภายในระยะเวลาที่กำหนดและการกำหนดดอกเบี้ยอันเกิดจากการจ่ายเงินล่าช้าถือเป็นหลักการสากลในการกำหนดข้อสัญญา โดยถือว่าดอกเบี้ยนี้เป็นค่าใช้จ่ายทางการเงินที่เรียกร้องเอาได้ในบริบทของการเกิดความล่าช้าและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน (Society of Construction Law, 2017, p. 54) เช่น สัญญาก่อสร้างมาตรฐาน FIDIC กำหนดให้การจ่ายเงินล่าช้านี้ ผู้ว่าจ้างต้องรับผิดชอบในค่าธรรมเนียมทางการเงิน (Financing Charges) ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับดอกเบี้ยนั่นเอง³⁴

²⁹ คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ. 1273/2558

³⁰ เทียบคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3605/2552

³¹ เทียบคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6407/2545

³² คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.116/2555

³⁴ โปรดดู ข้อ 14.8 Delayed Payment ใน FIDIC. (2017). *Conditions of Contract for Construction*, Geneva:

การที่แบบสัญญาจ้างก่อสร้างของภาครัฐตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 มีความไม่ชัดเจนนั้นทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งตามหลักการของสัญญาและโดยเฉพาะสัญญาจ้างก่อสร้างที่มีรายละเอียดค่อนข้างมาก ยิ่งควรที่จะต้องกำหนดข้อสัญญาให้มีความชัดเจนและต้องมีการจัดสรรความเสี่ยงอย่างถูกต้องเหมาะสม (Husni Madi and others, 2019, p. 11) เพื่อให้การบริหารสัญญาสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลสำเร็จในการบรรลุวัตถุประสงค์ของสัญญา ดังนั้นการกำหนดเวลาที่ชัดเจนในการจ่ายเงินค่าจ้างก่อสร้างและกำหนดผลของการปฏิบัติที่ผิดไปจากสัญญาจะช่วยให้หน่วยงานภาครัฐผู้ว่าจ้างทราบสิทธิและหน้าที่ของตนเองที่ต้องปฏิบัติได้อย่างถูกต้องมากยิ่งขึ้น และเป็นข้อสัญญาที่ไม่สร้างภาระให้เอกชนมากเกินไป การกำหนดข้อสัญญาให้แตกต่างไปจากแบบสัญญาจ้างก่อสร้างเช่นนี้ตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 มาตรา 93 วรรคหนึ่ง หากไม่ทำให้หน่วยงานของรัฐเสียเปรียบ ก็สามารถกระทำได้ เว้นแต่หน่วยงานของรัฐเห็นว่าจะมีปัญหาในทางเสียเปรียบหรือไม่รัดกุมพอ ก็ให้สร้างสัญญานั้นไปให้สำนักงานอัยการสูงสุดพิจารณาให้ความเห็นชอบก่อน ซึ่งที่ผ่านมาการกำหนดข้อสัญญาที่แตกต่างไปจากแบบสัญญาจ้างก่อสร้างในหลายกรณี (กัมพล กิตติพงษ์พัฒนาและคณะ, 2564, น. 33-36) โดยมีตัวอย่างการกำหนดข้อสัญญาที่ระบุถึงระยะเวลาการจ่ายเงินและรายละเอียดไว้อย่างชัดเจน เช่น การระบุข้อสัญญาว่า “ผู้ว่าจ้างจะจ่ายเงินค่าจ้างให้แก่ผู้รับจ้างตามรายละเอียด และเงื่อนไขท้ายสัญญานี้ โดยผู้ว่าจ้างจะจ่ายเงินค่าจ้างให้แก่ผู้รับจ้างภายใน (.....) วันทำการ นับถัดจากวันที่คณะกรรมการตรวจการจ้างได้ตรวจรับงานที่ผู้รับจ้างส่งเรียบร้อยแล้ว หากผู้ว่าจ้างจ่ายเงินค่าจ้างล่าช้ากว่ากำหนดเวลาดังกล่าวโดยมีเหตุผลอันสมควร ผู้รับจ้างตกลงไม่คิดดอกเบี้ยผิดนัดหรือค่าเสียหายใด ๆ ทั้งสิ้น”³⁷

ปัญหาของการจ่ายเงินค่าจ้างล่าช้าหรือไม่จ่ายเงินค่าจ้างเช่นนี้ไม่ได้ประสบอยู่แต่เฉพาะการก่อสร้างของหน่วยงานของรัฐในประเทศไทยเท่านั้น ประเทศอื่นที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจก็มีปัญหาลักษณะเช่นนี้อยู่เช่นเดียวกัน ซึ่งในแต่ละประเทศก็มีวิธีการแก้ไขปัญหานั้นที่แตกต่างกัน อาทิ ในประเทศสหรัฐอเมริกามีการออกกฎหมายเกี่ยวกับความพร้อมในการชำระเงิน (Prompt Payment Act 1999) เพื่อกำหนดให้การที่ภาครัฐจ่ายเงินค่าจ้างที่ล่าช้าต้องเสียดอกเบี้ย (Late payment interest penalties) โดยอัตโนมัติ และยังป้องกันการกระทำของภาครัฐในการที่จะได้แย่งการจ่ายเงินอย่างไม่มีเหตุผลไว้ด้วย (Office of Management and Budget, 2542) นอกจากนั้นในประเทศสหรัฐอเมริกายังมีกฎหมายที่กำหนดคณะกรรมการในการพิจารณาเกี่ยวกับปัญหาในสัญญาของภาครัฐนี้โดยเฉพาะอยู่ในกฎหมายเกี่ยวกับข้อพิพาททางสัญญา (The Contract Disputes Act (CDA) 1979) (The United States Department of Justice, 2522) ในขณะที่ประเทศอื่น ๆ ก็มีกฎหมายในทำนองนี้ อาทิ กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองการชำระเงิน (Security of Payment Act) ในประเทศสิงคโปร์ (A Singapore Government Agency Website, 2562) และออสเตอร์เลีย (Building & Construction Industry Security Of Payments Act, n.d.) หรือกฎหมายการจ่ายเงินและการชี้ขาดในอุตสาหกรรมก่อสร้าง (Construction Industry Payment and Adjudication Act) ในประเทศมาเลเซีย (Asian International Arbitration Centre (AIAC), n.d.) ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันในรายละเอียดและการบังคับใช้ ทั้งนี้กฎหมาย

International Federation of Consulting Engineers (FIDIC), p. 75.

³⁷ คำวินิจฉัยสำนักงานอัยการสูงสุดที่ ร.50-52/2561

ดังกล่าวมีขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาการปฏิบัติตามสัญญา โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายเงินของผู้ว่าจ้าง เพื่อวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้รับจ้างให้ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (Mohd Danur et al., 2006)

การกำหนดระยะเวลาการจ่ายเงินและรายละเอียดไว้อย่างชัดเจน หรือการกำหนดกฎหมายไว้ โดยเฉพาะเกี่ยวกับการจ่ายเงินค่าจ้างก่อสร้างนั้น ในกรณีสัญญาจ้างก่อสร้างที่เป็นสัญญาทางปกครอง นอกจากจะส่งผลให้ผู้ว่าจ้างตระหนักถึงหน้าที่ของตนเองแล้ว ยังช่วยให้ผู้รับจ้างทราบว่าผู้ว่าจ้างปฏิบัติตามสัญญาหรือไม่ และอาจได้รับการบรรเทาผลกระทบอย่างไรเช่นกัน และถึงแม้ข้อสัญญาจะไม่ได้กำหนดถึงอัตราดอกเบี้ยกรณีผิดนัด แต่การกำหนดรายละเอียดเวลาชำระหนี้ย่อมทำให้เกิดความชัดเจนในการเรียกร้องดอกเบี้ยและค่าเสียหาย ในกรณีผิดนัดได้ นอกจากนั้นการกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการชำระเงินเช่นนี้ไม่ว่าด้วยข้อสัญญาหรือโดยกฎหมายเฉพาะ ย่อมไม่ขัดกับหลักการของสัญญาทางปกครองเพราะไม่ได้ทำให้ผู้รับจ้างเกิดสิทธิในการเลิกสัญญาตามข้อสัญญาแต่อย่างใด กรณีดังกล่าวจึงไม่กระทบต่อหลักในการจัดการบริการสาธารณะของฝ่ายปกครอง การเลิกสัญญายังคงต้องดำเนินการฟ้องร้องไปยังศาลปกครองโดยผู้รับจ้างต่อไป ในขณะเดียวกัน กรณีที่เป็นสัญญาทางแพ่ง การกำหนดรายละเอียดเวลาชำระหนี้ย่อมทำให้เกิดความชัดเจนในการเรียกร้องดอกเบี้ยและค่าเสียหายในกรณีผิดนัดได้เช่นเดียวกับกรณีเป็นสัญญาทางปกครอง นอกจากนั้น แม้ผู้รับจ้างยังคงไม่มีสิทธิเลิกสัญญาตามข้อสัญญาก็ตาม แต่การใช้สิทธิเลิกสัญญาของผู้รับจ้างอันเนื่องมาจากข้อกฎหมายนั้น การกำหนดฐานแห่งสิทธิในการบอกเลิกสัญญาของผู้รับจ้างย่อมมีความชัดเจนแน่นอนมากขึ้น ดังนั้นการกำหนดข้อสัญญาหรือการมีกฎหมายเฉพาะดังกล่าวนี้จึงเป็นประโยชน์ต่อการบริหารสัญญาจ้างก่อสร้างภาครัฐทั้งในมุมมองของสัญญาทางแพ่งและสัญญาทางปกครองเช่นเดียวกัน

ส่วนกรณีสิทธิในการหยุดงานนั้น แม้ตามหลักของสัญญาทางปกครองผู้รับจ้างจะไม่มีสิทธิในการหยุดงานก่อสร้างอันเป็นบริการสาธารณะ แต่การใช้ให้ผู้รับจ้างต้องรับภาระเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายโดยลำพังย่อมไม่เป็นธรรมกับผู้รับจ้างและโดยสภาพอาจในบางครั้งไม่สามารถทำได้เนื่องจากผู้รับจ้างไม่ได้มีเงินทุนหมุนเวียนเพียงพอที่จะทำงานโดยยังไม่ได้รับค่าจ้างได้ ดังนั้นข้อสัญญาควรกำหนดให้ผู้รับจ้างมีสิทธิที่จะหยุดงานได้กรณีที่ผู้ว่าจ้างไม่จ่ายค่าจ้างเกินกำหนดระยะเวลาอันสมควร และจะสอดคล้องกับข้อสัญญาเรื่องการขยายระยะเวลาที่ผู้รับจ้างมีสิทธิที่จะได้รับการขยายระยะเวลาในกรณีนี้ได้ นอกจากนั้นการกำหนดให้มีกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับการชำระค่าจ้างก่อสร้างและให้มีกระบวนการชี้ขาดข้อพิพาทที่รวดเร็วขึ้น จะป้องกันไม่ให้เกิดการประวิงการจ่ายค่าจ้างและนำมาซึ่งสิทธิในการหยุดงานที่จะมีผลต่อการจัดทำบริการสาธารณะ

บทสรุป (Conclusion)

การจ่ายเงินค่าจ้างก่อสร้างล่าช้าหรือการไม่จ่ายเงินค่าจ้างก่อสร้างอาจทำให้ผู้รับจ้างประสบปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามสัญญาจ้างก่อสร้างภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นสัญญาทางแพ่งหรือสัญญาทางปกครอง ซึ่งตามหลักกฎหมายแล้วเมื่อหน่วยงานของรัฐผู้ว่าจ้างจ่ายเงินค่าจ้างก่อสร้างล่าช้าหรือการไม่จ่ายเงินค่าจ้างก่อสร้างย่อมต้องรับผิดชอบในดอกเบี้ยหรือค่าเสียหายอื่น ๆ แม้ไม่ได้กำหนดไว้ในสัญญา อย่างไรก็ตามเมื่อสัญญาไม่ได้กำหนดรายละเอียดไว้ จึงนำมาสู่ปัญหาในการตีความค่อนข้างมาก และอาจทำให้ผู้ว่าจ้างและผู้รับจ้างไม่เข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของตนเองอย่างแท้จริง

การแก้ไขปัญหาดังกล่าวประการแรกคือการกำหนดข้อสัญญาจ้างก่อสร้างภาครัฐให้มีความชัดเจน ซึ่งสามารถกระทำได้ตามกฎหมาย และเป็นผลดีต่อทั้งผู้ว่าจ้างและผู้รับจ้าง นอกจากนั้นประการที่สองอาจพิจารณากำหนดเป็นกฎหมายเฉพาะดังเช่นในหลายประเทศที่มีกฎหมายคุ้มครองผู้รับจ้างเกี่ยวกับการชำระเงินค่าจ้างก่อสร้าง และมีกระบวนการอื่นเกี่ยวกับพิจารณาข้อพิพาทดังกล่าวโดยเฉพาะด้วย เพื่อให้ผู้รับจ้างไม่ถูกประวิงการชำระเงินโดยไม่มีเหตุผลเพียงพอ และช่วยให้ผู้รับจ้างได้รับการปฏิบัติอย่างถูกต้องเป็นธรรมและรวดเร็ว

จะเห็นได้ว่าปัญหาการจ่ายเงินค่าจ้างก่อสร้างล่าช้าหรือการไม่จ่ายเงินค่าจ้างก่อสร้างและโดยเฉพาะในสัญญาจ้างก่อสร้างภาครัฐเป็นปัญหาหนึ่งที่มีความสำคัญมาก และส่งผลกระทบต่อสภาพคล่องในการดำเนินธุรกิจก่อสร้างของผู้รับจ้างภาคเอกชน หากผู้ว่าจ้างภาครัฐยอมรับว่าหากเกิดความผิดพลาดแล้วสามารถดำเนินการชดเชยให้แก่ภาคเอกชนได้อย่างแท้จริงแล้ว การแก้ปัญหาดังกล่าวก็จะเป็นไปโดยถูกต้องตามหลักการ, เหตุผล และความเป็นธรรม ซึ่งการแก้ไขปัญหาเหล่านี้จะส่งผลให้ข้อพิพาทเกี่ยวกับการจ่ายเงินค่าจ้างก่อสร้างล่าช้าหรือการไม่จ่ายเงินค่าจ้างก่อสร้างของผู้ว่าจ้างบรรเทาลงได้ และจะทำให้ผู้รับจ้างภาคเอกชนพัฒนาขึ้นได้อีกเป็นอันมาก

เอกสารอ้างอิง (Reference)

กัมพล กิตติพงษ์พัฒนา, โชคชัย เนตรงามสว่าง และอุกฤษฏ์ ศรพรหม. (2564). สัญญาจ้างก่อสร้างภาครัฐ.

นนทบุรี : บริษัท เฟิสท์ ออฟเซท (1993) จำกัด.

นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2556). สัญญาทางปกครอง. กรุงเทพฯ : บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.

บุบผา อัครพิมาน. (2545). สัญญาทางปกครอง : แนวคิดและหลักกฎหมายของฝรั่งเศสและของไทย.

กรุงเทพฯ : สำนักงานศาลปกครอง.

ฤทัย หงส์ศิริ. (2562). ศาลปกครองและการดำเนินคดีในศาลปกครอง. กรุงเทพฯ : บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิง จำกัด.

FIDIC. (2017). *Conditions of Contract for Construction*, Geneva: International Federation of Consulting Engineers (FIDIC).

Husni Madi and others. (2019). *FIDIC Golden Principles*, Geneva: International Federation of Consulting Engineers (FIDIC).

Society of Construction Law. (2017). *Society of Construction Law Delay and Disruption Protocol*, Hinckley: Society of Construction Law (UK).

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล. (2562). เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ, “สรุปแนวคำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลในคดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญา (พ.ศ.2544 – ปัจจุบัน),” วันที่ 30 สิงหาคม 2562, 19.

A Singapore Government Agency Website. (2562, ธันวาคม 15). BUILDING AND CONSTRUCTION INDUSTRY SECURITY OF PAYMENT ACT. [ออนไลน์]. จาก <https://sso.agc.gov.sg/Act/BCISPA2004>. [สืบค้นข้อมูลเมื่อ 11 กันยายน 2564].

Asian International Arbitration Centre (AIAC). Construction Industry Payment and Adjudication

Act 2012. [ออนไลน์]. จาก <https://www.aiac.world/wp-content/adjudication/CIPAAct-7.pdf>. [สืบค้นข้อมูลเมื่อ 11 กันยายน 2564].

Building & Construction Industry Security Of Payments Act. [ออนไลน์]. จาก <https://securityofpaymentsact.com.au/>. [สืบค้นข้อมูลเมื่อ 11 กันยายน 2564].

Mohd Danur and others. (2006). LATE AND NON-PAYMENT ISSUES IN THE MALAYSIAN CONSTRUCTION INDUSTRY – CONTRACTORS’ PERSPECTIVE. [ออนไลน์]. จาก <https://www.irbnet.de/daten/iconda/CIB4392.pdf>. [สืบค้นข้อมูลเมื่อ 12 กันยายน 2564].

Office of Management and Budget. (2542, กันยายน 29). 5 CFR Part 1315 Prompt Payment; Final Rule. [ออนไลน์]. จาก <https://www.fiscal.treasury.gov/files/prompt-payment/5cfr1315.pdf>. [สืบค้นข้อมูลเมื่อ 11 กันยายน 2564].

The United States Department of Justice. (2522, มีนาคม 1). 70. Contract Disputes Act . [ออนไลน์]. จาก <https://www.justice.gov/jm/civil-resource-manual-70-contract-disputes-act>. [สืบค้นข้อมูลเมื่อ 11 กันยายน 2564].

ข้อสังเกตบางประการในการจัดทำร่างพระราชบัญญัติเพื่อปรับเปลี่ยนสถานภาพมหาวิทยาลัย
ที่เป็นส่วนราชการไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ*

Observation in Formulating Act to Transform State University
into Autonomous University

ศรัณยู โสสิงห์**

Saranyu Sosing

วันที่รับบทความ (Received)

17 ตุลาคม 2564

วันที่ได้รับบทความฉบับแก้ไข (Revised)

20 ธันวาคม 2564

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)

20 พฤษภาคม 2565

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอหลักการและแนวคิดพื้นฐานสำหรับการจัดทำร่างพระราชบัญญัติเพื่อปรับเปลี่ยนสถานภาพมหาวิทยาลัยที่เป็นส่วนราชการไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ซึ่งมีสาระสำคัญเพื่อปรับเปลี่ยนสถานะของมหาวิทยาลัยจากเดิมที่เป็นส่วนราชการมาเป็นหน่วยงานในกำกับของรัฐ โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อให้มหาวิทยาลัยเกิดความคล่องตัวในการบริหารจัดการด้านบุคคล การเงิน การจัดการศึกษา และการประกันคุณภาพการศึกษา ภายใต้การกำกับดูแลของสภามหาวิทยาลัย และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม โดยในการจัดทำร่างพระราชบัญญัติ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีการที่มาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย รวมถึงพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกำหนดไว้ นอกจากนี้ การจัดทำเนื้อหาในร่างพระราชบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการกิจและหน้าที่ของมหาวิทยาลัยภายหลังจากที่มีการเปลี่ยนสถานภาพ จะต้องคำนึงถึงผลสอดคล้องกับแนวนโยบายแห่งรัฐ ยุทธศาสตร์ชาติ แผนปฏิรูปประเทศ ตลอดจนแผนด้านการอุดมศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ และแผนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมของประเทศ และกรอบวินัยการเงินการคลังของรัฐ คำนึงถึงภาระต้นทุนในการจัดการศึกษา โอกาส และความเท่าเทียมในการเข้าถึงการศึกษาของผู้เรียน รวมถึงสิทธิประโยชน์ของข้าราชการ พนักงานมหาวิทยาลัย และลูกจ้างของมหาวิทยาลัย ที่อาจได้รับผลกระทบต่อการปรับเปลี่ยนสถานภาพของมหาวิทยาลัยมาประกอบการพิจารณาในการจัดทำร่างกฎหมายด้วย

* บทความวิชาการนี้ เป็นส่วนหนึ่งของรายงานผลการศึกษาเพื่อปรับเปลี่ยนสถานภาพมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564

** กองการเจ้าหน้าที่ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, E-mail: saranyu.s@ubu.ac.th

คำสำคัญ : มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ, มหาวิทยาลัยส่วนราชการ, พระราชบัญญัติ

Abstract

This paper aims at presenting principles and basic concepts in formulating act to transform state university into autonomous university. The main idea is to change university status from bureaucracy to non- bureaucratic organization The changes facilitate better administration in human resource, finance, education and quality assurance monitored by university councils and minister for Higher Education, Science, Research and Technology. In formulating the act, it is important to proceed correctly with regulation, process, and method that article no. 77 of the constitution of Thailand, and legislation and legal evaluation act B.E. 2562 and related subsidiary legislation. In addition, the content preparation, in the act regarding roles and function of the university after changing its status, must consider the coherence with state's policy, national strategy, reformation plan, national plan on higher education and human resource development plan, national plan on science, research and innovation, and framework on State Fiscal and Financial Disciplines. Moreover, it must consider education management cost, opportunity, equal accessibility to education for learners, and welfare of officials, university officers and university employees whom may affect from the change.

Keywords : Autonomous University, State University, Act

บทนำ

ในอดีตที่ผ่านมา การบริหารมหาวิทยาลัยของรัฐที่เป็นส่วนราชการ ซึ่งมีฐานะเทียบเท่ากรม ได้ยึดโยงอยู่กับระบบราชการอย่างหนักแน่น ส่งผลให้แนวทางการปฏิบัติราชการของมหาวิทยาลัยที่เป็นส่วนราชการ ต้องดำเนินการภายใต้แนวทางการปฏิบัติราชการเดียวกันกับกรม และกระทรวงอื่น ๆ อาทิ ระบบการบริหารงานบุคคล การบริหารงบประมาณ การเงินและพัสดุ รวมถึงการจัดตั้งส่วนราชการภายในที่มีฐานะเทียบเท่าคณะ หรือแบ่งส่วนราชการในคณะเป็นภาควิชา หรือเทียบเท่าภาควิชา โดยมีระบบการควบคุมและกำกับดูแลที่เป็นไปภายใต้กฎเกณฑ์ของระบบราชการที่ถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด และไม่สามารถบริหารจัดการได้ด้วยตนเอง (สุรพล นิตติโรพจน์, 2535 : 433-434) ซึ่งในหลายกรณีก่อให้เกิดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารของมหาวิทยาลัย อันขัดกับลักษณะการบริหารมหาวิทยาลัยที่ต้องการความยืดหยุ่น ความคล่องตัว และความฉับไวในการดำเนินงาน นอกจากนี้ภารกิจของมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษานั้นมีความแตกต่างกับภารกิจของส่วนราชการประเภทอื่น ๆ เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษามีหน้าที่ในการผลิตบัณฑิตระดับอุดมศึกษาซึ่งเป็นการกำลังคนที่สำคัญของประเทศ มีหน้าที่ในการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมต่าง ๆ รวมถึงการเผยแพร่องค์ความรู้ทางวิชาการต่างๆ เพื่อสนับสนุนทุกภาคส่วนในสังคมในการพัฒนา ฉะนั้น การดำเนินงานของมหาวิทยาลัย จึงต้องอาศัยความคล่องตัว ความเป็นอิสระ (autonomy) และเสรีภาพทางวิชาการ (academic freedom) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาวิธีการทำงานที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละมหาวิทยาลัยในแต่ละพื้นที่ (จรัส สุวรรณเวลา, 2551 : 10) ประกอบกับการที่มหาวิทยาลัยของรัฐยังอยู่ภายใต้ระบบราชการที่ต้องดำเนินการตาม

กฎระเบียบของราชการที่ใช้ครอบคลุมทุกส่วนราชการในประเทศ จึงทำให้มหาวิทยาลัยของรัฐที่เป็นส่วนราชการ มีข้อจำกัดบางประการที่อาจทำให้การดำเนินงาน ไม่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ดังนั้น จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเปลี่ยนสถานภาพมหาวิทยาลัยจากส่วนราชการไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวข้างต้น ซึ่งการปรับเปลี่ยนสถานภาพมหาวิทยาลัยดังกล่าวสอดคล้องกับบทบัญญัติในมาตรา 36 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่บัญญัติให้สถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับปริญญาเป็นนิติบุคคล และอาจจัดตั้งเป็นส่วนราชการหรือหน่วยงานในกำกับของรัฐ รวมถึงสอดคล้องกับมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2562 ที่กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัดของกระทรวง สามารถดำเนินการได้ในรูปแบบของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่ไม่ใช่ส่วนราชการได้ โดยความเป็นนิติบุคคลของมหาวิทยาลัยดังกล่าวนี้ เกิดขึ้นภายใต้กฎหมายปกครอง ดังนั้น สถานะของมหาวิทยาลัยจึงเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน ซึ่งส่งผลให้การจัดตั้งมีความแตกต่างจากนิติบุคคลตามกฎหมายเอกชน โดยนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชนจะต้องจัดตั้งโดยกฎหมายระดับพระราชบัญญัติหรือกฎหมายอื่นที่อาศัยอำนาจตามกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ สถานะของนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชนซึ่งมีอำนาจเหนือเอกชนบางประการหรือได้รับสิทธิพิเศษบางประการ เช่น สิทธิในการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ หรือสิทธิในการได้รับการยกเว้นภาษีบางประเภท และมีอำนาจพิเศษในการออกกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อบังคับใช้กับเอกชน เช่น การออกข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษาและบุคลากร เป็นต้น (ประยูร กาญจนดุล, 253 : 132-140) ทั้งนี้การกำหนดให้มหาวิทยาลัยหรือส่วนราชการมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชนนั้น ก็โดยมุ่งหมายที่จะให้หน่วยงานของรัฐดังกล่าวมีอำนาจรัฐหรืออำนาจเหนือเอกชนบางประการ เพื่อที่จะสามารถจัดทำบริการสาธารณะด้านต่าง ๆ ให้สำเร็จและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินการดังกล่าวไม่สามารถดำเนินการในทางบริหารงานของมหาวิทยาลัยหรือองค์กรฝ่ายบริหารเองได้ เนื่องจากการกำหนดสถานภาพของมหาวิทยาลัยดังกล่าวซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคล จำเป็นต้องดำเนินการโดยตราเป็นกฎหมายระดับพระราชบัญญัติเท่านั้น และในการจัดทำร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว จะต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม การพัฒนากำลังคนของประเทศ รวมถึงกรอบวินัยการเงินการคลังของรัฐตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด ตลอดจนสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ แผนปฏิรูปประเทศ และแผนงานด้านการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมของประเทศด้วย ซึ่งผู้เขียนในฐานะที่ได้รับแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการดำเนินการเพื่อปรับเปลี่ยนสถานภาพมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีเป็นมหาวิทยาลัย ในกำกับของรัฐ จึงมีข้อสังเกตบางประการในการจัดทำร่างพระราชบัญญัติเพื่อปรับเปลี่ยนสถานภาพมหาวิทยาลัยที่เป็นส่วนราชการไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ไว้ในรายงานผลการศึกษาเพื่อปรับเปลี่ยนสถานภาพมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เสนอไปยังสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และเสนอต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อประกอบการพิจารณาพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี พ.ศ. เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2564 ซึ่งผู้เขียนได้สรุปสาระสำคัญและนำเสนอไว้ในบทความนี้

1. ความเป็นมาของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

การปรับเปลี่ยนสถานภาพมหาวิทยาลัยของรัฐจากส่วนราชการไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในประเทศไทยนั้น เริ่มมีการดำเนินการตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2533 เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้จากมีตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี พ.ศ. 2533 ซึ่งจัดตั้งมหาวิทยาลัยสุรนารี ให้เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐแห่งแรกในประเทศไทย และภายหลังวิกฤตการณ์ทางการเงินในเอเชียที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2540 หรือในประเทศไทยเรียกว่า “วิกฤตต้มยำกุ้ง” นั้น ทบวงมหาวิทยาลัยในขณะนั้นได้เล็งเห็นความสำคัญของมาตรการปรับขนาดกำลังคนภาครัฐและมาตรการควบคุมค่าใช้จ่ายด้านบุคคลภาครัฐ ที่กำหนดให้ส่วนราชการต่าง ๆ พิจารณาปรับลดบทบาท ภารกิจ และเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้สูงขึ้น แต่โดยเหตุที่ลักษณะงานของมหาวิทยาลัยเป็นงานในเชิงวิชาการ บทบาทและภารกิจของมหาวิทยาลัยจึงมีอาจลดลงได้ ดังนั้น เพื่อให้มหาวิทยาลัยสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง และไม่มีผลกระทบกับมาตรการของรัฐบาลดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับรัฐบาลในขณะนั้นต้องดำเนินการตามเงื่อนไขของโครงการเงินกู้ธนาคารพัฒนาเอเชีย (Asian Development Bank: ADB) ที่จะต้องเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารมหาวิทยาลัยไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาลภายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2545 (เจริญศักดิ์ ศาลากิจ, 2557, น. 367) โดยมีกรอบนโยบายที่ทบวงมหาวิทยาลัยต้องรับผิดชอบดำเนินการ 2 ประการสำคัญ คือ ประการแรก มหาวิทยาลัยจะได้รับมอบอำนาจการบริหารงบประมาณในส่วนงบดำเนินการที่มีใช้เงินเดือน ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2542 เป็นต้นไป โดยสร้างระบบการติดตามผลการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในเรื่องความสามารถในการตรวจสอบได้และความโปร่งใสในการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย และประการที่สอง มหาวิทยาลัยของรัฐทุกแห่งจะได้รับการพัฒนาเป็นมหาวิทยาลัยอิสระ (Autonomous University) หรือมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาลภายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2545 โดยภายในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2541 จะมีมหาวิทยาลัยของรัฐอย่างน้อย 1 แห่ง ปรับสภาพไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ทบวงมหาวิทยาลัยจึงได้นำเสนอหลักการและแนวคิดในการปรับเปลี่ยนสถานภาพมหาวิทยาลัยจากส่วนราชการไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ต่อคณะรัฐมนตรี³ และคณะรัฐมนตรีได้ประชุมและลงมติเกี่ยวกับเรื่องนี้ในหลายโอกาสด้วยกัน ซึ่งมีมติที่สำคัญ ดังนี้

(1) คณะรัฐมนตรี ในการประชุมเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2542 มีมติเห็นชอบหลักการแผนปฏิบัติการในการดำเนินการปรับเปลี่ยนมหาวิทยาลัยจากส่วนราชการไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ตามที่ทบวงมหาวิทยาลัยเสนอ โดยคณะรัฐมนตรีมีข้อสังเกตว่า การสร้างระบบการจัดสรรงบประมาณเงินเดือนและสวัสดิการ ควรคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อคุณภาพการศึกษา สภาพสังคม และงบประมาณที่รัฐจะต้องสนับสนุนในระยะยาวด้วย

(2) คณะรัฐมนตรี ในการประชุมเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2542 มีมติอนุมัติหลักการให้มหาวิทยาลัยของรัฐจ้างลูกจ้างในลักษณะการจ้างพิเศษที่มีวาระการจ้างที่กำหนดเวลาชัดเจนแทนการบรรจุราชการใหม่เพื่อรองรับการปรับเปลี่ยนมหาวิทยาลัยจากส่วนราชการไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ⁴

³ หนังสือทบวงมหาวิทยาลัย ที่ ทม 0204(4)/5347 ลงวันที่ 19 มีนาคม 2542

⁴ หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร 0205/7384 ลงวันที่ 3 มิถุนายน 2542

(3) คณะรัฐมนตรี ในการประชุมเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2542 มีมติเห็นชอบในหลักการให้สำนักงบประมาณพิจารณาจัดสรรงบประมาณเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับการจ้างบุคคลตามสัญญาจ้าง โดยบุคลากรสายวิชาการ กำหนดอัตราเงินเดือนแรกบรรจุสำหรับข้าราชการพลเรือน บวกด้วยอัตราเพิ่มอีกร้อยละ 70 และบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ กำหนดอัตราเงินเดือนแรกบรรจุสำหรับข้าราชการพลเรือน บวกด้วยอัตราเพิ่มอีกร้อยละ 50 จนกว่ามหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาของรัฐจะปรับเปลี่ยนสภาพเป็นมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ⁵

(4) คณะรัฐมนตรี ในการประชุมเมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2543 มีมติเห็นชอบให้ทบวงมหาวิทยาลัยและรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ) ติดตามประสานงานการดำเนินการเพื่อสนับสนุนการปรับเปลี่ยนสภาพมหาวิทยาลัยของรัฐไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ แล้วรายงานความคืบหน้าปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ ให้คณะรัฐมนตรีทราบเป็นระยะ⁶

จากมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า คณะรัฐมนตรีมีแนวคิดและหลักการสำคัญในการปรับเปลี่ยนสภาพมหาวิทยาลัยจากส่วนราชการไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ คือ ต้องการให้มหาวิทยาลัยมีอิสระในการบริหารจัดการองค์กรและพัฒนาความเป็นเลิศทางวิชาการ เกิดความคล่องตัวภายใต้การกำกับดูแลจากรัฐ และสามารถตอบสนองผู้เรียน และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน และในขณะเดียวกันก็ต้องการปรับเปลี่ยนสภาพของข้าราชการและลูกจ้างของส่วนราชการไปเป็นพนักงานมหาวิทยาลัยหรือลูกจ้างมหาวิทยาลัย โดยให้ได้รับเดือนเดือนหรือค่าจ้างรวมถึงสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ต่างๆ สูงกว่าข้าราชการ เพื่อดึงดูดให้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และความเชี่ยวชาญเข้ามาเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย เพื่อให้เกิดการแข่งขันในการพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการและกระจายการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้ครอบคลุมทั่วประเทศ อันเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งแนวคิดและหลักการดังกล่าว สอดคล้องกับหลักการอุดมศึกษาในระดับสากล ซึ่งจะเห็นได้จากที่ประชุมโลกว่าด้วยการอุดมศึกษาซึ่งจัดขึ้นที่กรุงปารีส เมื่อวันที่ 5-9 ตุลาคม 2541 ซึ่งจัดขึ้นโดย องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้พิจารณาและกำหนดภารกิจของอุดมศึกษาเอาไว้ (Jandhyala B. G. Tilak., 2009 : 21) ซึ่งสามารถสรุปได้ 4 ประการสำคัญ ได้แก่ (1) การสร้างความรู้ โดยการเผยแพร่องค์ความรู้ผ่านกระบวนการวิจัยและการสอน (2) การสร้างคน โดยการผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในทักษะทางวิชาชีพ (3) การสร้างโอกาส โดยขยายโอกาสทางการศึกษาระดับสูงและการศึกษาตลอดชีวิต และ (4) การสร้างชาติ โดยการสร้างพลเมืองที่พร้อมจะเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งในทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม

2. สถานะและรูปแบบของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศและประเทศไทย

สถานะและรูปแบบของมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาในต่างประเทศนั้น มีการกำหนดรูปแบบองค์กรในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ไว้หลากหลาย อาทิ เช่น ในสหรัฐอเมริกา หน่วยงานด้านการศึกษา มีการจัดแบ่งตามลักษณะภารกิจและรูปแบบ ซึ่งอาจแบ่งเป็น การศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

⁵ หนังสือทบวงมหาวิทยาลัย ที่ ทม 0204(4)/12101 ลงวันที่ 27 มิถุนายน 2543

⁶ หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ค่วนที่สุด ที่ นร 0205/3781 ลงวันที่ 22 มีนาคม 2543

(Primary and Secondary School) การศึกษาในระดับที่สูงขึ้น (Higher Education) ระดับวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยของรัฐ (State College or University) ระดับวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยเอกชน (Private College or University) ซึ่งวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยของรัฐนั้น ได้รับการสนับสนุนและดำเนินการโดยรัฐบาลในท้องถิ่น (ระดับมลรัฐ) และถือว่าเป็นหน่วยงานที่มีอิสระในการจัดการศึกษาตามภารกิจและรูปแบบของตน (คณะกรรมการบริหารราชการแผ่นดิน สภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2560 : 12)

ส่วนในสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น จัดตั้งมหาวิทยาลัยของรัฐ ในรูปแบบขององค์กรมหาชน หรือที่เรียกว่า *Établissement public* (EP)⁷ ซึ่งถือเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชนที่ได้รับเงินทุนอุดหนุนในการบริหารจากรัฐเพื่อดำเนินงานในกิจการที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะหรืองานบริการสาธารณะ โดยมีเพื่อวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจการตามหลักการกระจายอำนาจทางปกครอง ที่เรียกว่าการกระจายอำนาจตามกิจการ (*Décentralisation fonctionnelle*)⁸ โดยส่วนใหญ่องค์กรมหาชนในกลุ่มนี้ จะมีการกิจความรับผิดชอบในกิจการเกี่ยวกับบริการสาธารณะด้านเศรษฐกิจและสังคม อาทิ งานด้านสาธารณสุข เช่น สำนักงานบริจาคโลหิต งานด้านการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัย โรงเรียนมัธยมศึกษา งานด้านวัฒนธรรม เช่น พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น

นอกจากนี้ในประเทศนิวซีแลนด์ ซึ่งถือเป็นประเทศแรก ๆ ของโลกที่ปฏิรูประบบบริหารงานภาครัฐ (Public Sector Reform) ในปลายทศวรรษที่ 1980 และรับเอากระแสแนวคิดในกลุ่มการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) มาปรับใช้อย่างกว้างขวาง โดยประเทศนิวซีแลนด์ได้ปรับโครงสร้างองค์กร โดยยุบเลิกส่วนราชการหลายหน่วยงานเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในการบริหารงานภาครัฐ และเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารมากขึ้น โดยจัดตั้ง องค์กรมหาชนที่เรียกว่า “องค์กรบริหารงานอิสระของรัฐ” หรือ “Crown Entities”⁹ (สภาพัฒนาฯ, 2558 : 49-59) ซึ่งมีอยู่ 6 ประเภทด้วยกัน อาทิ องค์กรที่ดำเนินการในเชิงพาณิชย์ องค์กรด้านกองทุนและการจัดการทรัพย์สินของรัฐ องค์กรด้านกิจกรรมสาธารณะ องค์กรที่จัดทำบริการสาธารณะโดยตรง และองค์กรด้านการจัดการศึกษา เช่น สถานศึกษา โรงเรียน มหาวิทยาลัย เป็นต้น

สำหรับประเทศไทย เมื่อพิจารณาจากพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาหลายฉบับที่ตราออกมาเพื่อปรับเปลี่ยนสถานภาพจากส่วนราชการไปเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ ในช่วงปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา จะกำหนดให้มหาวิทยาลัยมีฐานะเป็นนิติบุคคล ซึ่งความเป็นนิติบุคคลดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน ซึ่งมีหลักการสำคัญคือต้องจัดตั้งโดยกฎหมายระดับพระราชบัญญัติหรือกฎหมายอื่นที่อาศัยอำนาจจากกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ นอกจากนี้ยังกำหนดให้มหาวิทยาลัยมีฐานะเป็นหน่วยงานในกำกับของรัฐ ซึ่งไม่เป็นส่วนราชการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน กฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ หรือกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และกฎหมายว่าด้วยการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม และไม่ใช่วิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยวิธการงบประมาณและ

⁷ คำว่า “*Établissement public*” เป็นคำในภาษาฝรั่งเศส ซึ่งหมายถึง “Public Organization” ในภาษาอังกฤษ และหมายถึง “องค์กรมหาชน” ในประเทศไทย

⁸ คำว่า “*Décentralisation Fonctionnelle*” เป็นคำในภาษาฝรั่งเศส ซึ่งหมายถึง “Functional decentralization” ในภาษาอังกฤษ และหมายถึง “การกระจายอำนาจทางภารกิจหรือหน้าที่” ในประเทศไทย

⁹ คำว่า “Crown Entities” เป็นคำตามกฎหมาย Crown Entities Act, 2004 ของประเทศนิวซีแลนด์ ซึ่งหมายถึง หน่วยงานระดับสูงในเครือจักรภพ (from the Commonwealth term Crown)

กฎหมายอื่น และการที่มหาวิทยาลัยทั้งที่เป็นส่วนราชการและเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐมีฐานะเป็นนิติบุคคล ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นพนักงานที่มีสัญญาจ้างกับมหาวิทยาลัย เป็นสัญญาทางปกครอง นอกจากนี้มหาวิทยาลัยยังมีสิทธิเข้าทำนิติกรรมสัญญาต่าง ๆ กับเอกชน หรือหน่วยงานของรัฐอื่น รวมถึงมีสิทธิถือครองกรรมสิทธิ์และทรัพย์สินต่าง ๆ ตลอดจนสามารถมีเงินรายได้เป็นของมหาวิทยาลัยเอง และเมื่อมหาวิทยาลัยเป็นนิติบุคคล จึงสามารถฟ้องร้องหรือถูกฟ้องร้องในทางคดีได้ด้วย

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาจากรูปแบบจากการจัดโครงสร้างหน่วยงานของรัฐในประเทศไทย ที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการกำหนดแล้ว¹⁰ จะสามารถแยกประเภทหน่วยงานของรัฐในประเทศไทยออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรมหาชน และหน่วยบริการรูปแบบพิเศษ (Service Delivery Unit หรือ SDU) ซึ่งเมื่อนำรูปแบบการจัดโครงสร้างหน่วยงานของรัฐดังกล่าว มาพิจารณาร่วมกับแนวคิดและหลักการในการการเปลี่ยนสถานภาพมหาวิทยาลัยของรัฐจากส่วนราชการไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ซึ่งมีเป้าหมายสำคัญคือ ต้องการให้มหาวิทยาลัยมีอิสระในการบริหารจัดการองค์กร และพัฒนาความเป็นเลิศทางวิชาการ เกิดความคล่องตัวภายใต้การกำกับดูแลและสนับสนุนงบประมาณในรูปแบบเงินอุดหนุนจากรัฐ และสามารถตอบสนองต่อเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2558 : 3-4) ซึ่งจะพบว่า สถานะและรูปแบบมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในประเทศไทยจะมีลักษณะคล้ายคลึงและสามารถเทียบเคียงได้กับองค์การมหาชน (Établissement Public: EP) ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติของพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี พ.ศ. 2533¹¹ และพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ในช่วงปี พ.ศ. 2541 พ.ศ. 2550-2551 และช่วงปี พ.ศ. 2558-2559 ซึ่งกำหนดให้ มหาวิทยาลัยมีฐานะเป็นนิติบุคคล และมีฐานะเป็นหน่วยงานในกำกับของรัฐ ที่ไม่ใช่ส่วนราชการ และรัฐวิสาหกิจแล้ว จะพบว่า สถานะของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐนั้นมีลักษณะที่สามารถจัดอยู่ในประเภทหน่วยงานของรัฐได้ในกลุ่มประเภทองค์การมหาชน แต่โดยที่มหาวิทยาลัยมีภารกิจเฉพาะด้านในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา การทำวิจัย หรือสร้างนวัตกรรมขั้นสูง ประกอบกับแต่ละมหาวิทยาลัยถูกจัดตั้งโดยกฎหมายระดับพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยนั้น ๆ มิได้ถูกจัดตั้งโดยพระราชบัญญัติองค์การมหาชน พ.ศ. 2542¹² หรือจัดตั้งโดยพระราชบัญญัติตั้งองค์การมหาชนอื่นเป็นการเฉพาะ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยแท้จริงแล้วเป็นองค์การมหาชนที่มีภารกิจเป็นการเฉพาะในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2562 : 7) และเพื่อให้การจัดกลุ่มประเภทมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐสามารถแยกต่างหากจากองค์การมหาชนซึ่งจัดตั้งโดยพระราชบัญญัติองค์การมหาชน พ.ศ. 2542 หรือจัดตั้งโดยพระราชบัญญัติอื่นเป็นการเฉพาะ จึงอาจเรียกสถานะของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐได้ว่า เป็นหน่วยงานของรัฐรูปแบบอื่นที่ไม่ใช่ส่วนราชการ หรือหน่วยงานในกำกับของรัฐนั่นเอง

¹⁰ หนังสือสำนักงาน ก.พ.ร. ที่ นร 1200/ว 1 ลงวันที่ 25 มกราคม 2562

¹¹ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี พ.ศ. 2533 มาตรา 5 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ให้จัดตั้งมหาวิทยาลัยของรัฐขึ้นในจังหวัดนครราชสีมาเรียกว่า “มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี”

¹² พระราชบัญญัติองค์การมหาชน พ.ศ. 2542, มาตรา 5

อย่างไรก็ตาม ในส่วนของการจัดตั้งมหาวิทยาลัย ให้เป็นหน่วยบริการรูปแบบพิเศษ (SDU) นั้น ในปัจจุบันยังไม่สามารถกระทำได้ เนื่องจากระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารงานของหน่วยบริการรูปแบบพิเศษ พ.ศ. 2550 กำหนดให้ หน่วยบริการรูปแบบพิเศษ (SDU) ต้องจัดตั้งขึ้นในส่วนราชการที่มีฐานะต่ำกว่ากรมในส่วนราชการ ไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคล และอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของหัวหน้าส่วนราชการระดับกรม (คณะกรรมการบริหารราชการแผ่นดิน สถานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2560 : 9) ดังนั้น หากมีการเปลี่ยนสถานภาพมหาวิทยาลัยเป็นไปหน่วยบริการรูปแบบพิเศษ (SDU) ก็จะส่งผลทำให้ การเปลี่ยนสถานภาพดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อแนวคิดและหลักการที่คณะรัฐมนตรีได้เคยกำหนดไว้ ทั้งนี้ สามารถสรุปสถานะและรูปแบบมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐเปรียบเทียบกับหน่วยงานของรัฐประเภทอื่น ๆ ได้ดังตาราง 1 ต่อไปนี้

ประเภท	สถานะ	ความคล่องตัว	เป้าหมาย
ส่วนราชการ	นิติบุคคล	น้อย	ไม่แสวงหากำไร
องค์การมหาชนหรือหน่วยงานในกำกับของรัฐ	นิติบุคคล	มาก	ไม่แสวงหากำไร
รัฐวิสาหกิจ	นิติบุคคล	มาก	แสวงหากำไร
SDU	ไม่เป็นนิติบุคคล	ปานกลาง	ไม่แสวงหากำไร

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบสถานะ ความคล่องตัว และเป้าหมายของหน่วยงานของรัฐ

3. ทิศทางการจัดตั้งมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในประเทศไทย

การจัดตั้งมหาวิทยาลัยของรัฐให้อยู่ในรูปแบบของหน่วยงานในกำกับของรัฐ ที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล และไม่มีฐานะเป็นส่วนราชการนั้น มีสอดคล้องกับเหมาะสมกับสังคมไทยอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้จากในปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่เป็นสมาชิกของที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย จำนวน 34 แห่ง มีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ซึ่งมีชื่อเรียกตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2562 เป็นการเฉพาะว่า “สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในกำกับของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม”¹³ มากถึง 27 แห่ง โดยมีสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นสมาชิกของที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทยอีกเพียง 8 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ มหาวิทยาลัยนครพนม และมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ที่ยังคงมีสถานภาพเป็นส่วนราชการ และในปัจจุบัน มหาวิทยาลัยจำนวน 8 แห่งดังกล่าวข้างต้น ที่ยังคงมีฐานะเป็นส่วนราชการ ดังกล่าวนั้น ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติเพื่อเปลี่ยนสถานภาพมหาวิทยาลัยจากส่วนราชการไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐต่อคณะรัฐมนตรี จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยนเรศวร¹⁴ มหาวิทยาลัย

¹³ พระราชระเบียบบริหารราชการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2562, มาตรา 4

¹⁴ หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร 0503/9801 ลงวันที่ 3 มีนาคม 2564

นราธิวาสราชนครินทร์¹⁵ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี¹⁶ ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติในหลักการของร่างพระราชบัญญัติแล้ว และอยู่ระหว่างกระบวนการตรวจพิจารณาร่างพระราชบัญญัติของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เพื่อส่งไปยังคณะกรรมการประสานงานสภาผู้แทนราษฎรพิจารณา ก่อนเสนอสภาผู้แทนราษฎรต่อไป

นอกจากนี้ นอกจากนั้นมหาวิทยาลัยราชภัฏซึ่งเป็นสมาชิกของที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏอีกจำนวน 40 แห่ง และมหาวิทยาลัยที่เป็นสมาชิกของกลุ่มมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล อีกจำนวน 9 แห่ง ซึ่งล้วนแล้วแต่มีสถานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน และยังมีสถานะเป็นส่วนราชการในสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม¹⁷ ได้เริ่มที่จะปรับเปลี่ยนสถานภาพมหาวิทยาลัยจากส่วนราชการไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยในช่วงปี พ.ศ. 2558 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต¹⁸ ได้เปลี่ยนสถานภาพจากส่วนราชการไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เป็นมหาวิทยาลัยสวนดุสิต และในปัจจุบันมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติเพื่อปรับเปลี่ยนสถานภาพมหาวิทยาลัยจากส่วนราชการไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐต่อคณะรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบในหลักการของร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวแล้ว เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2564¹⁹ นอกจากนั้นมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ อยู่ระหว่างดำเนินการยกร่างและจัดทำพระราชบัญญัติเพื่อปรับเปลี่ยนสถานภาพมหาวิทยาลัยจากส่วนราชการไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐด้วยเช่นกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงอาจเป็นเครื่องพิสูจน์ได้ว่าการปรับเปลี่ยนสถานภาพมหาวิทยาลัยจากส่วนราชการไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐนั้นมีประสิทธิภาพต่อการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ และเป็นแนวทางที่รัฐบาลให้ความสำคัญและสนับสนุนการดำเนินงาน โดยมีเป้าหมายสำคัญที่จะทำให้มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐมีระบบการบริหารจัดการที่มีความเป็นอิสระ คล่องตัวและสามารถจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาด้านวิชาชีพขั้นสูง รวมทั้งตอบสนองทิศทางการพัฒนาประเทศในทุกมิติได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีรายมีความรับผิดชอบต่อสังคม ประเทศชาติ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและสามารถแข่งขันได้ในระดับสากล

4. ข้อสังเกตต่อการจัดทำร่างพระราชบัญญัติเพื่อปรับเปลี่ยนสถานภาพมหาวิทยาลัยที่เป็นส่วนราชการไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

มหาวิทยาลัยของรัฐที่เป็นส่วนราชการ และมีฐานะเป็นนิติบุคคลนั้น โดยส่วนมากแล้วจัดตั้งโดยกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงสถานภาพจากส่วนราชการไปเป็นหน่วยงานในกำกับของรัฐจึงไม่สามารถใช้มาตรการหรือวิธีการอื่นใดนอกจากการตราเป็นกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ

¹⁵ หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร 0503/17574 ลงวันที่ 6 พฤษภาคม 2564

¹⁶ หนังสือสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ที่ อว 0201.2/10636 ลงวันที่ 24 สิงหาคม 2564

¹⁷ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547, มาตรา 4 และพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล พ.ศ. 2548

¹⁸ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสวนดุสิต พ.ศ. 2558, มาตรา 4

¹⁹ หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร 0503/20680 ลงวันที่ 10 มิถุนายน 2564

ด้วยเช่นกัน ทั้งนี้การตรากฎหมายในระดับพระราชบัญญัติ จำเป็นต้องคำนึงถึงแนวนโยบายแห่งรัฐ ยุทธศาสตร์ชาติ แผนปฏิรูปประเทศ ตลอดจนแผนด้านการอุดมศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ และแผนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมของประเทศ รวมถึงหลักเกณฑ์ในการตรากฎหมายตามที่มาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กำหนดไว้ กล่าวคือ กฎหมายที่จะตราออกมาบังคับใช้นั้นจะต้องมีเพียงเท่าที่จำเป็น หรือเป็นการตรากฎหมายเพื่อยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพ²⁰ และก่อนการตรากฎหมายทุกฉบับจะต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายอย่างรอบด้าน และเป็นระบบ รวมทั้งเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์นั้นต่อประชาชนและผู้มีส่วนได้เสีย และนำมาประกอบการพิจารณาในกระบวนการตรากฎหมายทุกขั้นตอน²¹ นอกจากนี้พึงใช้ระบบอนุญาตและระบบคณะกรรมการในกฎหมายเฉพาะกรณีที่เป็น พึงกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐและระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายให้ชัดเจน และพึงกำหนดโทษอาญาเฉพาะความผิดร้ายแรงเท่านั้น²²

ดังนั้น ในการตรากฎหมายระดับพระราชบัญญัติ เพื่อปรับเปลี่ยนสถานภาพมหาวิทยาลัยจากส่วนราชการไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ นอกจากต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์ที่มาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดแล้ว ยังต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีการ ตามที่พระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลังของรัฐ พ.ศ. 2561 พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. 2562 กำหนดไว้ด้วย ซึ่งผู้เขียนมีข้อสังเกตบางประการถึงวิธีการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยที่เป็นเจ้าของเรื่องในการจัดทำร่างพระราชบัญญัติ เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและกฎหมายดังกล่าวข้างต้น โดยมีข้อสังเกต รวม 8 ประการด้วยกัน ดังนี้

1) ประการแรก การจัดทำร่างพระราชบัญญัติ ต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็น โดยสามารถดำเนินการได้หลายวิธี อาทิเช่น การเปิดให้แสดงความคิดเห็นผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของหน่วยงานการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น การสัมภาษณ์ หรือการเชิญให้เข้าร่วมรับฟังการชี้แจงร่างพระราชบัญญัติ หรือการสำรวจความคิดเห็น หรือวิธีการอื่นใดที่หน่วยงานของรัฐเห็นว่าเหมาะสม²³ ซึ่งในส่วนของมหาวิทยาลัยที่เป็นเจ้าของเรื่องในการจัดทำร่างพระราชบัญญัติ อาจจัดให้มีประชุมรับฟังความคิดเห็นจากผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากร นักศึกษาและผู้ปกครอง รวมถึงประชาชนในพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัย ตลอดจนองค์กรภาครัฐและเอกชนในพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยด้วย

และภายหลังจากที่ได้ดำเนินการรับฟังความคิดเห็นแล้ว มหาวิทยาลัยต้องนำผลการรับฟังความคิดเห็นในแต่ละประเด็นของฝ่ายต่าง ๆ ไปประกอบการวิเคราะห์ผลกระทบ รวมทั้งปรับปรุงประเด็นสำคัญของร่างพระราชบัญญัติตามความเห็นดังกล่าว ทั้งนี้ ในกรณีที่ไม่ได้ดำเนินการตามความเห็นที่มีการเสนอมา ควรแจ้ง

²⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, มาตรา 77 วรรคหนึ่ง

²¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, มาตรา 77 วรรคสอง

²² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, มาตรา 77 วรรคสาม

²³ พระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562, มาตรา 13

ต่อผู้เกี่ยวข้องให้ทราบว่า เหตุใดจึงไม่อาจแก้ไขหรือปรับปรุงตามความเห็นที่ได้เสนอมาได้ ทั้งนี้เมื่อได้ดำเนินการจัดทำร่างพระราชบัญญัติเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงนำเสนอต่อสภามหาวิทยาลัย ในฐานะองค์กรที่มีอำนาจในการกำกับดูแลกิจการโดยทั่วไปของมหาวิทยาลัยเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ก่อนนำเสนอต่อสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เพื่อพิจารณาและนำเสนอต่อคณะรัฐมนตรี ต่อไป

2) ประการที่สอง การจัดทำร่างพระราชบัญญัติ พึงหลีกเลี่ยงให้มีการใช้ระบบคณะกรรมการในร่างพระราชบัญญัติ เว้นแต่เพื่อให้คณะกรรมการทำหน้าที่กำหนดนโยบาย หรือกำกับ หรือกำหนดหลักเกณฑ์ หรือเพื่อการอื่นที่จำเป็น ทั้งนี้ ในกรณีที่นำระบบคณะกรรมการมาใช้ ให้ระบุให้ชัดเจนด้วยว่ามติของคณะกรรมการผูกพันหน่วยงานที่มีผู้แทนเป็นกรรมการโดยตำแหน่งด้วย ทั้งนี้ร่างพระราชบัญญัตินี้ควรกำหนดให้มีคณะกรรมการหรือองค์กรในรูปแบบคณะกรรมการเท่าที่จำเป็นต่อภารกิจและการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย อาทิเช่น สภามหาวิทยาลัย สภาวิชาการ คณะกรรมการบริหารมหาวิทยาลัย คณะกรรมการส่งเสริมกิจการมหาวิทยาลัย คณะกรรมการประจำคณะหรือสถาบัน คณะกรรมการประจำวิทยาเขต คณะกรรมการบริหารงานบุคคล คณะกรรมการพิจารณาตำแหน่งทางวิชาการ คณะกรรมการอุทธรณ์และร้องทุกข์ โดยคณะกรรมการดังกล่าวมีขึ้นเพื่อให้การดำเนินงานในเรื่องต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย ได้รับการพิจารณาเป็นพิเศษจากผู้มีความรู้ความชำนาญหลากหลายสาขา อันถือเป็นหลักประกันความเป็นอิสระและความเป็นกลาง (Vuokko Kohtamaki, 2009 : 72) ทั้งนี้ควรกำหนดให้มีกระบวนการสรรหาหรือวิธีการได้มาซึ่งบุคคลในคณะกรรมการต่าง ๆ จากผู้มีความรู้ ความสามารถมีความเชี่ยวชาญ ทุ่มเทและเสียสละต่อมหาวิทยาลัย

3) ประการที่สาม การจัดทำร่างพระราชบัญญัติ พึงหลีกเลี่ยงการกำหนดโทษอาญาไว้ในร่างพระราชบัญญัติ เว้นแต่เป็นการกระทำความผิดร้ายแรงซึ่งการกระทำนั้นต้องกระทบต่อความมั่นคงหรือความปลอดภัยของประเทศ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนอย่างร้ายแรง²⁴ หรือมีผลกระทบต่อส่วนรวม หรือเป็นกรณีที่ไม่สามารถใช้มาตรการอื่นใดเพื่อบังคับใช้กฎหมายอย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมายได้²⁵ อย่างไรก็ตาม แม้มหาวิทยาลัยซึ่งมีภารกิจด้านการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา การวิจัยและสร้างนวัตกรรมเป็นหลัก มิได้เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อย หรือรักษาความมั่นคงปลอดภัยของสังคมหรือประเทศชาติ อย่างไรก็ตาม กระทำบางประการก็มีลักษณะเป็นความผิดทางละเมิดต่อมหาวิทยาลัย ซึ่งกระทบต่อการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยรวมถึงกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม จึงสมควรกำหนดโทษทางอาญาให้เหมาะสมเพียงพอที่จะคุ้มครองการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย อาทิเช่น การกำหนดให้ผู้ไม่มีสิทธิใช้ครุวิทยฐานะ ครุยประจำตำแหน่ง เข็มวิทยฐานะ เครื่องแบบ เครื่องหมายหรือเครื่องแต่งกายของนักศึกษาหรือผู้ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัย ให้ได้รับโทษทางอาญา โดยกำหนดโทษจำคุก หรือโทษปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ

²⁴ พระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562, มาตรา 21 (8) (ก)

²⁵ พระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562, มาตรา 21 (8) (ข)

4) **ประการที่สี่** การจัดทำร่างพระราชบัญญัติ พึงหลีกเลี่ยงการกำหนดให้มหาวิทยาลัยไม่ต้องนำเงินรายได้หรือเงินอื่นใดส่งคลัง เนื่องจากในปัจจุบันการเสนอร่างพระราชบัญญัติที่มีเนื้อหาดังกล่าว จะได้รับการพิจารณาอย่างเข้มงวดภายใต้พระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลังของรัฐ พ.ศ. 2561 ในประเด็นที่ว่า การกำหนดบทบัญญัติดังกล่าวไว้ในร่างพระราชบัญญัติมีความสอดคล้องกับนโยบายการคลังของรัฐในปัจจุบันหรือไม่ หรือเป็นประโยชน์ที่รัฐหรือประชาชนจะได้รับความคุ้มค่าจากการกำหนดบทบัญญัติดังกล่าวไว้ในร่างพระราชบัญญัติหรือไม่ หรือมีลักษณะเป็นการสร้างภาระการเงินการคลังหรือความเสี่ยงและความเสียหายให้เกิดขึ้นแก่รัฐหรือไม่²⁶ หรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศและประชาชนในระยะยาว²⁷ ดังนั้น หากมีการเสนอร่างพระราชบัญญัติที่บัญญัติให้รายได้ของมหาวิทยาลัยเป็นรายได้ที่ไม่ต้องนำส่งคลังตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ กฎหมายว่าด้วยเงินคงคลัง และกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังไว้ในร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว นอกจากจะได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแล้ว ยังจะต้องได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง ก่อนนำเสนอต่อคณะรัฐมนตรีด้วย²⁸

5) **ประการที่ห้า** การจัดทำร่างพระราชบัญญัติ พึงหลีกเลี่ยงการกำหนดให้อสังหาริมทรัพย์ที่มหาวิทยาลัยได้มาโดยมีผู้ทูลให้ หรือโดยการซื้อด้วยเงินรายได้ของมหาวิทยาลัย หรือแลกเปลี่ยนกับทรัพย์สินของมหาวิทยาลัย หรือได้มาด้วยวิธีอื่นใดไม่ถือเป็นที่ราชพัสดุและให้เป็นกรรมสิทธิ์ของมหาวิทยาลัย และให้อสังหาริมทรัพย์นั้นไม่อยู่ในบังคับกฎหมายเกี่ยวกับภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง เนื่องจากการกำหนดบทบัญญัติดังกล่าว ถือเป็นารยกเว้นหรือการลดภาษีอากร ซึ่งตามบทบัญญัติมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลังของรัฐ พ.ศ. 2561 กำหนดให้การยกเว้นหรือการลดภาษีอากรใด จะกระทำได้นั้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายที่ให้อำนาจจัดเก็บภาษีอากรนั้น โดยให้พิจารณาถึงความเป็นธรรม ความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติ รวมทั้งการพัฒนาและการสนับสนุนเสถียรภาพและความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมด้วย (สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2558, น. 46) ดังนั้น การเสนอร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่มีบทบัญญัติยกเว้นกฎหมายดังกล่าวข้างต้น จึงไม่อาจกระทำได้ในขณะนี้

6) **ประการที่หก** การจัดทำร่างพระราชบัญญัติ ต้องคำนึงว่า ปัจจุบันมหาวิทยาลัยเป็นส่วนราชการตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ซึ่งมีสิทธิขอใช้ที่ราชการพัสดุได้ตามมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. 2562 แต่เมื่อมหาวิทยาลัยได้เปลี่ยนสถานภาพมาเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐแล้ว ซึ่งตามพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. 2562 ถือว่าเป็นหน่วยงานของรัฐ โดยที่ราชพัสดุที่มหาวิทยาลัยครอบครองใช้ประโยชน์อยู่แต่เดิมนั้น มหาวิทยาลัยยังคงใช้ประโยชน์ต่อไปได้ แต่ที่ราชพัสดุที่มหาวิทยาลัยมิได้ครอบครองและใช้ประโยชน์มาแต่เดิม หากประสงค์จะเข้าใช้ประโยชน์ภายหลังที่มีการเปลี่ยนสถานภาพ มหาวิทยาลัยต้องดำเนินการโดยทำสัญญาเช่าหรือสัญญาเช่าหรือสัญญาเช่าตอบแทนอื่นนอกเหนือจากสัญญาเช่ากับกรมธนารักษ์

²⁶ พระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลังของรัฐ พ.ศ. 2561, มาตรา 9 วรรคสอง

²⁷ พระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลังของรัฐ พ.ศ. 2561, มาตรา 9 วรรคสาม

²⁸ พระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลังของรัฐ พ.ศ. 2561, มาตรา 25

7) ประการที่เจ็ด การจัดทำร่างพระราชบัญญัติ พึงหลีกเลี่ยงการกำหนดให้รายได้หรือผลประโยชน์ที่ได้มาจากการลงทุนหรือการร่วมลงทุนจากทรัพย์สินของมหาวิทยาลัย หรือรายได้หรือผลประโยชน์ที่ได้จากการใช้ที่ราชพัสดุหรือจัดหาประโยชน์ในที่ราชพัสดุหรือที่ดินของหน่วยงานอื่น ซึ่งมหาวิทยาลัยปกครอง ดูแล ใช้ หรือจัดหาประโยชน์ รวมถึงที่ดินที่เป็นกรรมสิทธิ์ของมหาวิทยาลัย มิให้ถือว่าเป็นการร่วมลงทุนตามกฎหมายว่าด้วยการร่วมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชน เนื่องจากการกำหนดบทบัญญัติในลักษณะดังกล่าว ถือเป็นการยกเว้นไม่นำกฎหมายว่าด้วยการร่วมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชนซึ่งเป็นกฎหมายกลางสำหรับหน่วยงานของรัฐที่จะร่วมลงทุนหรือร่วมลงทุนกับเอกชนในกิจการเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะมาใช้กับมหาวิทยาลัย²⁹ ซึ่งไม่สอดคล้องกับกรอบวินัยการเงินการคลังของรัฐตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดไว้

8) ประการที่แปด มหาวิทยาลัยที่เป็นเจ้าของเรื่องในการเสนอร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัย เพื่อปรับเปลี่ยนสถานภาพจากส่วนราชการไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ต้องคำนึงถึงความพร้อมในการดำเนินงานตามภารกิจและอำนาจหน้าที่ของตนภายหลังมีการตราพระราชบัญญัติฉบับใหม่โดยต้องสามารถบริหารงานและจัดการศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง ไม่ก่อให้เกิดอุปสรรคหรือข้อขัดขัดในระหว่างกระบวนการเปลี่ยนแปลงการบังคับใช้พระราชบัญญัติฉบับใหม่แต่อย่างใด นอกจากนี้เมื่อร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยถูกตราเป็นกฎหมายแล้ว มหาวิทยาลัยยังมีหน้าที่ต้องตรากฎหมายลำดับรองหรือกฎ อันได้แก่ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือประกาศมหาวิทยาลัย เพื่อให้สามารถดำเนินการตามพระราชบัญญัติฉบับใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นมหาวิทยาลัยจึงต้องเตรียมการตรากฎหมายลำดับรองภายในระยะเวลาสูงสุดไม่เกิน 2 ปี นับแต่พระราชบัญญัติฉบับใหม่มีผลใช้บังคับ ซึ่งในส่วนนี้มหาวิทยาลัยที่เป็นเจ้าของเรื่องในการเสนอร่างพระราชบัญญัติ อาจจัดให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ เพื่อดำเนินการจัดทำแผนและเตรียมการจัดทำร่างกฎหมายลำดับรองไว้อย่างเป็นระบบ และสามารถตรากฎหมายลำดับรองออกใช้บังคับได้ทันต่อสถานการณ์เมื่อมีการตราพระราชบัญญัติฉบับใหม่แล้ว

นอกจากนี้ เมื่อพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาฉบับใหม่ใช้บังคับแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่มหาวิทยาลัยจะต้องเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ และทำความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องผ่านช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องและประชาชนโดยทั่วไปเข้าถึงพระราชบัญญัติ รวมถึงข้อบังคับ ระเบียบ ประกาศต่าง ๆ ที่ออกตามพระราชบัญญัติได้โดยสะดวก รวดเร็ว และสามารถเข้าใจได้ง่าย เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไปสามารถปฏิบัติตามกฎหมายใหม่ได้อย่างถูกต้อง

สรุป

ในการจัดทำร่างพระราชบัญญัติเพื่อปรับเปลี่ยนสถานภาพมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาของรัฐจากส่วนราชการไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในปัจจุบันนั้น มีแนวคิดและหลักการที่ชัดเจนและมีผลการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมจำนวนมาก และยังสอดคล้องกับบทบัญญัติในมาตรา 36 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่บัญญัติให้สถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับปริญญาเป็นนิติบุคคล และอาจจัดตั้งเป็นส่วนราชการ

²⁹ พระราชบัญญัติการร่วมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชน พ.ศ. 2562 มาตรา 4 บทบัญญัตินิยามศัพท์ “หน่วยงานอื่นของรัฐ” หมายความว่าหน่วยงานในกำกับของรัฐ องค์การมหาชน หน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายเฉพาะหรือหน่วยงานอื่นที่มีฐานะเป็นนิติบุคคลที่มีส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจ ทั้งนี้เฉพาะที่อยู่ในกำกับของฝ่ายบริหาร

หรือหน่วยงานในกำกับของรัฐ รวมถึงสอดคล้องกับมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2562 ที่กำหนดให้ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัดของกระทรวง สามารถดำเนินการได้ในรูปแบบของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่ไม่ใช่ส่วนราชการ แต่อยู่ในกำกับของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อทำให้มหาวิทยาลัยมีความอิสระ ยืดหยุ่น และความคล่องตัวทั้งด้านการบริหารงานบุคคล การเงิน และการพัฒนาระบบบริหารจัดการ การจัดตั้งและแบ่งส่วนงานภายใน โดยมีกลไกการตรวจสอบและการประกันคุณภาพการศึกษารองรับอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับพันธกิจและบริบทในการจัดการศึกษาของแต่ละมหาวิทยาลัย โดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีการในการจัดทำร่างกฎหมายที่มาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กำหนดไว้ รวมถึงคำนึงถึงหลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีการในการจัดทำและเสนอร่างพระราชบัญญัติตามที่พระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลังของรัฐ พ.ศ. 2562 และพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. 2562 กำหนดไว้เป็นสำคัญ

นอกจากนี้ ร่างพระราชบัญญัติที่กำหนดให้มีการปรับเปลี่ยนสถานภาพมหาวิทยาลัยนั้น ควรจะต้องให้ความสำคัญกับเนื้อหาที่เป็นภารกิจโดยตรงของมหาวิทยาลัย ซึ่งก็คือการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยควรให้ความสำคัญกับการสร้างหลักประกันในการเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียม โดยไม่ผลักภาระต้นทุนในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนมากเกินไป และควรเร่งรัดการออกกฎหมายลำดับออกที่ต้องออกตามความในร่างพระราชบัญญัติให้แล้วเสร็จตามเวลาที่กำหนด เพื่อให้การเปลี่ยนผ่านเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐเป็นไปอย่างรวดเร็ว อันจะส่งผลให้สามารถยกระดับการศึกษาให้มีคุณภาพทางวิชาการที่ได้มาตรฐานในระดับสากล สามารถดำเนินงานตามพันธกิจได้อย่างเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง และท้ายที่สุดสามารถผลิตและพัฒนาากำลังคนที่มีคุณภาพและตอบโจทย์การพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ท้ายที่สุด จากข้อสังเกตดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยที่เป็นส่วนราชการ ที่อยู่ระหว่างดำเนินการจัดทำร่างพระราชบัญญัติเพื่อปรับเปลี่ยนสถานภาพมหาวิทยาลัยจากส่วนราชการไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ประการแรก การจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นต่อร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยเพื่อปรับเปลี่ยนสถานภาพจากส่วนราชการไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ควรจัดให้มีการรับฟังทุกภาคส่วนอย่างรอบด้าน และมีระยะเวลาพอสมควร อาทิ ผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากร นักศึกษา ผู้ปกครอง หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้ร่างพระราชบัญญัติเกิดขึ้นภายใต้การรับฟังความคิดเห็นอย่างรอบด้าน และให้ข้อมูลแก่ผู้เกี่ยวข้องอย่างเพียงพอ ทั้งนี้เพื่อลดความขัดแย้งในองค์กรสำหรับภาคส่วนที่ไม่เห็นด้วยกับการปรับเปลี่ยนสถานภาพให้มากที่สุด

ประการที่สอง การบัญญัติให้มีคณะกรรมการคณะต่าง ๆ สำหรับดำเนินงานของมหาวิทยาลัยไว้ในร่างพระราชบัญญัติ ควรเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ทรงคุณวุฒิหลากหลายสาขาที่เป็นบุคคลภายนอก รวมถึงไม่เคยเป็นข้าราชการหรือบุคลากรในสังกัดของมหาวิทยาลัยมาก่อน เข้ามาเป็นกรรมการ ในสัดส่วนที่บุคคลภายนอกควรมากกว่าบุคคลภายใน ทั้งนี้เพื่อสร้างหลักประกันให้เกิดความโปร่งใสในการบริหารงานของมหาวิทยาลัยให้มากที่สุด

ประการที่สาม การตราพระราชบัญญัติเพื่อปรับเปลี่ยนสถานภาพจากส่วนราชการไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐนั้น จำเป็นต้องผ่านกระบวนการของฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ และอาจต้องใช้ระยะเวลาพอสมควร ดังนั้น มหาวิทยาลัยควรดำเนินการทบทวน ปรับปรุง ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศของมหาวิทยาลัยให้สอดคล้องกับกฎหมายว่าด้วยการอุดมศึกษา กฎหมายว่าด้วยสภานโยบายการอุดมศึกษาและวิทยาศาสตร์ กฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม อยู่ตลอดเวลา เพราะเนื่องจากภายหลังที่พระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยฉบับใหม่ใช้บังคับ การตรากฎหมายลำดับรองที่ออกตามพระราชบัญญัติฉบับใหม่นอกจากจะต้องคำนึงถึงพระราชบัญญัติฉบับใหม่ในฐานะที่เป็นกฎหมายที่ให้อำนาจแล้ว ยังจะต้องคำนึงถึงกรอบของกฎหมายว่าด้วยการอุดมศึกษา กฎหมายว่าด้วยสภานโยบายการอุดมศึกษาและวิทยาศาสตร์ กฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมด้วย

ประการที่สี่ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ในฐานะกระทรวงต้นสังกัดของมหาวิทยาลัยที่เป็นส่วนราชการ และเป็นหน่วยงานกำกับดูแลมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ควรจะได้มีการศึกษา ประเมินและทบทวนบทบาท ภารกิจ ความคุ้มค่า ผลดีหรือผลกระทบ หรือโอกาสจากการปรับเปลี่ยนสถานภาพของมหาวิทยาลัยอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลการศึกษา ประเมิน หรือทบทวนดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ในการวางแผนการพัฒนาการจัดระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศ ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการบริหารราชการแผ่นดิน สภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2560). *รายงานผลการพิจารณาการศึกษาข้อเสนอเพื่อการพัฒนาการจัดหน่วยงานของภาครัฐในรูปหน่วยบริหารรูปแบบพิเศษ (Service Delivery Unit : SDU)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- จรัส สุวรรณเวลา. (2551). *ความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประยูร กาญจนดุล. (2537). *คำบรรยายกฎหมายปกครอง*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2558). *วาระปฏิรูปพิเศษ 7 : การปฏิรูปองค์การมหาชน*. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2562). *เอกสารประกอบการบรรยายโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อขับเคลื่อนการปรับเปลี่ยนสถานภาพมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ*, วันที่ 12 กรกฎาคม 2562 ณ วิทยาลัยแพทยศาสตร์และการสาธารณสุข มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. อุบลราชธานี: กองการเจ้าหน้าที่ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2553). *แนวทางในการจัดทำร่างกฎหมาย*. กรุงเทพฯ: สหมิตรพรินต์ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2558). *หลักการจำแนกประเภทหน่วยงานของรัฐในกำกับของฝ่ายบริหาร (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.

เจริญศักดิ์ ศาลากิจ. (2557). *ความชอบด้วยกฎหมายของร่าง พ.ร.บ.มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ*. รวมบทความกฎหมายมหาชนจากเว็บไซต์ www.pub-law.net เล่ม 12. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. 364-372.

สุรพล นิติไกรพจน์. (2535). *มหาวิทยาลัยไทยในรูปองค์การมหาชนอิสระ: กรณีตัวอย่างของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี*. รวมบทความทางวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 80 ปี ศาสตราจารย์ ไพโรจน์ ชัยนาม. กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 431-452

Jandhyala B. G. Tilak. (2009). “Higher education: a public good or a commodity for trade”, *Public Responsibility for Higher Education*. Paris (France): UNESCO.

Vuokko Kohtamaki. (2009). *Financial Autonomy in Higher Education Institutions*. Tampere (Finland): Tampere University Press.

กฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

พระราชบัญญัติการร่วมลงทุนระหว่างรัฐและเอกชน พ.ศ. 2562

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี พ.ศ. 2533

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2562

พระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลังของรัฐ พ.ศ. 2561

พระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562

พระราชบัญญัติองค์การมหาชน พ.ศ. 2542

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารงานของหน่วยบริการรูปแบบพิเศษ พ.ศ. 2550

หนังสือทบวงมหาวิทยาลัย ที่ ทม 0204(4)/5347 ลงวันที่ 19 มีนาคม 2542

หนังสือทบวงมหาวิทยาลัย ที่ ทม 0204(4)/12101 ลงวันที่ 27 มิถุนายน 2543

หนังสือสำนักงาน ก.พ.ร. ที่ นร 1200/ว 1 ลงวันที่ 25 มกราคม 2562

หนังสือสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ที่ อว 0201.2/10636 ลงวันที่ 24 สิงหาคม 2564

หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร 0205/7384 ลงวันที่ 3 มิถุนายน 2542

หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ด่วนที่สุด ที่ นร 0205/3781 ลงวันที่ 22 มีนาคม 2543

หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร 0503/9801 ลงวันที่ 3 มีนาคม 2564

หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร 0503/17574 ลงวันที่ 6 พฤษภาคม 2564

ยาตองเหล้าสมุนไพรไทย Yadong - Thai Herbal Liquor

ณัฏฐิรา กาญจนศิลป์¹, พงษ์บริพัตร พันธางกูร²

Natthira Karnjanasin¹, Phongborripat Phanthangkun²

วันที่รับบทความ (Received)

7 ตุลาคม 2564

วันที่ได้รับบทความฉบับแก้ไข (Revised)

12 พฤษภาคม 2565

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)

25 พฤษภาคม 2565

บทคัดย่อ

ยาตองเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ โดยใช้พืชสมุนไพรของไทยนำมาแช่เหล้าเพื่อสกัดเอาสารสำคัญในสมุนไพรออกมา มีสรรพคุณช่วยบำรุงพลังกาย บำรุงโลหิต แก้ปวดเมื่อยตามร่างกาย และเพิ่มสมรรถภาพทางเพศ ยาตองเหล้าสมุนไพรไทยจึงจัดเป็นยาของแพทย์แผนโบราณ สามารถถวายให้พระสงฆ์ในสถานะยารักษาโรคได้ ปัจจุบันมีผู้ผลิตยาตองเหล้าเพื่อจำหน่ายมากขึ้น เนื่องจากกรรมวิธีในการทำที่ไม่ซับซ้อน และมีต้นทุนไม่สูงมากนัก ทำให้การทำยาตองเหล้าสมุนไพรไทยได้รับความนิยม กลุ่มคนที่นิยมดื่มมักอยู่ในกลุ่มคนวัยทำงานที่ประกอบอาชีพใช้แรงงานเป็นหลัก เพราะยาตองสามารถหาซื้อได้ทั่วไปและมีราคาถูก แต่การจำหน่ายดังกล่าวไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ทำให้ต้องแอบซื้อขายไม่สามารถเปิดเผยได้ จึงเป็นที่น่าเสียดายที่ยาตองเหล้าสมุนไพรไทยกลายเป็นสิ่งผิดกฎหมายแทนที่จะได้รับการส่งเสริมในฐานะของยารักษาโรคตามวิถีชาวบ้าน

คำสำคัญ: ยาตอง, สมุนไพร, เหล้า

Abstract

Yadong is a folk wisdom passed down from Thai's ancestors. Thai herbs are soaked in liquor for extracting the crucial herbal chemical substances, which have properties to help promoting strength, nourishing blood, relieving body aches, and boosting sex performance. Therefore, Yadong, the Thai herbal liquor has been using as a medicine of traditional doctors and could be offered to monks as a medicinal pill. At present, herbal liquor becomes increasingly attractive to common producers who expecting to sell or run business, because the production process is simplified and the cost is not very high. Hence, producing the herbal liquor

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

² นักศึกษา, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

*Corresponding author; email: phongborripat.ph@my.nsr.u.ac.th

turns out to be popular, resulting in a cheap price and generally available. It is commonly well known among laborers. In fact, production and distribution of the herbal liquor is still illegal which causing secretly trading. It is, therefore, unfortunately Yadong-Thai herbal liquor has become illegal instead of being promoted as a folk medicine.

Keywords: Yadong, Herb, Liq

บทนำ

ยาตอง ตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายไว้ว่า ยาที่ใช้เครื่องสมุนไพรห่อแช่เหล้าเป็นต้น กินบำรุงร่างกายหรือแก้โรค (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2554) พืชสมุนไพรของไทยเป็นที่สรรพคุณเป็นยา ได้รับความนิยมาตั้งแต่สมัยโบราณ เป็นที่รู้จักไกลถึงโลกตะวันตก ดังปรากฏหลักฐานการเดินทางเข้ามาของพ่อค้าต่างชาติ เช่น โปรตุเกส ฝรั่งเศส และฮอลันดา เป็นต้น เพื่อซื้อสินค้าเครื่องเทศและของป่าจากราชสำนักอยุธยา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพืชสมุนไพรไทยที่เรียกเก็บเป็นส่วยจากไพร่ (เบเกอร์, คริสต์, 2563)

เบญจวรรณ หมายถึง ได้อธิบายความหมายของยาตองไว้ว่า “ยาตองเป็นภูมิปัญญาสมัยโบราณที่มีทั้งตองเหล้า ตองเกลือ ตองน้ำผึ้ง และยาตองที่ไม่มีแอลกอฮอล์ ตามหลักวิชาการวิธีกินยาตองที่ถูกต้องคือ กินครั้งละไม่ 30 ซีซี หรือ 1 แก้วเป็ก มากสุดต้องไม่เกิน 2 แก้วเป็กต่อวัน” (คมชัดลึกออนไลน์, 2562)

การใช้สมุนไพรตองในเหล้ามีมาแต่โบราณ ถือเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ปรากฏการบริโภคในหลายวัฒนธรรมทั้งในภูมิภาคเอเชีย ยุโรป แอฟริกา และอเมริกา (นวลตา อาภาศพงษ์กุล และคณะ, 2552) ในประเทศไทยการบริโภคยาตองได้รับความนิยมเนื่องจากมีกรรมวิธีในการทำไม่ยุ่งยาก อีกทั้งยังสามารถหาวัตถุดิบในการทำได้ง่ายและราคาไม่แพง จึงเป็นที่นิยมในกลุ่มผู้ใช้แรงงานเพื่อบรรเทาอาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ และช่วยบำรุงกำลัง เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป กรรมวิธีในการทำยาตองเหล้ามีการดัดแปลงโดยนำสัตว์มีพิษต่าง ๆ มาใส่เป็นส่วนผสมเพิ่มเติมตามความเชื่อว่ามีสรรพคุณบำรุงร่างกาย และจัดจำหน่ายทำให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภคจากกรณียาตองเหล้าสูตรคางคก โดยเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2562 มีชาวบ้าน 13 คนมีอาการแน่นหน้าอก อาเจียน ถูกนำตัวส่งโรงพยาบาลชลบุรี ซึ่งต่อมาทราบว่ามีอาการสาหัส 5 ราย และเสียชีวิต 1 ราย จากการสอบถามชาวบ้านจึงทราบว่า ชาวบ้านทั้ง 13 คน ได้ไปซื้อยาตองเหล้าใกล้ที่พัก โดยเจ้าของซุ้มยาตองได้ขายยาตองเหล้าสูตรใหม่ มีส่วนผสม คือ สมุนไพรรากสามสิบ คางคก และเหล้าขาว ทำให้ผู้ที่ดื่มมีอาการแน่นหน้าอก คลื่นไส้ อาการชักตาเหลือก อาเจียนเป็นเลือด และหมดสติ โดยโรงพยาบาลชลบุรี ศูนย์พิษวิทยาและคณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี คาดว่าในยาตองเหล้าคางคกมีสารพิษเมทานอล หรือไฮยโนดจึงทำให้ผู้ที่ดื่มมีอาการดังกล่าว (ไทยรัฐออนไลน์, 2562) จากกรณีนี้กรมสรรพสามิตได้สั่งห้ามให้ซุ้มยาตองเปิดจำหน่าย และจัดทำยาตอง ซึ่งภายใต้พระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2560 แบ่งลักษณะความผิดได้ 2 กรณี คือ กรณีที่ 1. การขายเหล้ายาตองที่ทำจากสุราที่เสียภาษีแล้วจะผิดกฎหมายของกรมสรรพสามิต ตามมาตรา 155, 157 และ 158 มีโทษสูงสุดปรับไม่เกิน 5,000 บาท กรณีที่ 2. การขายเหล้ายาตองที่ทำจากสุราที่ไม่ได้เสียภาษี จะผิดกฎหมายกรมสรรพสามิต ตามมาตรา 191 และ 192 ซึ่งมีโทษสูงสุดปรับไม่เกิน 50,000 บาท (ข้าวสด, 2562)

ภูมิหลังของยาตอง

ยาตอง เป็นภูมิปัญญาของไทยที่ได้จากการนำสมุนไพรมาต้มด้วยสารละลายต่าง ๆ ได้แก่ เหล้า น้ำมะกรูดหรือน้ำส้มสายชู น้ำมูตรหรือน้ำปัสสาวะโคดำ และน้ำผึ้ง (อมรา บาลยอ, 2546) มีสรรพคุณตามฤทธิ์ของสมุนไพร เช่น บำรุงกำลัง แก้ปวดเมื่อย บำรุงโลหิตสำหรับสตรีหลังคลอดที่อยู่ไฟไม่ได้ นอกจากนี้ยังเชื่อว่ายาบางตำรับเป็นยาบำรุงความกำหนัดที่ได้ผลดีเยี่ยม แม้ว่ายาตองสมุนไพรจะมีสรรพคุณของสมุนไพรต่าง ๆ ผสมอยู่จริง แต่ไม่ควรบริโภคยาตองมากเกินไป ถ้าบริโภคแต่ปริมาณที่พอดีก็จะเป็นยา แต่ถ้าบริโภคมากเกินไปเกินขนาดก็จะได้รับปริมาณมากเกินไปทั้งสมุนไพรและเหล้า และกลายเป็นคนติดเหล้าได้ ปริมาณในการบริโภคยาตองแล้วได้ประโยชน์นั้น ควรดื่มไม่เกินวันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหารเช้าและเย็น ในแต่ละครั้งควรดื่มประมาณ 1 เป็กหรือ 1 ถ้วยตะไล (30 มิลลิลิตร) ซึ่งจะมีปริมาณแอลกอฮอล์ประมาณ 6-8 มิลลิลิตร สำหรับผู้ที่เป็นโรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ โรคตับ โรคเบาหวาน สตรีมีครรภ์ เด็ก ผู้ป่วยที่กำลังมีไข้สูง และผู้ที่มีอาการแพ้เหล้าหรือแอลกอฮอล์ ไม่ควรดื่มยาตองเหล้านี้ (สันต์ อภัยสวัสดิ์, 2560)

ยาตองแต่เดิมถือเป็นหนึ่งในปัจจัย คือเป็นยารักษาโรคที่ญาติโยมสามารถนำมาถวายให้แก่พระภิกษุสงฆ์ที่ออกเดินบิณฑบาตในตอนเช้าได้ ซึ่งยาตองในบริบทนี้ ไม่ถือว่าเป็นเครื่องดื่มประเภทสุราเมรัยแต่อย่างใด แต่ก่อนยาตองทำมาจากสมุนไพรตากแห้งที่ถูกล้างเป็นผง และนำมาใส่ลงในเหล้าขาว แต่กรรมวิธีแบบนี้ค่อย ๆ เลือนหายไป โดยในปัจจุบันนิยมนำส่วนผสมสด ๆ ของต้นไม้ เช่น ราก ก้าน และใบไม้ มาห่อในผ้าขาวและแช่ลงในเหล้า ทั้งไว้ประมาณ 30 วัน การดองด้วยเหล้าเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการสกัดตัวยาจากสมุนไพรสดหรือแห้ง กรรมวิธีนี้เหมาะกับสมุนไพรที่มีสารออกฤทธิ์ที่ละลายน้ำได้น้อยและสามารถใช้ได้จากทุกส่วนของสมุนไพร ตัวเหล้าที่ใช้ในการดองนั้นนอกจากการสกัดตัวยาออกจากสมุนไพรแล้วยังทำหน้าที่กันบูดยาตองจึงสามารถเก็บได้นานหลายปี ตามตำรับของไทยเหล้าที่ใช้จะเป็นเหล้าขาว 28-40 ดีกรี ถ้าทางต่างประเทศจะใช้วอดก้า หรือเอทิลแอลกอฮอล์ นอกจากเหล้าแล้วยังสามารถใช้หมักจากผลไม้ และน้ำส้มสายชูในการหมักก็ได้ แต่จะสกัดตัวยาได้ไม่ดีเท่าเหล้า และอายุการเก็บจะสั้นกว่า ส่วนข้อดีคือราคาจะถูกกว่าการใช้เหล้า (นวลตา อาภาศัพพะกุล และคณะ, 2552)

ยาตองจะมีการตั้งชื่อตามชื่อของสมุนไพรที่นำมาใช้เป็นส่วนผสม ซึ่งจะสอดคล้องกับสรรพคุณบางอย่างที่ได้จากสมุนไพรชนิดนั้น ๆ จึงเกิดเป็นชื่อยาตองเราคันหูกันจนถึงทุกวันนี้ ดังนั้นขอยกตัวอย่างยาตองที่ตั้งชื่อตามสมุนไพรและสรรพคุณ ดังนี้

กำลังเสือโคร่ง หรือพญาเสือโคร่ง เป็นชื่อสมุนไพรชนิดไม้เลื้อยที่คนไทยรู้จักกันว่าช่วยในการบำรุงกำลัง บำรุงร่างกาย ช่วยให้เจริญอาหาร ขับลมในลำไส้ บำรุงเส้นเอ็น และแก้ปวดเมื่อยตามร่างกาย สามารถนำมาใช้เป็นยาได้ทั้งส่วนลำต้น แก่น ผล ราก และใบ

ม้ากระต๊อบโรง ชื่อนี้ฟังแล้วตลกๆ ตีตๆ เพราะสมุนไพรม้ากระต๊อบโรงช่วยในการบำรุงกำลัง และกำหนัด แก้ปวดเมื่อยตามร่างกาย ทำให้ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ เป็นที่นิยมอย่างมากในการนำมาทำยาตองสามารถนำมาใช้รักษาได้ทั้งต้น ตั้งแต่เถา ไปจนถึงเนื้อไม้

โดไม่รู้ลืม ฟังครั้งแรกก็คงน่าจะไปโยงกับเรื่องทางเพศแน่นอน เพราะมันก็คือหนึ่งในสรรพคุณของมัน แต่ตามความจริงแล้วที่มาของโดไม่รู้ลืมนั้นมาจากพืชชนิดหนึ่งที่เมื่อถูกเหยียบหรือทับ ก็จะกลับมาตั้งได้ขึ้นมา

ใหม่ได้เหมือนเดิมตามชื่อ มีสรรพคุณที่นอกจากจะช่วยเสริมสมรรถภาพทางเพศแล้ว ยังช่วยบำรุงเส้นเอ็น บำรุงกล้ามเนื้อ ช่วยให้รู้สึกกระชุ่มกระชวย สามารถนำมาใช้รักษาได้ทั้งราก ใบ และลำต้น

กำลังข้างสาร สมุนไพรชนิดนี้ช่วยเสริมสมรรถภาพทางเพศ ชะลอความแก่ก่อนวัย เพิ่มความแข็งแรงของหลอดเลือด เพิ่มการไหลเวียนเลือดให้ดียิ่งขึ้น และช่วยกระตุ้นการสร้างฮอร์โมนเพศชาย สามารถนำมาใช้รักษาได้ทั้งเนื้อไม้ เปลือกต้น แก่น ใบ ราก และผล

สาวร้อยฝั้ว หรือรากสามสิบ เป็นสมุนไพรบำรุงสำหรับสตรีโดยเฉพาะ เพราะช่วยในการกระตุ้นฮอร์โมนเพศหญิง ทำให้รู้สึกดีคึกคัก กระปรี้กระเปร่า จึงเป็นที่มาของชื่อสาวร้อยฝั้วนั่นเอง ซึ่งมักจะนิยมนำส่วนรากมาใช้รักษาโรคเป็นส่วนใหญ่

สาวสะตัง สรรพคุณเช่นเดียวกับสาวร้อยฝั้ว สมุนไพรสาวสะตังจะช่วยบำรุงร่างกาย บำรุงโลหิต แก้ปวดเมื่อยตามร่างกาย แก้ประจำเดือนมาไม่ปกติของสตรี และช่วยให้ผิวพรรณเปล่งปลั่ง มีน้ำมีนวลมากขึ้น สามารถนำมาใช้ได้ทั้งรากและลำต้น

ยาต้องมิข้อห้ามใช้ในผู้ที่มีโรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ โรคตับ สตรีมีครรภ์ นอกจากนี้ยังมีข้อยาต้องแปลก ๆ และน่าจดจำอีกมากมาย ที่เกิดขึ้นจากการคิดค้นสูตรขึ้นมาใหม่ของชาวบ้านหรือผู้ประกอบการชุมชนยาต้อง เช่น นารีรำพึง เฒ่ากระโดดกำแพง น้องเมียสะอื้น สาวน้อยตกเตียง ฤๅษีส้มโพร ฤๅษีชุนตน พญาพันธุ เฒ่าปล้ำช้าง แม้ชื่อเหล่านี้จะไม่ได้ตั้งตามสมุนไพรที่ใช้ เพราะมีการนำสมุนไพรหลากหลายชนิดมาผสมกัน แต่ยังคงสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่ทำให้ยาต้องมีความพิเศษแตกต่างไปจากเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ชนิดอื่น ๆ (วริษฐา แซ่เจีย, 2562)

กรรมวิธีทำยาต้อง

การดองเหล้านั้นต้องนำสมุนไพรที่เราต้องการนำมาดองมาก่อน ถ้าใช้สมุนไพรสดต้องล้างน้ำให้สะอาดและดองจนแห้ง ถ้าใช้สมุนไพรแห้งต้องเอาไปต้วสมุนไพรไปอบหรือตากให้แห้งตามปริมาณขวดโหลที่ต้องการดอง หลังจากนั้นจะเติมน้ำตามตำราที่กำหนดไว้ และเก็บไว้ประมาณ 15 วัน หรือหนึ่งเดือน จึงสามารถนำมาดื่มกินได้ ซึ่งตามตำรานั้นการเติมน้ำจะเติมน้ำตามตัวยา หมั่นคนทุกวันถ้าตัวยาฟองตัวจนทำให้เหล้าแห้งหรือพร่องลงไปก็ควรจะเติมน้ำให้ท่วมยาอยู่เสมอ (สถาบันการแพทย์แผนไทย, 2562)

ยาต้องที่เห็นกันอยู่นั้นมีกรรมวิธีในการทำสองรูปแบบ คือ การที่ชุมชนยาต้องผลิตเองขายเองโดยนำสมุนไพรมาทำ หรือซื้อสูตรจากตำรับของผู้อื่นแล้วนำมาทำด้วยตนเอง และอีกหนึ่งกรรมวิธีคือการซื้อหัวเชื้อที่มีสมุนไพรจัดให้อยู่แล้ว ซึ่งหัวเชื้อจะส่งแก่ต่าง ๆ ก็จะมีท่อผ้าอยู่ในโหลยาต้อง โดยในท่อผ้าจะมีส่วนผสมของสมุนไพรอยู่ใน และการดองก็จะมีวิธีการจัดเตรียมไว้ด้วย ชุมชนยาต้องจะเรียกหัวเชื้อนี้ว่า “น้ำกระสาย” (นวลตา อาภาศัพพะกุล และคณะ, 2552)

ยาต้องจะมีสูตรประกอบพื้นฐานต่างกันตามจุดมุ่งหมายของผู้บริโภค สูตรตำรับยาต้องที่ผู้เขียนนำมาเผยแพร่ มี 2 สูตร ที่มีผลดีและประโยชน์ต่อทั้งเพศชายและเพศหญิง

สูตรแรกคือยาต้องมะกรูด หรือยาต้องเปรี้ยวเค็ม เอกลักษณะอย่างหนึ่งของยาไทยพื้นบ้าน ที่ใช้ความเปรี้ยวในการดองที่เกิดจากมะกรูดในการคุมเชื้อไม่ให้เจริญเติบโต และสกัดเอาตัวยายอกมาโดยไม่ต้องใช้เหล้ารสเปรี้ยวจะบำรุงปิตตะหรือธาตุไฟ กลิ่นหอมของผิวมะกรูดจะแก้ทางกองลม และมีสรรพคุณของตัวยาสุมไพร

อื่น ๆ ส่วนประกอบ ได้แก่ กำแพงเจ็ดชั้น 20 กรัม, เถาวัลย์เปรียง 20 กรัม, โคลلان 20 กรัม, คำฝอย 45 กรัม, เปราะหอม 20 กรัม, กระชาย 20 กรัม, หนุ้าแห้วหมู 20 กรัม, เกลือ 100 กรัม, มะกรูด 33 ลูก, น้ำสะอาด 600 มิลลิลิตร วิธีทำขั้นแรก นำกำแพงเจ็ดชั้น เถาวัลย์เปรียง โคลلان คำฝอย เปราะหอม กระชาย และหนุ้าแห้วหมู มาห่อด้วยผ้าขาวบาง ใส่ลงไปในหม้อ เติมน้ำ 3,600 มิลลิลิตร ต้มเคี่ยวให้เหลือน้ำเหลือ 1,200 มิลลิลิตร (ต้มเคี่ยว 3 เหลือ 1) หลังจากนั้นเติมเกลือลงไปให้พอเค็ม (ประมาณ 1 ช้อนโต๊ะ) และนำมะกรูดมาผ่าครึ่งลูกเรียงในโหล จากนั้นนำน้ำต้มสมุนไพรที่กำลังเดือดเทลงไปในโหล ปิดฝาให้สนิท ตั้งทิ้งไว้กลางแจ้งประมาณ 3 วัน ให้รับประทานครั้งละ 1 ช้อนโต๊ะ วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหารเช้า-เย็น (เทคโนโลยีชาวบ้าน, 2563)

สูตรที่สองคือม้ามะทึบโรง ที่มีสรรพคุณเกี่ยวกับการช่วยในการบำรุงกำลัง และกำหนด แก้วปวดเมื่อยตามร่างกาย ทำให้ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ และเป็นที่นิยมอย่างมากในการนำมาทำยาตอง ส่วนประกอบ ได้แก่ ม้ามะทึบโรง 150 กรัม, ว่านนางครวญดำ 75 กรัม, แก่นทิงถ่อน 60 กรัม, แก่นตะโกนา 60 กรัม, หัวแห้วหมู 60 กรัม, เมล็ดข่อย 60 กรัม, แก่นฝาง 45 กรัม, ดอกคำฝอย 30 กรัม, สะเฒเทศ 30 กรัม, จันทร์แกะละ 30 กรัม และเปลือกอบเชย 30 กรัม วิธีทำขั้นแรกคือนำส่วนผสมทุกอย่างใส่ห่อผ้าขาวแล้วนำไปต้ม จากนั้นนำไปใส่ในโหลตองที่บรรจุเหล้าขาว 35 ดีกรี และต้องไว้ประมาณหนึ่งเดือน การรับประทานให้ครั้งละ 2 ช้อนโต๊ะ ก่อนอาหารเช้า-เย็น (นวลตา อาภาศัพท์กุล และคณะ, 2552)

วัตถุดิบที่นำมาใช้เป็นส่วนผสมของยาตองเหล่านั้นสามารถหาได้จากสวนหลังบ้านหรือซื้อหาตามตลาดนัดได้ ยาตองสูตรแรกยังไม่มีส่วนผสมของเหล้าขาว ดังนั้นยาตองจึงไม่ใช่เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ผสมอยู่เสมอไป กล่าวโดยสรุปคือ ยาตอง คือยาที่มีกรรมวิธีปรุงยาโดยการดองเหมือนกับการดองผักหรือผลไม้

ความนิยมบริโภคยาตองไม่ได้จำกัดอยู่ในชนบทและกลุ่มผู้ใช้แรงงานเท่านั้น ยาตองกลายเป็นมรดกทางภูมิปัญญาที่สะท้อนความเป็นไทยได้อย่างดี จึงมีผู้ประกอบการที่นำสัญลักษณ์ดังกล่าวมาทำให้เกิดร้าน Thaisho (ไทยโซ) ซึ่งมีที่ตั้งอยู่บริเวณสถานีรถไฟฟ้าสะพานควาย ใจกลางกรุงเทพมหานคร เป็นร้านขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์สูตรผสมยาตอง ตกแต่งโดยผสมผสานความเป็นไทยในยุค 90's เข้ากับความทันสมัยได้อย่างแนบเนียน ผสมผสานด้วยการใช้แสงโดยใช้ไฟนีออนที่ชวนให้รู้สึกถึงการเฉลิมฉลองและสนุกสนานมากยิ่งขึ้น เป็นร้านที่นำวัตถุดิบที่เป็นสมุนไพรไทยมาดองกับวิสกี้ หรือทำเป็นค็อกเทลยาตอง ทำให้ร้านยาตองไม่ได้เป็นเพียงร้านหรือเพิงแบบที่พบเห็นได้ทั่วไป แต่เปลี่ยนรูปแบบเป็นร้านยาตองทันสมัย (Thomasthailand, 2012)

ความนิยมในประเทศไทย

การดื่มยาตองพบได้ทั่วทุกภาคประเทศไทยและพบในกลุ่มคนทั่วไป การดื่มยาตองนั้นจึงเป็นวิถีชุมชนที่ส่วนมากจะพบในเพศชายเป็นหลัก เพราะความเชื่อเรื่องการเสริมสร้างสมรรถภาพทางเพศ แต่ความเป็นจริงแล้วการดื่มยาตองนั้นเป็นที่นิยมของคนหลายกลุ่มซึ่งจะได้ตามร้านขายยาตอง หรือซุ้มยาตองที่เราคุ้นหูกัน ซุ้มยาตองนั้นจะปิดให้เห็นอย่างทั่วไปตามแถบต่างจังหวัดโดยภาพในร้านจะรวมตำรับยาตองเกือบจะทุกตำรับอยู่ที่ซุมนั้น ทั้งที่มีสรรพคุณที่เกี่ยวกับการบำรุงกำลัง แก้วปวดเมื่อย ปวดหลัง ปวดเอว เนื่องจากการทำงานหนัก ยาตองจึงเป็นที่นิยมสำหรับผู้ใช้แรงงาน และมีบางตำรับยาที่ช่วยให้กล้ามเนื้อคลายตัว หลังคลอที่อยู่มานานไม่ได้ และบางตำรับยาสามารถรักษาผู้ป่วยที่เป็นโรคอัมพาตและเหน็บชาได้ นอกจากนี้ตำรับยาบางตำรับยังช่วยเรื่องการบำรุงแก้กำหนดได้อีกด้วย ปัจจุบันยาตองได้รับความนิยมลดลง เพราะยาตองถูกนำไปเป็นสัญลักษณ์ของคนชนชั้น

ล่างหรือคนที่ทำงานกรรมกรมากกว่าการเป็นสัญลักษณ์ของยารักษาโรค ตำรับยาที่ถูกดัดแปลงจนผิดเพี้ยนกลายเป็นอันตรายต่อผู้บริโภคจนถึงขั้นเสียชีวิต อีกทั้งการเปิดซุ้มยาตองแบบผิดกฎหมาย ทำให้ยาตองไม่ถูกยอมรับในสังคม ซึ่งสิ่งนี้การต่อยอดภูมิปัญญาการสกัดยาจากสมุนไพรด้วยเหล้านั้นจะจางหายไปจากประเทศไทย ทั้งที่ความเป็นจริงแล้วตำรับยาหลายตำรับของยาตองนั้นเป็นการรักษาด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านที่แทบจะไม่พึ่งการรักษาของทางแพทย์แผนปัจจุบันด้วยซ้ำ การจางหายของยาตองจึงเปรียบเสมือนการสูญหายของแพทย์แผนโบราณประจำชาติไทยที่มีมานานก่อนที่แพทย์แผนปัจจุบันเข้ามาในประเทศไทยเสียอีก การรักษาที่มีประสิทธิภาพและวัตถุดิบในการสกัดยาที่หาง่ายยาตองจึงไม่ควรจะหายไปจากหน้าประวัติศาสตร์ของไทย

บทสรุป

ยาตองเหล้าสมุนไพรไทยเป็นภูมิปัญญาและเป็นทางเลือกในการใช้สมุนไพรเพื่อการรักษาโรค บำรุงกำลัง เพิ่มสมรรถภาพทางเพศ และมีตำรับยามากมาย เช่น โตไม่รู้ล้ม ที่ช่วยเสริมสมรรถภาพทางเพศ บำรุงกล้ามเนื้อ ช่วยให้รู้สึกกระชุ่มกระชวย, กำลึงเสือโคร่ง ที่บำรุงกำลัง ร่างกาย เส้นเอ็น และแก้ปวดเมื่อยตามร่างกาย และสาวสะดุ้ง ช่วยบำรุงร่างกาย บำรุงโลหิต แก้ปวดเมื่อยตามร่างกาย แก้ประจำเดือนมาไม่ปกติของสตรี และช่วยให้ผิวพรรณเปล่งปลั่ง มีน้ำมีนวลมากขึ้น เป็นต้น ต่อมาพฤติกรรมการบริโภคเปลี่ยนไปจากเดิมบริโภคเพื่อใช้รักษากลับกลายเป็นการดื่มเพื่อความรื่นเริง เนื่องจากยาตองเหล้าสมุนไพรใช้เหล้าขาวซึ่งหาซื้อได้ง่ายและมีราคาถูก จึงที่เป็นที่นิยมในกลุ่มวัยรุ่นจนถึงวัยทำงานที่ประกอบอาชีพแรงงานเป็นส่วนใหญ่ จนกระทั่งปรากฏข่าวใหญ่ตามหน้าหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2562 เกิดเหตุการณ์ที่มีผู้เสียชีวิตจากการบริโภคยาตองเหล้าสูตรคางคก จากซุ้มยาตองแห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรี กรมสรรพสามิตจึงสั่งปิดซุ้มยาตอง บทความนี้จึงเกิดขึ้นมาเพื่อบันทึกถึงการมีอยู่ของยาตองและสรรพคุณของยาตองที่ถือเป็นภูมิปัญญาของไทย

เอกสารอ้างอิง

- ข่าวสด. (2562). เอาจริง! สรรพสามิต ปูพรมล้างบางร้านยาตอง หลังคนดื่มแล้วตาย ปรับสูงสุด 5 หมื่น. [ออนไลน์]. จาก http://www.khaosod.co.th/special-stories/news_3001674. [สืบค้นข้อมูลเมื่อ 29 สิงหาคม 2564].
- คณะกรรมการจัดทำหนังสือวิถีไทย. (2543). *วิถีไทย*. เชียงใหม่ : สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.
- คมชัดลึกออนไลน์. (2562). แพทย์แผนไทยชี้ยาตองมีประโยชน์ถ้ารู้จักกิน. [ออนไลน์]. จาก www.komchadluek.net/news/regional/396290. [สืบค้นวันที่ 29 สิงหาคม พ.ศ. 2564].
- นวลตา อาภาศัพพะกุล และคณะ. (2552). การศึกษาพฤติกรรมผู้ดื่มและผู้ขายยาตองวิธีชุมชนภาคใต้ กรณีศึกษา เขตชุมชนเมือง จังหวัดสงขลา. กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา.
- เบเคอร์, คริสต์. (2563). *ประวัติศาสตร์อยุธยา ห้าศตวรรษสู่โลกใหม่*. กรุงเทพฯ : มติชน.

- เทคโนโลยีชาวบ้าน. (2563). **เปิดตำรายาดองมะกรูด แก้ประจำเดือนมาน้อย**. [ออนไลน์]. จาก http://www.technologychaoban.com/bullet-news-today/article_142597. [สืบค้นข้อมูลเมื่อ 29 สิงหาคม 2564].
- ไทยรัฐออนไลน์. (2562). **ชาวบ้านชด "ยาดองคางคก" ดับเพราะพิษ "เมทานอล"**. [ออนไลน์]. จาก <http://www.thairath.co.th/news/society/1687701>. [สืบค้นข้อมูลเมื่อ 29 สิงหาคม 2564].
- วริษฐา แซ่เจีย. (2562). **ชื่อยาดองไทย สมุนไพร และสรรพคุณ**. [ออนไลน์]. จาก thematter.co/quick-bite/tradition-thai-alcohol-drinks/88506. [สืบค้นข้อมูลเมื่อ 29 สิงหาคม 2564].
- สถาบันการแพทย์แผนไทย. (2562). **ยาดองสมุนไพร สุขภาพในน้ำสัสมัน**. [ออนไลน์]. จาก <https://ittm.dtam.moph.go.th/images/knowledgea/2/ยาดองสมุนไพร%20สุขภาพในน้ำสัสมัน.pdf>. [สืบค้นข้อมูลเมื่อ 29 สิงหาคม 2564].
- สันต์ อกัยสวัสดิ์. (2560). **กินยาพร้อมเหล้าได้อะไร ยาดองเหล้าคืออะไร**. [ออนไลน์]. จาก www.haijai.com/1771/. [สืบค้นข้อมูลเมื่อ 29 สิงหาคม 2564].
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2554). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- อมรา บาลยอ. (2546). **ยาดองเหล้าในมิติทางการแพทย์และสังคมวัฒนธรรม**. หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วัฒนธรรมศึกษา), นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Thomasthailand. (2562). **Thaisho (ไทยโซ) ร้านยาดองใกล้ BTS ที่ให้คุณได้เมาแบบหัวปักพิ่น**. [ออนไลน์]. จาก <http://thomasthailand.co/lifestyle/thaisho/>. [สืบค้นข้อมูลเมื่อ 16 สิงหาคม 2564].

ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจของผู้บริหารต่อขวัญและกำลังใจในการ
ปฏิบัติงานของครู โรงเรียนวัดยกระบัตร์ (ชุบราษฏร์นุสรณ์) อำเภอบ้านแพ้ว
จังหวัดสมุทรสาคร

The Relationship between the Use of Authority Executives of
Affecting the Morale in Working of Teachers at Wadyokkrabat
(Chubrat Nusorn)

ธันณยูดา ชินณะวิมล^{1*} โสเกี วิวัฒน์ชาญกิจ²

Thananyada Chinnawimol^{1*}, Sopee Wiwatchankit²

วันที่รับบทความ (Received) วันที่ได้รับบทความฉบับแก้ไข (Revised) วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)
7 กันยายน 2564 22 มิถุนายน 2565 24 มิถุนายน 2565

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้วัตถุประสงค์1)เพื่อศึกษาระดับการใช้อำนาจของผู้บริหาร2)เพื่อศึกษาระดับขวัญกำลังใจ และ 3)เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจของผู้บริหารต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนวัดยกระบัตร์(ชุบราษฏร์)อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร กลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ คือ ครู โรงเรียนวัดยกระบัตร์(ชุบราษฏร์)จำนวน 33 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's product correlation coefficient)

ผลการวิจัยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นผู้หญิงจำนวน 20 คนมีอายุ31-35ปี จำนวน 12 คน มีประสบการณ์การทำงาน6-10ปี จำนวน 18 คน 1)การใช้อำนาจของผู้บริหารโดยรวมนั้นอยู่ในระดับมาก 2)ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก และ3)ความสัมพันธ์การใช้อำนาจของผู้บริหารกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู คู่ที่มีความสัมพันธ์กันสูงที่สุดคือ การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในระดับปานกลาง

คำสำคัญ : อำนาจ ,ขวัญกำลังใจ ,การปฏิบัติงานของครู

¹ นักศึกษา,สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข

² อาจารย์, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข

* Corresponding author; Email:ntawan@hotmail.com

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the level of executive power, 2) to study the fear level and 3) to study the relationship between the use of administrators' power on the morale and morale of teachers. Wat Yokkrabat School (Chup Rat), Ban Phaeo District Samut Sakhon Province. The sample group of this time consisted of 33 teachers at Wat Yok Krabat School (Chup Rat). The instrument used for data collection was a questionnaire. Statistics in data analysis, percentage, mean, standard deviation and Pearsion's product correlation coefficient

The results of the research revealed that most of the respondents were 20 women aged 31-35 years, 12 of them had 6-10 years of work experience, and 18 of them were 1) The overall use of executive power was at a high level. 2) The morale and morale of teachers overall were at a high level. and 3) the relationship between the exercise of executive power and the morale and morale of the teachers. The pair with the highest correlation is The use of power of the school administrators had a positive correlation with the morale and morale of teachers at a moderate level.

Keywords: power, dignity, teacher performance

บทนำ

จากพุทธศักราช 2542 ประเทศไทยมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการศึกษาครั้งใหญ่ หรือที่เรียกกันว่า “ปฏิรูปการศึกษา” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพทัดเทียมกับ อารยประเทศ มุ่งเน้นในเรื่องของการปรับโครงสร้างทางการบริหาร การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนา คุณภาพครู กระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและ ภายนอกสถานศึกษา จัดให้มีแหล่งเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและผู้สนใจทั่วไป นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้กลุ่มบุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนในเรื่องการจัดการศึกษา และที่สำคัญได้พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการ ซึ่งเน้นให้มีการกระจายอำนาจลงไปสู่หน่วยงาน ต่างๆ รวมถึงสถานศึกษาด้วย โดยเปิดโอกาสให้ผู้บริหารสถานศึกษามีอำนาจในการคิดตัดสินใจ เพื่อ ทำให้การบริหารจัดการสถานศึกษาเกิดความคล่องตัว มีอิสระ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับสถานศึกษา สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการพัฒนาการศึกษา สถานศึกษาเป็นหน่วยงานสำคัญหน่วยงานหนึ่งที่จะช่วยให้การจัดการศึกษาบรรลุตามวัตถุประสงค์ และ มีประสิทธิภาพ ผลของการจัดการศึกษาจะประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวมากน้อยเพียงใด นั้น ผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดก็คือ ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานของ โรงเรียนมีประสิทธิภาพ

และสามารถพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้บรรลุเป้าหมายได้ เพราะผู้บริหาร สถานศึกษาเป็นผู้ที่มีอำนาจและหน้าที่ ในการกำหนดนโยบายและตัดสินใจ (กษิณณ ชินวงศ์.2550 : 2) ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาคือ ผู้ที่มีบทบาท สำคัญ สูงสุดในสถานศึกษา ในการกำหนดนโยบาย แนวทางการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผู้บริหาร สถานศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่มีทักษะทางการบริหาร และการจูงใจในการปฏิบัติงาน ต้องมีภาวะ ผู้นำที่พร้อม เปลี่ยนแปลงจากสิ่งเก่าเพื่อแสวงหาสิ่งใหม่ พร้อมรับฟังและพร้อมที่จะร่วมมือกับทุกฝ่าย เพื่อให้การบริหารงาน ในโรงเรียนบรรลุเป้าหมายตามที่สังคมคาดหวัง ซึ่งการบริหารสถานศึกษา ในยุคปัจจุบันจะต้องปรับเปลี่ยน วิธีการไปต่าง ๆ พอสมควร เพื่อให้องค์กรสามารถทำหน้าที่ได้ดี ยิ่งขึ้น ตอบสนองความต้องการของผู้เกี่ยวข้อง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (เจริญชัย บรรณธรรมย์. 2550 : 2)

การบริหารงานในสถานศึกษาเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ ที่จะช่วยให้การบริหารงานในสถานศึกษาดำเนินไปสู่เป้าหมายและประสบผลสำเร็จสูงสุดโดยการใช้ทฤษฎีการ บริหารมาประยุกต์ใช้หรือกระบวนการบริหารซึ่งการบริหารที่ดีจะต้องอาศัยทักษะและกระบวนการการบริหาร งานเป็นหลักตลอดจนการพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษามีหน้าที่ในการบริหารจัดการงาน ในด้านต่างๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาอย่าง สูงสุดจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด ซึ่งจะต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของครูและบุคลากรทุกฝ่าย ในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องบริหารงานให้ผลงานที่จะได้ออกมานั้นเป็นไปอย่างสมบูรณ์และมี ประสิทธิภาพ (ดวงพร ว่องสุนทร.2556:7) และมีคุณภาพทัดเทียมกับอารยประเทศนั้น สิ่งที่มี อิทธิพลสำคัญต่อ องค์การอย่างหนึ่งคือ ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้ที่มีอำนาจในการคิด ตัดสินใจใน การบริหารจัดการ สถานศึกษาอย่างอิสระ ซึ่งในการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาบางครั้งอาจ ก่อให้เกิดความหลงใหลใน รสชาติของอำนาจ ใช้อำนาจพร่ำเพรื่อจนบางครั้งลืมนึกถึงความถูกต้อง และความเป็นธรรม เพราะอำนาจเป็น เสมือนดาบสองคม หากใช้อย่างถูกต้องเหมาะสมก็จะช่วยให้ ทำงานสำเร็จได้โดยง่าย แต่ในทางกลับกันหากใช้ อำนาจไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม หรือขาดความเป็น ธรรมแล้ว ผลลัพธ์ที่ได้ก็คือความล้มเหลวของการบริหาร การที่ จะบริหารงานให้เป็นไปตามนโยบาย และเป้าหมายของโรงเรียน ผู้บริหารจำเป็นต้องหารูปแบบและวิธีการที่จะ นำไปสู่เป้าหมาย การใช้ อำนาจถือว่าเป็นสิ่งที่จำเป็น เพราะการใช้อำนาจมีส่วนทำให้การบริหารจัดการเกิดความ คล่องตัวยิ่งถ้า องค์การที่มีคนจำนวนมาก ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องมีอำนาจเพื่อควบคุมให้ผู้อื่นเชื่อฟัง และปฏิบัติ ตาม (รักชนก คำวังนัง. 2551: 94) เพราะผู้บริหารเพียงคนเดียวไม่สามารถจะทำงานทั้งหมดของ องค์การสำเร็จ ได้ แต่จะต้องบริหารงานเพื่อให้คนอื่น ๆ ทำงานเพื่อองค์การผู้บริหารที่ฉลาดจำเป็นต้องมองหาแหล่งอำนาจที่จะ นำมาสนับสนุนอำนาจหน้าที่ที่มีอยู่ เพื่อให้ประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน เป็นแรงกระตุ้น จูงใจให้ร่วมงานได้ ทำงานอย่างเต็ม ความสามารถ เพื่อให้งานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ และเป็นการสร้างขวัญกำลังใจในการ ปฏิบัติงานอันก่อให้เกิดบรรยากาศองค์การที่ดี เกิดความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงาน โล่ห์วิน และสตรีนเจอร์ (Litwin & Stringer. 2002 :65 อ้างถึงใน ในตะวัน กำหอม.2559 : 23-25)

ผู้บริหารจะต้องมีภาวะผู้นำในทุก ๆ สถานการณ์ ภาวะผู้นำในที่นี้หมายถึง พฤติกรรมหรือ กระบวนการ ที่บุคคลหนึ่งมีอิทธิพลโน้มน้าวบุคคลอื่น หรือกลุ่มการทำงานเพื่อให้บรรลุผลตาม เป้าหมาย มีความเชี่ยวชาญใน การวางแผน การจัดการองค์การ การจัดสรรงบประมาณ การติดตาม ควบคุมตลอดจนต้องรู้จักใช้อำนาจแก่ บุคคลอื่น ๆ ในหลาย ๆ วิธี เช่นการให้ข้อมูลข่าวสาร ให้ความรับผิดชอบให้อำนาจหน้าที่และความไว้วางใจใน

การตัดสินใจและดำเนินการได้อย่างมีอิสระ (ภารดี อนันต์นาวิ. 2551: 82) ผู้บริหารเป็นตำแหน่งที่ทำทลายความสามารถของบุคคลในวงการศึกษา เพราะย่อมจะหมายถึงการได้มาซึ่งอำนาจในตำแหน่งที่ได้รับไปผลักดันให้เกิดการพัฒนา หรือ ล้มเหลวอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่า อำนาจที่ผู้บริหารมีอยู่ในตำแหน่งนั้นนำไปใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ และเป็นประโยชน์กับหน่วยงานการศึกษาหรือไม่ (ชานน ตรงดี. 2551 : 2) เป็นสิ่งที่ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำที่ดีจะต้องนำไปพิจารณา รวมทั้งขวัญกำลังใจของ ผู้ปฏิบัติงาน การยื่นมือเข้าไปให้ความช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชาจะทำให้เขาเกิดความมั่นใจในตนเอง นอกจากจะเป็นการช่วยเหลือแล้วยังตอบสนองความต้องการพื้นฐานของผู้ตาม ซึ่งจะทำให้ผลงาน และขวัญกำลังใจของผู้ใต้บังคับบัญชาสูงขึ้นด้วย เพราะขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานเป็นเรื่องสำคัญ ที่ผู้บริหารควรตระหนัก เนื่องจากขวัญกำลังใจก็เหมือนสุขภาพของมนุษย์ ต้องให้การเอาใจใส่ การ ตรวจวินิจฉัย การดูแลรักษาให้ขวัญกำลังใจดี และระดับขวัญกำลังใจสูงเสมอ ไม่ว่าขวัญกำลังใจของ บุคคล หรือขวัญขององค์การอันเป็นส่วนรวม เดวิด (Davis. 1987: 59 อ้างถึงใน จำลอง นึกพื่อน. 2558 : 55)

ดังนั้นผู้บริหารที่ดีจะต้องพยายาม เสริมสร้างขวัญกำลังใจ และบำรุงขวัญกำลังใจของผู้ใต้บังคับบัญชา หรือผู้ร่วมงานตลอดเวลาพร้อมทั้ง คอยหมั่นตรวจสอบขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาอยู่เสมอ เพื่อความมี ประสิทธิภาพของงานในองค์การหรือหน่วยงาน ในการพัฒนาบุคลากรครุ นั้น สิ่งที่ไม่ควรมองข้ามคือ การให้ความสำคัญต่อขวัญกำลังใจของครู ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ที่ถือว่าขวัญกำลังใจของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ทำงานร่วมกันในหน่วยงาน เป็นตัวกระตุ้นให้บรรดา ผู้ปฏิบัติงานร่วมกันทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะขวัญกำลังใจเป็นการแสดงออกทางภาวะจิตใจ หรือความรู้สึกหรือเจตคติของคนในหน่วยงาน ที่มีต่อบุคคล หรือเพื่อนร่วมงาน ต่อองค์การที่ตน ปฏิบัติงานอยู่ ต่อวัตถุประสงค์และความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายขององค์การ โดยขวัญกำลังใจดีจะทำให้เกิดความร่วมมือในการทำงาน ทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาในองค์กร ดังนั้นการส่งเสริมให้ครูมีขวัญกำลังใจที่ดีจะส่งผลต่อความ ตั้งใจในการปฏิบัติงานของครู มีความตั้งใจที่จะอุทิศกำลังกาย กำลังใจให้แก่งานที่ทำงานมีความพร้อมที่จะ ต่อสู้แก้ไขปัญหายุบสรรคที่จะเกิดขึ้น ในทางตรงกันข้าม หากครูมีขวัญกำลังใจไม่ดี ก็จะทำให้ขาดความเอา ใจใส่และขาดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน หลบเลี่ยงงาน หรือขาดงาน จนอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่การปฏิบัติงานได้ ส่งผลต่อนักเรียนและคุณภาพของการศึกษาโดยรวม

การใช้อำนาจของผู้บริหารในสถานศึกษาเอกชน และสถานศึกษาของรัฐบาล จะมีผลการใช้อำนาจแต่ละด้าน มีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับบริบทของ แต่ละโรงเรียน ทั้งนี้เป็นเพราะก่อนเข้าสู่ตำแหน่งจะต้องมีการสอบคัดเลือก ต้องผ่านการอบรมหลักสูตรผู้บริหาร เพื่อบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพ จึงทำให้ผู้บริหารมีการตื่นตัวและพัฒนาตนเอง มีการนำเทคนิคการบริหาร ตลอดจนกลยุทธ์ต่างๆ มาใช้ในการบริหารจัดการ (กษิณณ ชินวงศ์. 2550 :125) ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำและมีความรับผิดชอบสูงสุดในการปรับโครงสร้างระบบการบริหาร การบริหารวิชาการ การบริหารบุคคล การบริหารงบประมาณ และการบริหารทั่วไป ภารกิจของ ผู้บริหารมีมากมายในการที่จะช่วยผลักดันให้องค์การเกิดการพัฒนา จึงทำให้ผู้บริหารต้องใช้อำนาจ อย่างเต็มความสามารถในการควบคุมและสั่งการ (กนกวรรณ อ่อนศรี. 2554 : 110-125) นอกจากนี้ การให้คำแนะนำในการปฏิบัติงาน แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นอย่างดี แสดงให้เห็นว่าเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถทางวิชาการ การใช้อำนาจการให้

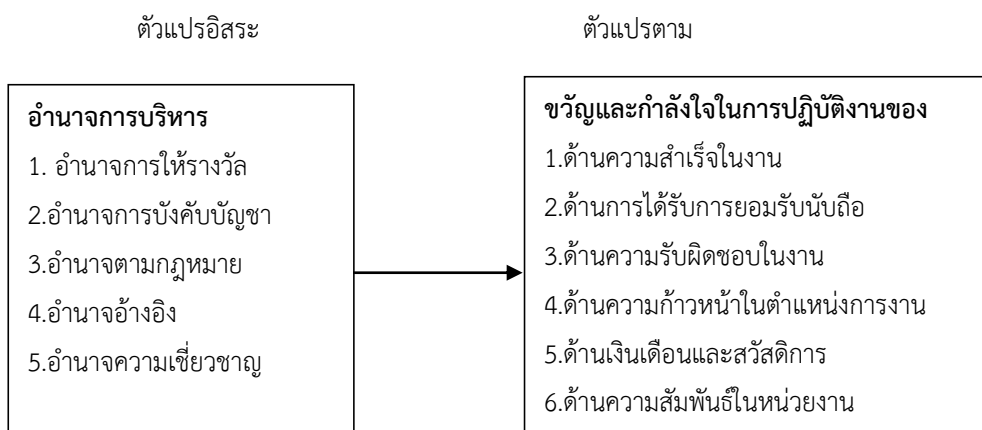
รางวัลโดยการยกย่องชมเชยผู้ได้บังคับบัญชาต่อสาธารณชน การพิจารณาความดีความชอบด้วยหลักคุณธรรม เป็นการบำรุงขวัญและกำลังใจแก่ ผู้ปฏิบัติงานดังนั้นจะเห็นได้ว่า ทั้งโรงเรียนเอกชน และโรงเรียน รัฐบาล ผู้บริหารมีการใช้อำนาจในด้านต่างๆ แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเกิดจากบริบทการบริหารงานที่แตกต่างกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้นความสำคัญของการบริหารงานและปัญหาของการบริหารงานมี นานัปการ ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องใช้อำนาจเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน ดังนั้นการใช้อำนาจในการ ตัดสินใจให้รางวัล หรือลงโทษต้องคำนึงถึงขวัญกำลังใจของผู้ใต้บังคับบัญชา จึงทำให้ผู้วิจัยมีความ สนใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ ระหว่างการใช้อำนาจของผู้บริหารกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ว่ามีการใช้อำนาจอยู่ในระดับใด บุคลากรมีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ในด้าน ไต่บ้าง และการใช้อำนาจมีความสัมพันธ์กับขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูไปในทิศทางใด ทั้งนี้เพื่อ เป็นแนวทางในการใช้อำนาจสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ในการบริหารสถานศึกษาให้บรรลุ ตามวัตถุประสงค์ และสร้างเสริมขวัญกำลังใจให้กับครูและบุคลากรสามารถปฏิบัติหน้าที่ด้วยความ พึงพอใจ ซึ่งจะส่งผลต่อ ความสำเร็จของการบริหารงาน เพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุจุดหมายของ การปฏิรูปการศึกษา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับการใช้อำนาจของผู้บริหารของครู โรงเรียนวัดยกระบัตร์(ชูปราชญ์นุสรณ์)อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร
2. เพื่อศึกษาระดับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนวัดยกระบัตร์(ชูปราชญ์นุสรณ์) อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจของผู้บริหารกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนวัดยกระบัตร์(ชูปราชญ์นุสรณ์)อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

กรอบแนวคิดการศึกษา

ที่มา : ปรับปรุงจากเฟรนช์ และราเวน (French & Raven. 1959: 182 อ้างถึงใน ดวงพร ว่องสุนทร.(2556: 20-23) และ เจริญชัย บรรเลงรัมย์ (2553:22-25)

วิธีการวิจัยหรือระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจของผู้บริหารกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนวัดยกระบัตร์(ชูปราษฎร์นุสรณ์)อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีวิธีการวิจัยดังนี้

1.ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยมีการดำเนินงานให้เป็นไปตามระเบียบวิธีการดำเนินการศึกษาและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่กำหนดไว้ ผู้ศึกษาจึงกำหนดขั้นตอนการศึกษาไว้ 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดเตรียมวางแผนการดำเนินงาน

ขั้นตอนนี้ผู้ศึกษาแนวความคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงการใช้เทคโนโลยีต่อการบริหาร โรงเรียนวัดยกระบัตร์(ชูปราษฎร์นุสรณ์) อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ขอบเขตการศึกษา กรอบแนวคิดของการศึกษา นิยามศัพท์เฉพาะ ขั้นตอนการดำเนินการศึกษา ประชากรและเครื่องมือใช้ในการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินงาน

ผู้ศึกษาสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาซึ่งเป็นแบบสอบถามนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบและให้ข้อคิดเห็นเพื่อนำไปแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 3 การรายงานผลการศึกษา

รายงานผลการศึกษา สรุปผล และอภิปรายผลจากการศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงการใช้เทคโนโลยีต่อการบริหาร โรงเรียนวัดยกระบัตร์(ชูปราษฎร์นุสรณ์) อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร นำเสนออาจารย์และวิทยาลัยจัดพิมพ์รูปเล่มนำเสนอบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อรอการอนุมัติ

2. ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ในการศึกษาครั้งนี้คือ ครูและบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนวัดยกระบัตร์(ชูปราษฎร์นุสรณ์) อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

กลุ่มตัวอย่างคือ ครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นการศึกษาประชากรทั้งหมดจำนวน 33คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1. การสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นเพื่อศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจในการบริหารต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนวัดยกระบัตร์(ชูปราษฎร์นุสรณ์)อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร แบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้อำนาจของผู้บริหารโรงเรียนวัดยกระบัตร์(ชูปราษฎร์นุสรณ์)อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนวัดยกระบัตร์ (ชูปราษฎ์นุสรณ์) อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร โดยแต่ละข้อคำถามเป็นการให้ความสำคัญในแต่ละเรื่องที่มีคำตอบให้เลือกแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ(ในตะวัน กำทอง. 2559: 38) ดังนี้

5 หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
4 หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
3 หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
2 หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
1 หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3.2 การพัฒนาเครื่องมือ

3.2.1 นำร่างแบบสอบถามที่สร้างขึ้น เสนออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบความเที่ยงตรงในเนื้อหา (Content validity) และพิจารณาความเหมาะสมของสำนวนภาษาที่ใช้สื่อความหมายให้ชัดเจนและใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence หรือ Index of Concordance) หรือเรียกว่า IOC ค่าดัชนีความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.60 – 1.00 แสดงว่าเป็นแบบสอบถามที่ใช้ได้

3.2.2 นำแบบสอบถามที่มีค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหาไปทดลองใช้ (Try Out) กับบุคลากร ทางการศึกษา ที่ไม่ได้ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จำนวน 30 คน

3.2.3 นำแบบสอบถามที่ทดลองใช้มาตรวจให้เชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (- Coefficient) ตามแบบครอนบัค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .972

3.2.4 นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

4.การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 33 ชุด เพื่อเป็นเครื่องมือ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เท่ากับจำนวนประชากรทั้งหมด โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

4.1 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์แล้วเก็บข้อมูลจากครูความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจของผู้บริหารต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนวัดยกระบัตร์(ชูปราษฎ์นุสรณ์) อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ครั้งนี้ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

4.2 ผู้วิจัยติดตามแบบสอบถามด้วยตนเอง เพื่อให้ได้แบบสอบถามกลับมาครบถ้วนตามวันเวลาที่กำหนด

4.3 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่เก็บมาตรวจสอบความสมบูรณ์และนำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบบสอบถามที่เก็บคืนมาได้มีความสมบูรณ์ทุกฉบับ

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม มาประมวลผลเพื่หาค่าสถิติดังนี้
ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และหาร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ระดับการใช้อำนาจของผู้บริหารและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนวัดยกระบัตร์ (ชูปราษฎร์นุสรณ์) อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบปลายปิด ได้แก่ อำนาจการให้รางวัล อำนาจการบังคับบัญชา อำนาจตามกฎหมาย อำนาจอ้างอิง อำนาจความเชี่ยวชาญ กรุงเทพมหานคร ผู้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) โดยนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ครบถ้วนมาวิเคราะห์ข้อมูล และแปลความหมายจากค่าเฉลี่ยที่ได้โดยใช้เกณฑ์ของเบสท์ (Best. 1977 : 147 ; อ้างถึงใน .ในตะวัน กำหอม. 2559 : 39)

- 4.50 - 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นระดับมากที่สุด
- 3.50 - 4.49 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
- 2.50 - 3.49 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
- 1.50 - 2.49 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
- 1.00 - 1.49 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจของผู้บริหารต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนวัดยกระบัตร์ (ชูปราษฎร์นุสรณ์) อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบปลายปิด ได้แก่ ด้านความสำเร็จในงานด้านการได้รับการยอมรับนับถือ ด้านความรับผิดชอบในงาน ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน ด้านเงินเดือนและสวัสดิการ ด้านความสัมพันธ์ในหน่วยงาน ด้านความมั่นคงในงาน ผู้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ เบสท์ (Best. 1977 : 147 ; อ้างถึงใน .ในตะวัน กำหอม. 2559 : 39) โดยนำผลการวิเคราะห์ที่ได้เปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ยเป็น 5ระดับดังนี้

- 4.50 - 5.00 หมายถึง การปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด
- 3.50 - 4.49 หมายถึง การปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
- 2.50 - 3.49 หมายถึง การปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
- 1.50 - 2.49 หมายถึง การปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย
- 1.00 - 1.49 หมายถึง การปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

จากผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นผู้หญิงจำนวน 20 คนมีอายุ 31-35 ปี จำนวน 12 คน มีประสบการณ์การทำงาน 6-10 ปี จำนวน 18 คน ตามลำดับ

1) การใช้อำนาจของผู้บริหารต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนวัดยกระบัตร์ (ชูปราษฎร์นุสรณ์) อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร โดยภาพรวมนั้นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามรายด้านพบว่า การใช้อำนาจของผู้บริหาร อันดับที่ 1 คือ ด้านอำนาจการบังคับบัญชา รองลงมา คือ ด้านอำนาจการให้รางวัล ด้านอำนาจตามกฎหมาย ด้านอำนาจอ้างอิง และอันดับสุดท้ายคือ ด้านอำนาจความเชี่ยวชาญ ตามลำดับ

การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา X	$\bar{X}$	S. D.	ระดับ	อันดับที่
1. ด้านอำนาจการให้รางวัล	3.80	0.75	มาก	2
2. ด้านอำนาจการบังคับบัญชา	3.91	0.69	มาก	1
3. ด้านอำนาจตามกฎหมาย	3.80	0.79	มาก	3
4. ด้านอำนาจอ้างอิง	3.69	0.65	มาก	4
5. ด้านอำนาจความเชี่ยวชาญ	3.69	0.66	มาก	5
รวม	4.02	0.58	มาก	

2) ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนวัดยกระบัตร์ (ชูปราษฎ์นุสรณ์) อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามรายด้าน พบว่า อันดับที่ 1 คือด้านความมั่นคงในงาน รองลงมาคือด้านความรับผิดชอบในงาน ด้านความสัมพันธ์ในหน่วยงานด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งการงานด้านความสำเร็จในงาน ด้านเงินเดือนและสวัสดิการ และอันดับสุดท้ายคือ ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ ตามลำดับ

ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู Y	$\bar{X}$	S. D.	ระดับ	อันดับที่
1. ด้านความสำเร็จในงาน	4.02	0.90	มาก	5
2. ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ	3.44	0.88	มาก	7
3. ด้านความรับผิดชอบในงาน	4.15	0.99	มาก	2
4. ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน	4.05	0.88	มาก	4
5. ด้านเงินเดือนและสวัสดิการ	3.44	0.87	มาก	6
6. ด้านความสัมพันธ์ในหน่วยงาน	4.09	0.68	มาก	3
7. ด้านความมั่นคงในงาน	4.18	0.62	มาก	1
รวม	4.05	0.73	มาก	

3) ความสัมพันธ์การใช้อำนาจของผู้บริหารกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนวัดยกระบัตร์ (ชูปราษฎ์นุสรณ์) อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครพบว่าคู่ที่มีความสัมพันธ์กันสูงที่สุดคือ การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา (X_{tot}) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู (Y_{tot}) ในระดับปานกลาง ($r=.75$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าคู่ที่มีความสัมพันธ์กันสูงที่สุดคืออำนาจการให้รางวัล (X_1) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู (Y_{tot}) ในระดับปานกลาง ($r=.70$) รองลงมาคือการให้อำนาจบังคับบัญชา (X_2) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู (Y_{tot}) ในระดับปานกลาง ($r=.59$)

การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา	ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู(Ytot)		
	Pearson Correlation	ระดับ ความสัมพันธ์	ทิศทาง ความสัมพันธ์
การให้อำนาจรางวัล (X1)	.70**	ปานกลาง	ทางบวก
การให้อำนาจบังคับบัญชา (X2)	.59**	ปานกลาง	ทางบวก
การให้อำนาจตามกึ่งหมาย (X3)	.59**	ปานกลาง	ทางบวก
การให้อำนาจอ้างอิง (X4)	.56**	ปานกลาง	ทางบวก
การให้อำนาจความเชี่ยวชาญ (X5)	.57**	ปานกลาง	ทางบวก
การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา(Xtot)	.75**	ปานกลาง	ทางบวก

** ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจในการบริหารต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนวัดยกรกระบัตร์(บุรุษานุสรณ์)อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่าการใช้อำนาจในการบริหารต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนวัดยกรกระบัตร์(บุรุษานุสรณ์)อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร โดยภาพรวมนั้นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามรายด้าน พบอันดับที่ 1 คือ ด้านอำนาจการบังคับบัญชา รองลงมา คือด้านอำนาจการให้รางวัลด้านอำนาจตามกฎหมายด้านอำนาจอ้างอิง และอันดับสุดท้ายคือ ด้านอำนาจความเชี่ยวชาญ สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระราชบัญญัติการศึกษา พุทธศักราช 2542 ที่มีการกระจายอำนาจในการคิดและตัดสินใจทำให้เกิดความคล่องตัวในสถานศึกษารวมถึงมีอิสระ จึงทำให้การบริหารสถานศึกษามีความตื่นตัวที่จะพัฒนาตนเองตลอดเวลา รู้จักกลยุทธ์ใหม่ๆมาใช้ในการบริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริรัตน์ ปัญญาวงศ์ (2552:3) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจของ ผู้บริหารโรงเรียนกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานครราชสีมาเขต 1-7 พบว่า การใช้อำนาจของผู้บริหารโรงเรียนตามความเห็นของ ข้าราชการครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน พบว่าผู้บริหารใช้อำนาจ อ้างอิงมากที่สุด รองลงมาคืออำนาจเชี่ยวชาญ อำนาจการให้รางวัล อำนาจตามกฎหมาย และอำนาจ การบังคับ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของประสาร สุขสุคนธ์ (2553:7) ได้ศึกษาการใช้อำนาจของผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1 พบว่า การใช้อำนาจของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้วเขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ใน ระดับมาก ผลการเปรียบเทียบการใช้อำนาจของผู้บริหารในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้วเขต 1 จำแนกตามวุฒิการศึกษาโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มี นัยสำคัญทางสถิติ รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของยุพา จันทะบุตร (2551:6) ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้การใช้อำนาจของ ผู้บริหารโรงเรียนกับความพึงพอใจในงานของครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาเลย

เขต 2 พบว่า การใช้อำนาจของผู้บริหารโรงเรียนตามการรับรู้ของครูผู้สอนใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 2 ด้านอำนาจการให้รางวัล อำนาจตามกฎหมาย อำนาจอ้างอิง และอำนาจเชี่ยวชาญ อยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอำนาจที่มีระดับการใช้สูงที่สุดคืออำนาจการให้รางวัลและรองลงมาคือ อำนาจการบังคับบัญชา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ที่ปฏิบัติงานอาจเห็นว่าผู้บริหารมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ การให้รางวัลจึงเป็นส่วนสำคัญต่อกำลังใจสูงสุดของผู้ปฏิบัติงานนั้น หมายถึงประสิทธิภาพในการบังคับบัญชาอย่างลึกซึ้งยิ่งถ้าหากผู้บริหารมีกลวิธี มีความรู้ ฉลาด มีไหวพริบในการบริหารหรือในการจูงใจ รวมไปถึงเปิดให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเข้าหาได้อย่างสนิทใจ เป็นที่ปรึกษาได้ จะทำให้เกิดการยอมรับและยินยอมจะปฏิบัติตามคำสั่งโดยปราศจากข้อสงสัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริรัตน์ ปัญญาวงศ์ (2552:3) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจของ ผู้บริหารโรงเรียนกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานครราชสีมาเขต 1-7 พบว่า 1) การใช้อำนาจของผู้บริหารโรงเรียนตามความเห็นของ ข้าราชการครูโดยรวมอยู่ในระดับ ด้านอำนาจการให้ รางวัลไม่แตกต่างกัน ด้านอำนาจการบังคับ การใช้อำนาจของผู้บริหารโรงเรียนโดยรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของ ข้าราชการครูโดยรวมอยู่ในระดับค่อนข้างสูง โดยรวมมีความสัมพันธ์กับการใช้อำนาจการให้รางวัลมากที่สุด

2. จากผลการวิจัยขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนวัดยกระบัตร์ (ชูปราษฎร์นุสรณ์) อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามรายด้าน พบว่า อันดับที่ 1 คือด้านความมั่นคงในงาน รองลงมาคือด้านความรับผิดชอบในงาน ด้านความสัมพันธ์ในหน่วยงานด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งงานด้านความสำเร็จในงาน ด้านเงินเดือนและสวัสดิการ และอันดับสุดท้ายคือด้านการได้รับการยอมรับนับถือ สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ปฏิบัติงานรับรู้ว่าเป็นตนเองปฏิบัติเป็นอาชีพที่มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี รับรู้ถึงความรัก ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความร่วมมือเกิดขึ้นภายในสถานศึกษา มีความรู้สึกร่วมกันที่ทำงานมั่นคง รวมไปถึงยอมรับในผลสำเร็จของงาน มีความเจริญก้าวหน้า สอดคล้องกับงานวิจัยของธนธรณ์ จีปิน (2550:11) ศึกษาขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร สังกัดสถานบริการสาธารณสุขเครือข่ายอำเภอยะหริ่ง จังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า 1) ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ และลูกจ้างชั่วคราวที่ปฏิบัติงานในสถานบริการสาธารณสุขเครือข่ายอำเภอยะหริ่ง มีระดับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการยอมรับนับถือ และด้าน ความรับผิดชอบ 2) ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ และลูกจ้างชั่วคราวที่ปฏิบัติงานในสถานบริการ สาธารณสุขเครือข่ายอำเภอยะหริ่ง มีระดับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลางและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาวิวัฒน์ ปรีชาโน พวงนิม (2551:10) ศึกษาขวัญกำลังใจและแนวทางการ พัฒนาขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัด นครราชสีมา พบว่า 1) ครูบรรพชิตและคฤหัสถ์มีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานในโรงเรียนพระปริยัติ ธรรม แผนกสามัญ จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 2 รายด้าน และระดับปานกลาง 5 ด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้าน ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน รองลงมาได้แก่ ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา และด้านการยอมรับนับถือ ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ ด้านเงินเดือนและสวัสดิการ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยระดับขวัญกำลังใจที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านความมั่นคงในงาน ด้านความรับผิดชอบในงาน ด้านความสัมพันธ์ในหน่วยงาน ทั้งนี้อาจเกิดจากผู้ปฏิบัติงานมีความรู้สึกพึงพอใจ ศรัทธา หรือเชื่อมั่นในงานในระบบราชการ เชื่อว่างานที่ทำนั้นสามารถสร้างความมั่นคงในชีวิตและครอบครัว รวมถึงสร้างชื่อเสียง และการยอมรับของคนในสังคม ทั้งยังได้รับความเมตตาจากผู้บังคับบัญชา และเพื่อร่วมอาชีพจะเห็นได้ว่าขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานที่ดีที่มีประโยชน์จะมีความสำคัญอย่างยิ่งในการปฏิบัติงานซึ่งผู้บังคับบัญชาในองค์กรของตนเองตลอดเวลา ขวัญกำลังใจเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่สุดที่จําหน่ายองค์กรไปสู่ความสำเร็จ เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล สอดคล้องกับงานวิจัยของธนธรณ์ จิปิน (2550:12) ศึกษาขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร สังกัดสถานบริการสาธารณสุขเครือข่ายอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า 1) ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ และลูกจ้างชั่วคราวที่ปฏิบัติงานในสถานบริการสาธารณสุขเครือข่ายอำเภอทุ่งช้าง มีระดับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการยอมรับนับถือ และด้าน ความรับผิดชอบ รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาวิวัฒน์ ปรีชาโน พวงนิม (2551:5) ศึกษาขวัญกำลังใจและแนวทางการพัฒนาขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัด นครราชสีมา พบว่า 1) ครูบรรพชิตและคฤหัสถ์มีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานในโรงเรียนพระปริยัติ ธรรม แผนกสามัญ จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก 2 รายด้าน และระดับปานกลาง 5 ด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้าน ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน รองลงมาได้แก่ ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา และด้านการยอมรับนับถือ ตามลำดับ

3. จากผลการวิจัยว่าความสัมพันธ์การใช้อำนาจของผู้บริหารกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนวัดยกระบัตร์ (ชุบราษฏร์นุสรณ์) อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครพบว่าคู่ที่มีความสัมพันธ์กันสูงที่สุดคือ การใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา (X_{tot}) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู (Y_{tot}) ในระดับปานกลาง ($r=.75$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าคู่ที่มีความสัมพันธ์กันสูงที่สุดคืออำนาจการให้รางวัล (X_1) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู (Y_{tot}) ในระดับปานกลาง($r=.70$)รองลงมาคือการให้อำนาจบังคับบัญชา (X_2) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู (Y_{tot}) ในระดับปานกลาง($r=.59$ ทุกค่าสอดคล้องกับการที่ตั้งสมมุติฐานไว้ ทั้งนี้อาจจะเนื่องจากการบริหารสมัยนี้มีประยุต์การใช้อำนาจการบริหารให้เหมาะกับบุคคล ทำให้ผู้ปฏิบัติงานแต่ละคนมีขวัญกำลังใจดีในการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย อีกทั้งผู้บริหารในสมัยใหม่มีความตื่นตัวที่จะพัฒนาศักยภาพตนเองให้พร้อมหลายด้าน เพื่อจะทำให้สถานศึกษามีคุณภาพ สร้างความเข้มแข็งให้องค์กรในฐานะผู้นำ ดังนั้นผู้บริหารจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ ปรับเปลี่ยนทัศนคติต่างๆ แสวงหาแนวทางการบริหารใหม่ๆ สร้างความตระหนักรู้ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานเป็นแรงกระตุ้นจูงใจให้ผู้ร่วมงานเลื่อมใสศรัทธา และพร้อมจะทำงานร่วมด้วยอย่างเต็มความสามารถเชื่อมโยงกับเบนท์ลีย์และเรมเพิล (Bentley and Rempel. 1970:p:4 อ้างถึงใน ในตะวัน กำหอม.2559:65) แห่งมหาวิทยาลัยเปอร์ดูร์ ได้ศึกษา เกี่ยวกับขวัญในการทำงานและกล่าวว่า ขวัญเป็นการแสดงออกทางด้านอารมณ์และจิตใจของบุคคลที่ มีต่องานที่ทำ ซึ่งต้องยอมรับว่าเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกัน ระดับขวัญกำลังใจของบุคคลอาจ พิจารณาได้จากบุคคลได้รับความพึงพอใจในสิ่งที่ต้องการ และสภาพความพอใจของบุคคลที่ได้รับ จากการทำงาน ระดับขวัญกำลังใจที่ดีเห็นได้จากความสนใจ

และความกระตือรือร้นในการทำงาน ความรู้สึกและความเชื่อมั่นของบุคคลมีความสำคัญและเกิดกำลังใจมากกว่าเงื่อนไขอื่น ๆ ภายนอก และยังสอดคล้องกับ ชานน ตรงดี (2551:26) กล่าวถึง ลักษณะที่สำคัญของอำนาจว่า อำนาจเป็นค่าที่ยิ่งใหญ่แม้แต่ประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา คือ เจฟเฟอร์สัน (Jefferson) ก็เคยกล่าวว่า เรื่องทั้งหมดของการปกครองอยู่ที่ศิลปะของการใช้อำนาจ อำนาจจึงมีความสำคัญต่อการปกครอง แต่การจะใช้อำนาจให้ประสบผลสำเร็จอย่างราบรื่นและเกิด ความพึงพอใจต่อกันนั้น จำเป็นต้องมีศิลปะหรือกระบวนการที่หลากหลายเพื่อให้คนศรัทธา เชื่อถือ ยอมรับ และพร้อมที่จะปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจและเต็มกำลังความสามารถ มีปัจจัยหลายอย่างที่มี อิทธิพลต่อการใช้อำนาจให้มีประสิทธิภาพ เช่น การควบคุมบังคับบัญชา การมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจ แบบของผู้นำและวุฒิของผู้ตาม และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริรัตน์ ปัญญา วงศ์ (2552:3) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจของ ผู้บริหารโรงเรียนกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานครราชสีมาเขต 1-7 พบว่า 1) การใช้อำนาจของผู้บริหารโรงเรียนตามความเห็นของ ข้าราชการครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน พบว่าผู้บริหารใช้อำนาจ อ้างอิงมากที่สุด รองลงมาคืออำนาจเชี่ยวชาญ อำนาจการให้รางวัล อำนาจตามกฎหมาย และอำนาจ การบังคับบัญชา

เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านที่มีความสัมพันธ์สูงที่สุดคืออำนาจการให้รางวัล รองลงมาคืออำนาจการบังคับบัญชา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ปฏิบัติงานจะมีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานเมื่อผู้บริหารสถานศึกษาหรือ คณะกรรมการที่ตั้งไว้ชื่นชม หรือให้รางวัลในความสำเร็จที่ผู้ปฏิบัติงานทำงานเสร็จ และเมื่อทำได้บรรลุเป้าหมาย ก็จะได้รับรางวัลเสมอ และพร้อมที่จะปฏิบัติงานตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา หากรู้ว่าการใช้อำนาจมีความชอบธรรมในการสั่งการและยอมปฏิบัติตามไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของยุพา จันทะบุตร (2551:8) ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้การใช้อำนาจของ ผู้บริหารโรงเรียนกับความพึงพอใจในงานของครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาเลยเขต 2 พบว่า 1) การใช้อำนาจของผู้บริหารโรงเรียนตามการรับรู้ของครูผู้สอนใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลยเขต 2 ด้านอำนาจการให้รางวัล อำนาจตามกฎหมาย อำนาจอ้างอิง และอำนาจเชี่ยวชาญ อยู่ในระดับมาก ส่วนอำนาจการบังคับอยู่ในระดับน้อย 2) ความพึงพอใจในงานของครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลยเขต 2 โดยภาพรวม และรายด้านทุกด้าน และยังสอดคล้องกับศิริรัตน์ ปัญญา วงศ์ (2552:3) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจของ ผู้บริหารโรงเรียนกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานครราชสีมาเขต 1-7 พบว่า 1) การใช้อำนาจของผู้บริหารโรงเรียนตามความเห็นของ ข้าราชการครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน พบว่าผู้บริหารใช้อำนาจ อ้างอิงมากที่สุด รองลงมาคืออำนาจเชี่ยวชาญ อำนาจการให้รางวัล อำนาจตามกฎหมาย และอำนาจ การบังคับ 2) ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้าน ทุกด้านอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากนักศึกษา

บริหารควรให้ความสำคัญกับการให้รางวัลแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา มีการให้รางวัลอย่างยุติธรรม โปร่งใส สม่ำเสมอ สำหรับผู้ที่มีผลงานเชิงประจักษ์ โดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ซึ่งเป็นสิ่งที่มีค่าจะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชา เกิดความเลื่อมใส ศรัทธาในตัวผู้นำซึ่งจะส่งผลให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพและประสิทธิผลอันเนื่องมาจาก อำนาจการให้รางวัล เปรียบเทียบกับอำนาจการบังคับบัญชาในการทำงานวิจัยครั้งต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ อ่อนศรี. (2554). ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจของผู้บริหารกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของ ครูปฏิบัติการสอนโรงเรียนมัธยมในเขตจังหวัดสระแก้วสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 7. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กษิณณ ชินวงศ์. (2550). การใช้อำนาจของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรีเขต 3. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- จำลอง นักพ่อน. (2558). ทารบริหารงานทั่วไป. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. กรุงเทพฯ.
- เจริญชัย บรรเลงมรย์. (2550). ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนกับ ประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- ซัชชน ทองแย้ม. (2547). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้พลังอำนาจของผู้บริหารโรงเรียนกับความพึงพอใจของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- ชานน ตรงดี. (2551). ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจของผู้บริหารกับแรงจูงใจในการทำงานของครูโรงเรียน มัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย. วิทยานิพนธ์. ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- ดวงพร ว่องสุนทร. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจของผู้บริหารกับขวัญและกำลังใจในการ ปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1. วิทยานิพนธ์. ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ธรรณ จิปีน. (2550). ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร สังกัดสถานบริการสาธารณสุขเครือข่าย อำเภอกู่ช้างจังหวัดน่าน. ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- ในตะวัน กำหอม. (2559). การบริหารทรัพยากรทางการศึกษา. วิทยาลัยทองสุข. กรุงเทพฯ.
- _____. (2559). การวิจัยทางการศึกษา เล่ม 1. วิทยาลัยทองสุข. กรุงเทพฯ.

ภารดี อนันต์นาวี.(2551).หลักการ แนวคิด ทฤษฎี ทางการบริหารการศึกษา. ชลบุรี: มนต์รี

ประสาร สุขสุคนธ์.(2553).การใช้อำนาจของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
สระแก้วเขต 1.วิทยานิพนธ์.ปริญญามหาบัณฑิต.มหาวิทยาลัยบูรพา.

พระมหาวิวัฒน์ ปรีชาโน พวกนิยม.(2551).การศึกษาขวัญกำลังใจและแนวทางการพัฒนาขวัญกำลังใจในการ
ปฏิบัติงานของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา.วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต.มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

ยุพา จันทะบุตร.(2551).ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้การใช้อำนาจของผู้บริหารโรงเรียนกับความพึงพอใจใน
งานของครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลยเขต 2.วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

รักชนก คำวุ้น. (2551).การใช้อำนาจของผู้บริหารกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก.วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต.
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์.มหาวิทยาลัย บูรพา.

ศิริรัตน์ ปัญญาวงศ์.(2552).ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจของผู้บริหารโรงเรียนกับความพึงพอใจในการ
ปฏิบัติงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมาเขต 1-7..วิทยานิพนธ์.
ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

การจัดกิจกรรมการเล่นไทยเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย

Organizing Thai Play Activities to Develop Social Skills of Early Childhood Young children

ชลิดา สินธุภูมิ^{1*} และจุฑาทิพย์ ธรรมสิริวัฒน์²

CHALIDA SINTHUKHUM^{1*} and JUTATIP THUMSIRIWAT²

วันที่รับบทความ (Received)

26 เมษายน 2565

วันที่ได้รับบทความฉบับแก้ไข (Revised)

28 พฤษภาคม 2565

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)

4 มิถุนายน 2565

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาผลการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นไทย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นเด็กปฐมวัยอายุระหว่าง 4-5 ปี โรงเรียนพัฒนาเด็กศรีจันทร์ สังกัดเทศบาลเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2/1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 26 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ผู้ศึกษาได้ค้นคว้า ทำการวิจัยในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 ระยะเวลา 8 สัปดาห์

เครื่องมือ ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมการเล่นไทยเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยจำนวน 8 แผน และแบบสังเกตทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นไทยเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยมีทักษะทางสังคมหลังการจัดกิจกรรมการเล่นไทยเพิ่มขึ้น

คำสำคัญ : กิจกรรมการเล่นไทย, ทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย, การศึกษา

Abstract

Provision of Thai play activities to develop social skills of early childhood

The research objective was to study the development of social skills of early childhood through the provision of Thai play activities. The samples used in this research, selected by purposive sampling from 2/1 kindergarten class in the second semester of 2020 academic year, were 26 of 4-5 years old early childhood of Srichan Child Development School, affiliated to Khon Kaen municipality, Khon Kaen province. The research time series was 8 weeks. The

¹ นิสิต การศึกษาระดับบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

² อาจารย์ สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

instruments of this research were 8 Thai play activity plans and social skills of early childhood observation form.

The result of study was found that the early childhood who were provided by Thai play activities had higher average scores of social skills.

Keywords: Thai play activities, Early childhood social skills, Education

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เศรษฐกิจ รวมไปถึงความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุที่มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ทำให้รูปแบบการดำรงชีวิตในปัจจุบันมุ่งเน้นในด้านการแข่งขันมากขึ้น ทำให้หลายคนหลงลืมไปว่าแท้จริงมนุษย์เป็นสัตว์สังคม สิ่งที่เราให้ความสำคัญ คือ การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข การช่วยเหลือ การแบ่งปัน การมีความร่วมมือซึ่งกันและกันในสังคม ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้สังคมที่เจริญอย่างแท้จริง การพัฒนามนุษย์คือการศึกษาดังแต่ช่วงของเด็กปฐมวัยเพราะเด็กในวัยนี้คืออนาคตของประเทศชาติ จึงควรได้รับการส่งเสริมและเรียนรู้อย่างเต็มที่ในทุกด้าน

การส่งเสริมทักษะทางสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยนั้นมีหลายรูปแบบ ครูจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากในการเลือกจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้และฝึกฝนพัฒนาการที่ดีในการเข้าสังคมซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันในสังคม จึงเป็นสิ่งที่ควรได้รับการปลูกฝังเป็นอย่างยิ่ง (ัญญาลักษณ์ งามแสง, 2559: 1) การจัดประสบการณ์โดยใช้การเล่นเป็นวิธีการที่ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้เรื่องต่าง ๆ อย่างสนุกสนานโดยเด็กเป็นผู้เล่นเองทำให้ได้รับประสบการณ์ตรง เป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมสูง (ทิตนา แซมมณี, 2551: 81) ทำให้เด็กเป็นผู้ที่กระตือรือร้น สนใจที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว ตลอดเวลาการเล่นเป็นสิ่งที่นำเด็กไปสู่การเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว และการเล่นนี้ต้องมีจุดมุ่งหมาย ในขณะที่เด็กเล่นเด็กจะเกิดการเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กันด้วย การที่เด็กมีความกล้าแสดงออก ฝึกการยอมรับกฎกติกาจะช่วยให้เด็กมีความพร้อมที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ มีระเบียบวินัย เด็กได้เรียนรู้กฎเกณฑ์ของสังคมจากกลุ่มเพื่อน (สิริมาภิญโญนนตพงษ์, 2547: 98)

การเล่นมีบทบาทสำคัญยิ่งในการส่งเสริมพัฒนาการและความเจริญของเด็กวงการศึกษาศาสตร์สอดคล้องกับ โฟรเบล (Froebel) บิดาแห่งการศึกษาศาสตร์ปฐมวัยที่ได้อธิบายว่า การเล่นเปรียบเสมือนเมล็ดพันธุ์ที่เป็นพื้นฐานแห่งความเจริญงอกงามแห่งการเรียนรู้ในระยะต่อมา มอนเตสซอรี (Montessori) แพทย์หญิง นักการศึกษาศาสตร์ปฐมวัยผู้มีชื่อเสียงชาวอิตาลีให้ความเห็นว่า การเล่นเป็นงานของเด็ก ทำให้เด็กได้แสดงออกถึงความรู้สึกความเป็นตัวตน และก่อเกิดเป็นบุคลิกภาพโดยรวม การละเล่นของเด็กไทย เป็นทั้งการเล่น (Play) และเกม (Game) มุ่งเน้นความสนุกสนานเพลิดเพลิน ช่วยส่งเสริมบุคลิกภาพของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นทางกาย และทางจิตใจ ฝึกให้เป็นผู้ที่ระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ มีความสามัคคีในหมู่คณะ เมื่อเติบโตขึ้นเด็ก ๆ เหล่านี้ ก็จะมีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะเป็นกำลังของชาติอันเป็นคุณค่าทางสังคมอันพึงปรารถนา (วิเชียร เกษประทุม, 2554) และสอดคล้องกับมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของหลักสูตรการศึกษาศาสตร์ปฐมวัย 2560 ในด้านพัฒนาการด้านสังคม

ทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยเป็นการแสดงออกในการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับแผนที่สังคมได้รับ พัฒนาการที่แสดงออกบ่งบอกให้เห็นถึงเจตคติและค่านิยมเฉพาะของบุคคลนั้น ผู้ที่มีการพัฒนาการทางด้านสังคมดีจะมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นเช่นเดียวกับตนเอง (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2554: 127) และทักษะทางสังคมที่จำเป็นในปัจจุบันได้แก่ 1.การรู้จักตนเอง หรือความสามารถในการรับรู้อารมณ์และความคิดที่เกิดขึ้นในตน กับผลกระทบที่อารมณ์และความคิดจะมีต่อพฤติกรรมของตนเอง การมีความเชื่อมั่นในตนเองและมองโลกในแง่ดี 2.การจัดการกับตนเองได้ หรือความสามารถในการกำกับอารมณ์ ความคิดและพฤติกรรมตนเองอย่าง 3.การรู้จักสังคม ความสามารถที่จะ “เอาใจเขามาใส่ใจเรา” ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจคนที่มีพื้นฐานชีวิตหรือวัฒนธรรมที่แตกต่างจากตนเอง 4.การมีทักษะสร้างความสัมพันธ์ คือทักษะในการสร้างความสัมพันธ์และรักษาความสัมพันธ์ต่อผู้อื่นให้เหมาะสม บนความเคารพในความแตกต่างของบุคคลหรือกลุ่ม ซึ่งรวมไปถึงความสามารถในการสื่อสารได้อย่างชัดเจน การรับฟังอย่างตั้งใจ การร่วมมือกัน การไม่ยอมรับแรงกดดันทางสังคมที่ไม่เหมาะสม การต่อรองในความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ และการร้องขอความช่วยเหลือหรือให้ความช่วยเหลือเมื่อจำเป็น และ 5.การมีทักษะการตัดสินใจที่รับผิดชอบ คือ ความสามารถในการเลือกพฤติกรรมทั้งส่วนตัวและต่อสังคมที่น่าเชื่อถือและสร้างสรรค์บนมาตรฐานทางจริยธรรม ความใส่ใจต่อความปลอดภัย บรรทัดฐานสังคม ผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำของตน และความอยู่ดีมีสุขทั้งของตนเองและผู้อื่น ซึ่งหากเด็กปฐมวัยเกิดทักษะทางสังคมที่ดี ก็จะสามารถส่งผลให้เด็กเติบโตเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพของประเทศ

จากรายละเอียดข้างต้น ผู้วิจัยจึงเกิดการตระหนักถึงการส่งเสริมทักษะทางสังคมให้กับเด็กปฐมวัยให้มากขึ้นโดยใช้กิจกรรมการเล่นไทย ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นแนวทางสำหรับครู ผู้เกี่ยวข้อง และผู้ที่สนใจในการจัดกิจกรรมการเล่นไทยที่จะมาส่งเสริมทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยต่อไป

วัตถุประสงค์ (Objectives)

เพื่อศึกษาผลการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นไทย

วิธีการวิจัยหรือระเบียบวิธีวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ เด็กปฐมวัยชาย - หญิง ที่มีอายุระหว่าง 4 - 5 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนพัฒนาเด็กศรีจันทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2563 จำนวน 2 ห้อง จำนวนเด็กปฐมวัย ชาย - หญิง ทั้งหมด 52 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ เด็กปฐมวัยชาย - หญิง ที่มีอายุระหว่าง 4 - 5 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 2/1 โรงเรียนพัฒนาเด็กศรีจันทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2563 จำนวน 1 ห้อง จำนวนเด็กปฐมวัยชาย - หญิง ทั้งหมด 26 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง 1 ห้องเรียน จำนวน 26 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเล่นไทย

ตัวแปรตาม ได้แก่ ทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ด้านการกล้าแสดงออก ด้านการเล่นและทำงานแบบร่วมมือร่วมใจ และด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

3.1 แผนการจัดกิจกรรมการเล่นไทย จำนวน 8 แผน

3.2 แบบสังเกตทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองผู้วิจัยจึงดำเนินการวิจัยตามแบบแผนการวิจัยแบบทดลองแบบกลุ่มทดลองกลุ่มเดียว วัดหลายครั้ง The Sigle group, Time series Design โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 2 ชนิด ได้แก่

1.1 แผนการจัดกิจกรรมการเล่นไทย จำนวน 8 แผน

1.2 แบบสังเกตทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย

2. การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือในการศึกษาค้นคว้าแต่ละชนิด ดังนี้

2.1 แผนการจัดกิจกรรมการเล่นไทย จำนวน 8 แผน

1) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแผนการจัดกิจกรรม

2) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเล่นไทย

3) คัดเลือกกิจกรรมการเล่นไทย จำนวน 8 เกมที่สามารถส่งเสริมทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ดังนี้ กระต่ายขาเดียว กาฟักไข่ งูกินหาง โพงพาง ซักเยื่อ มอญซ่อนผ้า วิ่งเปี้ยว รีรีข้าวสาร

4) วิเคราะห์แผนการจัดกิจกรรมการเล่นไทยเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเล่นไทย ตามเกณฑ์ 80/80 สถิติที่ใช้คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5) นำแผนการจัดกิจกรรมการเล่นไทย จำนวน 8 แผน เสนอ อาจารย์จุฑาทิพย์ ธรรมสิริวัฒน์ อาจารย์ที่ปรึกษา พิจารณาเพื่อหาความสอดคล้องของจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม กิจกรรม อุปกรณ์ และการประเมินผล

6) ปรับปรุงแผนการจัดกิจกรรมการเล่นไทยให้เหมาะสมตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบพิจารณาเพื่อหาความสอดคล้องของจุดประสงค์และเนื้อหา (Item-Objective Congruence Index : IOC)

2.2 แบบสังเกตทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย

1) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสังเกตทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย

2) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการและทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย

3) วิเคราะห์ทักษะทางสังคมของนักเรียนโดยการหาค่าเฉลี่ยแล้วนำค่าเฉลี่ยที่ได้ไปเทียบกับเกณฑ์

4) สร้างแบบสังเกตทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย

5) นำแบบสังเกตทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ปรับปรุงแก้ไข ไปทดลองใช้ (Try out) กับเด็กปฐมวัยที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาข้อบกพร่องและนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม

6) นำแบบสังเกตทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยฉบับสมบูรณ์ไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. นำหนังสือขออนุญาตลงทดลองวิจัย จากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาสารคาม ไปยังฝ่ายวิชาการของโรงเรียนพัฒนาเด็กศรีจันทร์ สังกัด สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษา (สช.) จังหวัดขอนแก่น

2. ผู้วิจัยจัดกิจกรรมการละเล่นไทย จำนวน 8 แผน โดยใช้เวลาสอนแผนละ 30 นาที 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 วัน รวม 4 ชั่วโมง และมีการบันทึกการสังเกตพฤติกรรมของเด็กปฐมวัยหลังจากการจัดกิจกรรมแล้วเสร็จทุกครั้ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำคะแนนของแบบสังเกตพฤติกรรมการจัดกิจกรรมการละเล่นไทยเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย มาหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. นำคะแนนมาเปรียบเทียบกับในแต่ละสัปดาห์หลังจากการจัดกิจกรรมการละเล่นไทยสถิติพื้นฐานที่ใช้คือ ค่าเฉลี่ยของคะแนน และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

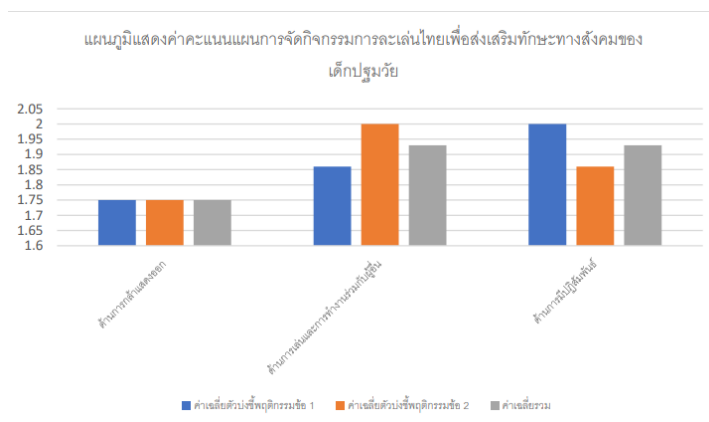
ผลการศึกษาการสังเกตพฤติกรรมของเด็กปฐมวัย หลังใช้แผนการจัดกิจกรรมการละเล่นไทยเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ใน 8 สัปดาห์ มีคะแนนค่าเฉลี่ยในสัปดาห์ที่ 1 2 อยู่ในระดับที่ดี และสัปดาห์ที่ 3 4 5 6 7 8 อยู่ในระดับที่ดีมาก ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์ 80% ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้

ตารางที่ 1 สรุปคะแนนผลการศึกษาศักยภาพทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย หลังใช้แผนการจัดกิจกรรมการเล่นไทยเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยใน 8 สัปดาห์

ทักษะทางสังคม	ตัวบ่งชี้พฤติกรรม	ค่าเฉลี่ย	แปลผล	ค่าเฉลี่ยรวม	แปลผล
การกล้าแสดงออก	แสดงออกด้านการพูดด้วยความมั่นใจ เสียงดัง ฟังชัด	1.75	ดี	1.75	ดี
	การลงมือทำกิจกรรมด้วยตนเอง	1.75	ดี		
การเล่นและทำงานแบบร่วมมือร่วมใจ	การร่วมสนทนาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	1.86	ดีมาก	1.93	ดีมาก
	เล่นหรือทำงานร่วมกับเพื่อนเป็นกลุ่ม	2	ดีมาก		
การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น	การให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ	2	ดีมาก	1.93	ดีมาก
	การปฏิบัติตามข้อตกลงของครูได้อย่างถูกต้อง	1.86	ดีมาก		

จากตาราง พบว่า ผลการศึกษาศักยภาพพฤติกรรมของเด็กปฐมวัย หลังใช้แผนการจัดกิจกรรมการเล่นไทยเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ใน 8 สัปดาห์ ด้านการกล้าแสดงออกมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 1.75 อยู่ในเกณฑ์ ดี ด้านการเล่นและทำงานแบบร่วมมือร่วมใจมีคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 1.93 อยู่ในเกณฑ์ ดีมาก และด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นมีคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 1.93 อยู่ในเกณฑ์ ดีมาก

แผนภูมิแสดงค่าคะแนนแผนการจัดกิจกรรมการเล่นไทยเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ใน 8 สัปดาห์

จากแผนภูมิพบว่า ค่าเฉลี่ยการจัดกิจกรรมการเล่นไทยเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ที่สูงสุดคือด้านการเล่นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น ในตัวบ่งชี้พฤติกรรมข้อที่ 2 คือการเล่นหรือทำงานร่วมกับ

เพื่อนเป็นกลุ่ม ซึ่งมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ในตัวบ่งชี้พฤติกรรมข้อที่ 1 คือการให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยทั้งสองด้านมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2 และยังมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ

สรุปและอภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า หลังการจัดกิจกรรมการเล่นไทยเด็กมีค่าเฉลี่ยของทักษะทางสังคมสูงขึ้นตามลำดับ มีคะแนนค่าเฉลี่ยรวม ดังนี้ 1.75 1.94 และ 1.94 ตามลำดับ ซึ่งในสัปดาห์ที่ 1 2 อยู่ในระดับที่ดี และสัปดาห์ที่ 3 4 5 6 7 และ 8 อยู่ในระดับที่ดีมาก ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก และถือว่าผ่านเกณฑ์ 80%

เด็กปฐมวัยชั้นอนุบาล 2/1 โรงเรียนพัฒนาเด็กศรีจันทร์ หลังได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นไทยเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม พบว่า คะแนนทักษะทางสังคมด้านการกล้าแสดงออก การเล่นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น และด้านการมีปฏิสัมพันธ์ของเด็กปฐมวัย อยู่ในระดับที่ดีและดีมาก ทั้งนี้เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเล่นไทยเป็นกิจกรรมที่让孩子ได้ทำกิจกรรมด้วยตนเอง เด็กได้ฝึกการกล้าแสดงออก การเล่นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น และด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ขณะทำกิจกรรมเด็กเรียนรู้จากการเห็นอย่างเป็นรูปธรรม การเรียนรู้จากสิ่งใกล้ตัวเด็ก โดยเริ่มจากการฟังครูอธิบายกติกาการเล่นอย่างเสียงดัง ฟังชัด การสาธิตจากครูและตัวแทน เด็กเรียนรู้อย่างเข้าใจจากการทำกิจกรรมด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแบนดูรา (Bandura, 1986) ที่อธิบายว่า การเรียนรู้ของมนุษย์ เกิดจากพฤติกรรมของบุคคลนั้น มีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อม ซึ่งทฤษฎีนี้ เน้นบุคคลเกิดการเรียนรู้โดยการให้ตัวแบบ โดยผู้เรียนจะทำการลอกเลียนแบบจากตัวแบบการเรียนรู้ดังกล่าวนี้ เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยการสังเกตพฤติกรรมของตัวแบบ การสังเกต การตอบสนอง และปฏิกิริยาต่าง ๆ ของตัวแบบสภาพแวดล้อมของตัวแบบ ผลการกระทำ คำบอกเล่า และความน่าเชื่อถือของตัวแบบได้เป็นสิ่งสำคัญประการแรก และในบทบาทของครูผู้สอน ครูเป็นผู้บริหารจัดการทำกิจกรรมและกระตุ้นให้เด็กได้ลงมือทำกิจกรรม ซึ่งจากการจัดกิจกรรมการเล่นไทยสามารถพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยตรงกับที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2561: 116) ได้อธิบายถึงทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ว่าเป็นความสามารถในการสร้างสัมพันธ์กับผู้อื่น ปรับตัวในการเล่นและอยู่ร่วมกับผู้อื่น สามารถทำหน้าที่ตามบทบาทของตน ทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความรับผิดชอบ เรียนรู้การปรับตัวให้เข้ากับเด็กอื่น รู้จักร่วมมือในการเล่นกับกลุ่มเพื่อน ปฏิบัติตามข้อตกลงในการเล่น

การจัดกิจกรรมการเล่นไทยเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ใช้เวลาในการวิจัย 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 วัน วันละ 30 นาที รวม 4 ชั่วโมง ในช่วงแรกที่เริ่มการจัดกิจกรรม เด็กบางคนยังไม่ปฏิบัติตามกติกา ไม่เข้าร่วมกิจกรรม และมีบางคนสามารถให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมแต่ยังไม่มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน กิจกรรมที่จัดในครั้งถัดมา เด็กเริ่มมีปฏิสัมพันธ์กับครูเพิ่มขึ้น มีความกล้าแสดงออก กล้าที่จะพูดคุยนมากขึ้น ในส่วนของทักษะทางสังคมของเด็ก ในช่วงแรกที่เป็นกิจกรรมกระต่ายขาเดียวและกิจกรรมกาฟักไข่ เด็กสามารถแสดงท่าทางตามจินตนาการของตนเองได้ แต่มีบางกิจกรรมที่เด็กเคยเล่นหรือทำกิจกรรมมาแล้ว ได้แก่ ชักเย่อ มอญซ่อนผ้า และรีรีข้าวสาร เด็กก็สามารถทำกิจกรรมได้เป็นอย่างดี บางกิจกรรมที่เด็กบางคนเคยเห็นแต่ไม่เคยเล่นได้แก่ งูกินหางและโพงพาง ที่มีบทร้องเด็กให้ความสนใจและให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม และกิจกรรมที่เด็กเคยเข้าร่วมแต่มีบางคนไม่ให้ความร่วมมือ คือ กิจกรรมวิ่งเปี้ยว หรือที่เด็กรู้จักในชื่อของกิจกรรม

วิ่งซูปเปอร์แมน เด็กบางคนไม่ให้ความร่วมมือเพราะเขินอายในการเล่นคือการใส่กางเกงในวิ่งและสลับไปเรื่อย ๆ แต่เมื่อครูให้กำลังใจและกระตุ้น อีกทั้งมีเพื่อน ๆ ให้กำลังใจเด็กก็สามารถทำกิจกรรมได้

ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเล่นไทยในงานวิจัยครั้งนี้ สามารถส่งเสริมทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ได้เป็นอย่างดี ซึ่งส่งผลให้เด็กมีความสามารถในการกล้าแสดงออก ทั้งการพูด การลงมือทำ การเล่น การทำงาน ร่วมกับผู้อื่น และการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่นได้ดีขึ้น อันจะเป็นผลให้เด็กสามารถพัฒนาทักษะต่าง ๆ ได้แก่ การแสดงออกด้านการพูดด้วยความมั่นใจ เสียงดัง ฟังชัด การลงมือทำกิจกรรมด้วยตนเอง การร่วมสนทนาและ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเล่นหรือทำงานร่วมกับเพื่อนเป็นกลุ่ม การให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ และการปฏิบัติตามข้อตกลงของครูได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นทักษะที่จะส่งผลให้เด็กปฐมวัยมีความพร้อมและความสามารถในการใช้ชีวิตเมื่อเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ สามารถดำรงชีวิตอยู่อย่าง มีความสุขและพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำไปใช้

1.1 การนำเอากิจกรรมการเล่นไทยไปใช้ควรศึกษาขั้นตอนในการจัดกิจกรรม และแผนการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อสร้างความเข้าใจพื้นฐานก่อนการปฏิบัติ

1.2 ศึกษาทักษะทางสังคมแต่ละทักษะอย่างละเอียด เนื่องจากทักษะทางสังคมมีความหลากหลาย และการพัฒนาในแต่ละทักษะมีลำดับขั้นตอนและความแตกต่างในรูปแบบของจุดประสงค์ของการพัฒนา

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยในชั้นเรียนครั้งต่อไป

จากการวิจัย ผู้วิจัยได้พบปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการวิจัย ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ดังนี้

2.1 ควรทำการศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเล่นไทยที่สามารถพัฒนาในทักษะทางสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยด้านอื่น ๆ ได้แก่ ทักษะการจัดการกับตนเอง การรู้จักและยอมรับตนเอง การวางแผน การทำงาน การควบคุมตนเอง การแสดงพฤติกรรมอย่างเหมาะสมในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

2.2 ควรทำการศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเล่นไทยที่สามารถพัฒนาในทักษะด้านอื่น ๆ ของเด็กปฐมวัย ได้แก่ ทักษะทางคณิตศาสตร์ ทักษะด้านการพูด ทักษะด้านร่างกาย ทักษะด้านสติปัญญา เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2554). การเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน 3 - 5 ปี. กรุงเทพฯ: โชติสุขการพิมพ์.
- คณิง สายแก้ว. (2555). การศึกษาปฐมวัย. มหาสารคาม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- จิตรา ชนะกุล. (2548). เอกสารประกอบการสอน รายวิชาการประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนรินทร์.

- ฉวี บุญทูล. (2557). ผลการส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมของเด็กปฐมวัยโดยใช้ชุดกิจกรรมการเล่น
พื้นบ้าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราช
ภัฏบุรีรัมย์.
- ฐิตาภา จันทน์. (2555). การจัดกิจกรรมการเล่นิทานประกอบการแสดงบทบาทสมมติที่มีผลต่อพฤติกรรม
ทางสังคมของเด็กปฐมวัย. การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตร
และการสอน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- _____. ทักษะพื้นฐานละครสร้างสรรค์. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร.
- ทัศนัย อุดมพันธ์. (2541). การศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์
ทศนา แคมมณี. (2551). 14 วิธีสอนสำหรับครูมืออาชีพ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เยาวพา เดชะคุปต์. (2542). เกมการเล่นสำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: ฟิสิกส์เซ็นเตอร์.
- รัชดาภรณ์ อินทะนิน. (2544). การศึกษาแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน
ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร.
- วีณา ประชากุล. (2550). เอกสารประกอบการสอนวิชา ทักษะทางสังคมสำหรับเด็กปฐมวัย.
มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*.
Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชากฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินของนิสิตหลักสูตร
นิติศาสตรบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยใช้รูปแบบ
การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom)

Development of learning achievement in property law of bachelor of
law students at Srinakharinwirot University by using the flipped
classroom model

รัฐสภา จุริมาศ^{1*} ประภากร วงศ์ใหญ่²

Rattasapa Chureemas^{1*}, Prapakorn Wongyai²

วันที่รับบทความ (Received)

5 พฤศจิกายน 2564

วันที่ได้รับบทความฉบับแก้ไข (Revised)

29 มิถุนายน 2565

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)

29 มิถุนายน 2565

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนิสิตหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตที่เรียน
วิชากฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินด้วยการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียน
กลับทาง (Flipped Classroom) และเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชากฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินของ
นิสิตหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตก่อนและหลังเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง
(Flipped Classroom) กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนิสิตระดับปริญญาตรี คณะสังคมศาสตร์ ที่
ลงทะเบียนเรียนรายวิชา นต211 กฎหมายว่าด้วยทรัพย์สิน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 59 คน
ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยของการสุ่ม (Sampling
Unit) แบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มเดียวสอบก่อนและหลัง (One-Group Pretest-Posttest Design) เครื่องมือที่
ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ห้องเรียนกลับทาง และ
แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง เรื่อง
กฎหมายว่าด้วยทรัพย์สิน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าที (t-
test) แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (Dependent) การหาคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ (RG)

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, Email : rattasapa@g.swu.ac.th

² นักวิจัยอิสระ สาขาการศึกษาภาษาไทย

ผลการวิจัยพบว่า

1. พัฒนาการทักษะการเรียนรู้ของนิสิตหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตที่เรียนวิชากฎหมายว่าด้วยทรัพย์สิน ด้วยการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) อยู่ในระดับสูง

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชากฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินของนิสิตหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ หลังเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) สูงกว่า ก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชากฎหมายว่าด้วยทรัพย์สิน, ห้องเรียนกลับทาง, กฎหมาย

Abstract

The objectives of this research were develop the learning skills of the bachelor of law students who study property law by organizing learning outside the classroom by using a flipped classroom learning management model. Comparing the learning achievements of property law students of bachelor's degree programs before and after studying by using the flipped classroom learning management model. An undergraduate student Faculty of Social Sciences who registered for the course of LAW211 Law on Property of 59 students, in the first semester of the academic year 2021 were obtained by Cluster Random Sampling using the classroom as a sampling unit (One-Group Pretest- Posttest Design). The research instruments consisted of a learning management plan using a flipped classroom learning management model; a pre-and post-study achievement test with a flipped classroom learning management model on Property Law. The data were statistically analyzed through mean, standard deviation, t-test for dependent sample and the content analysis

The results of this research were as follows:

1. Development of learning skills of bachelor law students studying property law by learning outside the classroom Using a flipped classroom learning management model at a high level.

2. The learning achievement of Property law students of the Bachelor of Law program Faculty of Social Sciences After learning, using the Flipped Classroom learning management model was higher than before. statistically significant at the level .05

Keywords: Achievement in property law course, Flipped Classroom, Law

บทนำ

วิชา นต 211 หมายความว่าด้วยทรัพย์สิน เป็นรายวิชาที่บรรจุในหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต ว่าด้วยศึกษา ความหมาย ประเภท และความสัมพันธ์ของทรัพย์สินและบุคคลสิทธิ กรรมสิทธิ์และกรรมสิทธิ์รวม วิเคราะห์การ ได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ การใช้สิทธิและข้อจำกัดการใช้สิทธิ สิทธิการครอบครอง ภาระจำยอม ทรัพย์สินอื่น ๆ วิเคราะห์คำพิพากษาฎีกาที่สำคัญ เพื่อให้บัณฑิตได้ศึกษาข้อกฎหมายต่าง ๆ สามารถเข้าใจและศึกษาค้นคว้าต่อได้ เพื่อให้บัณฑิตได้ฝึกหัดวินิจฉัยข้อเท็จจริงและปรับบทกฎหมายให้ถูกต้อง รวมไปถึงเพื่อให้บัณฑิตเข้าใจสิทธิและหน้าที่ ของตน และสิทธิหน้าที่ของผู้อื่นเพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการทำงานธุรกิจ ส่วนรวม สังคมไม่ว่าจะอยู่ สถานะใด การจัดการเรียนการสอนในรายวิชา วิชา นต211 หมายความว่าด้วยทรัพย์สิน ที่ผ่านมาอาจารย์หรือ ผู้สอนได้วัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชานี้พบว่าผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้ วิธีการบรรยาย (Lecture-based Learning) เป็นหลักอยู่ในเกณฑ์ที่ไม่น่าพึงพอใจ

การแก้ปัญหาที่พบในการจัดการเรียนการสอนวิชากฎหมายว่าด้วยทรัพย์สิน เป็นหน้าที่ของอาจารย์ หรือผู้สอนที่จะต้องค้นหาวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม อันจะช่วยพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้ บรรลุผลตามเป้าหมาย โดยในปัจจุบันโลกอยู่ในช่วงศตวรรษที่ 21 มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นและดำเนินไป ตามพลวัต การจัดการศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 จึงจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของการจัดการเรียน การสอนใหม่เพื่อให้เท่าทันต่อการพัฒนาของโลกเช่นเดียวกัน แนวคิดการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงมุ่งเน้น พัฒนามนุษย์ให้เป็นผู้ที่มีศักยภาพ มีความรู้ มีความสามารถในการดำเนินชีวิต สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น แนว ทางการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้อง “ก้าวข้ามสาระวิชา” ไปสู่การเรียนรู้ “ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21” (21st Century Skills) ที่ครูสอนไม่ได้ นักเรียนต้องเรียนเอง หรือพูดใหม่ว่าครูต้องไม่สอน แต่ต้อง ออกแบบการเรียนรู้ และอำนวยความสะดวก (facilitate) ในการเรียนรู้ ให้นักเรียนเรียนรู้จากการเรียนแบบ ลงมือทำ แล้วการเรียนรู้ก็จะเกิดภายในใจและสมองของตนเอง (วิจารณ์ พานิช. 2555: 15)

การจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นแนวคิดที่จะสร้างประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนใน โลกศตวรรษที่ 21 โดยที่ครูไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียงผู้สอนอีกต่อไป แต่จะทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ โดยวิธีการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นผู้เรียน เป็นสำคัญมีหลายวิธี ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) เป็นหนึ่งในวิธีการ จัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเช่นกัน และเป็นหนึ่งวิธีที่จะช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ได้ โดยการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) คิดค้นโดยโจนาธาน เบิร์กแมน และ แอรอน แชม คุณครูวิชาเคมี โรงเรียน Woodland Park รัฐโคโลราโด ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยแนวคิดหลัก ของ “ห้องเรียนกลับทาง” คือ เรียนที่บ้านทำการบ้านที่โรงเรียน กล่าวคือ เป็นการนำสิ่งเดิมที่เคยทำในห้องเรียน ไปทำที่บ้าน และนำสิ่งที่เคยถูกมอบหมายให้ทำที่บ้านมาทำในห้องเรียนแทน เช่น ผู้สอนจัดทำวีดิทัศน์ให้ผู้เรียน ไปดูหรือศึกษาล่วงหน้าที่บ้าน เมื่อมาเข้าชั้นเรียนในวันถัดมาผู้เรียนจะซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ และลงมือทำงานที่ ได้รับมอบหมายโดยมีผู้สอน คอยเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ (กุลิสรา จิตรชญาวนิช และเกศราพรพรณ พันธุ์ศรีเกตุ คงเจริญ. 2563: 33) และจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทางไป ใช้ของณัชรินา อุเส็น (ณัชรินา อุเส็น. 2559: 75-89) กาญจนา จันทร์ช่วง (กาญจนา จันทร์ช่วง. 2560: 57-61)

และสุภาพร สุตบนิต (สุภาพร สุตบนิต. 2557: 74-81) พบว่าการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง ส่งผลสัมฤทธิ์ต่อการเรียนสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะอาจารย์ผู้สอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตจึงได้จัดทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชา นต211 กฎหมายว่าด้วยทรัพย์สิน ของนิสิตหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตบัณฑิต โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) และส่งเสริมให้นิสิตเป็นผู้ที่มีทักษะการแสวงหาความรู้โดยตนเอง มีทักษะการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศให้เกิดประโยชน์ รวมถึงส่งเสริมให้นิสิตเกิดทักษะและความรู้ที่จะสามารถนำไปใช้ในชีวิตต่อไป

วัตถุประสงค์ (Objectives)

1. เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนิสิตหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตที่เรียนวิชากฎหมายว่าด้วยทรัพย์สิน ด้วยการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom)
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชากฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินของนิสิตหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตก่อนและหลังเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom)

สมมติฐานการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชากฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินของนิสิตหลักสูตรบริหารธุรกิจหลังการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนโดยมีผลการเรียนที่ดีขึ้นและนิสิตเข้าใจและสามารถศึกษาค้นคว้าในเรื่องดังกล่าวได้ดีขึ้น

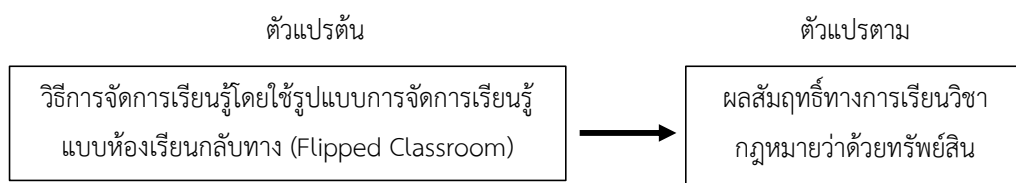
ขอบเขตการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมาย
นิสิตระดับปริญญาตรี คณะสังคมศาสตร์ ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา นต211 กฎหมายว่าด้วยทรัพย์สิน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 59 คน โดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)
2. ตัวแปรที่ศึกษา
 - 2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom)
 - 2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชากฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินของนิสิตหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต
3. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย
ศึกษาความหมาย ประเภท และความสัมพันธ์ของทรัพย์สินและบุคคลสิทธิ กรรมสิทธิและกรรมสิทธิ์รวม วิเคราะห์การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ การใช้สิทธิและข้อจำกัดการใช้สิทธิ สิทธิการครอบครอง ภาระจำยอม ทรัพย์สินอื่น ๆ วิเคราะห์คำพิพากษาศาลฎีกาที่สำคัญ

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ห้องเรียนกลับทาง 2) แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง เรื่อง กฎหมายว่าด้วยทรัพย์สิน

กรอบแนวคิดการศึกษา

วิธีการวิจัยหรือระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยฉบับนี้ใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) มีวิธีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ห้องเรียนกลับทาง

(Flipped Classroom)

2. การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย

นิสิตระดับปริญญาตรี คณะสังคมศาสตร์ ที่ลงทะเบียนเรียนราย วิชา นต211 กฎหมายว่าด้วยทรัพย์สิน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 59 คน โดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือในการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลไว้ดังนี้

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ห้องเรียนกลับทางแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ห้องเรียนกลับทาง จำนวน 13 แผน แผนละ 3 ชั่วโมง รวม 39 ชั่วโมง

3.2 แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง เรื่อง กฎหมายว่าด้วยทรัพย์สิน การวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นแบบปรนัยเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 เป็นแบบทดสอบก่อนเรียน จำนวน 30 ข้อ ฉบับที่ 2 เป็นแบบทดสอบหลังเรียน จำนวน 30 ข้อ โดยทั้ง 2 ฉบับมีการใช้ข้อสอบที่เหมือนกัน แต่มีการลำดับข้อและสลับตัวเลือกที่แตกต่างกัน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 แบบแผนที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชากฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินของนิสิตหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ซึ่งดำเนินการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว ตามแบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียวสอบก่อนและหลัง (One-Group Pretest-Posttest Design)

4.2 วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยทำการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 โดยใช้ระยะเวลาในการทดลองทั้งสิ้น 15 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครั้งละ 3 ชั่วโมง รวมเวลาในการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการทดลองด้วยตนเองตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

4.2.1 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน เรื่อง กฎหมายว่าด้วยทรัพย์สิน ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง ในครั้งที่ 1 โดยใช้เวลา 3 ชั่วโมง จากนั้นนำแบบทดสอบไปตรวจแล้วบันทึกผลการทดสอบเก็บไว้เป็นคะแนนทดสอบก่อนเรียน เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

5. วิเคราะห์ข้อมูล

คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชากฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินของนิสิตหลักสูตร นิติศาสตรบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ หลังการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชากฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินของนิสิตหลักสูตร นิติศาสตรบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ หลังการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) 25.63 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$) 2.75 แต่ก่อนจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) 18.24 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$) 4.48.

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชากฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินของนิสิตหลักสูตร นิติศาสตรบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. พัฒนาการทักษะการเรียนรู้ของนิสิตหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตที่เรียนวิชากฎหมายว่าด้วยทรัพย์สิน ด้วยการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) อยู่ในระดับสูง โดยมีผลการเรียนที่ดีขึ้นและนิสิตเข้าใจและสามารถศึกษาค้นคว้าในเรื่องดังกล่าวได้ดีขึ้น

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชากฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินของนิสิตหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ หลังเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชากฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินของนิสิตหลักสูตร นิติศาสตรบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. พัฒนาการทักษะการเรียนรู้ของนิสิตหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตที่เรียนวิชากฎหมายว่าด้วยทรัพย์สิน ด้วยการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) อยู่ในระดับสูง โดยมีผลการเรียนที่ดีขึ้นและนิสิตเข้าใจและสามารถศึกษาค้นคว้าในเรื่องดังกล่าวได้ดีขึ้น

2. ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชากฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินของนิสิตหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ หลังเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ทั้งนี้เนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะได้เรียนรู้จากการบ้านที่ได้รับผ่านการเรียนด้วยตนเองจากสื่อวีดิทัศน์ นอกชั้นเรียนหรือที่บ้าน ส่วนการเรียนในชั้นเรียนปกติจะเป็นการเรียนแบบสืบค้นความรู้ที่ได้รับร่วมกันกับเพื่อนร่วมชั้น โดยมีครูเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือชี้แนะ (สุรศักดิ์ ปาเฮ, 2557) รวมทั้งเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวม ทั้งพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาสติปัญญา ความสามารถ และทักษะการเรียนรู้ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีครูเป็นที่ปรึกษาและผู้ชี้แนะให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจเนื้อหาบทเรียนอย่างลึกซึ้งทุกแง่มุม อย่างไรก็ตามการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) เป็นการดำเนินการที่มีขั้นตอนดำเนินการพื้นฐานจากแนวคิดของนักการศึกษาทุกขั้นตอน (กุลิสรา จิตรชญาวนิช และ เกศราพรรณ พันธุ์ศรีเกตุ คงเจริญ, 2563) กล่าวคือ

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมความพร้อม เป็นขั้นตอนเริ่มต้นให้นิสิตหรือผู้เรียนเตรียมตัวให้พร้อม โดยใช้คำถามกระตุ้นความคิด จากเรื่องที่กำลังจะเรียนถัดไป โดยได้กำหนดให้เป็นขั้นนำในแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 13 แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) ดังเช่น

ขั้นที่ 2 ขั้นนำเสนอความรู้ที่ศึกษาเรียนรู้ เป็นการให้ผู้เรียนได้นำเสนอความรู้ เกี่ยวกับบทเรียนหรือเนื้อหาที่ได้รับมอบหมายให้ไปศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองที่บ้าน โดยได้กำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งในขั้นสอนในแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 13 แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom)

ขั้นที่ 3 ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นการให้ผู้เรียนได้ร่วมแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับ บทเรียนหรือเนื้อหาที่ได้ไปศึกษาเรียนรู้มาที่บ้าน โดยเปิดโอกาสได้ซักถามปัญหา หรือข้อสงสัยต่าง ๆ รวมทั้งผู้สอนจะต้องช่วยตั้งคำถามต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียน ได้เกิดการเรียนรู้บรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยได้กำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งในขั้นสอนในแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 13 แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom)

ขั้นที่ 4 ขั้นลงมือปฏิบัติงาน เป็นการให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย เพื่อส่งเสริมพัฒนาการต่าง ๆ ให้บรรลุตามที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์ ได้แก่ ทำแบบฝึกหัด สร้างชิ้นงาน โดยได้กำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งในชั้นสอน (ปฏิบัติกิจกรรม) ในแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 13 แผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom)

ขั้นที่ 5 ขั้นนำเสนอผลงาน เป็นการให้ผู้เรียนได้นำเสนอผลงานที่ได้รับมอบหมาย เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนในชั้นเรียน โดยได้กำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งในชั้นสอนในแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) ที่ 13 ให้นิสิตนำเสนอผลงานที่ได้รับมอบหมาย

ขั้นที่ 6 ขั้นสรุปบทเรียน ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปความรู้เกี่ยวกับบทเรียน หรือเนื้อหาที่เรียน และผู้สอนมอบหมายสื่อการเรียนรู้หรือเนื้อหาที่จะเรียนในบทเรียน โดยได้กำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งในขั้นสรุปในแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 13 แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom)

เมื่อนิสิตได้เรียนรู้ตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวแล้วจะสามารถเข้าถึงเนื้อหาผลเรียนได้ด้วยตนเองและสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชากฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินของนิสิตหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะ ความรู้ และประสบการณ์เกี่ยวกับการศึกษาวิชากฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินในระดับดีมากจึงถือว่าเหมาะสมที่จะนำมาประกอบการเรียนการสอนต่อไป เนื่องจากเป็นการเสริมสร้างให้นิสิตได้ทบทวนบทเรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) เป็นกลวิธีจัดกระบวนการเรียนรู้วิธีหนึ่งที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนแต่ละคนจะได้รับทั้งทฤษฎี และการปฏิบัติ ซึ่งส่งผลผ่านประสบการณ์ตรงของตนเองซึ่งผู้สอนสามารถสอดแทรกกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ศึกษาด้วยตนเองที่บ้านอย่างหลากหลาย จึงควรมีการกำหนดเวลาและกิจกรรมอย่างเหมาะสม โดยจัดเวลาให้พอดีและต่อเนื่อง เพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพสูงสุด

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา จันทร์ช่วง. (2560). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมศึกษา เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน. ปริญญากาฬสินธุ์มหาบัณฑิต (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). ปทุมธานี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

- กุลิสรา จิตรชญาวนิช, และเกศราพรรณ พันธุ์ศรีเกตุ คงเจริญ. (2563). **วิธีการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กฤตณุ วิเศษประสิทธิ์. (2561). **ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิดบูรณาการแนวคิดห้องเรียนกลับด้านที่มีต่อการรู้เรื่องคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2**. ปริญาการศึกษามหาบัณฑิต (วิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ขวาล แพร่ตกุล. (2536). **เทคนิคการวัดผล**. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.
- ณชีรนา อุเส็น. (2559). **ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับทางที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการเรียนรู้ด้วยตนเอง และเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5**. ปริญาการศึกษามหาบัณฑิต (การสอนวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์). ปัตตานี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2524). **รูปแบบของผลการเรียนในโรงเรียน**. ปริญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระเสก บิสุทธิ์บัวทิพย์. (2561). **ผลของการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับทางร่วมกับ การศึกษานันทิงที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักภาษาไทย และความสุขในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6**. ปริญาการศึกษามหาบัณฑิต (วิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). **วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ตลาดาพับลิเคชั่น จำกัด.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2540). **รวมบทความทางการประเมินโครงการ**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2544). **วิธีวิทยาการประเมินทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาพร สดบนิด. (2557). **การเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อการเรียน เจตคติต่อการเรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) และกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ**. ปริญาการศึกษามหาบัณฑิต (วิจัยและประเมินผลการศึกษา). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์. (2544). **แผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ**. ชัยนาท : ชมรมพัฒนาความรู้ด้านระเบียบกฎหมายและพัฒนาวิชาชีพครู.
- สุรศักดิ์ ปาเฮ. (2557, พฤศจิกายน 5). **ห้องเรียนกลับทางห้องเรียนมิติใหม่ในศตวรรษที่ 21**. [ออนไลน์] จาก <http://www.mbuisc.ac.th/phd/academic/flipped%20classroom2.pdf>. [สืบค้นข้อมูลเมื่อ 06 สิงหาคม 2564]

อมรรัตน์ รัชตะทวีกุล. (2561). ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบห้องเรียนกลับทางที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อการเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 6. ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต (วิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อุทุมพร จามรมาน. (2535). การสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดคุณลักษณะผู้เรียน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ฟันนี่พลับบริษัท.

Anastasi, Anne. (1982). **Psychological Testing**. 6 th.ed. New York : Macmillan. Publishing Co. Inc.

Eysenck, J., Arnold, W., and Meili, R. (1972). **Encyclopedia of Psychology**. London : Search Press Limited

Gagne, R. M. (1970). **The Condition of Learning**. New York : Holt, Rinchart and Winston.

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
Institute of Research
and Development

https://so02.tci-thaijo.org/index.php/hai_01/index